

Sfantul Ignatie Briancianinov

Calauza rugatorului.
Izbavirea de durerile ostanelilor zadarnice

Experience ascetice vol. IV

Traducere de Adrian si Xenia Tanasescu-Vlas

Tiparita cu binecuvantarea
Prea Sfinjitului Parinte Galaction,
Episcopul Alexandriei și Teleormanului
București, 2001

Redactor: Mona Danteș Coperta: Mona Curcă

© Editura Sophia pentru prezenta ediție

Traducerea a fost efectuată după originalul în limba rusă: *Episkop Ignatii Briancianinov, Asketiceskie opiti*, Sankt-Peterburg, Tipo-litografia M.P. Frolovoi, 1904.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României IGNATIE, st.

Călăuza rugătorului: izbăvirea de durerile ostanelilor zadarnice / sfântul Ignatie Briancianinov; trad.: Xenia și Adrian Tănăsescu-Vlas. - București;

Editura Sophia, 2001 p; cm. (Părinți ruși) ISBN 973-8207-17-7

I. Tănăsescu-Vlas, Xenia (trad.)

II. Tănăsescu-Vlas, Adrian (trad.)

Cuvânt despre cugetarea la Dumnezeu sau aducerea-aminte de Dumnezeu

Sub numele de cugetare la Dumnezeu sau aduce-re-aminte de Dumnezeu Sfinții Părinți înțeleg orice rugăciune scurtă sau chiar orice gând duhovnicesc scurt

la care s-au deprins și pe care se străduiau să îl împrăzieze minții și amintirii în loc de orice gând.

Oare pot fi înlocuite printr-un singur gând scurt, duhovnicesc la Dumnezeu toate celelalte gânduri ? -Da. Sfântul Apostol Pavel spune: *N-am judecat a ști ceva întru voi, fără numai pe Iisus Hristos, și Acesta răstignit* (I Cor. II, 2). Gândul deșert, pământesc, ocupându-l neconținut pe om, pricinuieste în el o sărăcire a înțelegerii, împiedicând dobândirea de cunoștințe folositoare și trebuincioase: dimpotrivă, gândul la Dumnezeu, îm-propriindu-se creștinului, îl îmbogățește cu înțelegere duhovnicească. Celui ce a dobândit în sine pe Hristos prin neconținuta aducere-aminte de El i se încredințează tainele Dumnezeiești, ce sunt necunoscute oamenilor trupești și sufletești, necunoscute învățaților pământești, de neajuns pentru ei: *întru Care (în Hristos) sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței* (Col. II, 3). Stăpân al acestor comori se face omul care a dobândit în sine pe Domnul Iisus Hristos.

Cugetarea la Dumnezeu sau aducerea-aminte de Dumnezeu este rânduită (instituită) de Dumnezeu. Ea a fost poruncită de însuși Dumnezeu Cuvântul întrupat și întărită (confirmată) prin trimișii Cuvântului -prin Apostoli. *Privegheați, dar, în toată vremea rugându-vă* (Le. XXIII, 36) - le-a spus oarecând Domnul ucenicilor Săi ce stăteau înaintea-Lui. El ne poruncește acest lucru și nouă, care stăm înaintea Lui și îl rugăm a ne învrednici să facem voia Lui și să fim ucenici ai Lui, creștini nu doar cu numele, ci și cu viețuirea. Domnul a zis cuvintele mai sus-arătate având în vedere necazurile duhovnicești și materiale de care va fi înconjurată călătoria pământească a fiecărui ucenic al Lui; pătimirile și spaimile ce vor premerge morții fiecăruia dintre noi, o vor însoți, vor urma după ea; smintelile și amărăciunile ce vor ajunge lumea înaintea venirii lui Antihrist și în vremea domniei lui; în fine, cutremurul și prefacerea lumii din vremea slăvitei și înfricoșatei Veniri a lui Hristos. *Privegheați, dar, în toată vremea rugându-vă, ca să vă învredniciți a scăpa de toate cele ce vor să fie și a sta înaintea Fiului Omului* în bucuria mântuirii; *a sta* întru această bucurie și după judecata particulară ce vine pentru fiecare om după despărțirea sufletului de trup, și la judecata de obște, la care aleșii vor fi așezați de-a dreapta Judecătorului, iar cei lepădați de-a stânga Lui (Mt. XXV, 32). *Privegheați întru rugăciuni*, grăiește Sfântul Apostol Petru, repetând credincioșilor porunca Domnului. *Fiți treji, privegheați: că potrivnicul vostru, diavolul, ca un leu răcnind, umblă căutând pe cine să înghită - căruia stați împotriva întăriți fiind în credință* (I Pt. IV, 8; V, 8-9). Repetând și întărind această atotsfântă, mântuitoare poruncă, Sfântul Apostol Pavel spune: *Neîncetat rugați-vă* (I Tes. V, 17). *De nimic să nu vă grijiți, ci întru toate prin rugă și rugăciune cu mulțumită cererile voastre să se arate lui Dumnezeu* (Fii. IV, 6). *La rugăciune așteptați (stăruiți), privegheați întru dânsa cu mulțumită* (Col. IV, 2). *Voiesc, dar, să se roage bărbații în tot locul, ridicându-și înâinile curate, fără mânie și fără îndoire* (I Tim. II, 8). *Iar cel ce se lipește de Domnul prin rugăciunea necurmată, un duh cu Domnul este* (I Cor. VI, 17). Pe cel ce se lipește de Domnul și se unește cu domnul prin rugăciunea necurmată, Domnul îl izbăvește de robia și slujirea păcatului și diavolului: *iar Dumnezeu, ne vestește Mântuitorul, au nu va face izbăvire aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea, deși îndelung rabdă pentru ei ? Zic vouă, că va face izbăvirea lor curând* (Le. XVIII, 7-8). Semnul desăvârșirii monahale e rugăciunea necurmată. „Cel ce a atins-o pe aceasta”, grăiește Sfântul Isaac Șirul, „a atins culmea tuturor virtuților și s-a făcut sălaș al

Sfântului Duh"¹, îndeletnicirea cu rugăciunea necurmată, deprinderea acesteia este neapărat trebuincioasă pentru orice monah ce vrea să atingă desăvârșirea creștină, îndeletnicirea cu rugăciunea necurmată și deprinderea ei e datorită oricărui monah, pusă asupra lui de porunca lui Dumnezeu și făgăduințele de la intrarea în monahism².

Este limpede că sfinții Apostoli, ce au primit de la Domnul însuși porunca rugăciunii necurmate și au predanisit-o credincioșilor, se îndeletniceau ei înșiși cu rugăciunea necurmată, înainte de a primi Sfântul Duh, ei petreceau într-o casă, îndeletnicindu-se cu rugăciunea și ruga (Fapte 1,14). Prin „rugăciune” se înțeleg aici acele rugăciuni pe care le săvârșeau Apostolii împreună, iar prin „rugă” - neconținută stare de rugăciune a duhului lor, rugăciunea neîncetată. Când Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli, atunci, făcându-i temple ale lui Dumnezeu, i-a făcut totodată și temple ale necurmatei rugăciuni, după cuvântul Scripturii: *Casa Mea locaș de rugăciune se va numi* (îs. LVI, 7). „Atunci când Duhul Se sălășluiește în careva din oameni, omul acela nu încetează a se ruga: căci Duhul însuși Se roagă necurmat”³. Apostolii aveau doar două nevoițe duhovnicești: rugăciunea și propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu. De la rugăciune ei treceau la vestirea Cuvântului lui Dumnezeu oamenilor; de la propovăduirea Cuvântului se întorceau la rugăciune. Ei se aflau în necurmată împreună-vorbire duhovnicească: ba vorbeau prin rugăciune cu Dumnezeu, ba vorbeau din partea lui Dumnezeu cu oamenii. Atât într-o împreună-vorbire cât și în cealaltă lucră Unul și Același Sfânt Duh (Fapte VI, 2, 3). Ce învățăm din pilda sfinților Apostoli ? învățăm că, după ascultare - ascultare lucrătoare de Cuvântul lui Dumnezeu -, trebuie să ne concentrăm întreaga lucrare în rugăciunea necurmată: pentru că ea aduce pe creștin în starea ce poate primi pe Sfântul Duh. Domnul, Care a pus asupra Apostolilor felurite slujiri, atunci când i-a făcut în stare să primească Sfântul Duh le-a poruncit să petreacă *în cetatea Ierusalimului*, în cetatea păcii și liniștirii, în afara oricărei slujiri: *ședeți în cetatea Ierusalimului*, le-a grăit El, *până ce veți fi îmbrăcați cu putere de sus* (Le. XXrV, 49).

Din scrierile monahilor Preacuvioși se vede că aducerea-aminte de Dumnezeu sau cugetarea la Dumnezeu se aflau în întrebuințarea de obște a monahilor Bisericii lui Hristos din primele veacuri. Preacuviosul Antonie cel Mare îndeamnă la neîncetata aduce-re-aminte de numele Domnului nostru Iisus Hristos: „Nu te deda”, spune el, „uitării de numele Domnului nostru Iisus Hristos, ci întoarce-1 fără conținere în mintea ta, ține-1 în inimă, proslăvește-1 cu limba, grăind: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă**. De asemenea: **Doamne Iisuse Hristoase, ajută-mi**. De asemenea: **Te slavoslovesc pe Tine, Doamne al meu, Iisuse Hristoase**”⁴.

Cu rugăciunea necurmată s-au îndeletnicit nu doar sihastrii și pustnicii, ci și monahii din chinovii. Sfântul Ioan Scărarul spune despre călugării unei chinovii alexandrine pe care el o cercetase că „nici la masă nu încetează din lucrarea minții, ci printr-o obișnuință vrednică de însemnat și o aplecare

¹Sfântul Isaac Șirul, *Cuvinte despre nevoiță*, Cuvântul 21.

² *Vezi Molitfelnicul* sau cărticica aparte ce cuprinde rânduiala tunderii în schima mică. Întâi-stătătorul mănăstirii, înmânând celui ce se tunde mătâniile, îi poruncește să facă neconținut rugăciunea lui Iisus. Prin primirea mătâniilor, acesta dă făgăduința de a împlini porunca întâi-stătătorului.

³ Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 21.

⁸ Rugăciunile celor ce merg spre somn, precum și în Viața Preacuviosului.

⁴ Sfântul Antonie cel Mare, *Opere*, P.G., tom XL, p. 1080.

neînțeleasă își aduc fericiți aminte de rugăciunea săvârșită în suflet. Și fac asta nu numai la masă, ci și în orice întâlnire, în orice adunare a lor"⁵. Preacuviosul Isaac, sihastru din Schitul Egiptului, îi povestea Preacuviosului Cassian Romanul că pentru rugăciunea necurmată el se slujește de al doilea stih din Psalmul 69: *Dumnezeule, spre ajutorul meu ia aminte ! Doamne, să-mi ajuți mie grăbește !*⁶. Preacuviosul Dorotei, monah în chinovia Avvei Serid din Palestina, i-a predanisit ucenicului său, Preacuviosul Dositei (stă scris în viața lui Dositei) îndeletnicirea neîncetată cu „aducerea-aminte de Dumnezeu”, poruncindu-i să rostească mereu: „Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă” și: „Fiul lui Dumnezeu, aju-tă-mi”⁷. Preacuviosul Dositei se ruga neîncetat folosind ba cuvintele dintâi, ba cele de pe urmă ale rugăciunii predanisite lui. Ea i-a fost predanisită în acest chip din pricină că mintea lui era începătoare, ca mintea să nu se plictisească de monotonia rugăciunii. Atunci când fericitul Dositei a căzut greu bolnav și se apropia de sfârșit, sfântul lui povățuitor îi amintea de rugăciunea necurmată: „Dositei! îngrijește-te de rugăciune; ia seama să n-o pierzi”. Atunci când boala lui Dositei s-a înrăutățit și mai mult, Sfântul Dorotei iarăși i-a zis: „Ce-i, Dositei ? Cum e cu rugăciunea ? O mai păzești, oare ?” De aici se vede ce mult prețuiau cugetarea la Dumnezeu sfinții călugări din vechime. Preacuviosul Ioanichie cel Mare repeta neconștient în minte rugăciunea: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt: Treime Sfântă, slavă Ție”⁸. Ucenicul lui Ioanichie cel Mare, Preacuviosul Eustratie, pe care sfântul scriitor al Vieții lui îl numește „Dumnezeiesc”, a dobândit rugăciunea neîncetată: „el grăia totdeauna în sine *Doamne miluiește*”, spune scriitorul Vieții lui⁹. Un oarecare Părinte din pustia Haitului ședea mereu în chilie, îndeletnicindu-se cu împletirea de funii, timp în care grăia cu suspin, clătinând din cap: „Ce va fi ?” - După ce rostea aceste cuvinte și apoi tăcea puțin, repeta iarăși: „Ce va fi ?”. În asemenea cugetare petrecea el toate zilele vieții sale, tânguindu-se fără conștientare pentru ceea ce avea să urmeze după ieșirea sufletului său din trup¹⁰. Sfântul Isaac Șirul pomenește de un oarecare Părinte care de-a lungul a patruzeci de ani se rugase numai cu rugăciunea următoare: „Eu, ca un om, am păcătuit; Tu, ca un Dumnezeu, iartă-mă”. Alți Părinți auzeau cum el cugetă întru acest stih cu întristare; el plângea necurmat, și pentru el rugăciunea aceasta înlocuia, zi și noapte, toate celelalte rugăciuni¹¹. Cea mai mare parte a monahilor au întrebuițat întotdeauna pentru cugetare rugăciunea lui Iisus: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul. Uneori, după trebuință, ei o împărțeau pentru începători în două jumătăți și rosteau vreme de câteva ceasuri: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul, iar următoarele câteva ceasuri: Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul. Totuși, cuvintele rugăciunii nu trebuie schimbate des: fiindcă pomii adeseori mutați dintr-un loc în altul nu prind rădăcini, precum bagă de seamă Sfântul Grigorie Sinaitul¹². Alegerea rugăciunii lui Iisus pentru a cugeta întru ea este foarte întemeiată

5 Cuv. IV, cap. 18.

6 Collatio X, cap. X.

7 *Viața Preacuviosului Dositei* în cartea Preacuviosului Avă Dorotei, precum și în *Viețile Sfinților*, 19 februarie.

8 Rugăciunile celor ce merg spre somn, precum și în viața preacuviosului

9 *Viețile Sfinților*, 9 ianuarie.

10 *Pateric* manuscris, aflat în biblioteca episcopului Ignatie.

11 Cuvântul 52.

12 *Dobrotoliubie*, tom 1.15 capete despre liniștire, cap. 2.

pentru că numele Domnului Iisus Hristos cuprinde în sine o deosebită putere Dumnezeiască, precum și fiindcă în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus pomenirea morții, a tragerii la socoteală de către duhurile din văzduh, a rostirii hotărârii ultime de către Dumnezeu, a chinurilor veșnice, începe să vină de la sine la vremea potrivită - și într-un chip atât de viu că îl aduce pe cel nevoitor la plâns necurmat și îmbelșugat, la amară tânguire pentru sine ca pentru un mort deja îngropat și împutit, care așteaptă să fie înviat de Atotputernicul Dumnezeu Cuvântul (In. XI, 39,43-44).

Folosul pe care îl aduce cugetarea la Dumnezeu (aducerea-aminte de Dumnezeu) este nemăsurat: el e mai presus de cuvinte, mai presus de pricepere. Nici cei ce l-au simțit nu sunt în stare să-l tâlcuiască pe deplin. Rugăciunea neîncetată, ca poruncă a lui Dumnezeu și dar al lui Dumnezeu, nu poate fi tâlcuită de înțelegerea omenească și de cuvântul omenească. - Rugăciunea scurtă adună mintea, care dacă nu va fi legată de cugetarea la Dumnezeu - a zis oarecare dintre Părinți - nu va putea să înceteze a se răspândi și a rătăci peste tot¹³. - Rugăciunea scurtă o poate avea nevoitorul în orice loc, în orice vreme și în orice îndeletnicire, mai ales trupească. E bine să ne îndeletnicim cu ea chiar și în timpul slujbelor bisericesti - nu doar când citim fără destulă luare-aminte, ci și când citim cu multă lua-re-aminte. Ea ne ajută să citim cu luare-aminte, mai ales atunci când se înrădăcinează în suflet, intrând, parcă, în firea omului. - Cugetarea la Dumnezeu îndeobște, și mai ales rugăciunea lui Iisus, e o neîntrecută armă împotriva gândurilor păcătoase. Următoarea spusă a Sfântului Ioan Scărarul a fost repetată de mulți sfinți scriitori: „Cu numele lui Iisus lovește pe ostașii celui potrivit: că nici în cer, nici pe pământ nu vei afla mai tare armă”¹⁴. Prin rugăciunea neîncetată, nevoitorul ajunge la sărăcia duhovnicească: deprinzându-se a cere fără încetare ajutorul lui Dumnezeu, el pierde treptat nădăjduirea în sine; dacă reușește în ceva, vede în acel fapt nu o izbândă a sa, ci milostivirea lui Dumnezeu, pentru care el roagă necontenit pe Dumnezeu. - Rugăciunea neîncetată călăuzește la dobândirea credinței: fiindcă cel ce se roagă neîncetat începe a simți treptat că Dumnezeu este de față. Această simțire poate să crească și să se întărească, puțin câte puțin, până la treapta în care ochiul minții îl va vedea mai limpede pe Dumnezeu în pronia Lui decât vede ochiul trupesc obiectele materiale ale lumii; inima va simți că Dumnezeu este de față. Cel ce a văzut în acest chip pe Dumnezeu și a simțit că El este de față nu poate să nu creadă în El cu credință vie, arătată prin fapte. - Rugăciunea neîncetată nimicește nădejdea cea vicleană în Dumnezeu, duce la sfânta simplitate, dezvățând mintea de gândurile cele de multe feluri, de alcătuirea de planuri cu privire la sine și la aproapele, țihând-o pururea în sărăcia și smerenia gândurilor care alcătuiesc cugetarea ei. - Cel ce se roagă necurmat pierde treptat obiceiul visării, împrăștierii, al grijilor deșarte și al grijii de multe - îl pierde după măsura în care sfânta și smerita cugetare se adâncește în sufletul lui și se înrădăcinează în el. În fine, el poate ajunge în starea de pruncie poruncită de Evanghelie, poate deveni nebun pentru Hristos, adică poate pierde înțelegerea cu nume mincinos a lumii și primi de la Dumnezeu înțelegerea duhovnicească. - Prin rugăciunea necurmată omul își pierde caracterul iscoditor, neliniștit, bănuitor. Ca atare, toți oamenii încep să i se pară buni, iar ca urmare a acestei așezări sufletești față de oameni, se naște dragostea față de ei. - Cel ce se roagă necurmat

¹³ Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 72.

¹⁴ Cuvântul 21, cap. 7.

petrece necurmat în Domnul, îl cunoaște pe Domnul ca Domn, dobândește frica de Domnul, prin frică intră în curăție, iar prin curăție intră în dragostea Dumnezeiască. Dumnezeiasca dragoste umple templul său cu harismele Duhului.

Preacuviosul Isaia Pustnicul grăiește astfel despre cugetarea la Dumnezeu: „Bogatul cu bună înțelegere ascunde comorile sale înlăuntrul casei: comoara scoasă la vedere este supusă prădălniciei hoților și puternicii pământului uneltesc ca să pună mâna pe ea. Așa și monahul smerit cugetător și îmbunătățit ascunde virtuțile sale, precum bogatul comorile, neîmplinind poftetele firii căzute. El se mustră pe sine în fiecare ceas și se îndeletnicește întru cugetarea cea de taină, după cuvântul Scripturii: *înfierbântatu-s-a inima mea înlăuntrul Kieu, și în cugetul meu se va aprinde foc* (Ps. XXXVIII, 4). Despre ce foc vorbește aici Scriptura ? Despre Dumnezeu: *Dumnezeul nostru e foc mistuitor* (Evr. XII, 29). Prin foc se topește ceara și se usucă noroiul necurățiilor spurcate: așijderea, prin cugetarea cea de taină se usucă gândurile spurcate și sunt nimicite din suflet patimile; mintea se luminează, gândul se limpezește și se subțiază, în inimă se revarsă bucurie. Cugetarea de taină rănește dracii, alungă gândurile rele: prin ea prinde viață omul lăuntric. Pe cel care se îhtrar-mează cu cugetarea cea de taină îl întărește Dumnezeu, îngerii îi dau lui putere, oamenii îl proslăvesc. Cugetarea și citirea cea de taină fac sufletul casă zăvorâtă și încuiată din toate părțile, liman lin și neînvingător. Ea mântuiește sufletul, păzindu-l de clătinare. Dracii se tulbură și țipă foarte atunci când monahul se întrarmează cu cugetarea de taină care este cuprinsă în rugăciunea lui Iisus: «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieș-te-mă pe mine, păcătosul!» Citirea întru însingurare ajută îndeletnicirii cu cugetarea la Dumnezeu. Cugetarea de taină este oglindă pentru minte, făclie pentru conștiință. Cugetarea de taină usucă curvia, îmblânzește iuțimea, alungă mânia, îndepărtează întristarea, depărtează obrăznicia, nimiceste trândăvia. Cugetarea de taină luminează mintea, alungă lenevia. Din cugetarea cea de taină se naște străpungerea inimii, se sălășluiește întru tine frica de Dumnezeu: această cugetare aduce lacrimile. Prin cugetarea cea de taină, monahul primește smerită cugetare neamăgitoare, priveghere umilicioasă, rugăciune netulburată. Cugetarea de taină este comoară a rugăciunii: ea depărtează gândurile, rănește dracii, curăță trupul. Cugetarea de taină învață la îndelungă răbdare, la înfrânare; părtașului ei îi vestește despre gheenă. Cugetarea de taină este plină de toate lucrurile bune, împodobită cu toată virtutea, neîmpărtașită și străină de tot lucrul spurcat¹⁵.

Sfântul Isaac Șirul spune: „Cel ce cugetă fără încetare la Dumnezeu, acela gonește de la sine pe draci și dezrădăcinează sămânța răutății lor. Se veselește întru descoperiri inima celui ce ia aminte la sufletul său fără încetare. Cel ce întoarce spre lăuntru său privirea minții sale, acela vede în sine zorii Duhului. Cel ce s-a scârbit de toată împrăștierea, acela vede pe Stăpânul în cămara cea lăuntrică a inimii sale... Cerul e înlăuntru tău, dacă vei fi curat, și în tine însuși vei vedea pe îngeri cu lumina lor, și pe Stăpânul lor dimpreună cu ei și înlăuntru lor... Comoara smeritului cugetător e înlăuntru lui, și ea e Domnul... Patimile sunt izgonite și dezrădăcinate prin necurmata cugetare la Dumnezeu: aceasta este sabie care le ucide. Cel ce pofteste a vedea pe Domnul înlăuntru său, acela se silește a curăți ini--ma

¹⁵ *Patericul egiptean*, litera H (eta).

sa prin necurmata cugetare la Dumnezeu: în acest chip, prin lumina ochilor minții el va vedea în orișicare ceas pe Domnul. Ce se întâmplă peștelui scos din apă, același lucru se întâmplă și minții ieșite din aduce-re-aminte de Dumnezeu, ce rătăcește în amintirile acestei lumi... Cel ce ziua și noaptea caută pe Dumnezeu în inima sa cu râvnă arzătoare și dezrădăcinează din ea momelile vrăjmașului care răsar¹⁶ este dracilor înfricoșat, iar lui Dumnezeu și îngerilor Lui plăcut. Fără neîncetată rugăciune este cu neputință a te apropia de Dumnezeu¹⁷.

Preacuviosul Casian Romanul notează: „Rugăciunea cu acest mic stih (e vorba de sus-pomenitul stih al psalmului 69) trebuie să fie neîncetată, ca să nu ne doboare ispitele, ca atunci când propășim să ne păzim de semeție. Cugetarea întru acest mic stih să se învârtă, zic, neîncetat în șanurile tale. Nu înceta să-1 spui, în orice lucrare sau ascultare te-ai afla, și când ești în călătorie. Cugetă întru el și mergând spre somn, și întrebuițând mâncarea, și împlinind cele mai înjosite nevoi trupești. Această îndeletnicire a inimii se va face în tine dreptar mântuitor, care nu numai că te va păzi nevătămat de orice năvălire a dracilor, ci și, după ce te va fi curățit de toate patimile trupești, te va sui la vederile nevăzute și cerești, te va sui la înălțimea rugăciunii cea negrăită și cunoscută din cercare unui foarte mic număr de oameni. Acest mic stih va depărta de la tine somnul, până când, șlefuindu-te prin această îndeletnicire de netâlcuit prin cuvânt, te vei deprinde să te îndeletnicești cu ea și în somn. El, când ți se va întâmpla să te deștepți, va fi primul care îți va veni în gând; el, când te vei scula din patul tău, va umple mintea ta până când vei începe metaniile; el va merge înaintea ta în toată osteneala și lucrarea; el te va urma în toată vremea, întru el să te îndeletnicești, după porunca legiuitorului (adică a lui Moisi, legiuitorul lui Israil), când șezi în casă și când umbli în cale, când te culci și când te scoli; scrie-1 pe pragurile și pe ușile gurii tale; scrie-1 pe zidurile casei tale și în vistieriile cele de taină ale sânelui tău, așa încât atunci când te culci să fie pentru tine deja cântare de psalmi, iar când te scoli și te apuci să îplinești cele numaidecât trebuincioase pentru viața ta - rugăciune lesne de împlinit și neîncetată¹⁸.

Sfântul Ioan Gură de Aur ne îndeamnă: „Fraților! Vă rog: nu vă îngăduiți a înceta cândva săvârșirea pravilei acestei rugăciuni, sau a o trece cu vederea... Monahul fie că întrebuițează mâncarea și băutura, fie că slujește, fie că este în călătorie, fie că altceva face, este dator să strige fără încetare: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă!**, așa încât numele Domnului Iisus, pogorându-se în adâncul inimii, să-1 biruie pe șarpele ce stăpânește pajiștile inimii, să mântuiască sufletul și să-i dea viață. Să petreci fără încetare întru numele Domnului Iisus, ca inima să îl înghită pe Domnul și Domnul inima, și acestea două să fie una¹⁹.

Un frate l-a întrebat pe Preacuviosul Filimon: „Ce înseamnă, Părinte, cugetarea de taină ?” Bătrânul i-a răspuns: „Mergi, trezește-te în inima ta și spune în gândul tău cu trezvie, cu frică și cutremur: Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă²⁰.

De ce neîncetata rugăciune sau neîncetata pomenire a Domnului sunt

16 Cuvântul 8

17 Cuvântul 69.

18 Casian Romanul, X, cap. X.

19 *Dobrotoliubie*, tom 2.'Capul 21 al Xanthopulilor.

20 Despre Avva Filimon cuvânt foarte folositor, *Dobrotoliubie*, tom 4.

numite „cugetare” ? - Fiindcă nevoitorii asupra lucrării cărora s-a pogorât rouă harului Dumnezeiesc au aflat în scurta rugăciune repetată de ei un înțeles duhovnicesc, preadânc, nesecat, care neîncetat atrage și sporește luarea-aminte a lor prin noutatea sa duhovnicească: și pentru ei micul stih s-a făcut știință preacuprinzătoare, știință a științelor, iar îndeletnicirea cu ea - cugetare în deplinul înțeles al cuvântului (în limba rusă cuvântul *poucenie* are înțelesul de „învățătură”, ce nu reiese din echivalentul românesc tradițional - *n. tr.*).

Acestea sunt povețele Sfinților Părinți: aceasta era lucrarea lor. Nu numai toate faptele și cuvintele lor, ci și toate gândurile lor erau închinat lui Dumnezeu: iată pricina îmbeșugării cu care se aflau în ei harismele Duhului. Noi, dimpotrivă, suntem nepăsători în privința faptelor noastre; ne purtăm nu cum o cer poruncile lui Dumnezeu, ci cum se nimerește, după primul imbold al simțurilor, după primul gând ce ne vine în minte. De cuvinte nu ne pasă nici cât de fapte, iar la gânduri nu luăm defel aminte; ele ne sunt împrăștiate pretutindeni, pe toate le aducem jertfă deșertăciunii. Mintea noastră, tocmai pe dos față de mintea apărută de cugetarea la Dumnezeu²¹, se aseamănă unei locuințe cu patru intrări la care toate ușile sunt deschise, în care nu e nici o pază, unde poate să intre și din care poate să iasă oricine vrea, aducând și scoțând tot ce îi place lui. Fraților! Să încetăm cu viețuirea asta fără luare-aminte și fără roade. Să urmărim lucrării Sfinților Părinți, iar printre alte lucrări și aducerii aminte de Dumnezeu în care ei își țineau mintea necurmat. Tinere ! Seamănă cu osârdie semințele virtuților, deprin-de-te cu răbdare și silire de sine la toate îndeletnicirile și nevoințele iubite de Dumnezeu, deprinde-te și la pomenirea lui Dumnezeu, închide mintea ta în această sfântă pomenire. De vei vedea că ea alunecă neîncetat în gânduri lăturalnice și deșarte, nu deznădăjdui. Continuă nevointa cu statornicie: „străduiește-te”, grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „să învârti sau, mai bine zis, să închizi mintea în cuvintele rugăciunii. Dacă ea, din pricina prunciei sale, e smulsă (din închiderea în cuvintele rugăciunii), bag-o iarăși (în ele). Nestatornicia îi este proprie, dar poate să îi dea statornicie Cel Ce statornicește toate. De vei petrece necurmat în astă nevointa, va veni Cel Ce pune hotare mării minții tale în tine, și îi va zice când te vei ruga tu: *Până aici să vii și să nu treci* (Iov XXXVIII, II)”²². Cugetarea la Dumnezeu este la arătare o lucrare ciudată, uscată, plictisitoare: dar în fapt este o lucrare preaîmbeșugată în roade, predanie bisericească neprețuită, așezământ al lui Dumnezeu, visterie duhovnicească, moștenire a Apostolilor și Sfinților Părinți, ce au primit-o și ne-au predanisit-o după porunca Sfântului Duh. Nici nu îți poți închipui bogățiile cărora te vei face moștenitor la vremea convenită dacă te vei deprinde aducerea aminte neconținută de Dumnezeu. La mintea și inima începătorului *nu s-a suit cele ce a gătit Dumnezeu celor ce îl iubesc pe Dânsul* (1 Cor. II, 9) nu doar în veacul viitor, ci și în această viață (Mc. X, 30) în care ei pregustă fericirea veacului care va să vină. „Pregătește-te”, a zis Sfântul Ioan Scărarul, „de ridicarea la rugăciune prin rugăciunea săvârșită necurmat în taina sufletului tău, și vei spori degrab”²³. La vremea convenită, cugetarea la Dumnezeu va cuprinde toată ființa ta; te vei face din pricina ei

21 Vezi mai sus învățătura Preacuviosului Isaia Pustnicul, ce aseamănă sufletul apărut de cugetarea la Dumnezeu cu o casă zăvorâtă și încuiată la toate intrările.

22 Cu privire statornicia și nestatornicia minții vezi capetele Sfântului Calist Catafighiotul.

Dobrotoliubie, tom 4.

23 Cuvântul 28, cap. 35.

ca un om beat, ca și cum ai fi din această lume și totodată nu ai fi din ea, ai fi străin de ea: fiind din ea după trup, nefiind din ea după minte și inimă. Cel beat de vinul materialnic nu se mai simte pe sine, uită necazul, uită de rangul său, de bunul neam și vrednicia sa: și cel beat de cugetarea la Dumnezeu se face rece, nesimțitor față de poftele pământești, de slava pământească, de toate foloasele și întâietățile pământești. Gândul lui este neîncetat la Hristos, Care lucrează prin cugetarea la Dumnezeu ca printr-o bună mireasmă sfințită: *unora ca mireasmă a morții spre moarte, altora ca mireasmă a vieții spre viață* (2 Cor. II, 16). Cugetarea la Dumnezeu omoară în om împreună-simțirea față de lume și de patimi, dă viață în el împreună-simțirii față de Dumnezeu, față de tot ce este duhovnicesc și sfânt, față de veșnicia fericită. „*Ce mi-este mie în cer ?*” - întreabă cel beat de cugetarea la Dumnezeu. Nimic. „*Și de la Tine ce am voit pe pământ ?* Numai să mă alipesc neîncetat de Tine prin rugăciune într-o liniștire. Unora le e dorită bogăția, altora slava, dar eu doresc a mă lipi de Dumnezeul meu și a pune întru El nădejdea despătimirii mele (Ps. LXXII, 24,27)”²⁴.

Cuvintele cugetării la Dumnezeu pot fi rostite la început cu limba, cu glas foarte lin, fără grabă, cu toată luarea-aminte de care e în stare rugătorul, închizând, potrivit amintitului sfat al Sfântului Ioan Scărarul, mintea în cuvintele cugetării. Puțin câte puțin, rugăciunea gurii va trece în rugăciune a minții, iar apoi și în rugăciune a inimii: însă pentru această trecere este nevoie de mulți ani. Nu trebuie căutată înainte de vreme: s-o lăsăm să se săvârșească de la sine sau, mai bine zis, să o dea Dumnezeu la vremea de El știută, după vârsta duhovnicească a nevoitorului și împrejurările în care se află. Nevoitorul smerit se mulțumește cu faptul că s-a învrednicit a-și aminti de Dumnezeu, și socotește că acest lucru este deja o mare binefacere a Ziditorului față către făptura jalnică și neputincioasă - omul. El se socoate nevrednic de har, nu caută să descopere în sine lucrări ale lui, cunoscând din scrierile Sfinților Părinți că o asemenea căutare are ca temei slava deșartă, din care vin înșelarea și căderea, că această căutare este deja amăgire de sine, fiindcă oricât am căuta, primirea harului de către noi atârână doar de Dumnezeu²⁵. El însetează să descopere în sine păcătoșenia sa și să dobândească plânsul pentru aceasta. El se încredințează voii Atotbunului și Preamilostivului Dumnezeu, Care cunoaște cui este de folos să-i dăruiască harul și cui e de folos ca acesta să rămână la el. Mulți, primind, au căzut în nepăsare, semeață cugetare și nădăjduire în sine; harul dat lor le-a slujit, din pricina nechibzuinței lor, doar spre mai mare osândă. Fericită e chezașia inimii din monah potrivit căreia acesta, îndeletnicindu-se cu orișicare nevoie, o face fără nici o iubire de sine, flămânzind și însetând numai de împlinirea voii lui Dumnezeu, iar pe sine încredințându-se cu toată credința și simplitatea, cu lepădarea socotințelor sale, stăpânirii sale, voii sale, cârmuirii Milostivului nostru Domn și Dumnezeu, Care dorește ca totii oamenii să se mântuiască și întru cunoștința adevărului să vină. A Lui e slava în vecii vecilor. Amin.

Cuvânt despre rugăciunea minții, a inimii și a sufletului

Cui se îndeletnicește în chip statornic și evlavios cu rugăciunea într-o luare-aminte, rostind cuvintele ei cu voce tare sau în șoaptă, după trebuință,

²⁴ Scara .Cuvantul 28, cap. 25.

²⁵ Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 55.

și închizându-și mintea în cuvintele rugăciunii; cui leapădă, când se nevoiește cu rugăciunea, toate gândurile și visările -nu doar pe cele păcătoase și deșarte, ci și pe cele părut bune -, acestuia Domnul Cel Milostiv îi dăruiește la vremea potrivită rugăciunea minții, a inimii și a sufletului.

Frate! Nu-ți este de folos primirea înainte de vreme a rugăciunii inimii, a rugăciunii harice! Nu-ți este de folos simțirea înainte de vreme a dulceții duhovnicești! Primindu-le înainte de vreme, nedobândind mai înainte cunoștința evlaviei și băgării de-seamă cu care trebuie păzit darul harului Dumnezeiesc, poți întrebuița acest dar spre răul, spre vătămarea și pierzarea sufletului tău²⁶. Apoi, a spori în sine, prin propriile eforturi, rugăciunea harică, a minții și a inimii, este cu neputință: fiindcă a uni mintea cu inima și sufletul, ce au fost despărțite în noi de cădere, poate doar Dumnezeu. Iar de vom căuta fără dreaptă socotință să ne silim și să căutăm numai prin propriile eforturi darurile ce sunt trimise numai de Dumnezeu, în deșert ne vom osteni. Și bine ar fi dacă vătămarea s-ar mărgini doar la pierderea ostanelilor și a timpului! Trufașii căutători de stări proprii firii omenești înnoite se supun adesea celei mai mari nenorociri sufletești, pe care Sfinții Părinți o numesc înșelare. E logic: însuși punctul de bază de la care pleacă lucrarea lor este mincinos; și cum, plecându-se de la un început mincinos, urmarea să nu fie și ea mincinoasă ? Aceste urmări, numite înșelare, au felurite chipuri și trepte, înșelarea este cel mai ades ascunsă, uneori și vădită; nu rareori îl aduce pe om într-o stare de neorânduială, caraghioasă și totodată jalnică, nu rareori îl duce la sinucidere și pieire sufletească definitivă²⁷. Dar înșelarea, pe care mulți o înțeleg în urmările ei vădite, trebuie cercetată, pătrunsă chiar în temeiul său: în gândul mincinos, care slujește drept temei tuturor rătăcirilor și stărilor sufletești nenorocite, în gândul mincinos al minții ființează deja întreaga zidire a înșelării, precum în sămânță ființează planta ce trebuie să iasă din ea după sădirea ei în pământ. Grăit-a Sfântul Isaac Șirul: „Scriptura spune: *Nu va veni împărăția Cerurilor cu pândirea așteptării*. Cei ce s-au nevoit cu astfel de chezășie sufletească s-au supus trufiei și căderii; însă noi să ne statornicim inima întru faptele pocăinței și viețuirea cea bineplăcută lui Dumnezeu, iar darurile Domnului vor veni de la sine, dacă biserica inimii va fi curată, și nu spurcată. A căuta cu *pândire, zic*, înaltele daruri Dumnezeiești, e lucru lepădat de Biserica lui Dumnezeu. Cei ce au întreprins acest lucru s-au supus trufiei și căderii. Acesta nu e semn că cel cu pricina iubește pe Dumnezeu, ci boală a sufletului: și cum să căutăm noi înaltele daruri Dumnezeiești, când dumnezeiescul Pavel se laudă cu necazurile și socoate drept darul cel mai înalt al lui Dumnezeu părtășia la pătimirile lui Hristos !”²⁸

În nevoița rugăciunii tale bizuie-te numai pe Dumnezeu, fără de Care nu este cu putință nici cea mai mică sporire. Fiecare pas spre reușita în această nevoița este dar al lui Dumnezeu. Leapădă-te de tine și dă-te lui Dumnezeu pentru a face cu tine ce va vrea El; iar El, Atotbunul, vrea să îți dăruiască ceea ce nici la mintea, nici la inima noastră *nu s-a suit* (1 Cor. II, 9);

26 Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 5: „Nu se cuvine nouă să căutăm înainte de vreme măsuri mari, ca darul lui Dumnezeu să nu fie rău întrebuițat din pricină că a fost primit prea repede. Tot ce e lesne dobândit, lesne se și pierde; iar tot ce este dobândit cu durerea inimii este păzit cu râvnă”.

27 Preacuviosul Simeon Noul Teolog. Despre primul chip al luării-aminte și rugăciunii. *Dobrotoliubie*, tom 1. De asemenea: *Experiențe ascetice*, voi. I - Convorbirea dintre stareț și ucenic despre rugăciunea lui Iisus.

28 Cuvântul 55.

vrea să îți dăruiască bunătăți pe care mintea și inima noastră, în starea lor căzută, nu pot nici măcar să și le închipuie. Nu este cu putință ca cel ce nu a dobândit curăția să capete cu privire la darurile duhovnicești ale lui Dumnezeu nici cea mai mică idee - nici prin închipuire, nici prin asemuirea cu cele mai plăcute simțăminte sufletești pe care le cunoaște omul! Cu simplitate și credință aruncă grija ta la Domnul. Nu asculta de îmbierile celui viclean, care încă din rai spunea strămoșilor noștri: *Veți fi ca niște dumnezei* (Fac. III, 5). Acum, tot el te îmbie cu năzuința înainte de vreme și trufașă spre dobândirea harismelor duhovnicești ale rugăciunii inimii, pe care, o spun din nou, le dăruiește numai Dumnezeu, Cel ce rânduiește vremea potrivită și locul potrivit pentru acest lucru. Acest loc este întregul vas - atât sufletesc cât și trupesc - curățit de patimi.

Să ne îngrijim a slobozi templul - sufletul și trupul - de idoli, de jertfele aduse idolilor, de tot ce ține de slujirea idolească. Precum Sfântul Prooroc Ilie a strâns la pârâul Chișonului pe toți preoții și proorocii Baalilor și i-a dat acolo morții, așa și noi să ne cufundăm în plânsul de pocăință, și la acest fericit pârâu să omoram toate temeiurile care silesc inima noastră să aducă jertfă păcatului, toate îndreptăcirile cu care e îndreptățită, e dezvinovățită această jertfă. Să spălăm cu lacrimi altarul și tot ce-l înconjoară; să spălăm îndoit, întreit -fiindcă necurăția sufletească cere lacrimi foarte îmbelșugate pentru a fi spălată. Altarul să fie clădit din pietre întru numele Domnului: din simțăminte luate doar din Evanghelie; să nu fie într-însul loc pentru simțămintele omului celui vechi, oricât ar părea acestea de nevinovate și de alese (3 împ. XVIII). Atunci, Marele Dumnezeu va pogorț focul Său atotsfânt în inimile noastre și va face inimile noastre biserică a rugăciunii harice, precum a zis cu Dumnezeiasca Sa gură: *Casa Mea, casă de rugăciune se va chema* (Mt. XXI, 13).

Să ne întoarcem pentru început luarea-aminte asupra patimilor trupești, asupra întrebuițării hranei și aceloră dintre aplecările noastre curvești care atârnă cel mai mult de îmbuibare. Să ne străduim a rândui cu înțelepciune starea trupului nostru, dându-i atâta hrană și somn cât să nu slăbănogească peste măsură și să rămână în stare de nevoie; dându-i din ele atât de puțin cât trupul să poarte în sine omorârea, neviind pentru mișcările păcătoase. Precum bagă de seamă Părinții, în privința hranei și somnului înseamnă foarte mult deprinderea: ca atare, e foarte de folos să te deprinzi la bună vreme cu întrebuițarea lor măsurată, cât se poate de puțină²⁹. Sfântul Isaac Șirul vorbea despre post și priveghere precum urmează: „Cel care a iubit de-a lungul întregii sale vieți împărtășirea cu aceste două virtuți, acela s-a făcut ucenic iubit al întregii înțelepciuni. Precum temeiul tuturor relelor este îndestularea pântecelui și slăbănogirea de sine prin somn - îndestulare și slăbănogire ce aprind patima curviei - așijderea calea și temelia cea dumnezeiască a tuturor virtuților este postul dimpreună cu privegherea și trezvia în slujba lui Dumnezeu, trupul fiind răstignit de-a lungul întregii nopți prin lipsirea lui de dulceața somnului. Postul este paza a toată virtutea, temeiul nevoinței, cununa înfrânării, frumusețea fecioriei și a sfințirii, luminarea întregii înțelepciuni, începutul căii creștinești, maica rugăciunii, izvorul întregii înțelepciuni și al înțelegerii, dascălul liniștirii. El merge înaintea tuturor faptelor bune. Precum sănătății ochilor îi urmează dorirea de lumină, așa și postului săvârșit cu dreaptă

²⁹ Viața Preacuviosului Dositei, în cartea *Învățăturilor* Preacuviosului Avvă Dorotei.

socotință îi urmează dorirea de rugăciune. Când începe cineva să postească, atunci, ca urmare a postirii, ajunge să dorească a sta de vorbă cu Dumnezeu în mintea sa. Trupul celui care postește nu suferă să stea în pat întreaga noapte. Când pe gura omului e pusă pecetea postirilor, gândul lui cugetă întru umilință, inima lui izvorăște rugăciune, fața lui este înveșmântată cu tânguire, gândurile rușinoase stau departe de dânsul. Veselie nu se vede în ochii lui; el este vrăjmaș poftelor și împreună-vorbirilor deșarte. Nu se vede nicicând ca cel care postește cu dreaptă socotință să fie robit de gândurile rele. Postul cu dreaptă socotință este mare biserică a tuturor virtuților. Cel cu nepăsare față de el nu lasă neclintită nici o virtute. Postul este poruncă dată chiar de la început firii noastre spre păzirea întru gustarea mâncării; prin călcarea postului a căzut începutul zidit al ființării noastre. De unde a izvorât pierzarea, de acolo încep nevoitorii să meargă către frica de Dumnezeu, atunci când încep să păzească legea Domnului³⁰. Cel ce se dedă somnului fără de măsură și desfătării pântecelui nu poate să nu se spurce de mișcările patimii dulceții. Câtă vreme se învoldurează aceste mișcări ale sufletului și trupului, câtă vreme mintea se îndulcește de gândurile trupești, omul nu e în stare de mișcări noi și necunoscute lui, care sunt stârnite în el prin adumbrirea lui de către Sfântul Duh.

Pe cât este de trebuință postul pentru cel ce dorește a se îndeletnici cu rugăciunea minții și a spori în ea, pe atât e de trebuincioasă pentru acesta și liniștirea sau cea mai mare însingurare: îndeobște, depărtarea cea mai mare cu puțință de hoinăreli. Trăind în mănăstire, ieși din ea cât mai rar; când ieși din mănăstire, întoarce-te în ea cât mai degrabă; când cercetezi oraș sau sat, cu toată luarea-aminte, păzește-ți simțurile tale ca să nu vezi, să nu auzi nici un lucru vătămător de suflet, ca să nu primești fără de veste, în chip neprevăzut, rană aducătoare de moarte, în mănăstire să știi doar de biserică, de trapeză și de chilia ta; în chilie la ceilalți frați să mergi doar din pricină de însemnătate, iar de se poate - nicidecum; cercetează chilia povățuitorului și părintelui tău duhovnicesc, dacă ai fericirea de a fi găsit povățuitor duhovnicesc în vremurile noastre - și asta fă-o la vreme potrivită și la nevoie, nicidecum din trândăvie și pentru grăire în deșert. Deprinde-te cu tăcerea, ca să te poți liniști și în mijlocul oamenilor. Vorbește cât mai puțin, și atunci la mare nevoie. Greu este pentru cel deprins cu împrăștierea să rabde pătimirea liniștirii; dar oricine voiește să se mântuiască și să sporească în viața duhovnicească este neapărat dator să se supună acestei pătimiri și să se deprindă cu însingurarea și liniștirea. După o scurtă osteneală, liniștirea și însingurarea vor deveni dorite din pricina roadelor pe care nu va întârzia să le guste sufletul celui care se liniștește cu bună înțelegere. Preacuviosul Arsenic cel Mare, aflându-se în lume, ruga pe Dumnezeu să îl îndrume cum să se mântuiască, și i s-a făcut auzit glas ce l-a îndemnat: „Arsenie ! Fugi de oameni și te vei mântui”. Când Preacuviosul a intrat în Schitul Egiptului, în care petreceau călugări mari cu viața, el l-a rugat din nou pe Dumnezeu: „Învață-mă cum să mă mântuiesc” - și i s-a făcut auzit glas: „Arsenie ! Fugi, taci, liniștește-te: acestea sunt rădăcinile nepăcătuirii”. Sfântul Isaac Șirul spune despre Preacuviosul Arsenie cel Mare: „Tăcerea ajută liniștirii. Cum asta ? Trăind în mănăstire cu mulți oameni, este cu neputință să nu ne întâlnim cu cineva. Nu a putut scăpa de asta nici Arsenie cel deopotrivă cu îngerii, care a îndrăgit liniștirea mai mult decât alții. Nu este cu puțință să nu

---

30 Cuvântul 21.

ne întâlnim cu părinții și frații ce viețuiesc cu noi; astfel de întâlniri au loc fără de veste: și în vremea mersului la biserică, și în oricare altă vreme. Când acest bărbat vrednic de fericire (Preacuviosul Arsenie) a văzut toate acestea, precum și că lui, ca viețuitor în apropierea unei așezări omenești (cu toate că sălășluia în Schitul Egiptului, plin de monahi desăvârșiți), îi era cu neputință să fugă, în cea mai mare parte, de întâlnirile cu mirenii și cu monahii care sălășluiau în acele locuri, a învățat de la har acest mijloc: tăcerea necurmată. Dacă, din neapărată trebuință, deschidea ușa chiliei sale unora, aceștia se mângâiau doar cu vederea feței lui: împreună-vorbirea și trebuința ei rămâneau de prisos³¹. Spune același Sfânt Isaac: „Mai mult decât orice să iubești tăcerea: ea te apropie de roadă. Limba nu este îndeajuns spre a înfățișa bunătățile ce iau naștere din tăcere, în primul rând, să ne silim a tăcea: atunci, din tăcere se va naște în noi ceva care ne va povățui la tăcerea ce i-a dat naștere. Să-ți dăruiască Dumnezeu a simți acel ceva care ia naștere din tăcere. De vei începe să trăiești această viețuire, nici nu pot să spun ce lumină îți va răsări din ea. Nu gândi, frate, că Arsenic cel minunat - precum se spune despre el, că atunci când intrau la el părinții și frații veniți să-l vadă îi primea în tăcere și în tăcere le dădea drumul -se purta astfel doar că așa îi era voia: el se purta așa fiindcă dintru început se silise la această lucrare. Oarecare dulceață se naște cu vremea din deprinderea acestei lucrări, și cu silire învață trupul să rămână întru liniștire, întru această viețuire se naște nouă mulțime de lacrimi și vedere minunată³². Sfântul Isaac grăiește astfel în Cuvântul 75: „Fiind eu mult ispitit în cele de-a dreapta și cele de-a stânga și încercându-mă pe mine însumi în aceste două feluri de viețuire, primind de la vrăjmașul lovituri fără număr și învrednicindu-mă într-ascuns de mari ajutorări, am dobândit, înțelepții de harul lui Dumnezeu, în mulți ani și multe încercări, cunoașterea din cercare a celor ce urmează. Temelia tuturor virtuților, slobozirea sufletului din robia vrăjmașului, calea ce duce la lumina și viața cea Dumnezeiască, stă în aceste două lucruri: să te aduni pe tine într-un loc și să postești pururea, adică să te supui pe tine cu înțelepciune și cumințenie înfrânării pântecelui, într-o sălășluire statornică, fără ieșire (din chilie), întru neîncetată cugetare la Dumnezeu. De aici urmează supunerea simțurilor, de aici trezvia minții, de aici îmblânzirea fiarelor sălbaticice care se mișcă în trup, de aici blândețea gândurilor, de aici mișcarea gândurilor luminoase, de aici străduința spre faptele virtuților, de aici cugetările înalte și subțiri, de aici lacrimile nemăsurate în toată vremea și pomenirea morții; de aici întreaga înțelepciune curată, care se înfrânează cu desăvârșire de la orice închipuire ce ispitește cugetarea; de aici vederea pătrunzătoare și ageră a celor ce stau departe (adică a binelui și răului, care pot fi urmări îndepărtate ale oricărei lucrări); de aici preadâncile cugetări de taină ce ating mintea prin puterea Cuvântului lui Dumnezeu, și mișcările preală-untrice care apar în suflet, și deosebirea duhurilor de sfintele puteri și a vedeniilor adevărate de nălucirile deșarte; de aici frica de căile și cărările din marea mintii, frică ce taie nepăsarea și lenevia, de aici flacăra râvnei ce calcă peste orice primejdie și trece peste orice frică, aprinderea ce trece cu vederea toată pofta și o șterge din minte, pricinuind uitarea oricărei amintiri de cele trecătoare și de toate ale acestei lumi și acestui veac. Pe scurt: de aici vine slobozenia omului adevărat, bucuria și învierea sufletului, odihna lui cu Hristos în împărăția Cerurilor. Iar dacă cineva nesocotește acestea două,

31 Cuvântul 41

32 Ibidem.

se păgubește nu doar de toate cele spuse mai înainte, ci prin disprețuirea acestor două virtuți clatină și temelii tuturor virtuților; și precum acestea sunt începutul și capul lucrării Dumnezeiești în suflet, ușă și cale spre Hristos, dacă cineva le ține pe ele și stăruie în ele, tot așa și dacă se depărtează și se desparte de ele, ajunge în cele două potrivnice lor - adică în împrăștiere-rea trupească și în lăcomia nerușinată a pântecelui, care sunt începutul celor potrivnice celor mai înainte spuse, dând loc patimilor în suflet.

Primul din începuturile acestea dezleagă mai întâi simțurile cele supuse legăturilor înfrânării. Și ce urmează din aceasta ? Urmează întâlnirile cele necuvenite și neașteptate, apropiate căderilor³³; tulburarea valurilor puternice; aprinderea cumplită stărnită prin vedere, care pune stăpânire pe trup și îl ține în stăpânirea sa; înlesnitele alunecări în felul (evlavios) de a gândi (pe care îl dobândise omul); gânduri nestăpânite, ce trag spre cădere; răcirea dorului de lucrurile lui Dumnezeu și slăbănogirea treptată în dragostea de liniștire; în cele din urmă, desăvârșita părăsire a felului ales de viață; înnoirea răutăților uitate și deprinderea unora noi, neștiute până atunci, din pricina neconținutelor întâlniri noi, ce fără voie și în multe chipuri se înfățișează privirii la mutarea din ținut în ținut și din loc în loc. Patimile, care prin harul lui Dumnezeu erau deja omorâte în suflet și nimicite în minte prin uitarea aducerii aminte de ele, prind să se pună iarăși în mișcare și să silească sufletul la lucrarea lor. Iată ce se descoperă (în monah) - nu stau să le înșir pe toate celelalte - din temeiul cel de început, adică din împrăștierea trupului, urmare a lepădării pătimirii răbdătoare întru liniștire. Dar ce urmează și din celălalt temei, adică din începerea lucrării porcești ? Ce este altceva lucrul porcesc, decât a lăsa pântecul fără de rânduială și a-l sătura pururea, fără vreme hotărâtă pentru împlinirea trebuinței lui, în împotrivire față de obiceiul ființelor cuvântătoare ? Și ce urmează din aceasta ? Îngreuierea capului și multa greutate a trupului împreună cu slăbirea umerilor. De aici se naște negreșit părăsirea slujbei lui Dumnezeu; apare lenevia, ce nu îngăduie a face metanii la pravila de rugăciune; nesocotirea plecărilor de genunchi obișnuite; întunecarea și răceala cugetării; slăbirea minții, lipsa ei de dreaptă socotință din pricina tulburării și osebitei întunecări de către gânduri; întunericul gros și adânc întins peste tot sufletul; multa trândăvie în orice lucru al lui Dumnezeu, deopotrivă și în citire, din pricina neputinței de a gusta dulceața cuvintelor lui Dumnezeu; părăsirea celor mai de trebuință îndeletniciri; neînfrânarea minții, care se răspândește pe tot pământul; mult must adunat în toate mădularele; visări necurate în vremea nopții, care înfățișează sufletului chipuri spurcate și netrebnice, pline de poftă și care își împlinesc în însuși sufletul voia lor necurată. Așternutul nenorocitului acestuia, hainele lui și întreg trupul se spurcă de mulțimea scurgerii murdare, care țâșnește din el ca dintr-un izvor - iar aceasta i se întâmplă nu numai noaptea, ci și ziua: căci trupul lui curge pururea și-i întinează cugetul. Din această pricină omul își pierde fecioria: fiindcă

33 Cercarea ne arată că întâlnirea cu partea femeias-că, cu oameni dezmațați și cu alte sminteli lucrează neasemuit mai puternic asupra monahului decât asupra mireanului, care umblă întotdeauna în mijlocul smintelilor. Această lucrare asupra monahului este cu atât mai puternică cu cât e mai cu luare-aminte și mai aspră viețuirea lui. Patimile sunt în el chinuite de foame, și se aruncă cu încrâncenare, nebunește, asupra celor cu care obișnuiesc să se hrănească, dacă monahul va ști să se ferească de acestea. Chiar dacă patima stărnită nu va săvârși omor, ea poate să pricinuiască o rană cumplită, pentru a cărei vindecare este de nevoie de mulți ani, de osteneli cu sânge și, mai presus de toate, o milă cu totul deosebită a Lui Dumnezeu.

dulceața gâdilărilor pricinuieste în tot trupul lui o înfierbântare neîncetată și de nesuferit, și înaintea lui se închipuie priveliști gândite amăgitoare, care zugrăvesc ceva frumos înaintea lui și îl stârnesc în tot timpul și îi apleacă mintea spre împreunarea cu ele (cu aceste chipuri frumoase gândite). Fără îndoială, omul se împreunează cu ele prin cugetarea la ele și poftirea lor, din pricina întunecării puterii dreptei lui socotințe - și aceasta este ceea ce a spus proorocul: *Aceasta e răsplata surorii tale Sodoma, care, desfătându-se, a mâncat pâinea până la saț* (Iez. XVI, 49) și celelalte. Dar și aceasta s-a zis de oarecare dintre marii înțelepți: *Dacă cineva va hrăni trupul său, dându-i desfătare, aruncă sufletul său în mare luptă*. Unul ca acesta, chiar dacă apoi își vine întru sine și se silește să se stăpânească, nu poate, din pricina aprinderii covârșitoare a mișcărilor trupului, din pricina silniciei și puterii ațățărilor și gâdilărilor ce robesc sufletul poftelor lor. Vezi aici subțirimea acestor puteri fără de Dumnezeu? Și tot același zice iarăși: *Desfătarea sufletului cu mâncări în tinerețea frageda și plină de must face patimile să intre repede în suflet și să-l învăluie moartea: și astfel, el cade sub judecata lui Dumnezeu*. Dimpotrivă, sufletul ce cugetă neîncetat întru pomenirea datoriei sale se odihnește întru slobozenia sa; grijile lui sunt micșorate; el nu se îngrijește de nimic (vremelnic), poartă grija virtuții, înfrânând patimile și păzind virtutea; el se află treptat în sporire, în bucurie fără grijă, în viețuire bună și liman nebântuit. Iar desfătările trupesti nu doar că întărește patimile și le înnoiește în suflet, ci chiar îl scot pe acesta din rădăcinile lui, și împreună aprind pânțele spre neînfrânare și simțiri curvești fără de rânduială. Ele stârnesc la întrebuițarea afară de vreme a mâncării. Cel războit de ele nu vrea să sufere puțină foame ca să fie stăpân pe sine: drept aceea, se află în robia patimilor". În acest chip judecă toți Sfinții Părinți, ale căror mărturii nu le mai aducem aici, ca să nu lungim prea mult Cuvântul.

După ce am îngrădit viețuirea noastră prin înfrâna-rea de la prisos și desfătarea în întrebuițarea mâncării și băuturii, după ce am îngrădit-o, în măsura în care aceasta atârnă de noi, prin însingurare, adică prin petrecerea fără a ieși din mănăstire și ferirea de a lega cunoștințe în afara și înlăuntrul mănăstirii, să ne întoarcem luarea-aminte asupra patimilor sufletești. Să ne întoarcem luarea-aminte, mai întâi de toate, după porunca Domnului, asupra mâniei (Mt. V, 22), ce are ca temei al său trufia³⁴. Să iertăm părinților și fraților noștri care petrec aproape și departe, vii și adormiți, toate jignirile și necazurile aduse de ei asupra noastră, oricare ar fi acestea. Domnul ne-a poruncit: *Când stați de vă rugați, iertați orice aveți asupra cuiva, ca și Tatăl vostru Cel din ceruri să ierte vouă greșalele voastre. Iar dacă voi nu veți ierta, nici Tatăl vostru Cel din ceruri nu va ierta vouă greșalele voastre* (Mc. XI, 25-26). Mai înainte de toate roagă-te pentru vrăjmașii tăi și binecuvântează-i (Mt. V, 44) ca pe niște unelte ale Dumnezeieștii Pronii, prin care ți s-a răsplătit pentru păcatele tale în vremea scurtei vieți pământești ca să fii izbăvit în veșnicie de răsplata prin muncile cele veșnice, pe care o meritați. Când te vei purta astfel, când vei iubi pe vrăjmașii tăi și te vei ruga pentru ei să le fie dăruite toate bunătățile, atât vremelnice cât și veșnice, numai atunci Se va pogorî la Tine Dumnezeu într-ajutor, și vei călca prin rugăciunea ta pe toți vrăjmașii tăi, vei intra cu mintea în biserica inimii spre a te închina Tatălui în Duh și Adevăr (In. IV, 24). Dar dacă vei îngădui inimii tale a se împietri prin pomenirea răului și vei da îndreptățire întru trufia ta mâniei

34 Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul către Nicolae monahul.

tale, Domnul Dumnezeuul tău Se va întoarce de la tine și vei fi dat spre călcare picioarelor satanei. El are să te calce cu toate gândurile și simțirile necurate: nu vei fi în stare să te împotrivești lui³⁵. Iar dacă Domnul te va învrednici să pună la temelia nevoinței tale de rugăciune nerăutatea, dragostea, neosândirea aproapelui, dezvinovățirea lui cu milostivire, atunci vei birui cu osebă înlesnire și grabă pe potrivnicii tăi, vei ajunge la rugăciunea curată.

Să știi că toate patimile și toate duhurile căzute se află în cea mai strânsă înrudire și unire între ele. Această rudenie, această unire este păcatul. De te-ai supus unei patimi, prin supunerea față de această patimă te-ai supus și tuturor celorlalte patimi. De ai îngăduit unui duh al răutății să te robească, prin împreună-vorbirea cu gândurile insuflete de către el și aplecarea în urma acestor gânduri sau visări, te-ai făcut rob al tuturor duhurilor. După înfrângerea ta, ele te vor da de la unul la altul ca pe un prins³⁶. Asta ne învață Sfinții Părinți, asta ne învață cercarea însăși. Ia aminte la tine însuși și vei vedea că după ce ți-ai îngăduit să te lași biruit de bunăvoie într-o privință, vei fi biruit fără să vrei și într-o cu totul altă privință, în care nu ai fi voit să te lași biruit - atâta vreme cât nu vei înnoi libertatea ta prin pocăință osârdnică. După ce ai pus la temelia nevoinței de rugăciune nemânierea, dragostea și mila de aproapele pe care ni le poruncește Evanghelia, leapădă cu hotărâre orice împreună-vorbire cu gândurile și orice visare. Spre a întâmpina gândurile și visările, spune: „M-am încredințat cu totul voii Dumnezeului meu, și drept aceea n-am nici o nevoie să despici firul în patru, să-mi dau cu presupusul, să ghicesc,, căci *Domnul aproape este. Nimic să nu văgrijiți*, poruncește Duhul Sfânt mie și tuturor celor ce cred cu adevărat în Hristos, *ci întru toate prin rugă și rugăciune cu mulțumită cererile voastre să se arate lui Dumnezeu* (Filip. IV, 5-6). *Fiți cu întregă înțelepciune*, adică lepădați sațul și desfătarea, lepădați gândurile și visările amăgitoare, și privegheați întru rugăciuni, toată grija voastră aruncând spre Dânsul, că El Se îngrijește pentru voi (I Pt. IV, 7; V, 7). *Voiesc, dar, ca să se roage bărbații*, adică creștinii ce s-au desăvârșit în nevoința rugăciunii, *în tot locul, ridicând mâini cuvioase* - mintea și inima curățite de patimi, pline de smerenie și dragoste - *fără mânie și fără îndoire*, adică fiind străini de toată răutatea împotriva aproapelui, străini de împreunarea cu gândurile și desfătarea cu visările (I Tim. H, 8). *Urăște toată calea nedreptății și îndreaptă-te către toate poruncile Domnului* (Ps. CXVIII, 128). Calea nedreptății înseamnă împreună-vorbirea cu gândurile și visarea. Cel ce a lepădat această împreună-vorbire și visarea poate moșteni toate poruncile lui Dumnezeu, poate săvârși voia lui Dumnezeu înlăuntrul inimii sale (Ps. XXXIX, 11), neîncetat lipindu-se de Domnul prin rugăciune, înaripând rugăciunea sa prin smerenie și dragoste. *Cei cei iubiți pe Domnul, urâți cele rele* (Ps. XCVI, 11), ne îndeamnă Duhul Sfânt".

Lucrătorul rugăciunii are neapărată nevoie să știe și să vadă lucrarea patimilor și duhurilor asupra sângelui său. Nu fără pricină spune Sfânta Scriptură că nu doar trupul, ci și *sângele împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni* (I Cor. XV, 50). Nu numai simțirile trupești grosolane ale omului vechi,

35 Preacuviosul Marcu Ascetul, Cuvântul 7, *Despre postire și smerenie*.

36 Preacuviosul Isaia Pustnicul. Cuvântul 8, cap. 1. Acest monah, ce a pătruns adânc în sine, grăiește: „Câteodată mă văd pe mine însumi asemeni unui cal ce rătăcește fără călăreț: cel ce îl află, se așează pe dânsul -iar când acesta îl lasă, îl apucă altul și de asemenea se așează pe dânsul".

ci și simțirile mai subțiri, uneori foarte subțiri, care vin din mișcarea sângelui, sunt lepădate de Dumnezeu. Acest fapt are nevoie -de luarea-aminte a nevoitorului cu atât mai mult cu cât lucrarea subțire a patimilor și duhurilor asupra sângelui se face deslușită abia când inima simte în sine lucrarea Sfântului Duh. Simțirea se lămurește prin simțire. După ce a dobândit simțirea duhovnicească, nevoitorul vede dintr-o dată, cu toată limpezimea, în ce chip patimile și duhurile țin sufletul în robia lor. Atunci el pricepe și se încredințează că orice lucrare a sângelui asupra sufletului - nu numai grosolană, ci și subțire - e urâciune înaintea lui Dumnezeu, alcătuieste jertfă spurcată de păcat, nu este vrednică a fi adusă în tărâmul duhovnicesc, nu este vrednică a fi numărată alături de lucrările și simțirile duhovnicești. Până ce se face arătată lucrarea Duhului în inimă, lucrarea subțire a sângelui rămâne fie cu totul neînțeleasă, fie puțin înțeleasă, și poate fi chiar luată drept lucrare a harului, dacă nevoitorul nu va avea fereala cuvenită. Această fereală stă în aceea ca până la curățirea și înnoirea sa de către Duhul să nu socoată nerătăcit nici un simțământ al inimii afară de simțământul pocăinței, întristării mântuitoare pentru păcate împreunate cu nădejdea miluirii. Din partea firii căzute este primită de Dumnezeu o singură jertfă a inimii, un singur simțământ al inimii, o singură stare a ei: *Jertfa lui Dumnezeu duhul umilit, inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18). Lucrarea sângelui asupra sufletului se face pe deplin învederată atunci când lucrează patima și gândurile mâniei asupra sângelui, mai ales în oamenii aplecați spre mânie. La ce ieșire din minți ajunge omul aprins de mânie! El se lipsește de orice stăpânire de sine; intră în stăpânirea patimii, în stăpânirea duhurilor ce însetează de pierzarea lui și doresc să îl piardă, întrebuintând ca unealtă chiar facerile lui de rele; el vorbește și lucrează ca un lipsit de judecată. Este învederată, de asemenea, lucrarea sângelui asupra sufletului atunci când sângele este aprins de patima curviei. Lucrarea tuturor celorlalte patimi asupra sângelui e mai puțin vădită, dar ea ființează. Ce este întristarea ? Ce este trândăvia ? Ce este lenevia ? Sunt felurite lucrări asupra sângelui ale feluritelor gânduri păcătoase. Iubirea de arginți și iubirea de câștig au negreșit înrâurire asupra sângelui: desfătarea pe care o pricinuiesc în om visele de îmbogățire ce altceva sunt decât o fierbere amăgitoare, înșelătoare, păcătoasă a sângelui ? Duhurile răutății, ce însetează fără adormire și fără saț de pierzania omului, lucrează asupra noastră nu doar prin gânduri și visări, ci și prin felurite atingeri, pipăind trupul nostru, sângele nostru, inima noastră, mintea noastră, străduindu-se pe toate căile și prin toate mijloacele să toarne în noi otrava lor³⁷. Este nevoie de fereală, este nevoie de priveghere, este nevoie de cunoașterea limpede și fără greș a căii gândite care duce la Dumnezeu. Pe această cale sunt o mulțime de furi, de tâlhari, de ucigași. La vederea nenumăratelor primejdii, să plângem înaintea Domnului nostru și să-L rugăm cu plâns statornic ca însuși El să ne îndrume în calea strâmtă și necăjită, care duce la viață. Feluritele aprinderi ale sângelui, din pricina lucrării feluritelor gânduri și visări drăcești, alcătuiesc arma de foc ce a fost dată la căderea noastră heruvimului căzut, armă cu care el umbă înlăuntrul nostru, oprindu-ne intrarea în tainicul rai Dumnezeiesc al gândurilor și simțământelor duhovnicești³⁸.

37 Sfântul Ioan Carpathiul, cap. 87. *Dobrotoliubie*, tom 4.

38 Potrivit tâlcuirii Preacuviosului Macarie cel Mare (Omilia 37, cap. 5) și Preacuviosului Marcu Ascetul, Cuvântul 6.

Nevoitorul trebuie să ia aminte cu osebire la lucrarea asupra noastră a slavei deșarte, a cărei lucrare asupra sângelui e foarte anevoie a o băga de seamă și înțelege. Slava deșartă lucrează mai întotdeauna împreună cu o patimă subțire a dulceții și aduce omului cea mai subțire desfătare păcătoasă. Otrava acestei desfătări este așa subțire, că mulți socot desfătarea cu slava de-șartă și patima dulceții drept mângâiere a conștiinței, chiar drept lucrare a harului Dumnezeiesc. Nevoitorul amăgit cu această desfătare vine, puțin câte puțin, în starea amăgirii de sine; socotind amăgirea de sine drept stare harică, el cade treptat în deplina stăpânire a îngerului căzut, ce ia mereu chipul unui înger de lumină: se face unealtă, apostol al duhurilor căzute. Din această stare sunt scrise cărți întregi, lăudate de lumea ce orbecăie și citite de oamenii necurățiți de patimi cu desfătare și încântare. Această desfătare părut duhovnicească nu este altceva decât desfătare cu slavă deșartă subțire, semeață cugetare subțire și patimă a dulceții subțire. Nu desfătarea este partea păcătoșului: partea lui este plânsul și pocăința. Slava deșartă strică sufletul întocmai cum patima curviei strică sufletul și trupul. Slava deșartă face sufletul neînstare de mișcări duhovnicești, care încep atunci când tac mișcările patimilor sufletești, fiind oprite de smerenie. Tocmai de aceea Sfinții Părinți predanesc ca lucrare de obște tuturor monahilor, mai ales celor care se îndeletnicesc cu rugăciunea și doresc a spori în ea, sfânta pocăință, care lucrează nemijlocit împotriva slavei deșarte și care aduce sufletului sărăcia duhovnicească. După

ce nevoitorul se îndeletnicește vârtos cu pocăința, vede deja lucrarea slavei deșarte asupra sufletului asemă-nându-se foarte cu lucrarea patimii curviei. Patima curviei învață omul să năzuiească la însoțirea neîngăduită cu un alt trup, și în cei ce se supun ei, chiar și numai prin desfătarea cu gânduri și visări necurate, preface toate simțămintele inimii, schimbă rânduiala sufletului și trupului: slava deșartă trage la împărtășirea nelegiuită de slava omenească și, atingându-se de inimă, duce la o mișcare plăcută, fără de rânduiala, a sângelui; prin această mișcare schimbă întreaga întocmire (aplecare) a omului, băgând în el unirea cu duhul gros și întunecat al lumii și înstrăinându-l în acest chip de Duhul lui Dumnezeu. Slava deșartă este curvie față de slava cea adevărată. „Ea”, grăiește Sfântul Isaac Șirul, „caută spre firea lucrurilor cu privire curvească”³⁹. Cât de mult întunecă ea pe om, cât de mult îi îngreunează apropierea de Dumnezeu și osteneala de a deveni-al Lui ne-a mărturisit-o Mântuitorul: *Cum puteți voi să credeți, le-a grăit El fariseilor măreți în deșert, ce căutau laudă și încuviințare unii de la alții și de la obștea omenească aflată în starea de cădere, când primiți slavă unul de la altul, și slava cea de la Singur Dumnezeu nu o căutați ?* (In. V, 44). Ceea ce Preacuvioșii Ioan Scărarul și Nil Sorski⁴⁰ numeau râvnă trufașă pentru căutarea înainte de vreme a ceea ce vine la vremea potrivită poate fi pusă negreșit pe seama patimii slavei deșarte, întotdeauna fiind împreună-lucrător sângele; sângele este înfierbântat și pus în mișcare de gândurile slavei deșarte, iar slava deșartă, la rândul ei, face să crească și să se înmulțească visările amăgitoare și părerea trufașă despre sine, pe care Apostolul o numește *mândrie a minții trupești, ce fără minte se umflă* (Col. II, 18).

Din toate cele spuse mai sus se poate vedea și vremea potrivită pentru rugăciunea minții, a inimii. Pentru îndeletnicirea cu ea e potrivită vârsta

39 Cuvântul 56.

40 Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 11.

coaptă, la care pornirile se împlânzesc în chip firesc în om. Nu este lepădată tinerețea atunci când ea are însușirile bătrâneții, mai ales când are îndrumător. Copt nu îl fac pe om doar numărul anilor de la naștere sau de la intrarea în mănăstire, ci mai ales cercetarea de sine îndelungă - cercetare nu după voia proprie, ci după Domnul Iisus Hristos, întru lumina Evangheliei, în care e înfățișat omul nou și toate nuanțele neputințelor celui vechi, și a scrierilor Sfinților Părinți ai Bisericii de Răsărit, Ortodoxe, ce ne povățuiesc în chip nerătăcit cum să ne folosim de lumina Evangheliei. Cu cât pătrunde omul mai mult în sine, cu cât se cunoaște mai mult pe sine, cu cât își cunoaște mai mult patimile, lucrarea lor cea de multe feluri, mijloacele prin care e luptat, neputința sa; cu cât se străduie mai mult a nimici în sine însușirile păcătoase altoite prin cădere și a dobândi însușirile arătate de Evanghelie, cu atât temelia pentru zidirea rugăciunii va fi mai trainică. Nevoitorul nu trebuie să se grăbească a termina cu punerea temeliei: dimpotrivă, este dator a se îngriji ca ea să aibă adâncime și tărie îndestulătoare. Nu este îndeajuns a studia patimile dimpreună cu multîmpletitele lor odrasle întru citirea cărților Părintești: este de trebuință a le citi în cartea vie a sufletului și a dobândi cunoașterea cea din cercare despre ele. Este învederat că e nevoie de mulți ani pentru ca îndeletnicirea aceasta să dea roade - mai ales în vremea noastră, când primirea fără osteneală de către om a vreunei cunoștințe duhovnicești e rară, când trebuie să cauți în cărți fiecare cunoștință de acest fel și apoi să cauți tot în cărți rânduiala, treptele cunoștințelor, faptelor, stărilor duhovnicești. Cei care nu s-au îngrijit destul de temeinicia temeliei au văzut în zidirea lor multe neajunsuri și lucruri neîndemânoase, crăpături însemnate și alte vătămări, iar adeseori au văzut și amara nimicire a zidirii înseși. Fraților ! Să nu ne grăbim: urmând sfatului Evangheliei (Le. VI, 48), să săpăm, să adâncim, să punem la temelie pietre tari, grele. Săparea și adâncirea sunt cercetarea amănunțită a inimii, iar pietrele cele tari - întărite de vreme și lucrarea îndelungată - deprinderile întru poruncile evanghelice.

Când nevoitorul lui Hristos, după puterea sa, ajunge să-și stăpânească mișcările sângelui și să slăbească lucrările acestuia asupra sufletului, atunci în suflet încep să se ivească, puțin câte puțin, mișcări duhovni-dești; încep să se arate minții înțelegeri subțiri, Dumnezeiești, să o tragă din împrăștierea peste tot locul și s-o adune în sine⁴¹; inima începe a împreună-simți cu mintea prin zdrobire îmbelșugată, în urma lucrărilor duhovnicești slăbesc până în sfârșit lucrările sângelui asupra sufletului: sângele intră pe făgașul slujirii sale firești în alcătuirea trupului, încetând a sluji, în afara menirii sale firești, ca unealtă a păcatului și a dracilor. Sfântul Duh încălzește pe om duhovnicește, totodată înrourând și răcorind sufletul până atunci obișnuit doar cu felurile aprinderi ale sângelui⁴². La ivirea gânditului Soare al Dreptății fiarele cele gândite pleacă în culcușurile lor, și nevoitorul iese din întunericul și robia în care îl țineau păcatul și duhurile căzute, spre lucrare și sporire până ce vine seara vieții pământești, până la strămutarea în viața veșnică, neînserată (Ps. CUI, 23-24). În urma lucrării harice a Sfântului Duh asupra omului, dintâi începe a sufla în el o tihnă neobișnuită, apare omorârea față de lume, față de îndulcirea cu deșertăciunea și păcătoșenia ei, față de

41 Înaintea tuturor (darurilor duhovnicești) **neîm-prăștierea** este dăruită minții de către Domnul". Calist și Ignatie Xanthopulor, cap. 24. *Dobrotoliubie*, tom 2.

42 împreună-vorbirea Sfântului Maxim Capsocalivitul cu Preacuviosul Grigorie Sinaitul. *Dobrotoliubie*, tom 1

slujirile în mijlocul ei. Creștinul se împacă cu toate și cu toți prin mijlocirea străine, smeritei și totodată înaltei drepte socotințe duhovnicești, neștiute și neatins de omul trupesc și sufletesc. El începe să simtă împreună-pățimire față de toată omenirea și față de fiecare om în parte, împreună-pățimirea trece în dragoste - apoi începe a spori luarea-aminte la rugăciunea lui: cuvintele rugăciunii încep a pricinui o întipărire neobișnuită asupra sufletului, a-1 cutremura, în sfârșit, puțin câte puțin inima și tot sufletul se mișcă în unire cu mintea, iar în urma sufletului e tras în această unire și însuși trupul. Această rugăciune se numește:

A minții, atunci când e rostită de minte într-o adâncă luare-aminte, cu împreună-simțirea inimii;

A inimii, atunci când e rostită de minte și inimă unite, inima pogorându-se parcă în inimă și înălțând din adâncul inimii rugăciune;

A sufletului, atunci când este săvârșită din tot sufletul, luând parte chiar și trupul; când este săvârșită din toată ființa, toată ființa făcându-se ca o singură gură care rostește rugăciunea.

Sfinții Părinți, în Scrierile lor, cuprind adesea sub singura numire de „rugăciune a minții” și rugăciunea inimii și rugăciunea sufletului, dar uneori fac deosebire între ele. Astfel, Preacuviosul Grigorie Sinaitul a zis: „Cheamă neîncetat pe Dumnezeu cu mintea sau cu sufletul”. Acum, însă, când învățătura din gură vie despre acest lucru s-a împușinat foarte, e foarte de folos a ști deosebirea exactă dintre ele. În unii lucrează mai mult rugăciunea minții, în alții - cea a inimii, iar în alții - cea a sufletului, după cum primește fiecare de la împărțitorul tuturor bunătăților, atât firești cât și harice⁴³; iar uneori în unul și același nevoitorul lucrează ba una, ba alta dintre aceste rugăciuni. Asemenea rugăciune este foarte adesea și în cea mai mare parte însoțită de lacrimi. Omul cunoaște atunci din parte ce înseamnă fericita nepățimire. El începe a simți curăția, iar în urma curăției - frica vie de Dumnezeu, ce mistuie grosimea trupului prin frica străină, până atunci necunoscută omului, pe care o aduce, frică ce vine din simțirea stării înaintea lui Dumnezeu. Creștinul intră într-o nouă viață și nouă nevoie, potrivite cu starea lui sufletească înnoită: laptele dinainte nu se mai potrivește pentru hrana lui. Toate lucrările lui se împreunează într-una singură: „în fericita pocăință necurmată”. Cel ce înțelege să înțeleagă: s-a spus cea mai de trebuință, cea mai mântuitoare de suflet, cea mai însemnată înștiințare pentru adevăratul făptuitor, deși cuvintele sunt simple. Starea aceasta a zugrăvit-o Marele Pimen în răspunsul său la întrebarea: „Cum trebuie să se poarte cel ce se liniștește cu luare-aminte?”. Acesta a răspuns: „Asemenea omului cufundat în tină până la gât, ce are o povară pe grumaz și strigă către Dumnezeu: miluiește-mă”⁴⁴. Plânsul adânc, plânsul duhului omenesc, mișcat spre plâns de către Duhul lui Dumnezeu, este tovarășul nelipsit al rugăciunii inimii; rugăciunea sufletului e însoțită de simțământul duhovnicesc al fricii de Dumnezeu, al evlaviei și străpungerii, în creștinii desăvârșiți, amândouă aceste simțăminte trec în dragoste; dar și aceste simțăminte fac parte din numărul celor harice. Ele sunt daruri ale lui Dumnezeu, date la vremea potrivită, străine chiar pătrunderii celui care se nevoiește pe tărâmul lor, chiar dacă el se nevoiește în chip nerătăcit. Rugăciunea inimii lucrează cel mai mult când nevoitorul folosește rugăciunea lui Iisus; cu rugăciunea sufletului se roagă cei care au primit rugăciunea inimii, atunci când ei se

43 Deosebirea a fost arătată mai sus

44 Patericul Egiptean.

îndeletnicesc cu rugăciunile din carte și cu cântarea psalmilor.

Rugăciunea minții, a inimii, a sufletului e poruncită omului de către Dumnezeu atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. *Să iubesti pe Domnul Dumnezeul tău, poruncește Dumnezeu, din toată inima ta, din tot sufletul tău, din toată mintea ta, din toată puterea ta. Aceasta e porunca cea dintâi* (Mc. XII, 30; Deut. VI, 5). E limpede că împlinirea celei mai mari și mai înalte dintre toate poruncile nu poate fi atinsă decât prin rugăciunea minții, a inimii și a sufletului, prin care cel care se roagă se osebește de toată făptura, prin care el tinde cu toată ființa sa către Dumnezeu. Aflându-se întru această năzuință către Dumnezeu, cel ce se roagă se unește fără de veste singur cu sine, și se vede tămăduit prin atingerea de el a degetului lui Dumnezeu. Mintea, inima, sufletul, trupul - până atunci rupte între ele de păcat -se adună deodată laolaltă în Domnul. Dat fiind că unirea a avut loc în Domnul, este pricinuită de Domnul, ea este în același timp și unire a omului cu sine, și unire a lui cu Domnul. După unire, sau totodată cu unirea, urmează ivirea dăruirilor duhovnicești. Mai bine zis, unirea este dar al Duhului. Prima din dăruirile duhovnicești, prin care și are loc unirea cea minunată, e pacea lui Hristos⁴⁵. Păcii lui Hristos îi urmează întreaga ceată a darurilor lui Hristos și roadelor Sfântului Duh, pe care Apostolul le înșiră în următorul chip: *Dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea poftelor* (Gal. V, 22). Rugăciunea celui tămăduit, unit, împăcat în sine și cu sine e străină de gândurile și de visările drăcești. Arma de foc a heruvimului căzut încetează a mai lucra: sângele, înfrânat prin putere de Sus, încetează a mai fierbe și a se mai învifora. Această mare se face nemișcată; suflarea vânturilor - care sunt gândurile și visările drăcești - nu mai lucrează asupra lui. Rugăciunea străină de gânduri și de visări se numește **curată**⁴⁶, **nerăspândită**. Nevoitorul care a ajuns la rugăciunea curată începe să afierosească îndeletnicirii cu ea multă vreme, adeseori fără să își dea seama. Toată viața lui, toată lucrarea lui se întoarce în rugăciune. Calitatea rugăciunii, au zis Părinții, negreșit duce la cantitate. Rugăciunea, după ce l-a cuprins pe om, îl preschimbă treptat, îl face duhovnicesc în urma unirii cu Sfântul Duh, precum spune Apostolul: *Cel ce se lipește de Domnul, un duh cu Domnul este* (I Cor. VI, 17). Ucenicului iubit al Duhului i se descoperă tainele creștinismului.

Pacea harică a lui Hristos, prin care nevoitorul e băgat în rugăciunea curată, se deosebește desăvârșit de obișnuita stare liniștită, plăcută a oamenilor: după ce s-a sălășluit în inimă, ea ferecă în lanțuri mișcările tulburătoare ale patimilor, înlătură frica nu prin îndepărtarea a ceea ce înfricoșează, ci prin fericita stare de vitejie întru Hristos, ce face ca ceea ce e înfricoșător să nu mai fie înfricoșător, precum a grăit Domnul: *Pace las vouă, pacea Mea dau vouă: nu precum o dă lumea v-o dau Eu vouă. Să nu se tulbure inima voastră, nici să se spăimânteze* (In. XIV, 27). În pacea lui Hristos viețuiește în chip ascuns asemenea putere duhovnicească, că această pace calcă prin ea orice necaz și nenorocire pământească. Această putere este împrumutată de la Hristos însuși: *întru Mine pace să aveți, în lumea necazuri veți avea -ci îndrăzniți: Eu am biruit lumea* (In. XIV, 33). Chemat prin rugăciunea inimii, Hristos trimite în inimă putere duhovnicească, numită „pace a lui Hristos”, nepătrun-să cu mintea, nepovestită prin cuvânt, pătrunsă în chip de

⁴⁵ Varsanufie cel Mare, răspunsul 184. Sfântul Grigorie Palama, *Epistola către monahia Xenia*.

⁴⁶ Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 15.

nepătruns doar prin cercarea cea fericită. *Pacea lui Dumnezeu*, grăiește Apostolul creștinilor, *ce covârșește toată mintea, va păzi inimile voastre și cugetele voastre întru Hristos Hsus* (Filip. IV, 7). Aceasta e puterea păcii lui Hristos. Ea *întrece toată mintea*. Asta înseamnă: ea este mai presus decât toată mintea celor zidite - și decât mintea omenească, și decât mintea îngerilor de lumină, și decât mintea îngerilor căzuți. Ea, ca lucrare a lui Dumnezeu, rânduiește în chip stăpânitor, Dumnezeiesc, gândurile și simțirile inimii. La ivirea ei, o rup la fugă toate gândurile drăcești și simțirile atârătoare de ele, iar gândurile omenești, dimpreună cu inima, intră sub atotsfânta ei cârmuire și îndrumare. De acum înainte, ea împărătește peste ele și le păzește, adică le păstrează neatins de păcat, întru Hristos Iisus. Asta înseamnă: ea ține gândurile, fără a le îngădui să iasă, întru învățătura evanghelică, luminează mintea prin tâlcuirea de taină a acestei învățături, iar pe inimă o hrănește cu pâinea cea spre ființă, ce se pogoară din cer și dă viață tuturor celor ce se împărtășesc cu ea (In. VI, 33). Pacea sfântă, întru îmbelșugata sa lucrare, lasă tăcere asupra minții, iar spre fericita gustare dintr-înșă insuflă și sufletul și trupul. Atunci se curmă toată mișcarea sângelui, toată înrâurirea lui asupra stării sufletului: se face liniște mare. Sufală în tot omul o anumită răcoare subțire, și se aude învățătura cea de taină. Creștinul, ținut și păzit de sfânta pace, se face de neajuns pentru vrăjmași: el e lipit de îndulcirea cu pacea lui Hristos și, îmbătându-se de ea, uită nu doar desfătărilor păcătoase, ci toate desfătărilor pământești îndeobște -atât trupești cât și sufletești. Vindecătoare băutură ! Dumnezeiască doctorie ! Fericită beție ! Întocmai: ce alt temei al înnoirii omului poate fi, fără numai haricul simțământ al păcii, prin care toate părțile alcătuitoare ale omului, despărțite de păcat, se unesc iarăși într-un singur tot! Fără de acest dar premergător, fără această unire cu sine însuși, poate omul să fie în stare de vreo stare duhovnicească, Dumnezeiască, zidită de Atotbu-nul Duh Sfânt ? În vasul sfărâmat poate încăpea ceva mai înainte ca el să fie dres ? Simțământul păcii lui Hristos, ca și toate dăruirile harice îndeobște, începe să se arate mai înainte de toate în rugăciune, fiindcă aceasta e lucrarea în care nevoitorul se pregătește cel mai bine, prin evlavie și luare-aminte, de primirea întipăririlor Dumnezeiești. Mai apoi, după ce s-a făcut ca un bun statornic al creștinului, ea îl întovărășește mereu, pururea și pretutindeni îndemnându-l la rugăciunea săvârșită în camera sufletului, arătând de departe vrăjmașii și clevetitorii cei gândiți, punându-i pe fugă și doborându-i cu dreapta sa cea atotputernică.

Măreția darului duhovnicesc, a păcii lui Hristos, arătarea lui în poporul cel ales al lui Dumnezeu, în noul Israil, în creștini, puterea lui de a vindeca sufletele, puterea de a păstra sănătatea sufletelor sunt descrise de sfântul proroc Isaia în următorul chip: *Dumnezeu Tare*, grăiește Prorocul despre Domnul întrupat, *Stăpânitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie: că voi aduce pace peste domni, peste creștinii sporțiți, care biruiesc patimile și ca atare merită numele de „domni”, pace și sănătate Lui. Și mare va fi stăpânirea Lui, și păcii Lui nu va fi hotar. Pre scaunul lui David și întru împărăția Lui va șede, ca să o îndrepteze și să o apere cu judecată și dreptate, de acum și până în veac: râvna Domnului Savaot va face acestea* (Is. IX, 6-7). *Răsări-va în zilele Lui dreptatea și mulțimea păcii* (Ps. LXXI, 7); *Domnul va blagoslovi pre norodul Său - pe creștini - cu pace* (Ps. XXVIII, 11), *cei blânzi vor moșteni pământul și se vor desfăta întru mulțimea păcii* (Ps. XXXVI, 11). Precum Sfântul Duh vestește pe Fiul (In. XVI, 14), așa și lucrarea în om a Sfântului Duh - pacea lui Hristos - vestește că gândurile omului au

intrat în atotsfântul tărâm al Dreptății Dumnezeiești și Adevărului Dumnezeiesc, că Evanghelia a fost primită de către el cu inima: *mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat* (Ps. LXXXIV, 11). Lucrarea păcii lui Hristos în om este semnul rămânerii lui întru poruncile lui Hristos, în afara rătăcirii și amăgirii de sine: dimpotrivă, tulburarea, chiar și cea mai subțire, cu orice îndreptățiri s-ar acoperi, este semn vrednic de crezare al abaterii de pe calea cea îngustă a lui Hristos pe calea cea lată, care duce în pierzare⁴⁷. Nu osândi nici pe necredincios, nici pe răufăcătorul învederat: *Domnului său stă sau cade* (Rom. XIV, 4). Nu urî nici pe cel ce te clevește, nici pe cel ce te ocărăște, nici pe cel ce te jefuiește, nici pe cel care te ucide: ei te răstignesc de-a dreapta Domnului, după rânduiala cea nepătrun-să a judecăților Dumnezeiești, pentru ca tu, dintru recunoașterea și încredințarea inimii, să poți spune în rugăciunea ta Domnului: „vrednic de faptele mele primesc; pomenește-mă, Doamne, întru împărăția Ta”. Să înțelegi din necazurile îngăduite asupra ta negrăita ta bunăstare, alegerea ta de către Dumnezeu, și roagă-te cu preafierbinte rugăciune pentru acei binefăcători ai tăi prin a căror mijlocire se dă ție bunăstarea aceasta, prin ale căror mâini ești rupt de lume și omorât față de ea, prin ale căror mâini ești înălțat către Dumnezeu. Să simți față de ei milostivire după asemănarea acelei milostiviri pe care o simte față de omenirea nefericită, înecată în păcate, Dumnezeu, Care L-a dat pe Fiul Său ca jertfă de răscumpărare Ziditorului pentru zidirea vrăjmașă Lui, știind că această zidire, în cea mai mare parte a ei, va batjocori și Această Jertfă, O va nesocoti. Milostivirea asta, ce se întinde până la dragostea de vrăjmași, ce se revarsă în rugăciuni cu lacrimi pentru ei, duce la cunoașterea din cercare a Adevărului. Cunoașterea Adevărului duce în sufletul dreptății Dumnezeiești, după ce a izgonit din suflet dreptatea omenească, aflată în starea de cădere și spurcată de păcat: dreptatea Dumnezeiască mărturisește intrarea sa în suflet prin pacea lui Hristos. Pacea lui Hristos face pe om și biserică și preot al Dumnezeului Celui Viu: *în pace locul Lui* (al lui Dumnezeu), *și lăcașul Lui în Sion. Acolo au zdrobit țăriile arcelor, arma și sabia și războiul* (Ps. LXXV, 2-3).

Despre fericita unire a omului cu sine însuși în urma lucrării păcii lui Hristos dau mărturie cei mai mari povățuitori ai monahismului. Sfântul Ioan Scărarul spune: „*Strigat-am cu toată inima mea, adică cu trupul, cu sufletul și cu duhul: că unde sunt acești doi din urmă în unire, acolo este și Dumnezeu în mijlocul lor*”⁴⁸. Preacuviosul Isaia Pustnicul spune: „Dacă tu, asemenea fecioarelor înțelepte, știi că vasul tău este plin cu untdelemn și poți să intri în cămară, netrebuind să rămâi pe dinafară; de ai simțit că duhul, sufletul și trupul tău s-au unit fără de prihană și au înviat nespurcate în ziua Domnului nostru Iisus Hristos; dacă știința (conștiința) nu te dă în vileag și nu te osândește; dacă te-ai făcut prunc, după cuvântul Mântuitorului: *Lăsați pruncii și nu-i opriți pe ei a veni la Mine, că a unora ca aceștia este împărăția Cerurilor* (Mt. XIX, 14), atunci cu adevărat te-ai făcut mireasă (a lui Hristos); Sfântul Duh S-a odihnit asupra ta, chiar de te afli încă în trup”⁴⁹. Sfântul Isaac Șirul spune: „Nu se asemuie cei ce fac semne, minuni și puteri în lume cu cei care se liniștesc cu înțelegere- Să iubești nelucrarea liniștirii mai mult decât saturarea celor ce flămânzesc în lume și întoarcerea multor păgâni la

47 *Călăuzire în viața duhovnicească*, a sfinților Varsanufie cel Mare și Ioan Prorocul, răspunsul 59.

48 Ps. CXVIII, 145; Mt. XVIII, 20. *Scara*, Cuvântul 28, cap. 61

49 Cuvântul 19. Același gând 1-a vădit Preacuviosul și într-al 17-lea Cuvânt al său.

închinarea lui Dumnezeu. Mai bine tete ție să te dezlegi din legăturile păcatului decât să dai slobozenie robilor. Mai bine este ție a te smeri cu gufletul tău întru unirea de cuget a treimii care este în tine - a trupului, sufletului și duhului zic - decât a împăca prin învățătura ta pe cei ce nu se înțeleg la cuget"⁵⁰. Sfânta pace este acea nemișcare a minții care se naște din plinirea poruncilor evanghelice și pe care o pomenește Sfântul Isaac Șirul în Cuvântul 55, pe care o au simțit-o Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul și Sfântul Vasile cel Mare și, după ce au simțit-o, s-au îndepărtat în pustie. Acolo, după ce s-au îndeletnicit cu omul lor cel lăuntric și l-au șlefuit de tot prin Evanghelie, ei s-au făcut văzători ai vederilor de taină ale Duhului. Este învederat că nemișcarea minții sau neîmprăș-tierea (nimicirea împrăștierii) este dobândită de minte după unirea ei cu sufletul. Fără aceasta, ea nu se poate înfrâna de la răspândirea și rătăcirea peste tot locul. Atunci când mintea, prin lucrarea harului Dumnezeiesc, se unește cu inima, ea primește puterea rugăciunii despre care vorbește Preacuviosul Grigorie Sinaitul: „Dacă Moisi n-ar fi primit de la Dumnezeu toiagul puterii, n-ar fi lovit prin el Dumnezeu pe Faraon și Egiptul; așa și mintea, dacă nu va avea în mână puterea rugăciunii, nu va putea zdrobi păcatul și puterile cele potrivnice"⁵¹. Cu neobișnuită limpezime și simplitate este înfățișată învățătura despre pacea lui Hristos în povețele duhovnicești ale ieromonahului Serafim de Sarov; acolo totul este luat de-a dreptul din sfânta cercare a inimii: „Când mintea și inima vor fi unite în rugăciune, și gândurile sufletului neîmprăștiate, atunci inim se va încălzi cu fierbințeala duhovnicească, în care strălucește lumina lui Hristos, umplând de pace și bucurie întreg omul lăuntric"⁵². Nimic nu e mai bun în Hristos ca pacea, întru care se strică tot războiul duhurilor văzduhului și pământului. Semnul sufletului înțelegător este atunci când omul afundă mintea sa în lăun-trul său și are lucrare în inima sa. Atunci harul lui Dumnezeu îl adumbrește, și el se află. Într-o întocmire pașnică, iar prin mijlocirea acestuia și în întocmire preapașnică: pașnică, adică având bună conștiință; preapașnică, fiindcă mintea vede în sine duhovnicește harul Sfântului Duh, după cuvântul lui Dumnezeu: *în pace locul Lui* (Ps. LXXV, 2). Când cineva umblă întru întocmire pașnică, el culege darurile duhovnicești ca și cu lingurița. Când omul vine întru întocmire pașnică, atunci poate răspândi din sine și asupra altora lumina înțelegerii. - Această pace, ca pe o comoară fără de preț, a lăsat-o Domnul nostru Iisus Hristos ucenicilor Săi, înainte de moartea Sa grăind: *Pace las vouă, pacea Mea dau vouă* (In. XIV, 27). Suntem datori să adunăm toate puterile, dorințele și faptele noastre spre a primi pacea lui Dumnezeu, și să strigăm întotdeauna cu Biserica dimpreună: *Doamne Dumnezeul nostru! Pace dă nouă* (Îs. XXVI, 12). În tot chipul trebuie să ne străduim a păzi pacea sufletească și a nu ne tulbura de necazurile pe care ni le pricinuesc alții: pentru aceasta, e nevoie a ne sili în tot chipul să înfrânăm mânia și să păzim, prin mijlocirea luării-aminte, mintea și inima de mișcările cele necuviincioase. Jignirile din partea celorlalți suntem datori să le răbdăm cu seninătate și să ne deprindem a avea o asemenea așezare a duhului ca și cum ele nu ne-ar privi pe noi, ci pe careva străin nouă. Această îndeletnicire poate aduce tihnă inimii omenești și o poate face locaș al lui Dumnezeu însuși, în ce chip poate fi biruită mânia se poate vedea din Viața Sfântului

50 Cuvântul 56.

51 *Dobrotoliubie*, tom 1. Cap. 114

52 Povata 11 despre rugăciune.

Paisie cel Mare. Acesta L-a rugat pe Domnul Iisus Hristos, când i S-a arătat, să-l slobozească de mânie - și t-a zis lui Hristos: „De vrei să biruiești mânia și iutimea împreună, să nu poțtești nimic, nici să urăști pe cineva, nici să defaimi”⁵³. - Pentru a păstra pacea sufletului, nevoitorul trebuie să depărteze de la sine trândăvia și să se străduiască a avea duh bucuros, iar nu întristat, după cuvântul lui Sirah: „*Pre mulți i-a omorât întristarea, și nu este folos în ea* (Șir. XXX, 24). Pentru păstrarea păcii sufletului, nevoitorul trebuie să fugă din răspuțeri de osândirea altora. Prin neosândire și tăcere se păstrează pacea sufletului: când omul este în atare întocmire, primește descoperirile Dumnezeiești”⁵⁴ *împărăția lui Dumnezeu este dreptate și pace și bucurie întru Duhul Sfânt: că cel ce întru acestea slujește lui Hristos, bineplăcut este lui Dumnezeu* (Rom. XIV, 17-18).

Pacea lui Hristos este izvor de neîncetată rugăciune a minții, a inimii, a sufletului, de rugăciune harică, duhovnicească - rugăciune adusă din toată ființa omenească, prin lucrarea Sfântului Duh; pacea lui Hristos este izvor nesecat al smereniei lui Hristos - smerenie harică, ce covârșește toată mintea. Nu va greși cel ce va spune că rugăciunea necurmată este smerenie harică și smerenia harică e necurmată rugăciune. Socotim că este neapărată nevoie să înfățișăm aici legătura cea foarte strânsă a rugăciunii cu smerenia. Ce e smerenia ? „Smerenia”, au zis Părinții, „este Dumnezeiască și neajunsă”⁵⁵. Oare nu înseamnă asta același lucru cu ceea ce a zis Apostolul: *pacea lui Dumnezeu, ce covârșește toată mintea* (FUIp. IV, 7) ? Vom arăta fără greșală ce e smerenia dacă vom spune: „Smerenia este lucrare nepătrun-să a nepătrunsei păci a lui Hristos, în chip de nepătruns pătrunsă doar prin cercarea cea fericită”, în alcătuirea acestei definiții a smereniei îl avem călăuzitor pe însuși Domnul. *Veniți la Mine, toți cei osteniți și împovărați, a grăit Domnul, și Eu vă voi odihni pre voi. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. XI, 28-29). Preacuviosul Ioan Scărarul, tâlcuind aceste spuse ale Mântuitorului, grăiește: „*învățați-vă* nu de la înger, nu de la om, nu din carte, ci *de la Mine*, adică de la petrecerea, strălucirea și lucrarea mea Mea în voi, *că sunt blând și smerit cu inima*, și cu gândul și cu cugetul, și veți afla odihnă de războaie și ușurare de gândurile păcătoase *sufletelor voastre*”⁵⁶. Această învățatură e lucrătoare, învățatură din cercare, învățatură harică! în continuare, în *Cuvântul despre smerenie* Sfântul Ioan Scărarul, după ce înșiră feluritele semne ale smereniei ce pot fi cunoscute și pătrunse nu doar de cel ce stăpânește această vistierie duhovnicească, ci și de apropiații și prietenii lui în Domnul, adaugă: „Pentru cel ce a dobândit această mare bogăție (smerenia) în sufletul său sunt semne (după care el poate să își dea seama că a câștigat smerenia) mai mari decât toate cele arătate mai înainte: fiindcă acelea pot fi văzute de cei dinafară. Vei cunoaște, fără să fii amăgit, că această preacuvioasă (smerenia) este în tine după mulțimea de lumină nepo-vestită și negrăita dragoste de rugăciune”⁵⁷. La întrebarea: „Care sunt semnele aparte ale smereniei ?”, Sfântul Isaac Șirul a răspuns: „Precum înălțarea sufletului este împrăștiere a lui, ce îl silește să se răspândească (prin mijlocirea visării pricinuite de ea) și n-o împiedică să se întraripeze cu

53 *Viețile Sfinților*, 19 iunie. Viața Preacuviosului Paisie cel Mare.

54 Povețele 3 și 4. Despre pacea sufletului și păzirea ei. Moscova, ediția a doua, 1844.

55 *Învățătura* Preacuviosul Avvă Dorotei despre smerenie.

56 *Cuvântul* 26, cap. 3.

57 *Cuvântul* 26, cap. 26-27.

norii gândurilor sale, de care fiind purtat înconjură zidirea toată, tot așa smerenia adună sufletul întru liniștire; prin mijlocirea smereniei, sufletul se adună în în sine însuși. Precum sufletul este neștiut și nevăzut de ochii trupești, așa și cel cu smerită cugetare nu este cunoscut când se află între oameni. Precum sufletul este acoperit înlăuntrul trupului de vederea oamenilor și de împărțășirea cu ei, așa și cel cu adevărat smerit cugetător nu doar că nu voiește a fi văzut și priceput de oameni, din pricina îndepărtării și lepădării sale de toate; însă el ar dori să se cufunde chiar de la sine însuși înlăuntrul său, să viețuiască și să petreacă în liniștire, uitând desăvârșit gândurile și simțămintele sale dinainte, să se facă oarecum ca și cum n-ar ființa, n-ar fi început a ființa, ca și cum ar fi neștiut chiar de sufletul său. Unul ca acesta e tănuit, ascuns și despărțit de lume după măsura în care rămâne cu totul în Stăpânul său⁵⁸. Care e starea aceasta, dacă nu cea pricinuită de rugăciunea harică, a minții, a inimii și a sufletului ? Oare e cu puțință a rămâne în Domnul altminteri decât unindu-te cu El prin rugăciunea curată ? în același Cuvânt se află răspunsul Sfântului Isaac la întrebarea: „Ce este rugăciunea ?” - Sfântul a zis: „Rugăciunea înseamnă deșertarea minții de toate cele de aici și din inimă și care și-a întors privirile cu desăvârșire către viitorul nădăjduit”. Așadar, rugăciunea adevărată și smerenia adevărată nu-s unul și același lucru după lucrările și urmările lor ? Rugăciunea este maica virtuților și ușa către toate darurile duhovnicești. Prin rugăciunea întru luarea-aminte, săvârșită cu răbdare și silire de sine, se dobândesc și rugăciunea harică, și smerenia harică. Dătătorul lor este Duhul Sfânt; Dătătorul lor e Hristos: cum să nu fie atât de asemănătoare între ele, de vreme ce izvorul lor este unul ? Cum să nu se arate din acest izvor toate virtuțile îndeobște, în minunată conglăsuire și legătură între ele ? Ele se arată fără veste în acel creștin în a cărui cămară lăuntrică a intrat Hristos pentru a lua aminte la plânsul celui închis în cămară și pentru a îndepărta pricinile plânsului. „Rugăciunea este maica virtuților”, a zis Preacuviosul Marcu Ascetul, „ea le naște din unirea cu Hristos”⁵⁹. Sfântul Ioan Scărarul a numit rugăciunea maică a virtuților, iar smerenia - pierzătoare a patimilor⁶⁰.

Este nevoie să lămurim și să facem cât de cât deslușită unirea minții, sufletului și trupului pentru cei ce nu au simțit-o, ca aceștia s-o recunoască atunci când ea, prin mila lui Dumnezeu, va începe să se arate în ei. Această unire e pe deplin vădită, pe deplin simțită - nu vreo închipuire însușită prin părerea amăgitoare. O putem lămuri întrucâtva pornind de la starea cu totul potrivnică ei, în care ne aflăm de obicei cu toții. Starea potrivnică ei - dezbinarea minții, sufletului și trupului, lucrarea lor într-o neînțelegere care adesea ajunge împotrivire - este amara urmare a căderii noastre în starea protopărinților noștri⁶¹. Cine nu vede în sine această lucrare în dezbinare ? Cine nu simte războiul lăuntric și chinul pricinuit de el ? Cine nu recunoaște că acest război, acest chin - ce sunt adesea de neîndurat -sunt boala noastră, semnul, dovada convingătoare a căderii ? Mintea noastră se roagă sau se află în cugetare și vrere evlavioasă, iar în inimă și în trup se mișcă felurite dorințe păcătoase, felurite porniri ale inimii, trag mintea cu sila de la îndeletnicirea ei, și în cea mai mare parte o și abat! Chiar simțurile trupești,

58 Cuvântul 48.

59 Sfântul Marcu Ascetul, *Cuvânt către cei ce socot a se îndreptăți prin fapte*, cap. 35.

60 Cuvântul 28 și Cuvântul 25.

61 Preacuviosul Simeon Noul Teolog numește această stare a firii noastre „sfâșiere” a ei. Cuvântul 3.

mai ales văzul și auzul, lucrează împotriva minții: aducându-i neîncetate întipăririi ale lumii materiale, ele o abat în împrăștiere. Iar când, prin milostivirea cea negrăită a lui Dumnezeu, mintea începe a se uni în rugăciune cu inima și sufletul, atunci sufletul - la început puțin câte puțin, iar pe urmă în întregime - începe a năzui împreună cu mintea la rugăciune, în cele din urmă năzuiește la rugăciune și însuși trupul nostru stricăcios, care a fost zidit având în el pofta de Dumnezeu, iar de la cădere s-a molipsit de pofta dobitocească. Atunci, simțurile trupești rămân în nelucrare: ochii privesc, și nu văd; urechile ascultă, și totodată nu ascultă⁶². Atunci, întregul om devine cuprins de rugăciune: înseși mâinile, picioarele și pieptul lui iau parte în chip de negrăit, dar pe deplin vădit și simțit, la rugăciune, și devin pline de o putere netâlcuită în cuvinte. La omul ce se află în starea de pace întru Hristos și rugăciune nu au intrare nici un fel de gânduri păcătoase - același om pentru care mai înainte oricare bătălie cu păcatul era înfrângere neîndoielnică. Sufletul simte că se apropie de el vrăjmașul: însă puterea rugăciunii, care îl umple, nu îngăduie vrăjmașului să se apropie și să spurce biserica lui Dumnezeu. Cel ce se roagă știe că s-a apropiat de el vrăjmașul; însă nu știe cu ce gând, cu ce chip de păcat. Zis-a Sfântul Ioan Scărarul: „*Pe cel rău ce se abate de în mine nu l-am cunoscut* (Ps. C, 5) nici cum a venit, nici de ce a venit, nici cum a plecat; ci când se întâmplă așa ceva, rămân fără nici o simțire, fiind unit cu Dumnezeu acum și pururea”⁶³.

Când mintea se unește cu sufletul este mai lesne decât orice a te îndeletnici cu pomenirea lui Dumnezeu, mai ales cu rugăciunea lui Iisus: simțurile trupești pot rămâne în nelucrare, iar această nelucrare a lor ajută mult luării-aminte foarte adânci și urmărilor ei. Citirea întru rugăciune a psalmilor și a celorlalte rugăciuni din cărți nu doar că poate fi, ci trebuie făcută în vremea acestei uniri, ca una ce ajută cu osebite luării-aminte. Dar întrucât în vremea cântării psalmilor minții se înfățișează felurite gânduri, ea nu poate când cântă psalmi să fie așa curată de împrăștiere ca atunci când se îndeletnicește cu una și aceeași rugăciune scurtă. Când citește Sfânta Scriptură și cărțile Părintești, nevoitorul de asemenea trebuie să își unească mintea cu sufletul: citirea va fi cu mult mai roditoare. „Se cere de la minte”, grăiește Sfântul Ioan Scărarul, „la fiecare rugăciune a ei (ca atare și la citire, cu care se hrănește rugăciunea și care alcătuiește un vlăstar al rugăciunii și lucrării minții), arătarea acelei puteri ce a fost dăruită ei de Domnul: drept care se cuvine a fi cu luare-aminte”⁶⁴.

Frate! De nu ai simțit încă unirea minții, sufletului și trupului, îndeletnicește-te cu rugăciunea întru luare-aminte, unind-o cu mintea pe cea spusă cu gura și uneori cu voce tare. Rămâi întru poruncile evanghelice, luptându-te cu răbdare și îndelungă-răbdare împotriva patimilor, fără a cădea în trândăvie și descurajare când ești biruit de gândurile și simțămintele păcătoase; oricum, să nu-ți îngădui a te lăsa biruit de bunăvoie. Dacă ai căzut, scoală-te; iarăși ai căzut, iarăși scoală-te - până când te vei deprinde să umbli fără poticneală. Paharul neputinței are folosul său: până la o vreme el e îngăduit nevoitorului de Pronia Dumnezeiască pentru a-1 curați de trufie, mânie, pomenire a răului, osândire, semeață cugetare și slavă deșartă. E de osebită însemnătate pentru nevoitor să vadă în el însuși lucrarea slavei deșarte și să o înfrâneze. Câtă vreme ea lucrează, omul nu e

62 Sfântul Simeon Noul Teolog, Cuvântul 10.

63 Scara. Cuvântul 29, cap. 10.

64 Cuvântul 28, cap. 38.

în stare să intre în țara viețuirii duhovnicești, în care se intră prin nepătimire, ce este dăruită prin venirea păcii lui Hristos.

Iar dacă ai simțit că mintea ta s-a unit cu sufletul și trupul, că nu mai ești dezbinat de păcat, ci alcătuiești un tot întreg și nedespărțit, că sfânta pace a lui Hristos a prins a adia în tine, să păzești cu toată osârdia de care ești în stare darul lui Dumnezeu. Lucrarea ta de căpetenie să fie rugăciunea și citirea cărților sfinte; celorlalte dă-le însemnătate de mâna a doua, iar față de lucrurile pământești fii rece - de se poate, străin de ele. Pacea sfințită, ca adiere a Sfântului Duh, este subțire -se depărtează neîntârziat de sufletul care se poartă fără pază înaintea ei, care calcă evlavia, calcă credincioșia prin îngăduința față de păcat, care-și îngăduie a fi nepăsător, împreună cu pacea lui Hristos se depărtează de la sufletul nevrednic de rugăciunea harică, și se înfig în

suflet, ca niște fiare flămânde, patimile, prinzând a sfâșia jertfa care s-a dat lor singură, lăsată de capul ei de către Dumnezeu, Care S-a depărtat de la ea (Ps. CUI, 21-22). Dacă te îmbuibi, și mai ales dacă te îmbeți, sfânta pace va conțeni a lucra în tine. Dacă te mâinii, lucrarea ei va înceta pentru multă vreme. De îți îngădui vreo obrăznicie, ea va conțeni să lucreze. De vei iubi vreun lucru pământesc, te vei molipsi de împătimire față de vreun lucru, vreo rucodelie oarecare, sau de aplecare aparte față de vreun om, sfânta pace negreșit se va depărta de la tine. De-ți vei îngădui să te îndulcești cu gânduri de curvie, ea te va părăsi pentru multă, foarte multă vreme, fiindcă nu suferă nici o duhoare a păcatului, mai ales a curviei și a slavei deșarte. O vei căuta, și nu o vei găsi. Vei plânge pentru pierderea ei, dar ea nu va lua defel aminte la plânsul tău, ca să înveți a prețui darul lui Dumnezeu cum se cuvine și a-1 păzi cu osârdia și evlavia cuviincioase.

Să urăști tot ce te trage în jos, la împrăștiere, la păcat. Răstignește-te pe crucea poruncilor evanghelice; să te păzești neîncetat pironit de dânsa. Cu bărbăție și trezvie să lepezi toate gândurile și dorințele păcătoase; să tai grijile pământești; să te îngrijești a da viață în tine Evangheliei prin împlinirea cu osârdie a tuturor poruncilor ei. În vremea rugăciunii răstignește-te din nou, răstignește-te pe crucea rugăciunii. Depărtează de la tine toate aducerile aminte, chiar și cele mai însemnate, care îți vin în vremea rugăciunii - nu le băga în seamă. Nu teologhisi, nu te lăsa furat spre cercetarea unor gânduri strălucitoare, noi și puternice, dacă ele vor începe să rodească în tine fără veste. Sfințita tăcere adusă asupra minții, în vremea rugăciunii, de simțământul măreției lui Dumnezeu, vestește despre Dumnezeu în chip mai înalt și mai puternic decât orice cuvânt. „Dacă te rogi cu adevărat”, au zis Părinții, „atunci ești Teolog”⁶⁵.

Ai o comoară ! Văd asta nevăzuții furi - o ghicesc din pierderea înrâuririi lor asupra ta⁶⁶. Ei însetează a răpi de la tine darul lui Dumnezeu ! Ei

⁶⁵ Preacuviosul Nil Sinaitul, *Capete despre rugăciune*, cap. 61.

⁶⁶ Când a întors Domnul robia Sionului, făcutu-ne-am ca niște mângâiați. Atuncea s-a umplut de bucurie gura noastră, și limba noastră de veselie. Atuncea vor grăi între neamuri: „Mărit-au Domnul a face cu dânșii” (Ps. CXXV, 1-3). În Psaltire, prin numele de „neamuri” sunt avuți în vedere, în înțelesul de taină, dracii. Nevoitorul cunoaște izbăvirea sa din robia dracilor atunci când mintea sa începe a se ruga cu rugăciune curată, unită totdeauna cu mângâierea duhovnicească. Această izbăvire e înțeleasă și de draci: *Atuncea vor grăi între neamuri: „Mărit-au Domnul a face cu dânșii”*.

⁶⁷ Despre rugăciunea lui Iisus există un articol în partea I a *Experiențelor*: dat fiind că acest Cuvânt are amănuntele sale aparte, am socotit că nu e de prisos a-1 supune luării-aminte a iubitorilor de Dumnezeu; iar în privința repetărilor inevitabile față de sus-pomenitul articol,

sunt iscusiiți -bogați și în cercare și în născocirea răului. Fii cu luare-aminte și cu pază. Să păzești în tine și să sporești simțământul pocăinței; nu te încânta de starea ta; pri-vește-o ca pe un mijloc de a dobândi pocăința adevărată. Sărăcia duhovnicească va păzi în tine acest dar al harului, și îl va îngădi de toate cursele și amăgirile vrăjmășești: *inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi* (Ps. L, 18) prin darea ei în stăpânirea vrăjmașului și lipsirea ei de mântuire și har. Amin.

Cuvânt despre rugăciunea lui Iisus⁶⁷

Începând a vorbi despre rugăciunea lui Iisus, chem în ajutorul puținătății mele de minte pe Atotbunul și Atotputernicul Iisus. Începând a vorbi despre rugăciunea lui Iisus, vreau să amintesc spusa dreptului Simeon cu privire la Domnul: *Iată, Acesta este pus spre căderea și spre ridicarea multora în Israel și ca un semn ce va stârni împotriviri* (Le. II, 34). Precum Domnul a fost și este adevăratul semn, semn ce stârnește împotriviri, obiect de neînțelegere și dispută între cei ce-L cunosc și cei ce nu-L cunosc: așa și rugăciunea cu atotsfântul Lui nume, fiind semn mare și minunat în deplinul înțeles al cuvântului, s-a făcut de la o vreme obiect de neînțelegere și dispută între cei ce se îndeletnicesc cu această rugăciune și cei ce nu 6 fac. Pe bună dreptate bagă de seamă un Părinte că leapădă acest mijloc de rugăciune doar cei ce nu îl știu - îl leapădă din prejudecată și din pricina ideilor mincinoase pe care și le-au făcut cu privire la el⁶⁸. Neluând aminte la strigătele prejudecății și ale neștiinței, înfățișăm iubitorilor părinți și frați, în nădejdea milei și ajutorului Dumnezeiesc, cuvântul nostru sărăcăcios cu privire la rugăciunea lui Iisus, cuvânt întemeiat pe Sfânta Scriptură și pe predania Bisericii, izvoare unde e înfățișată învățătura despre aceste atotsfântă și atotputernică rugăciune. *Mute să fie buzele cele viclene, care grăiesc asupra Dreptului și asupra mărețului Său nume fărădelege, cu mândria lor, cu adâncă lor neștiință și defăimarea unită cu acestea a minunii lui Dumnezeu.* Cercetând mărirea numelui lui Iisus și mântuitoarea putere a rugăciunii prin el, strigăm întru bucurie și mirare duhovnicească: *Cât este de mare mulțimea bunătății Tale, Doamne, pe care ai ascuns-o celor ce se tem de Tine / Vădit-ai celor ce nădăjduiesc spre Tine, înaintea fiilor omenești* (Ps. XXX, 18-19). *Aceștia în care și aceștia pe cai-pe cugetarea lor trupească și deșartă: iar noi, cu simplitatea și credința pruncilor, numele Domnului Dumnezeului nostru vom chema* (Ps. XIX, 8).

Rugăciunea lui Iisus se rostește astfel: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.** La început, ea se rostea fără adaosul cuvântului **păcătosul**, care a fost adăugat mai târziu. Acest cuvânt, ce cuprinde în sine recunoașterea și mărturisirea căderii - bagă de seamă Preacuviosul Nil Sorski - este potrivit nouă și bineplăcut lui Dumnezeu, Care a poruncit să înălțăm rugăciuni către El dintru recunoașterea și mărturisirea păcătoșeniei noastre⁶⁹. Pentru începători, făcând pogorământ neputinței lor, Părinții îngăduie împărțirea rugăciunii în

se poate spune că repetarea unor adevăruri atât de mântuitoare nu e defel fără folos. *Ca să vă scriu aceleași lucruri*, spune Apostolul, *mie nu mi-este anevoie, iar vouă vă e de folos* (Fii. III, 1).

67

68 Schimonahul Vasile de la Poiana Mărului. Scrierile lui au fost editate de Mănăstirea Optinei, cu hramul Intrării în Biserică a Maicii Domnului, împreună cu scrierile starețului Paisie Velicikovski. Moscova, anul 1847.

69 Cuvântul 2.

două jumătăți, spunând uneori: **Doamne Iisuse Hristoase, miluiește-mă pe mine, păcătosul**, iar alteori: **Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul**. Totuși, aceasta e doar o îngăduință și un pogorământ, și nicidecum o poruncă și o rânduială care cere împlinire neabătută. Este cu mult mai bine a face mereu rugăciunea întreagă, fără a ocupa și a răspândi mintea cu grija schimbării jumătăților. Nici cel ce a primit această îngăduință neapărat trebuincioasă pentru neputința lui această alternare nu trebuie să și-o îngăduie adesea. De pildă: te poți ruga cu o jumătate a rugăciunii până la prânz, iar cu cealaltă - după prânz. Punând opreliște asupra schimbării dese a jumătăților, Preacuviosul Grigorie Sinaitul spune: „Nu prind rădăcină pomii care sunt resădiți adesea dintr-o parte în alta”⁷⁰.

A ne ruga cu rugăciunea lui Iisus este rânduială Dumnezeiască. Ea este rânduită nu prin prooroc, nu prin înger; ea este rânduită de însuși Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu. După cina cea de taină, printre înaltele porunci și îndemnuri de pe urmă, Domnul Iisus Hristos a rânduit rugăciunea cu numele Lui, a dat acest mijloc de rugăciune ca pe un dar nou și neobișnuit, dar de un preț nemăsurat. Apostolii știau deja în parte puterea numelui lui Iisus: ei vindecau prin el boli de nevindecat, aduceau sub ascultarea lor dracii, îi biruiau, îi legau, îi goneau. Domnul ne poruncește să întrebuițăm în rugăciuni acest nume puternic, minunat, făgăduind că el va da o mare putere rugăciunii. *Dacă veți cere ceva de la Tatăl în numele Meu, le-a grăit El sfinților Apostoli, aceea voi face, ca să Se proslăvească Tatăl întru Fiul* (In. XIV, 13-14). *Amin, amin grăiesc vouă: orice veți cere de la Tatăl întru numele Meu, El vă va da vouă. Până acum n-ați cerut nimic întru numele Meu: cereți și veți primi, ca bucuria voastră să fie deplină* (In. XVI, 23-24). O, ce dar! El e zălogul unor nesfârșite, nemăsurate bunătăți ! El a izvorât din gura Nemărginitului Dumnezeu înveșmântat în omenitatea mărginită și numit cu nume omenesc - *Mântuitorul* (Mt. I, 21)⁷¹. Nume mărginit la arătare, dar care înfățișează prin sine un Obiect nemărginit - pe Dumnezeu, care împrumută din El vrednicia nemărginită, Dumnezeiască, însușirile și puterea Dumnezeiască. Dătător al darului neprețuit, nesticăcios ! Cum să primim darul noi, nimicnicii, stricăcioșii, păcătoșii ? Nu sunt în stare de asta nici mâinile noastre, nici mintea, nici inima, învață-ne tu să cunoaștem, după putința noastră, și măreția darului, și însemnătatea lui, și mijlocul de a-l primi, și felul de a-l întrebuița, ca să nu ne apropiem de dar în chip păcătos, ca să nu fim supuși pedepsei pentru nechibzuință și obrăznicie, ca să primim de la Tine, după ce vom fi cunoscut și întrebuițat darul așa cum trebuie, celelalte daruri făgăduite de Tine, pe care Tu singur le știi.

Din Evanghelie, din Faptele și Epistolele Apostolilor vedem nemărginita credință a sfinților Apostoli în numele Domnului Iisus și nemărginita lor evlavie față de acest nume. Prin numele Domnului Iisus ei săvârșeau semne cât se poate de uimitoare. Nu este nici o împrejurare din care să putem afla în ce fel anume se rugau ei cu numele Domnului; dar negreșit se rugau cu el. Cum ar fi putut să nu se roage cu el, de vreme ce această rugăciune a fost predanisită și poruncită de însuși Domnul, iar porunca a fost pecetluită și întărită prin repetare de două ori ? Dacă Scriptura trece sub tăcere felul în care se rugau cu numele Domnului, o face fiindcă această rugăciune era întrebuițată de toți creștinii și nu avea nevoie să fie înfățișată aparte în

⁷⁰ Despre liniștire în 15 capete, cap. 2. *Dobrotoliubie*, tom 1.

⁷¹ În evreiește, Iisus înseamnă „Mântuitorul”: vezi Fericitul Teofilact al Bulgariei, *Tâlcuri la Sfintele Evanghelii*.

Scriptură, fiind bineștiută și folosită de toată lumea; iar faptul că rugăciunea lui Iisus era știută și folosită de toată lumea se vede cât se poate de limpede din acea rânduială a Bisericii prin care se poruncește analfabeților să înlocuiască, în ceea ce-i privește, toate rugăciunile prin rugăciunea lui Iisus⁷². Vechimea acestei rânduieli este neîndoielnică. Mai apoi, ea a fost completată pe măsura ivirii unor noi rugăciuni în Biserică. Sfântul Vasile cel Mare a înfățișat pravila de rugăciune într-o epistolă către turma sa, drept care unii pun pe seama lui însăși rânduirea (instituirea) pravilei. Ea nu este defel o rânduială născocită de Marele Ierarh: el n-a făcut altceva decât să înlocuiască predania prin viu grai cu predania scrisă, la fel cum a făcut și cu rânduială Liturghiei, rânduială care ființa în Cezareea din timpurile apostolice, fără să fi fost așternută în scris până la el, ci predanindu-se din gură în gură, pentru a fi ferită marea lucrare sfântă a Liturghiei de profanarea păgânilor. Pravila călugărească se cuprinde, în cea mai mare măsură, în rugăciunea lui Iisus. În acest fel este predanită această pravilă pentru toți monahii Bisericii Ortodoxe îndeobște; în acest fel a fost predanită ea de către înger Sfântului Pahomie cel Mare pentru monahii chinoviei lui. Precuviosul a trăit în veacul al IV-lea; în pravilă se vorbește de rugăciunea lui Iisus la fel ca despre rugăciunea Domnească, despre Psalmul cincizeci și despre Simbolul de credință: ca despre un lucru știut de toți și primit de toți. Precuviosul Antonie cel Mare, Părinte din veacurile II-III, poruncește ucenicilor săi să se îndeletnicească plini de râvnă cu rugăciunea lui Iisus, vorbind de ea ca despre un lucru care nu are nevoie de nici o tâlcuire. Tâlcuirea acestei rugăciuni a început să apară mult mai târziu, pe măsura împutinării cunoașterii ei vii. Învățătura amănunțită despre rugăciunea lui Iisus este înfățișată de Părinții veacurilor XIV și XV, veacuri în care îndeletnicirea cu această rugăciune începuse a fi aproape uitată chiar și între monahi.

În monumentele istorice care ne-au rămas din primele veacuri ale creștinismului, despre rugăciunea cu numele Domnului nu se vorbește aparte, ci doar se amintește de ea printre alte lucruri, în Viața Sfântului Ignatie Teoforul, Episcopul Antiohiei, care a fost încununat la Roma cu cununa muceniei în vremea împăratului Traian, se povestesc următoarele: „Când 1-au dus să fie mâncat de fiare și el avea neîncetat în gură numele lui Iisus Hristos, 1-au întrebat necredincioșii de ce pomenește fără încetare acest nume. Sfântul a răspuns că el, având numele lui Iisus Hristos scris în inima sa, mărturisește cu gura ceea ce poartă în inimă întotdeauna. După ce Sfântul a fost mâncat de fiare, împreună cu oasele rămase i s-a păstrat, prin voia lui Dumnezeu, și inima. Necredincioșii, aflându-o și amin-tindu-și de cuvintele Sfântului Ignatie, au tăiat inima în două jumătăți, voind să afle dacă acesta grăise drept. Ei au aflat înăuntru, pe amândouă jumătățile inimii, înscris cu slove de aur: Iisus Hristos. În acest chip, sfințitul mucenic Ignatie a fost, și cu numele, și cu fapta, purtător de Dumnezeu, pururea purtând în a sa inimă pe Hristos Dumnezeu, scris ca și cu un condei prin cugetarea de Dumnezeu a minții". Sfântul Ignatie Teoforul era ucenic al Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu și s-a învrednicit în copilăria sa a-L vedea pe însuși Domnul Iisus Hristos. El este fericitul prunc de care s-a grăit în Evanghelie că Domnul 1-a pus în mijlocul Apostolilor ce se sfădeau pentru întâietate, 1-a îmbrățișat și a zis: *Amin grăiesc vouă: de nu vă veți*

---

⁷² Psaltirea cu talc.

întoarce și să vă faceți ca pruncii, nu veți intra întru împărăția Cerurilor - că cine se va smeri pe sine ca pruncul acesta, acela este cel mai mare întru împărăția Cerurilor (Mt. XVIII, 3-4; Mc. IX, 36). Firește că Sfântul Ignatie a învățat rugăciunea lui Iisus de la Sfântul Evanghelist Ioan, și se îndeletnicea cu ea în acele vremuri de înflorire ale creștinismului, la fel ca toți ceilalți creștini. Pe atunci toți creștinii deprindeau rugăciunea lui Iisus - mai întâi din pricina mării însemnătăți a rugăciunii acesteia, iar apoi din pricină că manuscrisele Sfintelor Cărți erau rare și scumpe (cea mai mare parte a Apostolilor erau analfabeți), din pricină că rugăciunea lui Iisus este foarte lesne de făcut și foarte îndestulătoare, fiindcă are o lucrare și putere deosebită. „Numele Fiului lui Dumnezeu”, i-a grăit îngerul Sfântului Herma, ucenic nemijlocit al Apostolilor, „e mare și nemăsurat: el ține întreaga lume”. Auzind această învățătură, Herma 1-a întrebat pe înger: „Dacă toată făptura este ținută de Fiul lui Dumnezeu, atunci El sprijină pe cei ce sunt chemați de El, poartă numele Lui și umblă întru poruncile Lui ?” - îngerul a răspuns: „El sprijină pe cei care din toată inima poartă numele Lui. El însuși le slujește drept temelie și îi ține pe ei cu dragoste, fiindcă ei nu se rușinează să poarte numele Lui”⁷³, în istoria Bisericii citim povestirea următoare: „Un ostaș, pe nume Neocor, de baștină din Cartagina, se afla printre ostașii romani care păzeau Ierusalimul în vremea când Domnul nostru Iisus Hristos a suferit de voie pătimiri și moarte pentru răscumpărarea neamului omenesc: Văzând minunile săvârșite cu prilejul morții și învierii Domnului, Neocor a crezut în Domnul și a fost botezat de către Apostoli. După ce a terminat de slujit în oaste, Neocor s-a întors în Cartagina și a împărtășit comoara credinței întregii sale case. În numărul celor ce primiseră creștinismul a fost și Calistrat, nepotul lui Neocor. Calistrat, ajungând la vârsta cuvenită, a intrat în oaste. Ceata de ostași în care se afla el era alcătuită din închinători la idoli. Urmărindu-l pe Calistrat, ei au băgat de seamă că el nu se închină idolilor, ci săvârșește rugăciuni lungi noaptea, însingurându-se. O dată ei au tras cu urechea la rugăciunea lui și, auzind că repetă fără contenire numele Domnului Iisus Hristos, 1-au pârât mai-marelui. Sfântului Calistrat, care îl mărturisea pe Iisus în singurătate și în întunericul nopții, L-a mărturisit și la lumina zilei, în fața a tot poporul, și a pecetluit cu sânge mărturisirea sa”⁷⁴. Un scriitor din veacul al V-lea, Preacuviosul Isihie Ierusalimiteanul, se plânge deja că îndeletnicirea întru această rugăciune se împușinase deja foarte mult între monahi⁷⁵. Această împușinare a crescut din ce în ce mai mult de-a lungul timpului, drept care Sfinții Părinți se străduiau s-o stăvilească prin scrierile lor. Ultimul care a scris despre această rugăciune a fost fericitul stareț, ieromonahul Serafim din Sarov. Starețul nu a scris el însuși povețele împodobite cu numele lui; ele au fost așternute în scris, după cuvintele lui, de către unul din monahii povățuiți de el; acestea se deosebesc prin ungerea lor harică⁷⁶. Acum, îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus a fost aproape părăsită de călugări. Preacuviosul Isihie dă ca pricină a acestei părăsiri lenevirea: trebuie să recunoaștem că învinuirea este îndreptățită.

Puterea harică a rugăciunii lui Iisus stă în însuși numele cel Dumnezeiesc al Dumnezeu-Omului, al Domnului nostru Iisus Hristos. Cu

73 Vedenia a 9-a, cap. 14. Cartea Sfântului Herma se bucura de o cinstire deosebită în Biserica primară. Uneori era socotită ca făcând parte din Noul Testament și se citea la slujbe.

74 *Viețile Sfinților*, 27 septembrie.

75 Cuvântul Preacuviosului Isihie. *Dobrotoliubie*, tom 2.

76 Vezi ediția anului 1844, Moscova.

toate că numeroase sunt mărturiile Sfintei Scripturi ce ne vestesc mărirea numelui Dumnezeiesc, cu o deosebită limpezime a lămurit însemnătatea acestui nume Sfântul Apostol Petru înaintea sinedrionului iudeilor, atunci când sinedrionul l-a tras la răspundere pe Apostol întrebându-l *cu ce putere sau într-al cui nume* i se dăruise vindecarea celui olog din naștere. *Petru, umplându-se de Duh Sfânt, a zis către dânșii: Boierii norodului și bătrânii lui Israil I De vreme ce noi suntem astăzi întrebați despre facerea de bine către un om bolnav, întru Cine s-a mântuit acesta, cunoscut să vă fie vouă tuturor și la tot norodul lui Israil că întru numele lui Hsus Hristos Nazarineanul, pe Care voi L-ați răstignit, pe Care Dumnezeu L-a înviat din morți, că întru Acela stă acesta înaintea voastră sănătos. Aceasta este Piatra Care n-a fost băgată în seamă de voi, ziditorii, Care a fost în capul unghiului, și nu este întru nici un altul mântuire: pentru că nu-i nici un alt nume, dat sub cer între oameni, întru care trebuie să ne mântuim noi* (Fapte IV, 7-12). Această mărturie este mărturia Sfântului Duh: gura, limba, glasul Apostolului erau numai unelte ale Duhului. Și alt organ al Sfântului Duh,

Apostolul neamurilor, dă o vestire asemănătoare: *Tot cel ce va chema numele Domnului, se va mântui* (Rom. X, 13). *Hristos Hsus S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce. Pentru aceasta și Dumnezeu L-a preînăl-țat și l-a dăruit nume mai presus de tot numele, ca întru numele lui îisus tot genunchiul sase plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de desubt* (Fii. II, 8-10).

Cântat-a David cel ce prevedea viitorul îndepărtat, strămoșul după trup al lui îisus, cântat-a mărirea numelui lui Iisus, a zugrăvit în culori vii lucrarea acestui nume, lupta purtată prin mijlocirea lui cu temeiurile păcatului, puterea lui de a-l slobozi din robia patimilor și dracilor pe cel ce se roagă cu el, triumful haric al celor ce capătă biruință prin numele lui îisus. Să-l ascultăm, să-l ascultăm pe David cel de Dumnezeu insuflat!

Descriind cu o neobișnuită limpezime întemeierea, ce trebuia a se săvârși peste o mie de ani, a împărăției duhovnicești a lui Hristos pe pământ, Împăratul-Pro-roc spune că stăpânirea lui Dumnezeu-Omul se va întinde *de la mare și de la râuri până la marginile lumii. Și se vor închina Lui toate împărățiile pământului, toate neamurile vor sluji Lui. Cinstit numele Lui înaintea lor, și se vor ruga împrejurul lui pururea, toată ziua bine vor cuvânta pe dânsul. Fi-va numele Lui binecuvântat în veci, mai-nain-te de soare rămâne numele Lui: și se vor binecuvânta întru el toate semințiile pământului, toate neamurile îl vor ferici pe el. Blagoslovit este numele mării slavei Lui în veac și în veacul veacului: și se va umple tot pământul de slava Lui* (Ps. LXXI, 8,11,14,15,17-21). Marea slujire a rugăciunii, care aduce pe oameni în cea mai apropiată împărtășire cu Dumnezeu, s-a ivit pe pământ, în întinderea cea mai cuprinzătoare, începând cu vremea împăcării oamenilor cu Dumnezeu prin mijlocirea lui Dumnezeu-Omul. Această slujire a cuprins lumea întreagă. Ea s-a sălășluit în cetăți și în sate; ea a înflorit în pustii sălbatice, nelocuite până atunci; ea a strălucit în peșteri întunecoase, în văgăuni, în râpe și pe înălțimile munților, în adâncul codrilor seculari. Numele lui Dumnezeu-Omul a primit în slujirea rugăciunii cea mai mare însemnătate, fiind numele Mântuitorului oamenilor, al Făcătorului oamenilor și îngerilor, fiind numele lui Dumnezeu întrupat, al Biruitorului robilor și zidirilor răzvrătite - demonii, *înaintea Lui* - a Domnului și Răscumpărătorului nostru - *vor cădea etiopienii, adică demonii, și vrăjmașii Lui țărână vor linge* (Ps. LXXI, 9). *Doamne, Dumnezeul nostru, cât este de minunat numele Tău în*

tot pământul! Că s-a înălțat mare cuviința Ta mai presus de ceruri. Din gura pruncilor și a celor ce sug ai săvârșit laudă pentru vrăjmașii Tăi, ca să sfărâmi pe vrăjmașul și răzbunătorul (Ps. VIII, 1-3). Întocmai!, Mărirea numelui lui Hsus e mai presus de pătrunderea fapturilor înțelegătoare ale pământului și cerului: pătrunderea lui cea de nepătruns este primită prin simplitatea și credința pruncească. Cu aceeași așezare sufletească, fără iubire de sine, trebuie să ne apropiem de rugăciunea cu numele lui Iisus și să petrecem în această rugăciune; statornicia și osârdia în această rugăciune trebuie să fie asemenea năzuinței neconținute a pruncului către sânii maicii: atunci, rugăciunea cu numele lui Iisus poate fi încununată de reușită deplină, vrăjmașii cei nevăzuți pot fi călcați în picioare, poate fi strivit de tot *vrăjmașul și răzbunătorul*. *Vrăjmașul* este numit *răzbunător* pentru că celor care se roagă -mai ales la răstimpuri, nu mereu - el se străduie să le răpească după rugăciune ceea ce ei au dobândit în timpul acesteia⁷⁷. Pentru o biruință hotărâtoare este nevoie să ne rugăm neîncetat și să priveghem necurmat asupra noastră. Dată fiind această însemnătate a rugăciunii cu numele lui Iisus, David cheamă pe toți creștinii la această rugăciune. *Lăudați, tineri, pe Domnul, lăudați numele Domnului. Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până în veac; de la răsăriturile soarelui și până la apusuri, lăudat este numele Domnului* (Ps. CXII, 1-3). *Aduceți Domnului slavă numelui Lui: închinați-vă Domnului în curtea cea sfântă a Lui* (Ps. XXVIII, 2-3); *rugați-vă în așa fel ca în rugăciunile voastre să se arate mărirea numelui lui Iisus și voi, prin puterea lui, să vă ridicați în biserică cea nefăcută de mână a inimii spre a vă închina în duh și adevăr; rugați-vă cu osârdie și în chip statornic; rugați-vă întru frică și cutremur înaintea mării numelui lui Iisus, și să nădăjduiască spre Tine, Atotputernicul și Atotbunul Iisus, cei ce cunosc numele Tău prin fericita lor cercare, că nu ai părăsit pe cei ce Te caută pe Tine, Doamne* (Ps. 9,10). Doar cel sărac cu duhul, care din pricina simțământului neconținut al sărăciei sale se lipește neîncetat prin rugăciune de Domnul, este în stare să descopere în sine mărirea numelui lui Iisus. *Nu se va întoarce smeritul rușinat de la starea înaintea lui Dumnezeu a rugăciunii sale, ci o va aduce pe aceasta lui Dumnezeu întregă, nerăpită de răspândire: săracul și sărmanul vor lăuda numele Tău* (Ps. LXXIII, 22). *Fericit bărbatul a cărui nădejde este numele Domnului, și n-a privit la deșertăciuni și la nebunii înșelătoare* (Ps. XXXIX, 6): el nu va lua aminte, în rugăciunea sa, la lucrarea amăgitoare a grijilor și împătimirilor deșarte, care încearcă să spurce și să strice rugăciunea. - Vremea nopții ajută în chip deosebit, prin liniștea și întunericul ei, la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus; noaptea se îndeletnicea marele nevoitor al rugăciunii, David, cu aducerea aminte de Dumnezeu: „*Adusu-mi-am aminte noaptea de numele Tău, Doamne*”, spune el; „noaptea îmi tocmeam sufletul cu tocmea Dumnezeiască și, după ce dobândeam tocmea asta, în lucrarea zilei următoare *am păzit legea Ta*.” (Ps. CXVII, 55). „Noaptea”, sfătuește Sfântul Grigorie Sinaitul, făcând trimitere la Sfântul Ioan Scărarul, „dă multă vreme rugăciunii și puțină cântării psalmilor”⁷⁸, în lupta grea cu vrăjmașii cei nevăzuți ai mântuirii noastre, rugăciunea lui Iisus este o armă neîntrecută. *Toate limbile - adică demonii cei mult grăitori și mult vicleni - m-au înconjurat*, spune David, *și întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei: înconjurându-m-au înconjurat, și întru numele Domnului i-am înfrânt pe ei; înconjuratu-m-au ca albinele fagurul, și s-au aprins ca focul în spini, și întru numele Domnului i-*

⁷⁷ Preacuviosul Nil Sorski, Cuvântul 9.

⁷⁸ Capete foarte folositoare despre cum se cuvine a cânta. *Dobrotoliubie*, tom 1

am biruit pe ei (Ps. CXVII, 10-12). „Cu numele lui Iisus lovește-i pe potrivnici: că nu e armă mai tare nici în cer, nici pe pământ”⁷⁹, *întru Tine, Doamne Iisuse, pe vrăjmașii noștri cu cornul vom împunge, și întru numele Tău de nimic vom face pe cei ce se scoală asupra noastră: pentru că nu spre arcul meu voi nădăjdui, și nu sabia mea mă va mântui: că ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necăjesc pe noi, și pe cei ce ne urăsc i-ai rușinat, întru Dumnezeu ne vom lăuda toată ziua, și întru numele Tău ne vom mărturisi în veac* (Ps. XLIII, 7-10). - Mentea, după ce biruit și a împrăștiat pe vrăjmași cu numele lui Iisus, se alătură duhurilor fericite, intră pentru a sluji cu adevărat lui Dumnezeu în biserica inimii, care până atunci era zăvorâtă pentru ea, intră cântând cântare nouă, duhovnicească, cântând în chip de taină: *Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, cu toată inima mea, și înaintea îngerilor voi cânta Ție: că ai auzit toate graiurile gurii mele. închina-mă-voi la biserica Ta cea sfântă și mă voi mărturisi numelui Tău, întru mila Ta și adevărul Tău, că ai mărit peste toate numele cel sfânt al Tău. în orice zi Te voi chema, degrab auzi-mă: în-mulțimă-vei în sufletul meu cu puterea Ta* (Ps. CXXXVII, 1-4). - Prorocul Da vid înșiră minunatele lucrări ale numelui celui sfânt și înfricoșat (Ps. CX, 9) al lui Iisus. Acesta lucrează asemenea unei doctorii, al cărei fel de a lucra nu este cunoscut bolnavului și e de nepătruns pentru el, însă a cărei lucrare este învederată, cunos-cându-se din vindecarea pricinuită. Pentru numele lui Iisus, întrebuițat de cel ce se roagă, în acesta pogoară ajutor de la Dumnezeu, și i se dăruiește iertarea păcatelor; din această pricină Prorocul David, înfățișând privirii lui Dumnezeu pustiirea și starea jalnică pe care le pricinuieste în sufletul fiecărui om viața păcătoasă, se roagă din partea tuturor oamenilor pentru miluire, grăind: *Ajută-ne, Doamne, Mântuitorul nostru, pentru slava numelui Tău; Doamne, izbăvește-ne pe noi și curăță păcatele noastre, pentru numele Tău* (Ps. LXXVIII, 9). - Pentru numele Domnului se face auzită rugăciunea noastră, ni se dăruiește mântuire; pe temeiul încredințării de acest lucru, David se roagă iarăși: *Dumnezeule, întru numele Tău mântuiește-mă, și întru puterea Ta mă judecă. Dumnezeule, ascultă rugăciunea mea, auzi graiurile gurii mele* (Ps. LIII, 1-2). - Prin puterea numelui lui Iisus, mentea e slobozită de clătinări, voința este întărită, râvnei și celorlalte însușiri sufletești li se dă îndreptare nerătăcită; li se îngăduie să rămână în suflet numai gândurilor și simțămintelor plăcute lui Dumnezeu, gândurilor și simțămintelor care țin de firea omenească fără de prihană; în suflet nu mai este loc pentru gânduri și simțăminte străine, *că Dumnezeu va mântui Sionul, și se voi zidi cetățile Iudeii, și se vor sălășlui acolo, și-l vor moșteni pe dânsul, și seminția robilor Tăi va stăpâni pe el, și cei ce iubesc numele Tău vor locui într-însul* (Ps. LXVIII, 39-40). - întru numele Domnului Iisus se dăruiește înviere sufletului omorât prin păcat. Domnul Iisus Hristos este Viața (In. XI, 25), și numele Lui e viu: el dă viață celor ce strigă prin el către Izvorul vieții, Domnul Iisus Hristos. *Pentru numele Tău, Doamne, via-mă-vei întru dreptatea Ta* (Ps. CXLII, 11); *nu ne vom depărta de la Tine, și numele Tău vom chema* (Ps. LXXIX, 19). - Când prin puterea și lucrarea numelui lui Iisus va fi auzită rugăciunea, când se va pogorî la om ajutorul Dumnezeiesc, când vor fi alungați și se vor depărta de la el vrăjmașii, când omul se va învrednici de iertarea păcatelor, când va fi tămăduit și întors la starea de neprihănire a firii, când duhul lui va fi reșezat întru stăpânirea sa: atunci pocăința va fi urmată, întru numele Domnului, de darurile harice, de avuția și comoara cea

⁷⁹ Scara, Cuvântul 21, cap. 7.

duhovnicească, zălogul veșniciei fericite, că tu, Dumnezeule, ai auzit rugăciunile mele, dat-ai moștenire celor ce se tem de humele Tău. Zile peste zile împăratului vei adăuga, anii lui până la ziua neamului și a neamului, rămânea-va în veac înaintea lui Dumnezeu (Ps. LX, 6). Atunci, omul va deveni în stare să cânte Domnului cântare nouă: el este scos din rândul celor trupești și sufletești, este trecut în rândul celor duhovnicești și laudă pe Domnul în Biserica cuvioșilor. Duhul Sfânt, care până atunci îl insufla numai la plâns și pocăință, îl cheamă să se veselească Israil de Cel Ce l-a făcut pe el, și fiii Sionului să se bucure de împăratul lor: să laude numele Lui în horă, în tâmpină și în psaltire să-l cânte Lui (Ps. CXLIX, 1-3), fiindcă, după înnoirea sufletului, puterile acestuia, aduse într-o minunată conglăsuire și armonie, devin în stare, la atingerea harului Dumnezeiesc de ele, să dea sunete și graiuri duhovnicești, care suie la cer, înaintea tronului Celui Preaînalt, care sunt plăcute lui Dumnezeu. Veselească-se inima mea ca să se teamă de numele Tău. Mărturisi-mă-voi Ție, Doamne, Dumnezeul meu, cu toată inima mea, și voi slăvi numele Tău în veac: că mila Ta mare este spre mine, și m-ai izbăvit din iadul cel mai de jos (Ps. LV, 10-12). Dreptii se vor mărturisi numelui Tău, și vor locui dreptii cu fața Ta (Ps. CXXXIX, 14): fiindcă, după izgonirea vrăjmașilor care pricinuiesc împrăștiere, care slăbesc și spurcă rugăciunea, mintea intră în întunericul neștiinței de nimic, și stă înaintea feței lui Dumnezeu în chip nemijlocit, întunericul cel gândit e acoperământul, catapeteasma cu care e acoperită fața lui Dumnezeu. Acoperământul acesta este neputința tuturor minților zidite de a înțelege Dumnezeirea. Străpungerea inimii devine atunci atât de puternică încât ea e numită mărturisire. - Lucrarea harică a rugăciunii lui Iisus în creștinul sporit este înfățișată de David în felul următor: Bindecuvântează, suflete al meu pe Domnul, și toate cele dinlăuntrul meu numele cel sfânt al Lui (Ps. Cil, 1). Întocmai! Când rugăciunea lui Iisus lucrează cu îmbelșugare, toate puterile sufletului, și chiar trupul, iau parte la ea. - Prorocul David - sau mai bine zis Duhul Sfânt prin gura lui David - îmbie la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus este îmbiată tuturor creștinilor, până la unul: împărații pământului și toate popoarele, domnii și toți judecătorii pământului, tinerii și fecioarele, bătrânii cu cei mai tineri, să laude numele Domnului, că s-a înălțat numele Lui, al Unuia (Ps. CXLVIII, 11-13). Înțelegând după slovă tagmele înșirate, nu vom greși defel; dar înțelesul lor de temelie e cel duhovnicesc. Sub numele de *popoare* se înțeleg toți creștinii; sub numele de *împărați* - cei ce s-au învrednicit a căpăta desăvârșirea; sub numele de *domni* - cei care au ajuns la o sporire foarte mare; *judecători* sunt numiți cei ce încă nu au dobândit stăpânire peste ei înșiși, dar cunosc Legea lui Dumnezeu, pot să deosebească binele de rău și pot, după cum o arată și o cere Legea lui Dumnezeu, să rămână întru bine, lepădând răul. Prin *fecioară* se arată inima neîmpătimită, care e foarte în stare de rugăciune. Prin *bătrâni și tineri* sunt înfățișate treptele sporirii lucrătoare, ce se deosebește foarte mult de sporirea harică, chiar dacă și ea (sporirea lucrătoare) are prețul său foarte însemnat; cel care a atins desăvârșirea în lucrarea evlaviei este numit *bătrân*, iar cel înălțat la desăvârșirea harică - *împărat*.

Între neajunsele, minunatele însușiri ale numelui lui Iisus se află însușirea și puterea de a goni demonii. Această însușire a fost arătată de însuși Domnul. El a zis că cei ce cred în El *întru numele Lui draci vor scoate* (Mc. XVI, 17). Este neapărată nevoie să luăm aminte în chip deosebit la această însușire, fiindcă ea are o foarte mare însemnătate pentru cei ce se îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus. - în primul rând, trebuie spuse câteva

cuvinte despre petrecerea dracilor în oameni. Aceasta este de două feluri: unul poate fi numit „simțit”, iar celălalt - „moral”. Satana petrece în om în chip simțit atunci când se sălășluiește cu ființa sa în trupul lui și-i chinuie și sufletul, și trupul, în acest chip, în om poate trăi un singur drac, pot trăi și mai mulți. Atunci, omul se cheamă „îndrăcit”. Din Evanghelie vedem că Domnul tămăduia pe îndrăciți; deopotrivă îi vindecau și ucenicii Domnului, alungând demonii din oameni cu numele Domnului. Satana petrece în om în chip moral atunci când omul se face împlinitor al voii diavolului. Astfel, în Iuda Iscarioteanul *a intrat satana* (In. XIII, 27), adică a pus stăpânire pe înțelegerea și voința lui, s-a unit cu el în duh. În această stare au fost și sunt toți cei ce nu cred în Hristos, precum spune și Sfântul Apostol Pavel creștinilor trecuți la creștinism din păgânism: *Și pe voi, care erați morți cu greșalele și cu păcatele, întru care oarecând ați umblat după veacul lumii acesteia, după domnul stăpânirii văzduhului, a duhului celui ce acum lucrează întru fiii neascultării; între care și noi toți am petrecut oarecând întru voile trupului nostru, făcând voile trupului și ale cugetelor, și eram fii din fire ai mâniei, ca și ceilalți* (Ef. II, 1-3). În starea aceasta se află mai mult sau mai puțin, după treapta lor de păcătoșenie, toți cei ce au fost botezați în Hristos, dar s-au înstrăinat de El prin păcate. Așa înțeleg Sfinții Părinți cuvintele lui Hristos despre întoarcerea diavolului dimpreună cu alte șapte dhuri și mai cumplite în biserica sufletului din care s-a îndepărtat Sfântul Duh (Mt. XII, 43-45)⁸⁰. Duhurile intrate în acest chip sunt izgonite iarăși prin rugăciunea lui Iisus din cel ce viețuiește în pocăință statornică și osârduitoare. Să întreprindem această nevoie mântuitoare pentru noi! Să ne îngrijim a izgoni prin rugăciunea lui Iisus duhurile intrate în noi din pricina leneviei noastre⁸¹. Ea are însușirea de a da viață celor omorâți prin păcat, ea are însușirea de a scoate demonii. *Eu sunt, a zis Mântuitorul, învierea și viața: cel ce crede în Mine, de va și muri, viu va fi* (In. XI, 25). *Și celor ce vor crede, aceste semne vor urma: întru numele Meu draci vor scoate* (Mc. XVI, 17). Rugăciunea lui Iisus pe de o parte dă în vileag prezența dracilor în oameni, pe de alta îi și alungă. Astfel se săvârșește ceva asemănător cu ceea ce s-a săvârșit la izgonirea dracului, după schimbarea la față a Domnului, din tânărul care se îndrăcea. Atunci când tânărul a văzut pe Domnul venind, *duhul l-a scuturat pe tânăr și, căzând la pământ, se tăvălea făcând spume*. Atunci când Domnul a poruncit duhului să iasă din tânăr, acesta, din răutatea și încrâncenarea cu care a ieșit, a strigat, l-a scuturat puternic și prelungit pe tânăr, drept care tânărul s-a făcut ca mort (Mc. IX, 17-27)⁸². Puterea satanei, ce rămâne în om nebagată de seamă și neînțeleasă când acesta duce viață împrăștiată, se tulbură când aude numele Domnului Iisus chemat de cei care se roagă. Ea răscoală în om toate patimile, prin mijlocirea lor clatină cumplit întreaga ființă a omului, pricinuiește în trup felurite suferințe ciudate. Asta are în vedere Preacuviosul Ioan Proorocul când spune: „Nouă, neputincioșilor, nu ne rămâne decât să alergăm la numele lui Iisus: fiindcă patimile, precum s-a spus, sunt draci - și ies în urma chemării acestui nume”⁸³. Asta înseamnă că lucrarea patimilor și cea a dracilor sunt împreunate: dracii lucrează prin mijlocirea patimilor. Când vedem, îndeletnicindu-ne cu rugăciunea lui Iisus, o deosebită involburare și fierbere a patimilor, să nu cădem din pricina aceasta în deznădejde și

80 După tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei.

81 Preacuviosul Grigorie Sinaitul. Cap. 3, Despre răsuflare. *Dobrotoliubie*, tom 1.

82 Preacuviosul Varsanufie cel Mare, Răspunsul 116.

83 Răspunsul 301.

nedumerire. Dimpotrivă: să ne îmbărbătăm și să ne pregătim a ne nevoi rugându-ne cât se poate de osârduitor cu numele Domnului Iisus, ca unii care am primit semn vădit că rugăciunea lui Iisus a început să facă în noi lucrarea ce îi este proprie. Spune Sfântul Ioan Gură de Aur: „Pomenirea numelui Domnului nostru Iisus Hristos întărește la luptă pe vrăjmaș: fiindcă sufletul ce se silește la rugăciunea lui Iisus poate afla prin această rugăciune tot - fie în rău, fie în bine. Mai întâi, ea poate vedea răul în lăuntru inimii sale, apoi și binele. Această rugăciune poate pune în mișcare șarpele, și această rugăciune poate să îl doboare. Această rugăciune poate da în vileag păcatul ce trăiește în noi, și această rugăciune poate să-l nimicească. Această rugăciune poate pune în mișcare toată puterea vrăjmașului din inimă, și această rugăciune poate să o biruie și să o dezrădăcineze puțin câte puțin. Numele Domnului Iisus Hristos, coborând în adâncurile inimii, va smeri șarpele ce stăpânește pășunile ei, iar pe suflet îl va mântui și îi va da viață. Neîncetat să rămâi întru numele Domnului Iisus, ca inima să înghită pe Domnul și Domnul să înghită inima, și să fie acestea două întru una. Totuși, acest lucru nu se săvârșește într-o singură zi, nici în două zile, ci e nevoie de mulți ani și de multă vreme: de multă vreme și nevoie e nevoie ca să fie izgonit vrăjmașul și să se sălășluiască Hristos”⁸⁴. Este limpede că aici e descrisă acea lucrare arătându-se limpede unealta ei - de care vorbește și la care îmbie Preacuviosul Macarie cel Mare în primul său Cuvânt: „Intră, oricine ai fi, prin încordarea gândurilor tale la mintea ta robită și slujitoare păcatului, și cercetează până la fundul minții și mai adânc de gânduri: și vei vedea în zisele cămări ale sufletului tău șarpele ce se târăște și se cuibărește acolo, ce te-a ucis prin mădularele sufletului tău care sunt cele mai însemnate pentru viața lui - că inima este adânc de nepătruns: și de îl vei ucide pe acesta, laudă-te înaintea lui Dumnezeu pentru curăția ta; iar dacă nu, smerește-te, ca nevoiaș și păcătos, rugându-te lui Dumnezeu pentru cele ascunse ale tale”⁸⁵. Același mare bineplăcut al lui Dumnezeu grăiește: „Împărăția întunericului, stăpânitorul cel viclean, după ce l-a robit dintru început pe om, i-a înfășurat și i-a îmbrăcat sufletul în stăpânirea întunericului. După cum cineva, ajungând împărat, este înveșmântat cu haine împărătești și poartă strai de împărat din cap până în vârful unghiilor, așa și stăpânitorul cel viclean a înveșmântat sufletul și întreg ipostasul lui cu păcatul, și l-a spurcat tot, și l-a dus rob cu totul întru împărăția lui. Nu i-a lăsat slobod nici un mădular, nici gândurile, nici mintea, nici trupul, ci l-a îmbrăcat cu porfira întunericului... A îmbrăcat tot omul, suflet și trup, l-a spurcat vicleanul și l-a doborât; l-a îmbrăcat pe om în omul cel vechi și spurcat, necurat și împotrivor de Dumnezeu, nesupus legii lui Dumnezeu, l-a îmbrăcat în păcatul însuși, ca omul să nu mai vadă precum” voiește, ci să vadă rău și să audă rău și să aibă picioarele grăbind spre facere de rele și mâinile lucrând fărădelege și inimă rău cugetând. Deci, să chemăm și noi pe Dumnezeu, ca să ne dezbrace de omul cel vechi: că El Singur poate a ridica de la noi păcatul - fiindcă mai tari sunt decât noi cei care ne-ai robit pe noi și ne țin în împărăția lor, însă El a făgăduit să ne izbăvească din această robie rea”⁸⁶. Pe temeiul acestor concepții, Sfinții Părinți dau celui ce se roagă cu rugăciunea

84

⁸⁴ Preacuviosii Calist și Ignatie Xanthopoulos, cap. 49. *Dobrotoliubie*, tom 2.⁸⁵ Despre cel de-al treilea chip al luării-aminte. *Dobrotoliubie*, tom 1.⁸⁵ Cuvântul 1, cap. 1.⁸⁶ Omilia 2, cap. 1-2.

lui Iisus următoarea povață mântuitoare de suflet: „Sufletul, de nu se va îndurera foarte pentru nedezlipirea păcatului de el, nu va putea să se bucure cu îmbelșugare de bunătatea dreptei judecăți. Cel ce voiește a curăți inima sa să o aprindă cu neconținută pomenire a Domnului Iisus, având-o doar pe ea drept cugetare și lucrare necurmată. Cei ce voiesc a lepăda învechirea lor nu trebuie uneori să se roage, iar alții nu, ci fără încetare să petreacă în rugăciune prin păzirea minții, chiar dacă s-ar afla afară de biserică. Cei ce vor să curețe aurul, dacă lasă să se stingă focul în cuptor pentru o vreme, fac să se întărească iarăși materia care se curățește: așa și cel ce uneori își aduce aminte de Dumnezeu, iar alții nu, pierde prin nelucrare ceea ce socoate a dobândi prin rugăciune. Bărbatului iubitor de virtute se cuvine a pierde prin pomenirea lui Dumnezeu pământeșia inimii, ca în acest chip răul să fie nimicit, puțin câte puțin, de pomenirea Binelui, și sufletul să se întoarcă deplin, cu mare slavă, întru strălucirea sa cea firească, în acest chip mintea, petrecând în inimă, se roagă curat și fără înșelare, precum a zis Sfântul Diadoh: rugăciunea este adevărată și neînșelată atunci când mintea, în vremea când se roagă, este unită cu inima”⁸⁷. Să nu ne temem, lucrători ai rugăciunii lui Iisus, nici de vânturi, nici de valuri! „Vânturi” numesc gândurile și visările drăcești, iar „valuri” - tulburarea patimilor stârnite de gânduri și visări. Din mijlocul viforului ce se sălbăticește, să strigăm cu statornicie, bărbăție și plângere către Domnul Iisus Hristos: El va certa vânturile și valurile, iar noi, cunoscând prin cercare atotputernicia lui Iisus, îi vom da închinarea cuvenită, *grăind: Cu adevărat, Fiul lui Dumnezeu ești (Mi. XIV, 33)*. Noi ne luptăm pentru mântuirea noastră. De biruințele sau înfrângerile noastre atârnă soarta noastră veșnică. „Atunci”, spune Preacuviosul Simeon Noul Teolog, „adică atunci când ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus, are loc o luptă; viclenii draci se oștesc cu tulburare multă, pricinuind prin lucrarea patimilor tulburare și vifor în inimă - însă prin numele Domnului Iisus Hristos sunt nimiciți și se topesc ca ceara de foc. Și iarăși: când sunt goniți și pleacă din inimă, ei nu încetează a da război, ci tulbură mintea dinafară prin simțuri. Drept aceea, mintea nu începe foarte degrabă a simți pace și liniște în sine: fiindcă dracii, când n-au putere să tulbure mintea în adâncul ei, o tulbură dinafară prin închipuiri - și din această pricină este cu neputință a scăpa cu totul de război și a nu fi luptat de duhurile cele viclene. Aceasta se întâmplă numai celor desăvârșiți, celor care s-au depărtat deplin de toate și petrec statornic întru luarea-aminte a inimii”⁸⁸. La început, lucrarea pare că este de o neobișnuită uscăciune, că nu făgăduiește nici un rod. Mintea, silindu-se a se uni cu inima, întâlnește la început un întuneric nepătruns, învârtoșare și omorâre a inimii, care nu se lasă dintr-o dată stârnită spre a împreună-simți cu mintea. Acest fapt nu trebuie să îl aducă pe lucrător la descurajare și puținătate de suflet, ci este amintit aici cu scopul ca lucrătorul să fie preîntâmpinat și pregătit. Lucrătorul răbdător și sârguitor va afla negreșit îndestulare și mângâiere: el se va bucura de îmbelșugarea fără margini al unor roade duhovnicești despre care nu poate să își facă nici măcar o idee câtă vreme se află în starea trupească și sufletească. Lucrarea rugăciunii lui Iisus are treptele sale: la început, ea lucrează numai asupra minții, aducând-o în starea de liniște și luare-aminte, apoi începe să pătrundă în inimă, deșteptând-o din somnul morții și însemnând învierea ei prin ivirea în ea a simțămintelor străpungerii și a plânsului. Adâncindu-se mai departe,

87 Preacuviosii Calist și Ignatie Xanthopoulos, cap. 56. *Dobrotoliubie*, tom 1.

88 Despre cel de-al treilea chip al luării-aminte. *Dobrotoliubie*, tom. 1.

ea începe să lucreze, puțin câte puțin, în toate mădularele sufletului și trupului, să alunge de peste tot păcatul, să nimicească de pretutindeni stăpânirea, înrâurirea și otrava dracilor. Din această pricină, în vremea lucrărilor începătoare ale rugăciunii lui Iisus „are loc frângere de nespus și durere negrăită a sufletului", spune Preacuviosul Grigorie Sinaitul. Sufletul are dureri ca cea aflată în chinurile facerii, după cuvântul Scripturii (Sirah XLVIII, 22): *pentru că viu este Cuvântul lui Dumnezeu, și lucrător, și mai ascuțit decât toată sabia ascuțită de amândouă părțile* - adică Iisus străbate, după mărturia Apostolului, *până la despărțirea sufletului de trup și a duhului și a mădularelor și a măduvei, și e judecător cugetelor și gândurilor inimii* (Evr. IV, 12): străbate totul, dând pierzării păcătoșenia din toate părțile sufletului și trupului.

Atunci când cei șaptezeci de Apostoli mai mici, trimiși de Domnul la propovăduire, s-au întors la El după săvârșirea slujirii puse asupra lor, au vestit Domnului cu bucurie: *Doamne, și dracii se pleacă nouă întru numele Tău* (Le. X, 17). O, cât de îndreptățită era această bucurie! Cât era ea de întemeiată ! Mai mult de cinci mii de ani a domnit diavolul asupra oamenilor, vânându-i în robia sa și în înrudirea cu el prin mijlocirea păcatului, iar acum aude numele lui Iisus - și se supune oamenilor, care până atunci i se supuneau, este legat de cei ce erau legați până atunci de el, este călcat de cei călcați până atunci de el. Răspunzând ucenicilor care se bucurau pentru surparea stăpânirii dracilor asupra oamenilor și dobândirea de către oameni a stăpânirii asupra dracilor, Domnul a zis: *Iată, dau vouă stăpânire să călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, și nimic nu vă va vătăma* (Le. X, 19). A fost dată omului stăpânirea, însă i-a fost lăsată libertatea de a se folosi de stăpânire și a călca peste șerpi și scorpii sau a privi cu nepăsare darul și a se supune aceluia de bună voie. Prin numele de *șarpe*, Sfinții Părinți înțeleg întreprinderile vădit păcătoase, iar prin cel de *scorpie*, pe cele ascunse sub înfățișarea neprihănirii și chiar binelui. Stăpânirea dată de Domnul celor șaptezeci de ucenici ai Săi a fost dată tuturor creștinilor (Mc. XVI, 17). Folosește-te de ea, creștine ! Taie cu numele lui Iisus capetele, adică primele arătări ale păcatului în gânduri, închipuiri și simțăminte; nimicește în tine stăpânirea diavolului asupra ta; nimicește toată înrâurirea lui asupra ta; dobândește libertate duhovnicească. Temelia nevoitei tale e harul Sfântului Botez: arma e ruga cu numele lui Iisus. Domnul, după ce a dăruit ucenicilor săi puterea de a călca peste șerpi și peste scorpii, a adăugat: *însă nu pentru cu duhurile se pleacă vouă bucurați-vă, ci mai vărtos vă bucurați pentru că numele voastre sunt scrise în ceruri* (Le. X, 60). „Bucurați-vă", spune Fericitul Teofilact, „nu atât pentru că dracii se supun vouă, cât pentru faptul că numele voastre sunt scrise în cer - nu cu cerneală, ci cu harul Dumnezeiesc și aducerea-aminte Dumnezeiască", adică rugăciunea lui Iisus. Așa e rugăciunea lui Iisus: ea înalță de pe pământ la cer pe lucrătorul său, și îl așează în rândul locuitorilor cerului. Petrecerea cu mintea și cu inima în cer și în Dumnezeu: iată roadă de căpetenie, iată scopul rugăciunii; punerea pe fugă și călcarea vrăjmașilor care lucrează împotriva atingerii scopului sunt un lucru de mâna a doua: el nu trebuie să atragă la sine toată luarea-aminte, ca nu cumva conștiința și contemplarea biruinței să facă drum în el se-meției și părerii de sine, ca nu cumva să sufere o cumplită înfrângere chiar din pricina biruinței, în continuare, Evanghelia povestește: *într-acelel ceas S-a bucurat cu duhul Iisus și a zis: „Mărturisescu-Mă Ție, Părinte, Doamne al cerului și al pământului, că ai*

ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți și le-ai descoperit pe ele pruncilor. Adevărat, Părinte, că așa a fost buna voință înaintea Ta". Și, întorcându-Se către ucenicii Săi, a zis: „Toate îmi sunt date Mie de la Tatăl Meu, și nimenea nu știe cine e Fiul, fără numai Tatăl" (Le. X, 20-21). Domnul Se bucură cu necurmata bucurie ce o are Dumnezeu pentru sporirea oamenilor; El vestește că tainele credinței creștinești se descoperă nu celor înțelepți și înălțați ai acestei lumi, ci celor ce în privința stării sociale sunt, precum erau ucenicii Domnului, luați din mijlocul poporului simplu, neînvățați, fără știință de carte. Pentru a fi ucenic al Domnului trebuie să te faci prunc, și cu simplitate și dragoste de prunc să primești învățătura Lui. Către cei ce s-au făcut deja ucenici grăiește Domnul înfățișând învățătura cea de taină, și le descoperă că Fiul, cu toate că a luat omenitatea, rămâne mai presus de pătrunderea tuturor făpturilor înțelegătoare. Mai presus de pătrunderea lor este și numele Lui cel atotsfânt. Cu simplitatea și încrederea pruncilor să primim învățătura despre rugăciunea cu numele lui Iisus; cu simplitatea și încrederea pruncilor să purcedem la îndeletnicirea cu rugăciunea aceasta: singur Dumnezeu, Care știe în chip deplin taina ei, ne va învăța această rugăciune în măsura care ne stă în putință. Să-1 bucurăm pe Dumnezeu prin osteneală și sporire în slujirea la care El ne-a învățat și pe care El ne-a poruncit-o.

Rugăciunea lui Iisus era în întrebuintare de obște la creștinii primelor veacuri, precum am spus deja mai sus; nici nu putea fi altfel. Prin numele Domnului Iisus se săvârșeau semne uimitoare în fața întregii obști creștine, ceea ce hrănea în toată obștea creștină credința în puterea fără margini a numelui lui Iisus. Cei sporiți pricepeau această putere din sporirea lor. Despre această putere ce se dezvoltă cu îmbelșugare în sfinții lui Dumnezeu, Preacuviosul Varsanufie cel Mare vorbește în următorul fel: „Știu un rob al lui Dumnezeu în neamul nostru (generația noastră), în vremea de acum și în acest loc binecuvântat, care și morții poate să-i învie întru numele Stăpânului nostru Iisus Hristos, și dracii să îi scoată, și bolile nevindecate să le vindece, și să facă alte minuni nu mai prejos decât cele apostolești, precum dă mărturie Cel Ce i-a dat lui dar - sau, mai bine zis, daruri. Dar ce înseamnă chiar și asta față de ceea ce se poate face întru numele lui Iisus !"⁸⁹. Având în față minunile, în amintire porunca Domnului, în inimă dragostea înflăcărată către Domnul, credincioșii Bisericii primelor veacuri se îndeletniceau în chip statornic, sârguitor, având râvna de foc a heruvimilor și serafimilor, cu rugăciunea lui Iisus. Așa e dragostea! Ea pomenește fără încetare pe cel iubit; ea se desfătă fără încetare de numele celui iubit; ea îl păstrează în inimă, îl are în minte și în gură. Numele Domnului e mai presus de orice nume: el e izvor al desfătării, izvor de bucurie, izvor de viață; el este Duh; el dă viață, preschimbă, topește, îndumnezeiește. Pentru cei ce nu știu citi, el înlocuiește în chip cu totul îndestulător rugăciunile din cărți și psalmii: cei cu știință de carte, după ce au sporit în rugăciunea lui Iisus, lasă cântarea psalmilor și încep a se îndeletnici mai ales cu rugăciunea lui Iisus, din pricina preaîmbelșugatelor puteri și merinde duhovnicești ce sunt în ea. Toate acestea se văd limpede din scrierile și rânduielile Sfinților Părinți. Sfânta Biserică Ortodoxă de Răsărit îmbie pe toți cei ce nu știu citi să folosească rugăciunea lui Iisus în locul tuturor rugăciunilor din cărți⁹⁰ - și această îmbiere nu e vreo născocire nouă, ci o îndeletnicire bineștiută în toată creștinătatea.

⁸⁹ Răspunsul 181.

⁹⁰ *Psaltirea cu tâlc*.

Această rânduială, dimpreună cu celelalte predanii ale Bisericii de Răsărit, a trecut din Grecia în Rusia, și mulți oameni din rândul poporului simplu, puțin sau deloc știutori de carte, s-au hrănit cu puterea rugăciunii lui Iisus întru mântuire și viață veșnică, mulți dintre ei au ajuns la mare sporire duhovnicească. Sfântul Ioan Gură de Aur, sfătuind pe creștini, și mai ales pe monahi, a se îndeletnici în chip sârguitor și statornic cu rugăciunea lui Iisus, vorbește despre ea ca despre un lucru știut de toată lumea. „Avem noi, avem”, spune el, „descânțece”⁹¹ duhovnicești: numele Domnului nostru Iisus Hristos și puterea crucii. Acest descânțec nu doar că-l scoate pe șarpe din găurile sale și îl aruncă în foc, ci și tămăduiește rănilor. Iar dacă mulți, rostindu-l, nu s-au tămăduit, asta s-a întâmplat din pricina puținii lor credințe, nu datorită neputinței celor rostite: fiindcă și pe Iisus mulți îl împingeau și îl înghesuiau fără a se folosi cu nimic, în vreme ce femeia ce curgere de sânge nici măcar de trupul Lui nu s-a atins, ci doar de marginea hainei, a oprit izvoarele cele de mulți ani ale sângelui. Acest nume este înfricoșat și dracilor, și patimilor, și bolilor. Cu acesta, dar, să ne împodobim, cu acesta să ne îngrădăm. Așa a devenit mare și Pavel, cu toate că era de aceeași fire cu noi”⁹². Preacuviosului Pahomie cel Mare, pentru numeroasa obște de monahi aflată sub cârmuirea lui, îngerul lui Dumnezeu i-a predanisit-o ca pravilă de rugăciune. Monahii supuși călăuzirii duhovnicești a Preacuviosului Pahomie erau datori a săvârși în fiecare ceas pravila; de împlinirea pravilei erau scutiți cei ajunși la desăvârșire, ce aveau unită cu ei rugăciunea neîncetată. Pravila predanisită de înger era alcătuită din Trisaghion, Rugăciunea Domnească, Psalmul 50, Simbolul de credință și o sută de rugăciuni ale lui Iisus⁹³. În pravilă se vorbește de rugăciunea lui Iisus la fel ca despre Rugăciunea Domnească, altfel spus ca despre lucruri știute și întrebuințate de toată lumea. Preacuviosul Varsanufie cel Mare povestește că monahii din Schitul Egiptului se îndeletniceau mai mult cu rugăciunea, ceea ce se vede și din viața Preacuviosului Pamvo, monah și Avvă din muntele Nitriei, aflat nu departe de Schit, în care, la fel ca în Schit, monahii duceau viață de liniștire⁹⁴. Dintre bineplăcuții lui Dumnezeu pomeniți în acest cuvânt care s-au îndeletnicit cu rugăciunea lui Iisus ori au și scris despre ea, amintim: Sfântul Ignatie Teoforul a trăit în Antiohia, s-a săvârșit la Roma; Sfântul mucenic Calistrat s-a născut și a trăit în Cartagina; Preacuviosul Pahomie cel Mare a trăit în Egiptul de Sus; monahii schetici și nitrici, ca și Preacuviosul Isaia, în Egiptul de Jos; Sfântul Ioan Gură de Aur a viețuit în Antiohia și în Constantinopol; Sfântul Vasile cel Mare - în jumătatea de răsărit a Asiei Mici, în Capadocia; Sfântul Varsanufie cel Mare - în împrejurimile Ierusalimului; Sfântul Ioan Scărarul - în muntele Sinai și, oarecare vreme, în Egiptul de Jos, în apropierea Alexandriei. De aici se vede că rugăciunea cu numele Domnului Iisus era întrebuințată pretutindeni și la toți în Biserica universală. Afară de Părinții pomeniți mai înainte, despre rugăciunea lui Iisus au scris următorii: Preacuviosul Isihie, presviter ierusalimitan, ucenic al Sfântului Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, scriitor din veacul al V-lea, care deja se plânge că monahii au părăsit îndeletnicirea cu rugăciunea

91 Sau incantații: Sfântul Ioan Gură de Aur urmărește aici o analogie cu îmblânzitorii de șerpi și procedeul lor de a hipnotiza aceste târâtoare prin muzică (n. tr.)

92 Omilia 8 la *Epistola către Romani*.

93 Canonic, ediția Lavrei Kievo-Pecerska.

94 Răspunsul 74. Preacuviosul Grigorie Sinaitul, capul 4 din cele 15 capete despre liniștire.

Dobrotoliubie, cap. 1.

lui Iisus și trezvia; Preacuvioșii: Pilotei Sinaitul, Simeon Noul Teolog, Grigorie Sinaitul, Teolipt al Fila-delfiei, Grigorie Palama, Calist și Ignatie Xanthopulos, precum și mulți alții. Scrierile lor se află, în cea mai mare parte, în marea culegere de scrieri ascetice numită *Dobrotoliubie (Filocalia)*. Dintre Părinții ruși, au scrieri despre această rugăciune Preacuviosul Nil Sorski, ieromonahul Dorotei, arhimandritul Paisie Velickovski, schimonahul Vasile de la Poiana Mărului și ieromonahul Serafim din Sarov. Toate scrierile sus-pomenite ale Părinților sunt vrednice de adâncă cinstire pentru belșugul harului și înțelegerii duhovnicești care trăiesc în ele și respiră din ele; dar scrierile Părinților ruși, datorită deosebitei limpezimi și simplități a expunerii, a apropierei mai mari în timp față de noi, ne sunt mai accesibile decât scrierile luminătorilor greci. Mai ales scrierile starețului Vasile pot și trebuie să fie socotite drept prima carte pe care trebuie s-o întrebuițeze cel ce dorește a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus și a reuși în aceasta. Asta și e menirea ei. Starețul și-a numit scrierile „predislovii”: citire care pregătește pentru citirea Părinților greci. Minunată e cartea Preacuviosului Nil Sorski. Prin citirea ei poate fi pregătită citirea Părinților greci, pentru că ea face neîncetat trimitere la ele și, tâlcuindu-le, pregătește pentru citirea și înțelegerea nerătăcită a acestor învățători cu gândire adâncă, sfinți, nu rareori ritori, filosofi, poeți. - Toate scrierile îndeobște despre viața monahală, și mai ales despre rugăciunea lui Iisus, ale Sfinților Părinți alcătuiesc pentru noi, monahii vremurilor din urmă, o comoară neprețuită, în vremurile Preacuviosului Nil Sorski, cu trei veacuri înainte de noi, vasele vii ale harului Dumnezeiesc erau foarte rare, *se împuținaseră foarte*, după cum spune el: acum ele sunt atât de rare încât se poate spune fără șovăire și fără a greși: nu mai sunt. Se socoa-te o deosebită milă a lui Dumnezeu dacă cineva, după ce s-a istovit cu sufletul și trupul în viețuirea monahală, către sfârșitul acestei viețuiri află, undeva în pustie, un vas ales de Nepărtinitorul Dumnezeu, nimicnic în ochii oamenilor, însă preamărit și preaînălțat de Dumnezeu. Astfel, Zosima a aflat în pustia nelocuită de dincolo de Iordan, dincolo de orice așteptare, pe marea Măria⁹⁵. Din pricina acestei împuținări a povățuitorilor purtători de Duh, cărțile Părinților alcătuiesc singurul izvor de care se poate folosi sufletul chinuit de foamete și sete pentru a dobândi cunoștințele de neapărată trebuință în nevoia duhovnicească. Aceste cărți sunt cea mai prețioasă moștenire lăsată de Sfinții Părinți pentru urmașii lor monahi: pentru noi, cei săraci. Aceste cărți sunt fărâmituri căzute la noi, care alcătuiesc partea noastră - fărâmituri de la trapeza duhovnicească a Părinților, celor bogați în daruri duhovnicești. Merită băgat de seamă faptul că vremea scrierii unui mare număr de cărți despre lucrarea minții e vremea deosebitei împuținări a lucrării minții în monahism. Preacuviosul Grigorie Sinaitul, ce a trăit în al XIV-lea veac, când a mers în muntele Athos a aflat acolo, între mii de monahi, doar trei care aveau ceva idee despre lucrarea minții. Cea mai mare parte a scrierilor despre rugăciunea lui Iisus sunt legate de veacurile XIV și XV. „Mișcați de tainica insuflare Dumnezeiască”, spune Paisie Velickovski, „mulți Părinți au înfățișat în cărți sfânta învățătură, plină de înțelepciunea Sfântului Duh, despre această Dumnezeiască rugăciune a minții, pe temeiul Dumnezeieștilor Scripturi ale Vechiului și Noului Legământ. Aceasta s-a rânduit potrivit unei osebite pronii a lui Dumnezeu, ca, lucrarea Dumnezeiască să nu fie uitată cu desăvârșire. Multe dintre aceste cărți au fost, pentru

95 *Viețile Sfinților*, 1 aprilie.

păcatele noastre, cu îngăduința lui Dumnezeu, nimicite de mahomedani, care au robit împărăția grecească; dar unele, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, s-au păstrat până în vremea noastră"⁹⁶. Preaînalta lucrare a minții e neobișnuit de simplă; ea are nevoie, pentru a fi primită, de simplitate și credință copilărească: însă noi ne-am făcut atât de complicați, încât această simplitate este cu neputință de urmat, cu neputință de atins pentru noi. Noi vrem să fim mintoși, vrem să dăm viață eu-lui nostru nu suferim lepădarea de sine, nu vrem să lucrăm prin credință. Din această pricină, avem nevoie de povățuitor care să ne scoată din încâlceala noastră lăuntrică, din viclenia noastră, din șmecheriile noastre, din slava noastră deșartă și părerea noastră de sine, întru lărgimea și simplitatea credinței. Din această pricină se întâmplă ca în arena lucrării minții un prunc să ajungă la o sporire neobișnuită, iar un înțelept să se abată din cale și să cadă în prăpastia întunecată a înșelării, „în vremurile de demult", spune Paisie Velicickovski, „atotsfânta lucrare a rugăciunii minții strălucea în multe locuri, unde petreceau Sfinții Părinți, și atunci erau mulți povățuitori în această nevoită duhovnicească: din această pricină și Sfinții Părinți ai acelor vremuri, scriind despre ea, arătau doar negrăitul folos duhovnicesc care vine din ea, neavând, presupun eu, nevoie a scrie despre partea din lucrare ce se cuvine începătorilor. Ei scriau în parte și despre aceasta (lucrarea minții), ceea ce este foarte limpede pentru cei ce au cunoașterea din cercare a nevoitei; dar pentru cei ce nu o au, ea rămâne ascunsă. Când oarecare din Părinți a văzut că adevărații și neînșelații povățuitori ai acestei lucrări au început să se împuțineze foarte, atunci, fiind mișcați de Duhul Cel Dumnezeiesc, ca să nu piară adevărata învățătură despre începutul acestei rugăciuni gândite, au înfățișat în scris cele privitoare la începutul însuși și la mijloacele pe care trebuie să le deprindă începătorii spre a intra cu mintea în tărâmul inimii și a săvârși acolo cu mintea rugăciune în chip adevărat și fără înșelare"⁹⁷.

Am văzut că Sfântul Prooroc David cheamă pe tot poporul lui Dumnezeu, până la unul, să se roage cu numele Domnului, și că prin rânduială a sfintei Biserici se legiuiește tuturor celor care nu știu a scrie și nu cunosc Sfânta Scriptură pe dinafară să înlocuiască rugăciunile și cântările de psalmi prin rugăciunea lui Iisus. Sfântul Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului, poruncește și sfătuiește pe toți arhierii și preoții, pe toți monahii și mirenii, să rostească în toată vremea și ceasul această sfințită rugăciune, având-o ca pe o suflare de viață⁹⁸; la tunderea în monahism, când celui nou-tuns i se dau mătâniile, cel ce îl tunde spune: „Primește, frate, sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu, pe care purtându-l pe buzele, în mintea și în inima ta, spune neîncetat: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă"⁹⁹; însă Preacuviosul Nil Sorski învață că „pomenirea lui Dumnezeu, adică rugăciunea minții, e mai presus decât toate lucrările, capul virtuților, ca dragoste Dumnezeiască. Cel care fără de rușine și cu obrăznicie va voi să intre către Dumnezeu și să stea de vorbă cu Dânsul în chip curat, cel ce se va sili să îl dobândească în sine, acela va fi lesne omorât de draci, dacă Dumnezeu va îngădui, ca unul ce a căutat să ajungă la aceea cu obrăznicie și trufie, mai presus de vrednicia și întocmirea lui sufletească"¹⁰⁰. La o privire

⁹⁶ *Capete despre rugăciunea minții*. Cap. 1. Ediția Pustiei Optina, anul 1847.

⁹⁷ Cap. 4.

⁹⁸ Starețul Vasile. Predislovie la cartea Preacuviosu-lui Grigorie Sinaitul.

⁹⁹ Starețul Vasile. Predislovie la cartea Preacuviosu-lui Pilotei Sinaitul.

¹⁰⁰ Cuvântul 11.

superficială, învățătura Preacuviosului Nil pare a fi potrivnică legiurii Sfintei Scripturi, Sfinților Părinți și predaniei Bisericii. De fapt, nu este vorba de nici o contradicție: aici se vorbește de rugăciunea lui Iisus în treapta ei cea mai înaltă. Toți creștinii pot și sunt datori a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus cu scopul de a se pocăi și a-L chema pe Domnul în ajutor - a se îndeletnici cu frică de Dumnezeu și cu credință, cu cea mai mare luare-aminte la gândul și cuvintele rugăciunii, cu duh înfrânt; însă nu tuturor li se îngăduie să se apropie de sfințita lucrare a rugăciunii cu mintea în cămara inimii, în primul fel pot și trebuie să se roage cu rugăciunea lui Iisus nu doar monahii care trăiesc în mănăstiri și sunt prinși cu ascultări, ci și mireni. Astfel de rugăciune cu luare-aminte poate fi numită și rugăciune a minții, și rugăciune a inimii, fiind adesea săvârșită numai cu mintea, iar în lucrătorii osârdnici întotdeauna și cu împărtășirea inimii, ce se arată prin simțământul plânsului și lacrimilor pe care le pricinuieste străpungerea. Sfințita lucrare a rugăciunii minții în inimă cere îndeletnicire pregătitoare cu primul fel al rugăciunii și sporire îndestulătoare în acest fel de rugăciune. Harul Dumnezeiesc îl trece el singur pe nevoitorul rugăciunii, la vremea de el știută, după buna sa voie, de la primul fel de rugăciune la cel de-al doilea. Dacă lui Dumnezeu îi place să-l lase pe nevoitor la rugăciunea de pocăință, acesta să rămână întru ea, să nu caute stare mai înaltă: să nu o caute, având încredințarea neclintită că ea nu se dobândește prin sforțări omenești, ci este dăruită de către Dumnezeu. Rămânerea întru pocăință este zălogul mântuirii. Să ne mulțumim cu această stare; să nu căutăm stare mai înaltă. O asemenea căutare este semn de trufie și părere de sine; o asemenea căutare duce nu la sporire, ci la poticniri și pieire. Sfântul Nil, întemeindu-se pe învățătura tuturor Sfinților Părinți, ne oprește să năzuim înainte de vreme la coborârea minții în inimă, la liniștirea cea dinafară și lăuntrică, la simțirea dulceții și celelalte stări înalte de rugăciune, ce se descoperă atunci când va fi primită de Dumnezeu rugăciunea pocăinței, prin care vrăjmașii se vor depărta de la suflet. Zis-a Psalmistul: *Depărtați-vă de la mine, toți lucrătorii fărădelegii, că a auzit Domnul glasul plângerii mele. Auzit-a Domnul cererea mea, Domnul rugăciunea mea a primit* (Ps. VI, 8-9). Mângâierea, bucuria, desfătarea, darurile duhovnicești sunt urmările împăcării cu Dumnezeu. Căutarea lor mai înainte de această împăcare este o întreprindere plină de nechibzuință.

Pentru dobândirea rugăciunii adânci a inimii este nevoie de pregătire însemnată: aceasta poate sta în deprinderea îndestulătoare, prin cercare, a vieții monahale, în obișnuirea de sine cu lucrarea după îndreptarul poruncilor evanghelice: sfânta rugăciune se întemeiază pe întocmirea sufletească pricinuită de lucrarea după îndreptarul poruncilor, odihnește pe această întocmire, nu poate rămâne în suflet când acesta nu se află într-o astfel de întocmire. Pregătirea trebuie să stea în deprinderea îndestulătoare a Noului Legământ și scrierilor Părintești privitoare la rugăciune. Această din urmă pregătire este neapărat trebuincioasă, cu atât mai mult cu cât din pricina lipsei călăuzitorilor purtători de Duh singurul nostru călăuzitor trebuie să fie scrierile Părintești și rugăciunea cu plângere înaintea lui Dumnezeu. Dorită este rugăciunea inimii; dorită este liniștirea inimii; dorită este liniștirea în chilie, fără a ieși afară, și viețuirea în pustie însingurată, ca unele care ajută în chip deosebit la dezvoltarea rugăciunii inimii și liniștirii inimii, „însă chiar și aceste lucrări bune și frumoase”, spune Preacuviosul Nil Sorski, „trebuie străbătute cu dreaptă socotință, în vremea convenită, după atingerea măsurii trebuincioase de sporire, după cum spune Vasile cel Mare: înaintea fiecărei

lucrări trebuie să meargă dreapta socotință: fără dreaptă socotință și lucrul bun se întoarce în rău din pricina vremii nepotrivite și lipsei de măsură; iar atunci când prin dreapta socotință se hotărniceste vreme și măsură binelui, câștigul este minunat. Și Scărarul, împrumu-tându-și cuvintele din Scriptură, grăiește: *Este o vreme pentru tot lucrul de sub soare* (Ecl. III, 1), iar între toate, a zis el, și în sfânta noastră viețuire e o măsură pentru oricare îndeletnicire. Și, urmând, zice: este o vreme pentru liniștire, și o vreme pentru vorbire fără tulburare; este o vreme pentru rugăciunea necurmată, și o vreme pentru slujirea nefățarnică. Să nu ne amăgim cu râvnă trufașă, și să nu căutăm înainte de vreme ceea ce vine la vremea convenită. Este o vreme pentru a semăna osteneli, și o vreme pentru a culege spice de har nespus¹⁰¹. Preacuviosul Nil oprește mai ales de la năzuința fără dreaptă socotință spre pustnicie - iar această năzuință apare mai întotdeauna la personalitățile care nu se înțeleg nici pe sine, nici monahismul: fiindcă în acest fel de viețuire apar poticnirile cele mai grele și amăgirea de sine cea mai cumplită. Dacă monahii sunt opriți a năzui înainte de vreme la aducerea prinosului de rugăciune cu mintea în biserica inimii, cu atât mai mult sunt opriți de la aceasta mirenii. Au avut prea-adâncă rugăciune a inimii Sfântul Andrei, nebunul pentru Hristos, și alți câțiva mireni, foarte puțini la număr: aceasta este o excepție și un lucru cât se poate de rar, care nu poate sluji nicicum drept regulă pentru toți. A te socoti pe sine în rândul acestor personalități de excepție nu este altceva decât amăgire de sine prin părerea de sine, înșelare ascunsă înaintea înșelării vădite. Paisie Velickovski, în scrisoarea către starețul Teodosie, grăiește: „Cărțile Părintești, mai ales cele care învață la adevărata ascultare, trezvia minții și liniștire, la luarea-aminte și rugăciunea minții - adică rugăciunea care se săvârșește cu mintea în inimă - se potrivesc numai cinului călugăresc, iar nu tuturor creștinilor dreptslăvitori îndeobște. Purtătorii de Dumnezeu Părinți, înfățișând învățătura despre această rugăciune, spun că începutul și neclintita ei temelie este adevărata ascultare, din care se naște adevărata smerenie -, iar smerenia păzește pe cel ce se nevoiește întru rugăciune de toate înșelările ce urmăresc pe cei cu rânduială de sine (idioritmici). Adevărata ascultare călugărească și desăvârșita tăiere întru toate a voii și înțelegerii proprii nu poate fi dobândită de mireni. Și cum să fie cu putință mirenilor - fără ascultare, întru rânduială de sine, căreia îi urmează înșelarea - a se sili la un lucru atât de grozav și înfricoșat, adică la rugăciunea minții, fără nici o povățuire ? Cum să fugă ei de înșelările vrăjmășești cele de multe feluri și cu multe chipuri, pornite cu viclenie asupra acestei rugăciuni și a lucrătorilor ei ? Atât de înfricoșat este acest lucru, adică rugăciunea -rugăciunea nu doar a minții, adică săvârșită cu mintea în chip nemăiestru, ci rugăciunea lucrată în chip măiestru cu mintea în inimă - că și adevărații ascultători, nu doar cei care și-au tăiat, ci și cei care și-au omorât desăvârșit voia și socotința lor înaintea părinților lor, se află totdeauna în frică și cutremur, temându-se și tremurând ca nu cumva să pătimească în această rugăciune vreo înșelare, chiar dacă Dumnezeu îi și păzește totdeauna de aceasta pentru smerenia lor cea adevărată, pe care au dobândit-o, cu harul lui Dumnezeu, prin mijlocirea ascultării lor celei adevărate. Cu atât mai mult mirenii, care trăiesc fără ascultare, dacă se vor sili la rugăciune doar din citirea unor asemenea cărți, îi pândește primejdia de a cădea în vreo înșelare din cele care se întâmplă celor ce încep de capul

---

101 Cuvântul 11.

lor nevoința acestei rugăciuni. Această rugăciune a fost numită de către sfinți măiestrie a măiestriilor: cine, dar, poate să o învețe fără meșter, adică fără povățuitor încercat ? Această rugăciune este sabie duhovnicească, dăruită de Dumnezeu pentru junghierea vrăjmașului sufletelor noastre. Rugăciunea aceasta a strălucit ca soarele numai printre monahi, mai ales în ținuturile Egiptului, precum și în ținuturile Ierusalimului, în munții Sinaiului și Nitriei, în numeroase locuri ale Palestinei și în multe alte locuri, însă nu pretutindeni, precum se și vede limpede din Viața Sfântului Grigorie Sinaitul. Acesta a înconjurat tot Sfântul Munte și, după ce a cercetat cu osârdie pe lucrătorii acestei rugăciuni, nu a aflat pe nimeni care să aibă habar cât de puțin de această rugăciune¹⁰². De aici se vede limpede că dacă într-un loc sfânt ca acela Preacuviosul Grigorie nu a aflat nici un lucrător al rugăciunii, înseamnă că și în multe alte locuri lucrarea acestei rugăciuni era necunoscută printre monahi; iar unde se îndeletniceau cu ea, unde ea strălucea între monahi ca soarele, acolo era păzită lucrarea acestei rugăciuni ca o taină mare și negrăită, știută doar lui Dumnezeu și lucrătorilor ei. Poporului mirean, lucrarea acestei rugăciuni îi era cu totul necunoscută. Acum însă, după tipărirea cărților Părintești, vor afla despre ea nu doar călugării, ci și creștinii toți. Din această pricină mă tem și mă cutremur ca nu cumva din pricina sus-zisă - adică a intrării de capul propriu, fără povățuitor, în nevoința acestei rugăciuni - unii ca aceștia să nu cadă în înșelare, de care Hristos Mântuitorul să izbăvească prin harul Său pe toți cei ce vor să se mântuiască"¹⁰³.

Socotim de datoria noastră să înfățișăm aici, după măsura înțelegerii și a cercării noastre sărăcăcioase, învățătura Sfinților Părinți despre lucrarea „meșteșugită” a rugăciunii lui Iisus, arătând limpede ce chip al îndeletnicirii cu rugăciunea și ce fel de rugăciune a minții și a inimii se potrivește tuturor creștinilor, până la unul, și monahilor începători, și ce chip al lucrării este propriu celor sporiți, înălțați în sporire prin bunăvoința Dumnezeiască și harul Dumnezeiesc.

Fără nici o îndoială, primul loc între toate mijloacele trebuie dat mijlocului înfățișat de Sfântul Ioan Scărarul, ca unul ce e deosebit de lesnicios, cu totul fără de primejdie, trebuincios, chiar neapărat trebuincios pentru ca rugăciunea să fie lucrătoare, potrivit tuturor creștinilor care viețuiesc cu evlavie și caută mântuirea, atât mireni cât și monahi. Marele povățuitor al monahilor vorbește de două ori despre acest mijloc în a sa *Scară* ce suie de pe pământ la cer. Faptul că el înfățișează acest mijloc acolo unde învață despre ascultarea monahilor de chinovie arată, deja, în chip deslușit că acest mijloc e hărăzit și noilor începători. Din aceea că îl

102 Preacuviosul Grigorie Sinaitul a cercetat muntele Athos în veacul al 14-lea după Nașterea lui Hristos. În acea vreme, monahismul din Palestina și mai ales cel din Egipt fusese nimicît aproape cu desăvârșire de mahomedani, ce supuseseră Egiptul stăpânirii lor încă de la începutul veacului al VII-lea. În vremea Sfântului Grigorie Sinaitul, învățătura despre rugăciunea minții se împutinase foarte mult pretutindeni. El poate fi recunoscut drept cel ce a repus în drepturi această învățătură, precum se spune în scurta descriere a vieții lui care se află în *Dobrotoliubie*. Și în vremurile lui Grigorie Sinaitul erau monahi ce atinseseră mare sporire în rugăciune, precum, de pildă, Maxim Capsocalivitul, care viețuia în muntele Athos; de povețele lui s-a folosit Grigorie însuși, care l-a numit pe Maxim înger pământesc. *Dobrotoliubie*, tom 1. Pe Preacuviosul Grigorie l-a învățat rugăciunea minții un oarecare călugăr din ostrovului Ciprului: înainte de a face cunoștință cu acesta, el se îndeletnicea doar cu cântarea psalmilor. Viața manuscrisă a Preacuviosului Grigorie Sinaitul.

103 Viața și scrierile starețului moldovean Paisie Velicikovski, ediția Pustiei Optina, 1847.

înfățișează iarăși în partea unde învață pe larg despre rugăciune, după povețele pentru sihastri, adică pentru monahii sporiți, se vede limpede că acest mijloc e foarte bun și pentru sihastri, și pentru monahii sporiți. Repetăm: cea mai mare valoare a acestui mijloc stă în faptul că el, fiind cu totul îndestulător, e, totodată, pe de-a-ntregul neprimejdios. - în *Cuvântul despre rugăciune*, Sfântul Ioan Scărarul spune: „Nevoiește-te să întorci sau, mai bine zis, să închizi gândul în cuvintele rugăciunii. Dacă din pricina prunciei sale el va slăbi și se va abate, bag-o iarăși. Minții îi este proprie nestatornicia: dar poate să o statornicească Cel Ce statornicește toate. De vei dobândi această lucrare și te vei ține de ea fără contenire, va veni Cel Ce pune în tine hotare mării tale, și îi va spune în rugăciunea ta: *Vino până aici și să nu treci de aici* (lov. XXXVIII, 11). Cu neputință este a lega duhul: dai unde e de față Ziditorul acestui duh, totul i se supune Lui¹⁰⁴, începutul rugăciunii este gonirea cugetelor, prin rugăciune, chiar de la începutul lor; mijlocul – atunci când mintea petrece doar în cuvintele rostit cu glasul ori cu mintea; sfârșitul - răpirea minții la Dumnezeu¹⁰⁵, în cuvântul despre ascultare, Sfântul Ioan grăiește: „Luptă-te neconținut cu gândul, întorcându-l în sine atunci când zboară: Dumnezeu nu cere rugăciune fără împrăștiere de la ascultători. Nu te necăji atunci când ești furat, ci fii senin, întorcându-si în chip statornic mintea la sine¹⁰⁶. Aici este predanisit mijlocul de a ne ruga cu luare-aminte, atât cu glasul cât și numai cu mintea, în rugăciunea cu luare-aminte nu este cu putință să nu ia parte și inima, precum a zis Preacuviosul Marcu. „Mintea care se roagă fără împrăștiere strâmtorează inima¹⁰⁷. Astfel, cine ce se va ruga după metoda propusă de Sfântul Ioan Scărarul, acela se va ruga și cu gura, și cu mintea, și cu inima; acela, sporind în rugăciune, va dobândi rugăciunea minții și a inimii, va atrage la sine harul Dumnezeiesc, precum se vede din cuvintele sus-pomenite ale marelui povățuitor al monahilor. Ce ne putem dori mai mult ? Nimic. La ce fel de înșelare poate să ducă îndeletnicirea cu acest chip de rugăciune ? La nici unul. Singura primejdie este împrăștierea, de care rugătorul își dă limpede seama, de care începătorii suferă totdeauna și care poate fi neîntârziat tămăduită prin închiderea gândului în cuvintele rugăciunii, nimicită prin milostivirea și ajutorul lui Dumnezeu, la vremea potrivită, în urma unei nevoi-nte statornice. - Unii vor întreba: „Cum se face că un Părinte atât de mare, ce a trăit într-o vreme când lucrarea minții înflorea, nu spune nimic despre rugăciunea săvârșită cu mintea în inimă ?” Spune, dar în chip atât de acoperit, că numai cei ce cunosc din cercare lucrarea rugăciunii pot înțelege despre ce se vorbește. Sfântul a făcut astfel fiind călăuzit de înțelepciunea duhovnicească cu care este scrisă întreaga lui carte. După ce a înfățișat cea mai plină de acrivie și mai îndestulătoare cu putință învățătură despre rugăciune, învățătură ce poate să îl ridice pe cel lucrător la starea harică, Sfântul Ioan Scărarul vorbește în parabole despre ceea ce se săvârșește când harul adumbrește nevoița rugăciunii. „Una”, zice el, „este a te întoarce deseori către inimă, și alta e a fi prin minte episcop, stăpânitor și arhieru al mintii, care aduce lui Hristos jertfe cuvântătoare¹⁰⁸. Una este a te ruga cu luare-aminte, fiind și inima părtașă la rugăciune, și alta este a te pogori cu mintea

---

104 Cuvântul 28,16-17.

105 Cuvântul 28,20

106 Cuvântul 4,88.

107 *Despre cei ce cred case îndreptează din fapte*, cap. 34. *Dobrotoliubie*, tom 1.

108 Cuvântul 28, cap. 51.

în biserica inimii și a aduce de acolo jertfa rugăciunii de taină, plină de putere și har Dumnezeiesc. A doua lucrare se naște din prima. Luarea-aminte a minții la rugăciune atrage inima la împreună-simțire; când luarea-aminte se întărește, împreună-simțirea inimii cu mintea se preface în unire a inimii cu mintea; în fine, când luarea-aminte s-a împroriat rugăciunii, mintea se pogoară în inimă pentru a săvârși acolo cea mai adâncă lucrare sfințită a rugăciunii. Toate acestea se săvârșesc sub îndrumarea harului Dumnezeiesc, după bunăvoirea și rânduiala lui. Năzuința către cea de-a doua lucrare înainte de dobândirea primeia nu este numai nefolositoare, ci poate fi pricină a unei vătămări cât se poate de mari; pentru preîntâmpinarea acestei vătămări e ascunsă taina rugăciunii de iscodire și ușurătate într-o carte ca Scara, merită folosirii de către toți monahii îndeobște, în acele vremuri fericite când vasele vii ale harului se găseau din belșug, toți cei ce aveau nevoie de sfat puteau cere, în împrejurări deosebite, sfat de la acestea.

Printre monahii din Rait, pentru care a scris fericitul Ioan Scara, înflorea rugăciunea minții sub călăuzirea povățuirii încercate, duhovnicești. Despre aceasta, sfântul scriitor vorbește tot în parabole și în chip ascuns, în *Cuvântul către păstor*. El se rostește astfel: „Mai întâi de toate, o! cinstite părinte, ne e de trebuință putere duhovnicească, ca cei pe care vrem să îi băgăm în Sfânta sfintelor, cărora ne-am hotărât să le arătăm pe Hristos odihnindu-Se pe masa cea de taină și ascunsă -mai ales câtă vreme se află în pridvorul acestei intrări și vedem că-i strâmtorează și-i tulbură mulțimea ce vrea să le împiedice intrarea cea dorită - să putem, luându-i de mână ca pe niște prunci, să-i izbăvim de mulțimea gândurilor. Iar dacă pruncii sunt din cale-afară de goi și de neputincioși, e de neapărată trebuință să-i ridicăm pe umeri până ce vor trece prin poarta intrării celei cu adevărat strâmte, căci acolo are loc toată îngustarea și strâmtoarea - drept care a și zis oarecine despre strâmtimea aceasta: *Aceasta este osteneala înaintea mea, până ce voi intra în locul cel sfânt al lui Dumnezeu* (Ps. LXXII, 16-17); și osteneala se întinde doar până la intrare¹⁰⁹. „Cel ce vrea să vadă pe Domnul înlăuntru său se străduiește să curețe inima sa prin neconținută pomenire a lui Dumnezeu. Țara gândită a celui curat cu sufletul e înlăuntru lui. Soarele ce strălucește în ea este lumina Sfintei Treimi. Văzduhul pe care îl răsuflă locuitorii ei e Atotsfântul Duh. Viața, bucuria și veselia acestei țări este Hristos, Lumină din Lumina - Tatăl. Iată Ierusalimul și împărăția lui Dumnezeu ascunsă *în lăuntru nostru*, după cuvântul Domnului (Le. XVII, 11). Această țară este norul slavei Dumnezeiești: doar cei curați cu inima vor intra în ea ca să vadă fața Stăpânului lor și ca să se lumineze mințile lor cu raza luminii Lui¹¹⁰. „Străduie-te să intri în camera care e în lăuntru tău, și vei vedea camera cea cerească. Amândouă sunt una: prin una și aceeași intrare intri în amândouă. Scara către împărăția Cerurilor e în lăuntru tău: ea e alcătuită în chip tainic în sufletul tău. Afundă-te în tine de la fața păcatului, și vei afla acolo trepte pe care vei putea sui la cer¹¹¹. Preacuviosul Varsanufie cel Mare, monah ajuns la treapta cea mai înaltă a sporirii duhovnicești, i-a băgat pe, ucenicii săi în Sfânta Sfintelor rugăciunii harice a inimii. Printre povețele sale citim și pe următoarea, dată oarecărui sihastru aflat sub îndrumarea lui: „Cel ce Singur e fără de păcat, Dumnezeu, Care mântuiește pe cei ce nădăjduiesc în El, să întărească dragostea ta a sluji Lui întru cuvioșie și dreptate în toate zilele

109 Cap. 14.

110 Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 8.

111 Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 2.

vieții tale, în biserica și altarul omului lăuntric, unde se aduc jertfe duhovnicești lui Dumnezeu: aur, tămâie și smirnă, unde se junghie vițelul cel îngrășat, se stropește cu cinstiții! sânge al Mielului Fără de prihană, unde răsună strigările cele într-un glas ale sfinților îngeri: *atunci vor pune pe altarul Tău viței* (Ps. L, 20). Atunci - când ? - Când va veni Domnul nostru, Acest Arhiereu Mare, Care aduce și primește jertfa ne-sângeroasă; când, în numele Lui, ologul care sade la Poarta Frumoasă se va învrednici să audă glasul veseli-tor: *Scoală-te și umblă* (Fapte III, 6). Șchiopul va intra atunci în Sfânta sfintelor, umblând și săltând și laudând pe Dumnezeu. Atunci se va curma somnul nepăsării și neștiinței; atunci se va depărta dormitarea trândăviei și leneviei de la gene; atunci cele cinci fecioare înțelepte își vor aprinde candelile (Mt. XXV, 3) și vor sălta cu Mirele în camera cea sfântă, cântând într-un glas, în liniște: *Gustați și vedeți că Bun este Domnul: fericit bărbatul care nădăduiește întru Dânsul* (Ps. XXXIII, 8); atunci se vor curma și lupta, și spurcarea, și mișcarea; atunci se va înstăpâni sfânta pace a Sfintei Treimi, se va pecetlui comoara și nefurată va rămâne. Roagă-te să pricepi și să pătrunzi, și să te bucuri întru Hristos Iisus, Domnul nostru¹¹². Măreața descriere făcută de Părinți sfințiței lucrări a rugăciunii inimii ne insuflă cea mai mare evlavie față de ea. Această evlavie și această bună înțelegere ni se cer ca să ne lepădăm de silința la vreme nepotrivită, silința samavolnică, trufașă, lipsită de dreaptă judecată, de a intra în Sfânta sfintelor cea de taină. Și evlavia și buna înțelegere ne învață să rămânem, prin rugăciunea cu luare-aminte, rugăciunea de pocăință, la porțile templului. Luarea-aminte și duhul înfrânt: iată camera ce a, fost dată ca liman păcătoșilor ce se pocăiesc. Ea e pridvorul templului, în ea să ne ascundem și să ne închidem de păcat. Să se adune în această Vitezdă toți cei ce șchioapătă cu obiceiurile, toți leproșii, toți orbii și uscații (paraliticii) - într-un cuvânt, toți cei bolnavi de păcat, *așteptând mișcarea apei* (In. V, 3) - lucrarea milostivirii și harului lui Dumnezeu, însuși și Singur Domnul, la vremea cea de El știută, dăruiește vindecare și intrare în Sfânta Sfintelor, numai după bunăvoința Sa cea neurmată. *Eu știu pe care i-am ales* (In. Xin, 18), spune Mântuitorul. *Nu voi M-ați ales pe Mine*, le spune El aleșilor Săi, *ci Eu v-am ales pe voi și v-am pus ca să mergeți și roadă să aduceți, ca orice veți cere de la Tatăl în numele Meu, să vă dea vouă* (In. XV, 16). Foarte bun mijloc spre a deprinde rugăciunea lui Iisus e cel cu care ne îmbie ieromonahul Dorotei, nevoitor și scriitor ascetic rus. „Cine se roagă cu gura”, spune acest ieromonah, „iar de suflet nu-i pasă și inima nu și-o păzește, unul ca acesta se roagă văzduhului, iar nu lui Dumnezeu, și în deșert se ostenește: fiindcă Dumnezeu ia aminte la minte și la râvnă, iar nu la multa grăire. Omul trebuie să se roage cu toată osârdia sa: din sufletul său, și din mintea sa, și din mima sa, cu frică de Dumnezeu, din toată puterea sa. Rugăciunea minții nu îngăduie intrarea în camera cea lăuntrică nici răspândirii, nici gândurilor spurcate. Vrei să deprinzi lucrarea rugăciunii minții și inimii ? O să te învaț. Ia aminte cu râvnă și cu înțelegere, ascultă-mă, iubitul meu. La început trebuie să faci rugăciunea lui Iisus cu glasul, altfel spus cu gura, cu limba și cu graiul, fără să te audă altcineva decât tu însuși. Când gura, limba și simțurile se vor sătura de rugăciunea rostită cu glas tare, atunci aceasta se va curma și va începe să fie spusă în șoaptă. După aceea, trebuie a o cugeta cu mintea, a **pătrunde** și a lua aminte totdeauna la **simțirea** .gâtlejului. Atunci, rugăciunea minții și inimii

---

112 Răspunsul 115.

va începe la poruncă (adică prin lucrarea harului Dumnezeiesc), de la sine, neîncetat, a răsări, a se purta și lucra, în toată vremea, în orice lucrare, în tot locul¹¹³.

Fericitul stareț, ieromonahul Serafim de Sarov, predanisește începătorului, potrivit obiceiului de obște care era de mai înainte în mănăstirea Sarovului, să facă neîncetat rugăciunea: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.** „La rugăciune”, povățuiește starețul, „ia aminte la tine însuși, adică adună-ți mintea și unește-o cu sufletul. La început - o zi, două și mai mult - fă această rugăciune numai cu mintea, pe bucăți, luând aminte la fiecare cuvânt în parte. Când Domnul va încălzi inima ta cu căldura harului Său și te va uni într-un singur duh, atunci rugăciunea aceasta va curge în tine fără încetare și va fi pururea cu tine, desfătându-te și hrănindu-te¹¹⁴. Tocmai asta înseamnă cuvintele grăite de Prorocul Isaia: *Rouă cea de la tine vindecare lor este* (Îs. XXVI, 19). Iar când vei cuprinde întru tine hrana aceasta sufletească, adică împreună-vorbirea cu Domnul, la ce bun să mai umbli pe la, chiliile frăților, chiar de te va și chema cineva? Adevărat zic ție, că grăirea deșartă e și iubire de zădărnice. Dacă pe tine însuși nu te înțelege, oare poți socoti drept cu privire la ceva și învăța pe alții? Taci, neîncetat taci; adu-ți aminte totdeauna că Dumnezeu este de față, și de numele Lui adu-ți aminte. Cu nimeni nu intra în vorbă - dar păzește-te, totodată, a osândi pe cei ce stau de vorbă și râd. Fii în atare împrejurare surd și mut, lăsând să-ți treacă pe lângă urechi orice ți-ar spune. Poți să ți-1 iei drept pildă pe Ștefan cel Nou, a cărui rugăciune era neconținută, obiceiul - blând, gura - tăcută, inima - smerită, duhul - umilit, trupul dimpreună cu sufletul - curat, fecioria - neprihănită, sărăcia - adevărată și neagonisirea - pustnicească: ascultarea lui era fără cârtire, lucrarea - răbdătoare, osteneala - osârdnică. Sezând la trapeză, nu te uita și nu osândi care cât mănâncă, ci ia aminte la tine însuși, hrănindu-ți sufletul cu rugăciunea¹¹⁵. Starețul, după ce dă această povățuire monahului începător, care petrece viață făptuitoare în ostenele mănăstirești, și îi predanisește un fel de îndeletnicire cu rugăciunea potrivit celui făptuitor, îl oprește de la năzuința lipsită de dreaptă socotință, la vreme nepotrivită, spre viețuirea văzătoare (contemplativă) și rugăciunea potrivită acestei viețuiri. „Oricine dorește”, spune el, „să petreacă viață duhovnicească dator este să înceapă cu viața făptuitoare, și de-abia apoi să treacă la cea văzătoare: căci fără viața făptuitoare este cu neputință a trece în cea văzătoare. Viața făptuitoare slujește la curățirea noastră de patimile păcătoase și ne ridică la treapta desăvârșirii făptuitoare, iar prin însuși acest fapt ne așterne înainte calea spre viața văzătoare. La aceasta pot purcede doar cei care s-au curățit de patimi și au dobândit deprindere deplină întru viața făptuitoare, precum se poate vedea din cuvintele Sfintei Scripturi: *Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Mt. V, 8), și din cuvintele Sfântului Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul: la vedere pot purcede doar cei preadesăvârșiți prin cercarea lor (în viața făptuitoare). La viața văzătoare se cuvine a

113 *Anthologhion*, învățătura 32. Informații despre ieromonahul Dorotei se află în voi. 2 din *Experiențe*, în articolul „Vizită în mănăstirea Valaam”

114 Foarte puțini dobândesc unire minții cu inimii la scurt timp după începerea nevoinței rugăciunii; de obicei, trec mulți ani între începerea nevoinței și unirea harică a minții cu inima: noi suntem datori să dovedim nefățărnicia alegerii noastre prin statornicie și îndelungă răbdare.

115 Povața 32.

purcede cu frică și cutremur, cu inimă înfrântă și cu smerenie, cu îndelungă cercetare a Sfințelor Scripturi și sub călăuzirea unui stareț iscusit, de poate fi aflat unul ca acesta, iar nu cu îndrăzneală și samavolnicie. După spusele lui Grigorie Sinaitul, cel îndrăzneț și disprețuitor, ce caută (stare duhovnicească înaltă) nu după măsura sa, cu îngâmfare se silește a o atinge înainte de vreme. Și iarăși: dacă cineva visează, urmând păreri sale, a atinge stare înaltă și a dobândit dorire satani-cească, iar nu adevărată, pe acela diavolul îl vânează cu mreșile sale ca pe o slugă a sa¹¹⁶. Preîntâmpinând în acest chip năzuința trufașă spre stări înalte de rugăciune, starețul stăruie, s-ar putea spune, asupra trebuinței pentru toți călugării îndeobște, chiar și pentru ascultătorii începători, de a viețui întru luare-aminte și a se sili la rugăciune neîncetată. El bagă de seamă faptul că, în cea mai mare parte, îndreptarea duhovnicească pe care o ia monahul la intrarea în mănăstire rămâne stăpânitoare în el pentru tot restul vieții. „Dăruirile harice”, spune cu tărie Serafim, „le primesc numai cei ce au lucrare lăuntrică și priveghează asupra sufletelor lor¹¹⁷. Cei ce s-au hotărât cu adevărat a sluji lui Dumnezeu trebuie să se îndeletnicească întru aducerea-aminte de Dumnezeu și neîncetata rugăciune către Domnul Iisus Hristos, spunând cu mintea: **Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.** Prin această îndeletnicire, dacă omul se păzește de împrăștiere și păzește pacea conștiinței sale, se poate apropia de Dumnezeu și uni cu El. Altfel decât prin rugăciune neîncetată nu ne putem apropia de Dumnezeu, după cum spune Sfântul Isaac Șirul¹¹⁸. Monahilor și ascultătorilor ce binevoiesc a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus, pentru a scăpa mai lesne de împrăștiere și a rămâne mai lesne întru luarea-aminte, Serafim le dă sfatul de a sta în biserică la slujbe, cu ochii închiși, și a-i deschide numai atunci când îi vor îngreuna somnul și moțaiala. El sfătuiește ca atunci ochii să fie ațintiți la sfintele icoane, ceea ce de asemenea păzește de împrăștiere și îndeamnă la rugăciune¹¹⁹, începătorul se deprinde la rugăciunea lui Iisus cu osebă înlesnire în timpul lungilor slujbe mănăstirești. Stând de față la ele, de ce rătăcești cu gândurile peste tot, fără roadă și spre vătămarea sufletului? Iar de această rătăcire e cu neputință a scăpa dacă mintea nu va fi legată de ceva. Îndeletnicește-te cu rugăciunea lui Iisus: ea va păzi mintea de împrăștiere; te vei face cu mult mai adunat, mai adânc; vei lua aminte cu mult mai bine la ceea ce se citește și se cântă în biserică - și, totodată, vei deprinde pe neabgăte de seamă și treptat rugăciunea minții. - Pe cel ce vrea să ducă viețuire cu luare-aminte, Sfântul Serafim îl îndeamnă să nu ia aminte la nimic din ceea ce se aude pe de lături, ca să nu i se umple capul de gânduri și amintiri netrebnice și deșarte; îl îndeamnă să nu ia aminte la faptele altora, să nu le întoarcă pe toate fețele, să nu le judece și să nu vorbească despre ele; îl îndeamnă să fugă de împreună-vorbiri, să se poarte ca un străin, pe părinții și frații întâlnești să îi cinstească prin închinăciuni în tăcere, păzindu-se de ațintirea lor privirea¹²⁰, fiindcă această ațintire pricinuieste negreșit în suflet vreo oarecare întipărire, ce îl va face să se împrăștie și-l va abate de la rugăciune, îndeobște, cel care duce viață cu luare-aminte nu trebuie să se uite spre nimeni cu stăruință și să nu asculte

---

116 Povața 29.

117 Povața 4.

118 Povața 11.

119 Povața 11.

120 Povața 6

nimic cu mare osârdie, ci să vadă ca și cum n-ar vedea și să asculte în trecăt, ca amintirea și puterea luării-aminte să fie totdeauna libere, străine de întipăririle lumii, în stare și gata de primirea întipăririlor Dumnezeiești.

Este învederat că mijloacele cu care îmbie ieromonahul Dorotei și starețul Serafim sunt totuna cu mijlocul cu care îmbie Sfântul Ioan Scărarul: însă Sfântul Ioan a înfățișat mijlocul său cu deosebită limpezime. Acest Părinte face parte dintre cei mai vechi și mai vestiți povățuitori ai monahismului, recunoscut ca atare de Biserica Universală; sfinții scriitori de mai târziu fac trimitere la el ca la un dascăl vrednic de crezare, ca la un vas viu al Sfântului Duh. Pe acest temei, noi propunem cu toată nădejdea cea bună mijlocul lui, spre întrebuințare de obște, iubiților părinți și frați - nu doar celor ce viețuiesc în mănăstiri, ci și celor ce viețuiesc în lume având dorința nefățarnică de a se ruga fără prefăcătorie, cu spor și în chip bineplăcut lui Dumnezeu. Acest mijloc nu poate fi înlăturat: înlăturarea lui din rugăciune ar însemna înlăturarea din ea a luării-aminte, iar fără luare-aminte rugăciunea nu este rugăciune. Ea este moartă ! Ea este grăire în deșert nefolositoare, de suflet vătămătoare, jignitoare față de Dumnezeu ! Cel ce se roagă cu luare-aminte se roagă negreșit, mai mult sau mai puțin, folosind acest mijloc. Dacă luarea-aminte la rugăciune se va înmulți și întări, negreșit se va arăta chipul de rugăciune cu care îmbie Dumnezeiescul Ioan. „*Cere prin plâns*”, spune el, „*caută prin ascultare, bate prin îndelungă răbdare: că cel ce cere astfel va primi, și cel ce caută va afla, și celui ce bate i se va deschide* (Mt. VII, 8)”¹²¹.

Cercarea nu va întârzia să arate că atunci când se întrebuințează acest mijloc, mai cu seamă la început, cuvintele trebuie rostite foarte rar, ca mintea să izbutească a intra în cuvinte ca în niște forme; la aceasta nu se poate ajunge când citirea e grabnică. Mijlocul Sfântului Ioan este cel mai la îndemână și când ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus, și când citim alte rugăciuni în chilie, chiar când citim Scriptura și cărțile Părinților. Nevoitorul trebuie să-1 deprindă spunând cuvintele rugăciunii rar ca și cum ar silabisi. Cel care s-a deprins cu acest mijloc a dobândit rugăciunea gurii, a minții și a inimii, proprie oricui duce viață făptuitoare. Preasfin-țitul Calist, patriarhul Constantinopolului, cugetă astfel despre rugăciune: „Rugăciunea neîncetată stă în necurmata chemare a numelui lui Dumnezeu. Fie că stă cineva de vorbă, fie că sade, fie că umblă, lucrează ceva, mănâncă sau cu vreun alt lucru se îndeletnicește, este dator a chema numele lui Dumnezeu în toată vremea și în tot locul, după porunca Scripturii: *Neîncetat rugați-vă* (Țes. V, 17). în acest chip sunt nimicite toate încercările vrăjmașului. Trebuie să ne rugăm cu inima; trebuie să ne rugăm și cu gura, atunci când suntem singuri; iar de se află cineva în târg, sau în tovărășia altora, acela nu trebuie să se roage cu gura, ci doar cu gândul. Trebuie păzită privirea, și se cuvine a căuta totdeauna în jos, pentru a ne păzi de de împrăștiere și de cursele vrăjmașului. Desăvârșirea rugăciunii stă în a fi rostită aceasta către Dumnezeu fără abaterea minții spre împrăștiere, când toate gândurile și simțămintele omului se adună într-o singură rugăciune. Rugăciunea și cântarea psalmilor trebuie săvârșite nu doar cu mintea, ci și cu gura, după cuvântul Prorocului David: *Doamne, buzele mele vei deschide și gura mea va grăi lauda Ta* (Ps. L, 16). {i Apostolul, arătând că e de trebuință și gura, a grăit: *Să aducem lui Dumnezeu jertfă de laudă, adică roadă buzelor ce se mărturisesc numelui Lui* (Evr. XIII, 15)”¹²². Precuciviosul Varsanufie cel Mare i-a răspuns unui

121 Cuvantul28, cap. 56.

122 Dobrotoliubie, tom. 4.

ieromonah care îl întreba cum se cuvine să se roage: „Trebuie să te îndeletnicești câțva timp cu cântarea psalmilor, trebuie să te rogi câțva timp și cu gura; este de trebuință vreme și pentru a-ți cerceta, și păzi gândurile. Cine are la prânz multe mâncăruri felurite mănâncă mult și cu plăcere, iar cel care în fiecare zi întrebuințează una și aceeași mâncare nu doar că o mănâncă fără plăcere, ci uneori simte, poate, chiar greață față de ea. Așa se întâmplă și în privința tagmei noastre, în cântarea de psalmi și în rugăciunea cu gura nu te lega, ci fă cât îți va da ție Domnul. Nu părăsi nici citirea, nici rugăciunea launtrică. Puțin dintr-una, puțin din cealaltă - și așa vei trece ziua bineplăcând lui Dumnezeu. Părinții noștri cei desăvârșiți nu aveau pravilă anume, ci de-a lungul întregii zile împlineau pravila lor: se îndeletniceau câțva timp cu cântarea psalmilor, câțva timp spunea rugăciuni cu gura, își cercetau câțva timp și gândurile; se îngrijeau - puțin, dar o făceau - și de mâncare: iar toate acestea le făceau cu frică de Dumnezeu”¹²³. Așa cugeta și povățuia pe fratele Preacuviosul Părinte, ce se afla în mare sporire cât privește rugăciunea. Cercarea învață pe tot cel ce se îndeletnicește cu rugăciunea că rostirea

întrucâtva auzită a rugăciunii lui Iisus și, îndeobște, a tuturor rugăciunilor, ajută ca mintea să nu fie răpită de împrăștiere. De se întâmplă vreo năvălire puternică a vrăjmașului, când se face simțită o slăbire a voinței și întunecare a minții, rugăciunea cu glas este neapărat trebuincioasă. Rugăciunea glasului întru luare-aminte e, totodată, și a minții și a inimii.

Prin sărăcăciosul nostru cuvânt nu îi abatem și nu-i îndepărtăm pe iubiții noștri părinți și frați de la sporirea înaltă în rugăciune; dimpotrivă, le-o dorim cu toată osârdia. De-ar fi toți călugării asemenea îngerilor și arhanghelilor, care nu au odihnă ziua și noaptea de dragostea Dumnezeiască ce-i îmboldește și din pricina căreia se îndestulează fără încetare și fără saț de slavoslovirea lui Dumnezeu. Tocmai ca negrăita bogăție a rugăciunii inimii să fie primită la vremea convenită este făcută preîntâmpinare în privința lucrării mai înainte de vreme, greșite, obraznice. Este oprită năzuința lipsită de dreaptă socotință, înfierbântată, a omului de a descoperi în sine rugăciunea harică a inimii; este oprită această năzuință fiindcă pricina ei este neștiința sau îndestulătoarea cunoaștere și trufașa socotire de sine a fi în stare de rugăciunea harică și a fi vrednic de ea; este oprită cesta năzuință fiindcă a descoperi omul în sine rugăciune harică numai prin propriile eforturi este cu neputință; este oprită această năzuință, ce năvălește ea ieșită din minți asupra ușii bisericii de taină a lui Dumnezeu, încercând să intre cu sila, pentru ca ea să nu împiedice bunătatea lui Dumnezeu de a se milostivi cândva de noi, a socoti vrednici pe cei nevrednici, a da darul celor ce nu așteaptă darul, celor care s-au osândit pesine la veșnicele chinuri în închisorile iadului. Darul se dă celui ce s-a smerit și s-a urgisit pe sine în fața măreției darului; darul se dă celui care s-a lepădat de voia sa și s-a încredințat vocii lui Dumnezeu; darul se dă celui ce împlânzește și omoară în sine trupul și sângele, ce împlânzește și omoară în sine cugetarea trupească prin poruncile Evangheliei. Viața răsare potrivit cu treapta acestei omorări. Venind pe neașteptate, numai după bunăvoința sa, ea împlinește și desăvârșește omorârea începută de bunăvoia omului. Cei nehibzuiți, încăpățânați, mânați de părerea de sine și rânduiala de sine, căutătorii stării înalte de rugăciune, sunt totdeauna pecetluiți cu pecetea lepădării, potrivit

---

123 Raspunsul 177.

hotărârii legii duhovnicești (Mt. XXII, 12-13). Îndepărtarea acestei pecetei este foarte anevoioasă - în cea mai mare parte cu neputință. Care-i pricina? - Iată: trufia și părerea de sine, care duc în amăgirea de sine, în părtășia cu dracii și în robia lor, nu lasă pe om să vadă cât de greșită și de primejdioasă e starea sa, nu îl lasă să vadă nici amara părtășie cu dracii, nici jalnica, omorâtoarea lor robie. „Imbracă-te întâi cu frunze, și apoi, când va porunci Dumnezeu, vei aduce și roade”¹²⁴, au zis Părinții. La început să dobândești rugăciune cu luare-amin-te: celui curățit și pregătit prin rugăciunea cu lua-re-amine, șlefuit, întărit de poruncile Evangheliei, întemeiat pe ele Dumnezeu - Atotmilostivul Dumnezeu - îi dă la vremea potrivită rugăciunea harică.

Dascălul rugăciunii e Dumnezeu; rugăciunea adevărată este dar al lui Dumnezeu¹²⁵. Celui care se roagă întru zdrobirea duhului, statornic, cu frica lui Dumnezeu, cu luare-amine, Dumnezeu însuși îi dă sporire treptată în rugăciune. Ca urmare a rugăciunii cu luare-amine și smerenie apare lucrarea duhovnicească și căldura duhovnicească, ce fac inima să învie. Inima înviată trage la sine mintea, se face biserică a rugăciunii harice¹²⁶ și vistierie a darurilor duhovnicești pe care aceasta le aduce, precum îi este felul. „Ostenește-te”, spun marii nevoitori și dascăli ai rugăciunii, „a dobândi cu durerea inimii căldura și rugăciunea, și Dumnezeu îți va da să le ai pururea. Uitarea le alungă; iar ea însăși se naște din lenevire. - Dacă vrei să te izbăvești de uitare și de robire, nu vei putea ajunge la aceasta altminteri decât dobândind în tine focul duhovnicesc: numai de la căldura lui pier uitarea și robirea. Frate! Dacă inima ta nu va căuta pe Domnul ziua și noaptea, cu durere, nu vei putea spori; iar dacă, lăsând toate celelalte, te vei îndeletnici cu aceasta, vei ajunge la sporire, precum spune Scriptura: *Îndeletniciți-vă și cunoașteți* (Ps. XLV, IO)¹²⁷. - Frate! Roagă bunătatea Celui Ce vrea ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină (I Tim. II, 4), ca El să-ți dăruiască trezvia duhovnicească, care aprinde focul duhovnicesc. Domnul, Stăpânul cerului și al pământului, a venit pe pământ pentru a pogori pe el acest foc (Le. XII, 44). Împreună cu tine mă voi ruga, după puterea mea, și eu, ca să îți dăruiască ție această trezvie Dumnezeu, Care dă harul tuturor celor ce îl cer cu osteneală și osârdie. Harul, venind, te va povățui la adevăr. El luminează ochii, îndreaptă mintea, gonește somnul slăbănogirii și nepăsării, întoarce strălucirea armei ce s-a acoperit de rugină în pământul leneviei, întoarce strălucirea hainelor spurcate în robie la barbari, insuflă ură față de mortăciunile urâcioase care alcătuiesc hrana barbarilor, insuflă dorința de saturare cu jertfa cea mare adusă pentru noi de Marele Arhiereu. Anume această jertfă, despre care Dumnezeu a descoperit Prorocului că ea cu-rățește păcatele și ridică fărădelegile (Iș. VI, 7), iartă pe cei ce plâng, celor smeriți le dă har (Pilde III, 34), se arată în cei vrednici - și prin această jertfă ei moștenesc viața veșnică, întru numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh”.

„Trezvia duhovnicească e meșteșug duhovnicesc, care izbăvește

124 Preacuviosul Varsanufie cel Mare și Ioan Proorocul, răspunsul 235.

125 *Scara*. Cuvantul 28, cap. 64.

126 *Scara darurile Dumnezeiesti, alui Teofan monahul. Dobrotoliubie, tom. ; Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. 54. Dobrotoliubie, tom. 2 ; staretul Serafim, povata 11.*

127 Preacuviosii Varsanufie cel Mare și Ioan Proorocul, răspunsurile 264, 274. Răspunsurile aici au fost date Preacuviosului Avva Dorotei, care cu binecuvantarea acestor Părinți se îndeletnicea cu necurmata pomenire alui Dumnezeu, adică rugăciunea minții. Părinții au poruncit Avvei să nu slăbească în această nevoie, ci să semene cu nădejde - răspunsul 263.

desăvârșit pe om, cu harul lui Dumnezeu, de faptele păcătoase și de gândurile și cuvintele pătimase, atunci când e trăită vreme îndelungată și cu osârdie. Ea este liniștire a inimii; ea e păzire a minții; ea e luare-aminte la sine, străină de orice gând, care totdeauna, necurmat și neîncetat cheamă pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu, prin El răsuflă, cu El se oștește bărbătește asupra vrăjmașilor, Lui se mărturisește". Astfel definește trezvia Sfântul Ișiie al Ierusalimului¹²⁸. Cu el congărăsuiesc și ceilalți Părinți¹²⁹.

„Venind foc în inimă, a înviat rugăciunea; iar sculându-se aceasta și înălțându-se la cer, s-a făcut pogorârea focului în foisorul sufletului”¹³⁰. Aceste cuvinte sunt ale luminătorului din Sinai, Ioan Scărarul. Este învederat că sfântul vorbește din propria sa cercare fericită. Asemenea s-a întâmplat și cu Sfântul Maxim Capsocalivi-tul. „Eu”, i-a povestit acesta Preacuviosului Grigorie Sinaitul, „din tinerețile mele aveam credință mare în Doamna mea, Maica lui Dumnezeu, și mă rugam ei cu lacrimi să îmi dea harul rugăciunii minții. Odată am mers, după obicei, în biserica Ei, și m-am rugat ei cu osârdie pentru aceasta. M-am apropiat și de icoana ei, am prins a săruta cu evlavie multă chipul ei - și am simțit deodată că a căzut în pieptul meu și în inimă o căldură ce nu ardea lăuntru, ci, dimpotrivă, mi-1 îndulcea și roura, îmboldind sufletul meu la străpungere. Din vremea aceea inima mea a început a petrece întru sine în rugăciune, și mintea mea a se desfăta de pomenirea lui Iisus al meu și a Maicii lui Dumnezeu, și a-L avea neîncetat în sine pe El, Domnul Iisus. Din vremea aceea, rugăciunea n-a încetat nicicând în inima mea”¹³¹. Rugăciunea harică s-a arătat pe neașteptate, fără de veste, ca dar de la Dumnezeu; sufletul Preacuviosului era pregătit de primirea darului rugăciunii prin rugăciunea cu luare-aminte, smerită, statornică. Rugăciunea harică n-a rămas în Preacuvios fără urmările ei obișnuite, cu totul neștiute și improprii stării trupești și sufletești. O îmbelșugată arătare a focului duhovnicesc în inimă, a focului iubirii Dumnezeiești, este descrisă de către Gheorghe, zăvorâtul din Zadonsk, din propria lui cercare¹³²; dar mai înainte de asta i-a fost trimis darul Dumnezeiesc al pocăinței, care a curățit inima pentru dragoste, dar care a lucrat ca focul, nimicind tot ce întinează curțile Domnului Celui Sfânt și Tare¹³³ și a aruncat trupul însuși în neputință. „Focul cel sfânt și mai presus de ceruri”, spune Sfântul Ioan Scărarul, „pe unii îi arde, din pricina curăției lor neîndestulătoare, iar pe alții, dimpotrivă, îi luminează, ca pe unii ajunși la desăvârșire. Unul și același foc este numit și foc mistuitor, și foc luminător. Din această pricină, unii ies de la rugăciunea lor ca dintr-un cuptor de foc, simțind oarece ușurare de întinare și de cele materiale, iar alții ies ca luminați de o lumină și îmbrăcați în îndoita haină a smereniei și veseliei, în ce-i privește pe aceia care nu simt după rugăciunea lor nici una dintre aceste două lucrări se roagă încă trupește, iar nu duhovnicește”¹³⁴. „Rugăciune duhovnicească” e numită aici rugăciunea mânată de harul Dumnezeiesc, iar „rugăciune trupească” - rugăciunea săvârșită de om cu propriile eforturi, fără împreună-lucrarea vădită a harului.

128 Cuvânt despre trezvie, cap. 1,3 și 5. *Dobrotolibie*, tom 2.

129 Fericitul Nichifor, Cuvânt despre trezvie și paza minții. *Dobrotolibie*, tom 2. – Preacuviosul Simeon Noul Teolog, Despre cel de-al treilea fel al rugăciunii. *Dobrotolibie*, tom 1.

130 Scara. Cuvântul 28, cap. 45.

131 *Dobrotolibie*, tom 1.

132 Vezi povestirea zăvorâtului din experiențe ascetice, vol. 3, Cuvântul despre frica de Dumnezeu și dragostea de Dumnezeu.

133 Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 68.

134 Cuvântul 28, cap. 52.

Rugăciunea de al doilea fel este neapărat trebuincioasă, cum întărește același Ioan Scărarul, pentru ca rugăciunea harică să fie dăruită la vremea ei¹³⁵. Dar care este semnul venirii rugăciunii harice ? -Ea însemnează venirea sa prin plânsul cel mai presus de fire - și omul intră pe poarta bisericii lui Dumnezeu - inimii sale - întru mărturisire negrăită.

Mai înainte de a purcede la descrierea mijlocului propus de Sfinții Părinți numai pentru sihastri, socotim că e de trebuință a-1 pregăti întrucâtva pe cititor. -Scrierile Părinților pot fi asemănaute unei farmacii în care se află mulțime de doctorii tămăduitoare; însă bolnavul ce nu cunoaște arta vindecării și nu are un doctor ca îndrumător va întâmpina mari greutăți în alegerea doctoriei ce este potrivită pentru boala sa; iar dacă din nădăjduire în sine și ușurătate, fără a strânge, în lipsa unui doctor, îndestule cunoștințe din cărțile de medicină, bolnavul se va hotărî în pripă să aleagă și să ia de capul său doctoria, această alegere poate fi nefericită la culme. O doctorie care în sine e tămăduitoare se poate arăta nu numai nefolositoare, ci chiar foarte vătămătoare, într-o poziție asemănătoare poziției unui astfel de bolnav suntem puși noi, din lipsa îndrumătorilor purtători de Duh, față de scrierile Sfinților Părinți despre lucrarea tainică a rugăciunii inimii și urmările ei. Învățătura despre rugăciune, în cărțile Părintești ajunse până la noi, este înfățișată destul de deplin și limpede: noi însă, fiind puși întru neștiința noastră înaintea acestor cărți în care sunt înfățișate, întru foarte mare felurime, faptele și stările începătorilor, mijloacilor și desăvârșiților, alegerea lucrării și stării ce ne sunt potrivite ni se face cât se poate de grea. Nespun de fericit este acela care va pricepe și va simți această greutate. Nepricepând-o, la o citire superficială a Sfinților Părinți, făcând cunoștință superficială cu lucrările propuse de către ei, mulți și-au luat asupra-și câte o lucrare nepotrivită lor și și-au pricinuit vătămare. Sfântul Grigorie Sinaitul, în lucrarea sa scrisă pentru un isihast foarte sporit, Longhin¹³⁶, grăiește: „Una e liniștirea, alta este viața de obște. Oricine petrece în viețuirea la care a fost chemat se va mântui; și, drept aceea, mă tem a scrie din pricina celor neputincioși, văzând că viețuiești printre ei: fiindcă oricine duce, din auzite sau din învățătură, nevointă prisositor de aspră a rugăciunii pierde, ca unul ce nu a dobândit povățuitor”¹³⁷. Sfinții Părinți amintesc că mulți, apucându-se de rugăciune în chip greșit, după mijloace pentru care nu erau copti și de care nu erau în stare, au căzut în amăgire de sine și vătămare a minții. - Nu numai din citirea cărților Părintești fără a le înțelege îndeajuns ia naștere vătămare cât se poate de mare, ci și din părtășia cu marii bineplăcuti ai lui Dumnezeu, din auzirea sfintei lor învățăături. Așa s-a întâmplat cu monahul sirian Malpat. El era ucenic al Preacuviosului Iulian, însoțindu-și Bătrânul, Malpat l-a cercetat pe Preacuviosul Antonie cel Mare și s-a învrednicit să audă din gura lui învățătură preainal-tă despre viețuirea călugărească: despre omorârea de sine, despre rugăciunea minții, despre curăția sufletului, despre vederea duhovnicească. Nepricepând în chipul convenit învățătura, înfierbântându-se de aprindere materialnică, Malpat a pus asupra sa nevointă foarte aspră în zăvorâre, cu nădejdea de a atinge înalta stare duhovnicească de care auzise de la Marele Antonie, pe care o văzuse și o pipăise în Marele Antonie. Urmarea acestei lucrări a fost o amăgire de sine cât se poate de groaznică. Potrivit cu lucrarea puternică a luat naștere o înșelare puternică, iar părerea

135 Cuvântul 28, cap. 16, 21 și 27.

136 Despre cum se cuvine a cânta *Dobrotolibie*, tom 1.

137 Ibidem.

de sine, cuprinzând sufletul nefericitului, a făcut acest suflet de neajuns pentru pocăință, ca atare și pentru vindecare: Malpat s-a arătat născocitor și cap al eresului Evhaiților¹³⁸. O, întâmplare amară ! O, privesc preaîntristătoare ! Ucenicul unui sfânt mare, auzind învățătura celui preamare între sfinți, a pierit din pricină că nu a potrivit această învățătură la măsura lucrării sale: a pierit în acele vremuri când, din pricina mulțimii sfinților care erau în stare și să călăuzească și să vindece, erau foarte puțini cei ce piereau din înșelare. Se spune asta spre preîntâmpinarea noastră. Și când străluceau luminători fără număr calea monahismului lăuntric - a tainicei însingurări și liniștiri de rugăciune a minții în inimă - a fost socotită ca împresurată de primejdii: cu atât mai primejdioasă este această cale după lăsarea unei nopți adânci. Luminătorii cerului au fost acoperiți de beznă și de nori deși. Trebuie să călătorim cu cea mai mare lipsă de grabă, pe pipăite. Studiarea cărților Părintești lăsate de Pronia lui Dumnezeu spre călăuzire duhovnicească monahismului contemporan este o nevoie deloc neînsemnată. Pentru a o săvârși se cere lepădare de sine, se cere părăsirea grijilor lumești - nu mai vorbesc de distracții, amuzamente și desfătări; se cere viețuire după poruncile evanghelice, se cere curăție a minții și a inimii, singura prin care se vede și se înțelege duhovniceasca, sfânta, tainica învățătură a Duhului, potrivit treptei curățirii. Cel ce a priceput că în vremurile de acum comoara mântuirii și a desăvârșirii creștine este ascunsă în cuvintele grăite de către Duhul Sfânt ori sub înrâurirea Lui, adică în Sfânta Scriptură și scrierile Sfinților Părinți, să se bucure duhovnicește pentru aflarea unei cunoștințe ce are un folos de căpătâi, să se ascundă cu totul de lume în viața cea cucernică, *să meargă si, vânzând toate câte le are, să cumpere țarina* în care e ascunsă mântuirea și desăvârșirea (Mt. XIII, 44). Pentru studiarea temeinică a Scripturii, avându-se cuvenit făptuire, este nevoie de vreme îndelungată. După studiarea temeinică a Scripturii, nevoitorul se poate atinge, cu cea mai mare fereală, cerând mereu ajutorul lui Dumnezeu prin rugăciune și plâns, din sărăcia duhului, și de acele lucrări care duc la desăvârșire. Un oarecare sfânt monah povestea despre sine că de-a lungul a doisprezece ani a studiat scrierile Sfinților Părinți, ducând viața obișnuită a unui călugăr de chinovie; după scurgerea acestui răstimp, s-a hotărât a face cunoștință în chip lucrător cu adâncă lucrare monahală a cărei cunoaștere teoretică o dobândise prin citire și, pesemne, după felul acelei vremi, din împreună-vorbiri cu Părinții sporii¹³⁹. Sporirea monahală merge neasemuit mai încet sub călăuzirea prin citire decât sub călăuzirea unui povățuitor duhovnicesc.

Ceea ce a scris fiecare sfânt scriitor este scris din așezarea lui harică și din lucrarea lui, potrivit așezării și lucrării lui: trebuie luat aminte cu osebire la acest lucru! Să nu ne lăsăm atrași și extaziați de o carte ce parcă este scrisă cu foc, care povestește despre stări și lucrări înalte, care nu ne sunt proprii. Citirea unei astfel de cărți, înfierbântând închipuirea, ne poate vătăma, împărtășindu-ne cunoștința și dorința unor nevoițe care vin pentru noi înainte de vreme și ne sunt cu neputință de săvârșit. Să folosim cartea unui Părinte care, prin sporirea sa mai măsurată, este cel mai aproape de starea noastră. Astfel privind cărțile Părintești, pentru cele dintâi lecturi ale unui monah care dorește a face cunoștință cu nevoie lăuntrică a rugăciunii, pot fi recomandate povețele lui Serafim de Sarov, lucrările lui Paisie de la Neamț și ale prietenului acestuia, schimo-nahul Vasile. Sfințenia acestor

138 Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 55.

139 Pateric.

oameni și corectitudinea învățaturii lor sunt neîndoielnice. După studierea acestor scrieri se poate trece la cartea Preacuviosului Nil Sorski. Mică este această carte la arătare, însă cuprinderea ei duhovnicească este de o mărime neobișnuită. Este greu să găsim o problemă legată de lucrarea minții care să nu fie dezlegată în ea. Totul este înfățișat cu o neobișnuită simplitate, limpezime și cât se poate de mulțumitor. Astfel este înfățișat și mijlocul îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus. Totuși, atât mijlocul cât și întreaga carte sunt menite monahilor ce sunt deja în stare să se liniștească.

Preacuviosul Nil îndeamnă pe nevoitor *a tăcea* cu gândul, neîngăduindu-i să cugete nu doar vreun lucru păcătos și deșert, ci chiar folositor, la arătare, și duhovnicesc, în loc de orice gând, el poruncește ca nevoitorul să privească neîncetat în adâncul inimii și să grăiască: Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul. Nevoitorul poate să se roage și stând, și șezând, și culcați; cei tari cu sănătatea și puterile se roagă șezând și stând, neputincioșii pot să se roage și culcați, fiindcă în această rugăciune domnește nu nevoința trupului, ci nevoința duhului. Se cuvine a da trupului o poziție care să lase duhului întreaga libertate de a lucra precum îi este propriu. Trebuie amintit că aici se vorbește despre lucrarea unor monahi care prin îndestulă nevoința trupezască au adus în rânduiala cuvenită imboldurile lor trupezști, și din pricina sporirii lor au trecut de la nevoința trupezască la cea sufletească. Preacuviosul Nil poruncește zăvorârea minții în inimă și înfrânarea după putință a răsuflării pentru a nu răsufla des. Asta înseamnă: trebuie a răsufla foarte lin. Îndeobște, trebuie înfrânate toate mișcările sângelui, iar sufletul și trupul - ținute într-o poziție tihnită, în poziție de liniște, de evlavie și frică de Dumnezeu. Fără aceasta, lucrarea duhovnicească nu se poate arăta în noi: ea se va arăta atunci când se vor alina toate mișcările și izbucnirile sângelui. Cercarea va arăta degrabă că înfrânarea răsuflării, adică răsuflarea rară și lină, ajută foarte mult nevoitorului să se aducă în starea de liniște și să-și adune mintea din împrăștiere. „Multe sunt faptele îmbunătățite”, grăiește Sfântul Nil, „dar toate sunt în parte: rugăciunea inimii, însă, este izvorul tuturor bunătăților; ea adapă sufletul ca pe o grădină. Această lucrare, care stă în păzirea minții în inimă afară de orice gând, este foarte anevoioasă pentru cei nedeprinși cu ea; ea e anevoioasă nu doar pentru începători, ci și pentru aceia din făptuitorii îndelung ostenitori care încă nu au primit și n-au păstrat înlăuntrul inimii dulceața rugăciunii venită din lucrarea harului. Se știe din cercare că pentru cei neputincioși această lucrare pare foarte grea și neîndemânoasă; dar când va dobândi omul harul, atunci se va ruga fără osteneală și cu drag, fiind mângâiat de har. Când va veni lucrarea rugăciunii, ea va trage mintea la sine, o va veseli și o va slobozi de împrăștiere”¹⁴⁰. Pentru a deprinde mijlocul propus de Preacuviosul Nil Sorski, este foarte bine a-1 îmbina cu mijlocul Sfântului Ioan Scărarul, rugându-ne cu multă lipsă de grabă, în predanșirea mijlocului său, Preacuviosul Nil face trimitere la mulți Părinți ai Bisericii de Răsărit și Universale, și în primul rând la Preacuviosul Grigorie Sinaitul.

Scrierile Preacuviosului Grigorie Sinaitul, având deplină valoare duhovnicească, deja nu mai sunt atât de accesibile și limpezi ca scrierile Preacuviosului Nil Sorski. Pricina acestui fapt este modul expunerii, concepțiile acelei vremi despre felurite lucruri care pentru noi sunt străine,

---

140 Cuvântul 2.

deosebita sporire duhovnicească atât a celui care a scris cartea cât și a celui pentru care a fost scrisă ea. Metoda de rugăciune propusă de Grigorie Sinaitul este aproape aceeași ca cea propusă de Nil Sorski, ce și-a împrumutat învățătura despre rugăciune atât din citirea și învățătura cărții Sinaitului cât și din împreună-vorbirile avute cu ucenicii Sinaitului atunci când a vizitat Răsăritul. „*Dimineața să semeni sămânța ta*”, spune Preacuviosul Grigorie, făcând trimitere la înțeleptul Solomon, „*adică rugăciunea, iar seara să nu înceteze mâna ta*, ca nu cumva să fie o vreme care să curme rugăciunea ta neîncetată și să nu nimerești ceasul în care ea poate fi auzită: *că nu știi care va ajunge la țintă, aceasta ori aceea* (Eccl. XI, 6). Asezându-te de cu dimineață pe un scăunel înalt ca de o palmă, coboară-ți mintea din cap în inimă și ține-o în ea, aplecându-te cu încordare ca să simți durere în piept, în umeri și în grumaz, strigă neîncetat cu mintea sau cu sufletul: Doamne, lisuse Hristoase, miluiește-mă. Tine-ti întru-câtva și răsuflarea, ca să nu răsuflă în voie”¹⁴¹, în privința învățăturii despre cum se cuvine a ține răsuflarea, Sinaitul face trimitere la Preacuviosii Isaia Pustnicul, Ioan Scărarul și Simeon Noul Teolog. „Dacă voim a afla fără greș adevărul și a-l cunoaște”, grăiește Sinaitul, „să ne străduim a avea numai lucrarea inimii cu totul fără chip, neîngăduind nicidecum slobozenie închipuirii, nelăsând visarea să dea naștere vreunui chip de sfânt sau vreunei lumini: fiindcă are obicei înșelarea, mai ales la începutul nevoinței, să amăgească mintea celor necercați prin asemenea închipuiri mincinoase. Să sânguim a avea în inimă numai lucrarea rugăciunii, ce încălzește și veselește inima, aprinde sufletul spre negrăita iubire de Dumnezeu și oameni. Atunci, din rugăciune se va naște smerenie și străpungere însemnată, fiindcă rugăciunea în începători este lucrare înțelegătoare pururea în mișcare a Sfântului Duh. Lucrarea aceasta este la început asemenea unui foc ce răsare din inimă, iar la sfârșit asemenea unei lumini bineînțesmate”¹⁴². Prin „începători” se înțeleg aici cei începători în privința liniștirii; și toată cartea Preacuviosului Grigorie Sinaitul este menită îndrumării celor Care se liniștesc (isihaștilor). Iarși grăiește Sfântul Sinait: „Unii, predanisind învățătura despre rugăciune, spun a se face doar cu gura, iar alții doar cu mintea; eu spun și una și alta. Uneori mintea, trândăvindu-se, nu poate face rugăciunea, alteori se trândăvește gura: și drept aceea se cade a ne ruga cu amândouă - și cu gura, și cu mintea. Se cade, totuși, a striga fără gălăgie și tulburare, ca glasul să nu tulbure simțirile și luarea-amin-te a minții și să nu se facă piedică rugăciunii. Mintea, obișnuindu-se cu lucrarea, va spori și va primi de la Duhul puterea de a se ruga cu tărie și în tot chipul. ” Atunci ea nu se va sili să facă rugăciunea cu gura, și nici nu va putea, fiind pe de-a-ntregul mulțumită cu rugăciunea minții”¹⁴³. Propunând rugăciunea cu gura la răstimpuri, Sfântul Grigorie îmbină metoda sa cu cea a Sfântului Ioan Scărarul. În esență este vorba de una și aceeași metodă; însă Sfântul Grigorie vorbește despre ea de la măsura lui de sporire, pe care o știm prea bine. Cel ce se îndeletnicește osârdnic cu metoda Scărarului va ajunge, venind vremea potrivită, la acea stare de rugăciune despre care vorbește Sinaitul. Rugăciunea -după părerea foarte întemeiată, practică a Sinairului -trebuie să fie însoțită îndeosebi de răbdare. „Cel ce se liniștește trebuie să șadă, în cea mai mare parte, când

141 Despre liniștire în 15 capete, cap. 2-3.

142 Învățătură cu de-amănuntul despre liniștire și rugăciune. Despre felul cum poate fi aflată lucrarea.

143 Despre liniștire. Despre cum se cuvine a spune rugăciunea.

săvârșește rugăciunea, dată fiind greutatea acestei ne-voințe, iar uneori chiar să se întindă în pat pentru scurtă vreme, ca să dea oarecare odihnă trupului: însă șederea ta se cuvine a fi într-o răbdare, pentru porunca celui ce a zis: *Stăruieți în rugăciune* (Col. IV, 2), și să nu te ridici degrabă, împruțându-te cu sufletul din pricina durerii, a strigării minții și a adâncirii statornice cu mintea în inimă. Așa spune Prorocul: *Cuprinsu-m-au dureri ca ale celei care naște* (Ier. VIII, 21). Însă lăsând capul în jos și adunând mintea în inimă - dacă ți s-a deschis inima ta - cheamă în ajutor pe Domnul Iisus. Iar de te dor adesea umerii și capul, stăruiește cu osteneală și cu râvnă în acestea, căutând în inimă pe Domnul: fiindcă împărăția Cerurilor este a celor care se silesc, și cei ce se silesc o răpesc pe ea (Mt. XI, 12). Domnul a arătat că râvna cea adevărată stă în răbdarea acestor dureri și a celor asemenea lor. Răbdarea și stăruința în toată lucrarea e născătoare de dureri sufletești și trupești¹⁴⁴. Prin cuvântul „durere” se înțelege aici în primul rând străpungerea duhului, plânsul duhului, îndurerarea și pătimirea lui ca urmare a simțirii păcătoșeniei sale, a simțirii morții veșnice, a simțirii robiei în care se află față de duhurile căzute. Pătimirea duhului se împărtășește inimii și trupului, ca unora ce sunt nemijlocit legate cu duhul, și din firească trebuință iau parte la stările lui. În cei neputincioși cu trupul, străpungerea duhului și plânsul înlocuiesc cu totul osteneala trupească¹⁴⁵; dar de la oamenii vârtoși cu trupul se cere neapărat strâmtorarea trupului: fără strâmtorarea trupului, în aceștia inima nu va dobândi fericita întristare care se naște în cei neputincioși din simțirea și recunoașterea neputinței lor. „Orice lucrare trupească și duhovnicească”, spune Preacuviosul Grigorie, „ce nu are durere sau osteneală nu va aduce niciodată roadă celui care o duce, fiindcă împărăția Cerurilor se ia cu sila, și silitorii o răpesc pe ea (Mt. XI, 12). Prin silă să înțelegi simțirea trupească într-un tot îndurerată. Mulți, vreme de mulți ani, au lucrat sau lucrează, dar întrucât se trudesesc fără durere și osârdie fierbinte a inimii, rămân neîmpărtășiți de curăție și de Sfântul Duh, ca unii care leapădă asprimea durerilor. Cei ce săvârșesc lucrarea în nepăsare și moleșeală se ostenesc mult, după a lor părere; însă nu culeg roadă din pricina lipsei de durere, fiind în tot chipul neîndurerați. Martor este cel care spune: „Chiar dacă viețuirea noastră ar fi înaltă în tot chipul, de nu avem inimă îndurerată ea este mincinoasă și zadarnică”¹⁴⁶. Dă mărturie și marele Efrem, grăind: „Ostenindu-te, ostenește-te cu durere, ca să depărtezi de la tine durerile ostenelelor zadarnice”. Dacă, potrivit Prorocului, nu va slăbi mijlocul nostru din osteneala postului și nu ne vor cuprinde dureri ca ale celei care naște (Is. XXI, 3), prin străpungerea cu durere a inimii, nu vom naște Duhul mântuirii în pământul inimii, precum ai auzit, ci numai ne vom lăuda (lucru vrednic de jale și de răs), socotindu-ne a fi ceva din pricina nefolositoare noastre pustnicii și a slăbăno-gitei noastre liniștiri, în vremea ieșirii din această viață toți vom cunoaște, neîndoielnic, toată roadă noastră”¹⁴⁷, învățătura Preacuviosului Sinait despre îndurerarea ce însoțește adevărata lucrare a rugăciunii minții isihastului a putut părea ciudată, precum a și părut, pentru înțelegerea trupească și sufletească, aflată în neștiință de experiențele vieții monahale. Poftind pe unii ca aceștia să ia aminte la mărturiile date de cercare, mărturisim că nu numai lucrarea

144 Despre cum se cuvine celui care se liniștește a ședea și a face rugăciune.

145 Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 89.

146 Scara, Cuvântul 7.

147 Despre liniștire și despre cele două feluri ale rugăciunii, în 15 capete, cap. 14.

rugăciunii minții, ci și citirea cu luare-aminte a adâncilor scrieri Părintești privitoare la ea pricinuieste dureri de cap. Străpungerea inimii din pricina păcătoșeniei date în vileag de rugăciune, a robiei și a morții, este atâta de puternică încât pricinuieste în trup pătimiri și dureri, de care cel ce nu cunoaște nevoița rugăciunii n-are habar că sunt și că pot fi. Când inima mărturisește Domnului păcătoșenia sa, starea sa necăjită, trupul se răstignește. *Chinui-tu-m-am și m-am gârbovit până în sfârșit*, spune David cel încercat în nevoița rugăciunii, *toată.ziua tânguindu-mă umblam: că șalele mele s-au umplut de ocări, și nu este vindecare în trupul meu. Necăjitu-m-am și m-am smerit foarte, răcnit-am din suspinarea inimii mele* (Ps. XXXVII, 6-8). - în învățătura Sfântului Grigorie despre rugăciune se face băgat de seamă faptul aparte că el pune mintea să se adune în inimă. Tocmai aceasta e lucrarea pe care Părinții o numesc „lucrare meșteșugită a rugăciunii”, de la care ei opresc pe monahii și mirenii începători, pentru care este de trebuință o deprindere pregătitoare îndelungată, la care și monahii pregătiți trebuie să purceadă cu cea mai mare cucernicie, frică de Dumnezeu și fereală. Poruncind să se adune mintea în inimă, Preacuviosul adaugă: dacă se va deschide inima ta. Asta înseamnă: unirea minții cu inima este un dar al harului Dumnezeiesc, dat la vremea sa, după iconomia Dumnezeiască, nu înainte de vreme și nu după socotința celui care se nevoiește. Înaintea darului rugăciunii cu luare-aminte merg de obicei deosebite necazuri și cutremure sufletești, care pogoară duhul nostru în adâncul sărăciei și nimicniciei sale¹⁴⁸. Darul Dumnezeiesc este atras de smerenie și credințioșia față de Dumnezeu, arătată prin lepădarea osârdnică a tuturor gândurilor păcătoase chiar din clipa în care ele se arată. Credințioșia este pricina curăției. Curăției și smereniei i se înmânează darurile Duhului.

Lucrarea meșteșugită (artistică) a rugăciunii minții este înfățișată cu deosebită limpezime și deplinătate de către Fericitul Nichifor, monah care s-a liniștit în sfântul Munte Athos. El numește pe bună dreptate lucrarea „artă a artelor” și „știință a științelor”, fiindcă ea aduce minții și inimii cunoștințele și întipăririle ce izvorăsc de la Duhul lui Dumnezeu, în vreme ce toate celelalte științe aduc doar cunoștințe și întipăririi omenești. Lucrarea minții este cea mai înaltă școală a Teologiei¹⁴⁹. „Această lucrare, cea mai mare dintre marile lucrări”, spune marele povățuitor al isihaiștilor, „o dobândesc mulți, sau chiar toți, prin învățare. Putini o primesc de la Dumnezeu, fără să o învețe, prin încordarea lucrării și căldura credinței: dar ceea ce se întâmplă rar nu este lege. Din această pricină, trebuie căutat un povățuitor neînșelat, ca din învățătura și pilda aceluia să învățăm cele ce cad de-a dreapta și de-a stânga luării aminte, adică ceea ce este prea puțin și ceea ce-i prea mult, care vin de la cel viclean: fiindcă povățuitorul ni le dă în vileag, știindu-le din a sa cercare, ca unul ce a fost el însuși ispitit prin ele. El va arăta în chip vrednic de crezare această cale gândită, și sub călăuzirea lui o vom săvârși lesne. Dacă nu se găsește povățuitor, cu toată osârdia el trebuie căutat; iar deși căutându-l nu se va afla, atunci, chemând pe Dumnezeu întru frângerea duhului și cu lacrimi, în neagonisire, fă ce îți spun. Știi că răsuflarea pe care o răsuflăm este alcătuită din văzduh; iar răsuflarea o facem cu inima, nu cu altceva. Ea e organul vieții și al căldurii trupesti. Inima trage în ea văzduhul, ca prin răsuflare să-și împingă căldura sa afară și să-și dobândească răcorire. Iar pricinuitor acestei lucrări sau, mai bine zis, slujitor al ei este plămânul,

148 Sfântul Isaac Sirul, Cuvântul 78

149 Preacuviosul Nil Sinaitul. Despre rugăciune, cap. 61. *Dobrotoliubie*, tom 4.

care, fiind zidit de Făcător fără desime, ca niște foi, primește și scoate lesne ceea ce cuprinde. Astfel, inima, trăgând prin văzduhul răsuflat răcoarea la sine și împingând de la sine căldura, păzește fără abatere rânduiala pentru care fost zidită spre păstrarea vieții. Tu, deci, șezând și adu-nându-ți mintea, bag-o pe calea nărilor, pe care răsuflarea intră în inimă; pune răsuflarea în mișcare cât se poate de lină și silește mintea să intre împreună cu văzduhul răsuflat în inimă. Când ea va intra acolo, cele ce vor urma îți vor fi pline de bucurie și veselie. Precum un oarecare bărbat, care a fost în călătorie, când se întoarce acasă nu mai știe ce să facă de bucurie că s-a învrednicit a se întâlni cu copiii și cu nevasta, așa și mintea, când se întâlnește cu sufletul, se umple de o bucurie și veselie nepovestită. Frate ! Obișnuiește-ți mintea să nu iasă degrabă de acolo: fiindcă la început se trândăvește, poate, din pricina închiderii înlăuntru și strâmtorării; dar după ce se obișnuiește, nu-i mai plac rătăcirile pe afară - fiindcă *împărăția Cerurilor înlăuntru nostru este* (Le. XII, 21). Pe aceasta privind-o și cerând-o prin rugăciune curată, mintea socoate toate cele dinafară urâte și neplăcute. Așadar, dacă, precum s-a zis, poți intra de la prima încercare în locul inimii pe care ți l-am arătat, mulțumește lui Dumnezeu, și proslăvește-L, și saltă, și te ține de această lucrare pururea - iar ea te va învăța pe tine cele ce nu le știi. Dar trebuie să știi și că ajungând mintea acolo, nu trebuie să tacă și să rămână întru nelucrare, ci să aibă ca lucrare și cugetare neîncetată rugăciunea: **Doamne, lisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă**, nemaicontenind niciodată din aceasta. Această rugăciune, ținând mintea neîmprăștiată, o face neprinsă și neatinsă de momelile vrăjmașului, o ridică la sporire zilnică în dragostea și dorirea Dumnezeiască. Iar dacă după multă osteneală, frate, nu vei putea totuși să intri în tărâmul inimii, precum ți-am arătat, fă ce-ți spun, și cu ajutorul lui Dumnezeu vei afla ceea ce cauți. Știi că puterea cuvântătoare a fiecărui om este în piept: căci înlăuntru pieptului, tăcând noi cu buzele, vorbim, ne sfătuim cu noi înșine, săvârșim rugăciuni, cântare de psalmi și altele. Dă-i deci acestei cugetări, depărtând de la ea orice gând - căci aceasta o poți de vrei - pe: **Doamne, lisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă**. Și silește-te ca în loc de orice alt gând să strigi pururea înlăuntru pieptului aceste cuvinte; iar făcând astfel mai multă vreme, ți se va deschide fără îndoială și intrarea inimii, cum am cunoscut și noi prin cercare. Și îți va veni ție, dimpreună cu multdorita și plăcuta luare-aminte, toată ceata virtuților: dragostea, bucuria, pacea și celelalte, prin care vei dobândi cererile tale în Hristos Iisus, Domnul nostru¹⁵⁰. Aici se cuvine a băga de seamă în primul rând așezarea fericitului Părinte și așezarea pe care el a văzut-o în monahul pe care îl po-vățuia. Aceasta reiese limpede din articolele Cuvântului său care premerg expunerii „meșteșugului”, din care se vede, dacă citim trimiterea la Viața Sfântului Sava, că povățuirea privitoare la rugăciunea inimii, pentru care și potrivit cu care se face și liniștirea cea dinafară după trup, este convenită monahilor care au deprins pe deplin pravila viețuirii călugărești, care pot să se lupte cu gândurile potrivnice și să-și păzească mintea. Celui povățuit, Fericitul Nichifor îi spune: „Știi că puterea cuvântătoare a fiecărui om este în piept: căci înlăuntru pieptului, tăcând noi cu buzele, vorbim, ne sfătuim cu noi înșine, săvârșim rugăciuni, cântare de psalmi și altele”. Simțirea limpede a puterii cuvântătoare în piept o au numai foarte puțini, dintre cei ajunși ia o sporire însemnată, care s-au îndeletnicit

150 Dobrotoliubie, tom 2.

vreme îndelungată cu rugăciunea după metoda Sfântului Ioan Scărarul și care au dobândit într-o măsură însemnată nerăspândirea și prin rugăciune cu foarte multă luare-aminte au trezit duhul, numit aici „putere cuvântătoare”, la împreună-simțire îmbelșugată cu inima. La oameni, în starea lor obișnuită, duhul, doborât de cădere, doarme somn de piatră, la fel cu moartea: el nu este în stare de îndeletnicirile duhovnicești arătate aici, și e trezit numai atunci când mintea se îndeletnicește în chip statornic și încordat cu trezirea lui prin mijlocirea de viață făcătorului nume al lui Iisus. Metoda propusă de Fericitul Nichifor este excelentă, în expunerea ei, cunoscătorul lucrării vede și urcușul treptat pe care trebuie să ajungă la ea, și faptul că dobândirea ei este dar al lui Dumnezeu. Dat fiind că această metodă se află explicată cu deosebită amănunțime în scrierea Xantho-pulilor despre rugăciune și liniștire, vom trece la această scriere.

Sfântul Calist Xanthopulos, ucenic al Preacuviosului Grigorie Sinaitul, a dus viață călugărească în Muntele Athos, deprinzând petrecerea monahală mai întâi într-o chinovie; mai apoi a trecut la viața de liniștire, atunci când s-a arătat copt pentru ea. El a învățat rugăciunea minții aflându-se în ascultarea de bucătar al mănăstirii; avea și știința acestui veac, ceea ce lesne se vede din cărțile pe care le-a alcătuit. Fiind deja la o vârstă înaintată, Sfântul Calist a fost ridicat la cinul de patriarh al Constantinopolului. Sfântul Ignatie i-a fost cel mai apropiat prieten și părtaș de nevoie călugărești. Amândoi au atins o mare sporire în rugăciune. Cartea lor este scrisă numai și numai pentru cei ce se liniștesc. La mecanismul înfățișat de Fericitul Nichifor, ei adaugă că în vremea întrebuirii lui nevoitorul trebuie să aibă **gura închisă**. Ei spun că cel ce este începător în privința vieții de liniștire trebuie să se îndeletnicească cu rugăciunea lui Iisus după metoda Fericitului Nichifor, băgând-o necurmat în inimă în chip lin, prin mijlocirea răsuflării nărilor tot atât de lin slobozite, gura fiind între timp închisă¹⁵¹. Este de foarte mare însemnătate a cunoaște înțelesul pe care îl dau sfinții povățuitori ai rugăciunii minții mecanismului propus de ei, care, ca metodă materială, nu trebuie confundat nicidecum cu lucrarea proprie a rugăciunii, și căruia nu trebuie să i se dea nici o însemnătate deosebită ca și cum din el ar veni tot sporul rugăciunii. În sporirea în rugăciune lucrează puterea și harul lui Dumnezeu; el săvârșesc totul: mijloacele rămân mijloace, de care are nevoie neputința noastră și care sunt lepădate ca netrebuincioase și prisositoare după dobândirea sporirii. A-ți pune nădejdea în aceste mijloace este un lucru foarte primejdios: el coboară pe nevoitor într-o înțelegere materială, greșită, a rugăciunii, abătându-l de la înțelegerea duhovnicească, singura înțelegere adevărată. Din înțelegerea greșită a rugăciunii urmează totdeauna îndeletnicirea fie nefolositoare, fie vătămătoare de suflet, cu rugăciunea. „Și asta să știi, frate”, grăiesc Xanthopulii, „că orice meșteșug și orice pravilă, iar dacă vrei și lucrarea de multe feluri, sunt cu dreptate rânduite pentru că nu putem încă să ne rugăm în inimă curat și fără împrăștiere; iar când se va săvârși aceasta prin bunăvoința și harul Domnului nostru Iisus Hristos, atunci noi, părăsind mulțimea și felurimea, ne vom uni nemijlocit, mai presus de cuvinte, cu Cel Unul, Singur și Care Se unește”¹⁵².

Ca urmare a petrecerii întru sus-arătatul meșteșug al rugăciunii inimii, curate și fără de împrăștiere - inima poate fi totuși necurată în parte și nu străină de împrăș-tierea din pricina, e limpede, gândurilor și amintirilor celor

151 Capetele 19 și 45.

152 Cap. 19, 45.

făcute înainte, care se scoală spre împiedicarea ei -, cel ce se nevoiește ajunge la obișnuința de a se ruga fără să se silească, fără împrăștiere, curat și adevărat, adică vine într-o stare în care mintea petrece în inimă, nu este doar băgată în aceasta silit, cu puținătate de suflet, prin mijlocirea răsufării, ca apoi să sară iar înapoi; într-o stare în care mintea însăși se întoarce la sine în chip statornic, petrece cu dragoste în inimă și se roagă neîncetat"¹⁵³. Nevoința rugăciunii minții și inimii „este împlinită de către minte în urma adumbririi ei de către ajutorul harului Dumnezeiesc și a chemării de un singur gând¹⁵⁴, din inimă, curate, nerăspândite, cu credință, a Domnului nostru Iisus Hristos, iar nu în urma doar a sus-arătatului simplu meșteșug firesc prin răsufierea nărilor sau a șederii într-un loc tăcut și întunecat pe vremea îndeletnicirii cu rugăciunea - să nu fie! Acest meșteșug a fost născocit de Dumnezeieștii Părinți nu pentru altceva decât ca un mijloc oarecare de adunare a minții din obișnuita împrăștiere, de întoarcere a ei la sine și de luare-aminte¹⁵⁵. Mai înainte de toate darurile harice i se dă minții de către Domnul nostru Iisus Hristos nerăspândirea, prin chemarea în inimă, cu credință, a sfântului Său nume: iar la aceasta ajută întrucâtva și meșteșugul firesc, care slujește la pogorârea minții în inimă prin mijlocirea răsufării nărilor, a șederii într-un loc tăcut și lipsit de lumină și altor lucruri asemănătoare¹⁵⁶". Xanthopulii interzic cu asprime de la năzuința înainte de vreme spre ceea ce, după sistemul viețuirii călugărești, are rânduit vremea sa. Ei doresc ca monahul să lucreze după rânduiala dată lui, după legile predanisite de Dumnezeiescul har. „Și tu", spun ei, „dorind să deprinzi liniștirea, care duce la cer, să urmezi cu înțelepciune legilor rânduite, și în primul rând să iubești bucuros ascultarea, și apoi liniștirea. *Nu trece hotarele cele vechi*, spune Scriptura, *pe care le-au pus părinții tăi* (Pilde XXII, 28); *vai celui singur* (Ecl. IV, 10).

Intr-acest chip punând bună temelie începutului, vei putea cu vremea să ridici acoperiș preaslăvit pe începătura de zidire a Duhului. Precum la cel ce n-are, precum s-a zis, început cercat e lepădat totul, așijderea la cel ce are început cercat totul e, dimpotrivă, frumos și cu bună rânduială, chiar dacă se întâmplă uneori și pe dos"¹⁵⁷. Este un lucru îndeobște recunoscut că înainte de dobândirea neîmprăștierii - neamăgitoare sau de scurtă vreme, dar statornice și adevărate - e de folos nevoitorului a se îndeletnici cu rugăciunea lui Iisus într-o obște călugărească, ajutând îndeletnicirea cu rugăciunea prin împlinirea făptuitoare a poruncilor evanghelice - sau, ceea ce e același lucru, prin smerenie; iar după primirea darului neîmprăștierii, i se îngăduie a se atinge și de liniștire. Așa au făcut sfinții Vasile cel Mare și Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul. Ei, precum ne înștiințează Sfântul Isaac Șirul, la început s-au îndeletnicit cu împlinirea acelor porunci care privesc pe trăitorii în societatea omenească, străbătând și calea rugăciunii potrivite acestei stări; în urma acestei viețuirii, mintea lor a început să simtă nemișcarea sau neîmprăștierea: atunci s-au îndepărtat în însingurarea pustiei și acolo s-au îndeletnicit cu lucrarea în omul lăuntric, și au ajuns la vedere (contemplație)¹⁵⁸. Desăvârșita liniștire este foarte anevoioasă în vremea noastră, aproape cu neputință: Serafim de Sarov, Ignatie de la

---

153 Cap. 38

154 Cap. 53.

155 Termen tehnic monahal.

156 Cap. 24

157 Titlul cap. 24.

158 Cap. 14.

Nikiforov, Nicandru de la Babaevo, monahi foarte sporiți în rugăciunea minții, petreceau când în liniștire, când în chinovie; mai ales cel din urmă nu se însingura niciodată în liniștire învederată oamenilor, fiind cu sufletul un mare isihast. Mijlocul de liniștire după care se călăuzea Preacuviosul Arsenie cel Mare a fost întotdeauna foarte bun - acum trebuie socotit drept cel mai bun. Acest Părinte păzea în chip statornic tăcerea, pe la chiliile fraților nu umbla, în chilia sa primea doar la neapărată nevoie, în biserică stătea undeva îndărătul unui stâlp, nu scria și nu primea scrisori, îndeobște se depărta de toate legăturile ce îi puteau strica lua-rea-aminte, având ca scop al vieții și al tuturor lucrărilor sale păzirea luării-aminte¹⁵⁹. Felul de viețuire și liniștire prin care Preacuviosul Arsenie a ajuns la mare sporire e foarte lăudat și propus spre urmare de către Sfântul Isaac Șirul, ca fiind un chip foarte lesnicios, înțelept și multroditor¹⁶⁰.

Pentru a încheia extrasele noastre din scrierile Xanthopulilor, vom da părerea lor din cercare, care conglă-suieste cu părerea celorlalți Sfinți Părinți, că pentru atingerea rugăciunii fără împrăștiere a inimii este nevoie și de mult timp, și de multe silințe. „A se ruga omul în chip statornic înlăuntrul inimii”, spune ei, „precum și stările mai înalte decât aceasta, e lucru ce se împlinește nu simplu, nu la întâmplare, nu cu puțină osteneală și în scurt timp, chiar dacă se întâlnește și aceasta după nepătrunsa iconomie a lui Dumnezeu: ci el cere și vreme îndelungată, și nu puțină osteneală, nevointă sufletească și trupească, multă și îndelungată silire de sine. Potrivit cu înălțimea darului și harului de care nădăjduim a ne împărtăși, suntem datori, după putere, la nevoite pe măsură, pentru ca, potrivit sfințitei învățături de taină, să fie izgonit din pajiștile inimii vrăjmașul și să se sălășluiască în ea în chip vădit Hris-tos. Spune Sfântul Isaac: Cel ce voiește a vedea pe Domnul se sârguiește cu meșteșug a curăți inima sa prin aducerea aminte de Dumnezeu, și în acest chip, prin luminarea minții sale va vedea în toată clipa pe Domnul. Și Sfântul Varsanufie ne spune: Dacă nu va ajuta omului, cu harul lui Dumnezeu, lucrarea lăuntrică, în deșert se ostenește el pe dinafară. Lucrarea lăuntrică, în unire cu îndurerarea inimii, aduce curăția, iar curăția - adevărata liniștire a inimii; prin această liniștire se agonisește smerenia, iar smerenia face pe om sălaş al lui Dumnezeu. Iar când Se va sălășlui Dumnezeu în om, dracii și patimile se vor izgoni și se va face omul biserică a lui Dumnezeu, plină de sfințire, plină de luminare, de curăție și de har. Fericit cel care va vedea pe Domnul în vistieria cea mai dinlăuntru a inimii, ca într-o oglindă, și cu plângere va vărsa rugăciunea sa înaintea bunătății Lui. - Preacuviosul Ioan Carpatiul ne învață: Este nevoie de multă vreme și nevointă în rugăciuni pentru a afla în așezarea netulburată a minții un alt cer al inimii, unde locuiește Hristos, precum spune Apostolul: *Sau nu știți că Iisus Hristos este întru voi ? Afară numai de este cineva netrebnic* (II Cor. XIII, 5)”¹⁶¹

Ne vom mulțumi cu aceste extrase din Sfinții Părinți, socotindu-le îndestulătoare pentru a lămuri lucrarea rugăciunii lui Iisus. În celelalte scrieri Părintești este înfățișată aceeași învățătură. Socotim că este nevoie să repetăm iubiților noștri părinți și frați preîntâmpinarea: să nu se avânte la citirea cărților Părintești despre lucrările și stările de rugăciune înalte, chiar dacă la această citire îi împinge curiozitatea, chiar dacă această citire pricinuieste desfătare, entuziasm. Libertatea noastră, potrivit caracterului

159 Cuvântul 55.

160 *Patericul Egiptean*.

161 Cuvântul 41.

vremii, trebuie să fie foarte mărginită. Când existau povățuitori harici, abaterile începătorilor erau lesne băgate de seamă și vindecate: acum însă nu

are nici cine să vindece, nici cine să bage de seamă abaterile. Adeseori o abatere pierzătoare e socotită de povățuitorii necercați drept sporire mare; cel care se abate e îmboldit să se abată și mai mult. Abaterea, lucrând asupra monahului și nefiind băgată de seamă, continuă să lucreze, să îl abată din ce în ce mai mult de la direcția adevărată. Se poate spune fără a greși: cei mai mulți se află în felurite chipuri de abatere; cei ce au lepădat abaterea lor și abaterea îndeobște sunt foarte puțini, nevoitori care să nu se fi abătut nu există.

Din această pricină, atunci când cărțile părintești ne-au rămas ca singur mijloc de călăuzire, trebuie să le citim cu deosebită fereală, alegându-le cu mare grijă, ca nu cumva să preschimbăm singurul mijloc de călăuzire în mijloc ce duce la lucrare greșită și la neorânduiala ce vine din aceasta. „Să căutăm”, spune Sfântul Ioan Scărarul despre alegerea povățuitorului, „nu înainte-vă-zători, nu străvăzători, ci mai presus de toate adevărați smeriți cugetători și care se potrivesc cel mai mult neputinței ce ne-a cuprins, după năravul nostru și locul viețuirii”¹⁶². Același lucru trebuie spus și despre cărți, precum s-a zis deja mai sus: trebuie să alegem din ele nicidecum pe cele mai înalte, ci pe cele mai apropiate de starea noastră, care înfățișează lucrarea ce ne e potrivită. „Mare rău”, grăiește Sfântul Isaac Șirul, „e a predanisi vreo învățătură înaltă celui care se află încă în tagma începătorilor și este prunc cu vârsta duhovnicească”¹⁶³. Omul trupesc și sufletesc, auzind cuvânt duhovnicesc, îl pricepe după starea sa, îl schimonosește, îl Strâmbă și, urmându-l după înțeleșul cel strâmbat, dobândește îndreptare mincinoasă, se ține de această îndreptare cu îndărătnicie, ca de o îndreptare dată de cuvântul sfânt. Un oarecare stareț a ajuns la desăvârșirea creștină, după o deosebită iconomie a lui Dumnezeu, intrând în liniștire, împotriva regulilor, din tinerețile sale. La început s-a liniștit în Rusia într-un codru, trăind într-un bordei, iar apoi în Muntele Athos; după întoarcerea în Rusia, el s-a sălășluit într-o chinovie. Mulți dintre frați, văzând în bătrân semnele neîndoielnice ale sfințeniei, cereau de la el sfat. Bătrânul dădea povețe din așezarea sa, și vătămă sufletele fraților. Un oarecare monah, binecunoscut bătrânului, i-a zis: „Părinte! Tu le vorbești fraților despre lucrări și stări de neajuns pentru înțelegera și așezarea lor sufletească, iar ei, tâlcuindu-și spusele tale după mintea lor, își aduc vătămă”. Bătrânul a răspuns cu sfântă simplitate: „Văd și eu! Dar ce să fac? Eu îi socot pe toți mai presus decât mine, și când mă întreabă le răspund din starea mea”. Bătrânului îi era necunoscută calea monahală de obște. Nu doar păcatul este pierzător pentru noi, ci este pierzător chiar și binele când îl facem nu la vremea cuvenită și nu în măsura cuvenită, precum pierzătoare nu este doar foametea, ci și prisosul de mâncare și calitatea mâncării nepotrivită vârstei și alcătuirii trupesti. Nu *pun oamenii vin nou în burdufuri vechi - iar de pun, burdufurile se sparg, vinul se varsă și burduful se strică; ci pun vin nou în burdufuri noi, și amândouă se păstrează* (Mt. IX, 17). Asta a spus-o Domnul despre lucrările virtuții, care trebuie neapărat să fie pe potrivă stării lucrătorului, altminteri ele îl pierd pe

¹⁶² Cap. 52.

¹⁶³ Scara. Cuvântul 4, cap. 121.

lucrător și pier ele însele, adică vor fi întreprinse în deșert, spre vătămarea și pierzarea sufletului, împotriva menirii lor.

Afară de mijloacele arătate mai sus, pentru ajutorarea începătorilor în îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus sunt felurite alte mijloace. Vom înșira pe cele mai însemnate dintre ele, 1) Mătăniile. Mătăniile sunt alcătuite îndeobște dintr-o sută de boabe, întrucât pravila săvârșită cu rugăciunea lui Iisus se numără de obicei prin suta de rugăciuni. După rugăciuni se numără închinăciunile, și monahii se îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus mai întâi pe mătănii, chiar și când șed; iar când în rugăciune se întărește luarea-aminte, atunci se curmă puțința de a te ruga pe mătănii și de a număra rugăciunile rostite: toată luarea-aminte se îndreaptă spre rugăciune. 2) E foarte de folos a învăța rugăciunea lui Iisus săvârșind-o cu închinăciuni mari și mici, făcând aceste închinăciuni fără grabă și cu simțământ de pocăință, așa cum le făcea fericitul tânăr Gheorghe, despre care istorisește Sfântul Simeon Noul Teolog în Cuvântul despre credință¹⁶⁴ 3) în biserică și, îndeobște, în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus este de folos a ține ochii închiși și 4) a ține mâna stângă în sân, deasupra inimii, ceva mai sus de aceasta: acest din urmă mijloc mecanic ajută la simțirea puterii cuvântătoare, ce se află în piept. 5) Pe cei care se liniștesc, Părinții îi sfătuiesc să aibă chilie întrucâtva întunecoasă, cu ferestre acoperite de perdele, pentru păzirea minții de răspândire și pentru a o ajuta să se adune în inimă. 6) Alt sfat este de a șede pe un scăunel mic - în primul rând pentru că rugăciunea cu luare-aminte cere o poziție liniștită, iar în al doilea rând întru urmarea poziției orbului amintit în Evanghelie, care, șezând în cale, striga către Domnul: *Hsuse, Fiul lui David, miluieș-te-mă* (Mc. X, 47), și a fost auzit și miluit. Acest scăunel scund mai închipuie gunoiul în care a fost aruncat Iov, afară din cetate, atunci când diavolul l-a lovit din tălpi și până în creștet cu boală cruntă (Iov II, 8). Monahul trebuie să se vadă schilodit, schimonosit, sfâșiat de păcătoșenie, aruncat de ea din starea firească în cea împotriva firii, și din această jalnică stare să strige către Atotmilostivul și Atotputernicul Iisus, înnoitorul firii omenești: *Miluieste-mă*. Scăunelul scund e foarte lesnicios pentru îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus. Folosirea lui nu înlătură starea în picioare la rugăciune; dar întrucât aproape toată vremea adevăratului isihast este afierosită rugăciunii, se lasă la voia lui să se roage și șezând, uneori și culcat. Mai ales cei bolnavi și foarte bătrâni trebuie să se ferească de nevoița trupească prisositoare, ca aceasta să nu le istovească puterile și să nnu le răpească puțința de a se îndeletnici cu nevoița sufletească. Esența lucrării stă în Domnul și în numele Lui. Slăbănogul a fost coborât pe patul său înaintea Domnului prin acoperișul casei și a primit tămăduire (Mc. II, 4). Tămăduirea e atrasă de smerenie și credință. 7) Nevoitorii lucrării minții au uneori nevoie să se ajute prin vărsarea de apă peste locurile unde se adună sângele sau punerea peste ele de cârpe înmuiate în apă. Apa trebuie să fie încropită, nicidecum foarte rece, fiindcă cea foarte rece întărește aprinderea, îndeobște, îndeletnicirile minții au însușirea de a pricinui fierbințeală în oamenii de anumite constituții trupești. O astfel de fierbințeală a simțit în sine Preacuviosul Avvă Dorotei când se îndeletnicea cu științele, drept care se și răcorea cu apă¹⁶⁵. O astfel de fierbințeală trebuie să simtă negreșit cei ce se vor sili foarte mult a-și uni mintea cu inima

¹⁶⁴ Cuvântul 74.

¹⁶⁵ *Dobrotoliubie*, tom 1.

¹⁶⁵ Preacuviosul Avvă Dorotei. Învățătura 10, Despre cum să umblăm în calea lui Dumnezeu.

folosindu-se de metode materiale, dându-le acestora prea mare însemnătate și nedând însemnătatea cuvenită mijloacelor duhovnicești. Acolo unde se face o deosebită efortare materială în rugăciunea inimii, începe să lucreze în inimă căldura. Această căldură este urmarea nemijlocită a unei astfel de nevoințe¹⁶⁶: oricare mădular al trupului omenesc se înfierbântă atunci când e frecat; același lucru se întâmplă și cu inima în urma încordării ei statornice, prelungite. Căldura apărută în urma nevoinței materiale puternice este tot materială. Ea este o căldură a trupului, a sângelui, în tărâmul firii căzute¹⁶⁷. Nevoitorul necercat, simțind această căldură, negreșit o va socoti ca pe ceva deosebit, va afla în ea plăcere, desfătare, în care este începutul amăgirii de sine¹⁶⁸. Nu numai că nu se cuvine a socoti ca pe ceva deosebit această căldură, ci, dimpotrivă, trebuie luate măsuri deosebite de prevedere atunci când ea apare. Prevederea este neapărat trebuincioasă din pricină că această căldură, fiind căldură a sângelui, nu doar că trece în felurite locuri ale pieptului, ci foarte ușor poate să cadă în părțile cele mai de jos ale pântecelui, pricinuind în ele o puternică aprindere. Firește că aici începe să lucreze pofta trupească, proprie acestor mădulare în starea de aprindere. Unii, ajungând în această stare și nepricepând cele săvârșite cu ei au fost cuprinși de tulburare, de trândăvie, de deznădejde, precum se știe din cercare. Recunoscând starea lor ca fiind vrednică de jale, au alergat la bătrâni vestiți, Căutând în sfaturile acestora vindecare pentru sufletele lor sfâșiate de amărăciune și nedumerire. Bătrânii, auzind că la chemarea numelui lui Iisus a apărut o aprindere puternică împreună cu lucrarea poftii, s-au îngrozit de viclesugurile drăcești. Ei au văzut aici o înșelare cumplită: i-au oprit pe cei suferinzi de la îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus, ca și cum aceasta ar fi fost pricina răului; au povestit această întâmplare și altor nevoitori, mulți la număr, ca pe o însemnată urmare nenorocită a îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus. Și mulți au crezut judecății rostite de către ei, din pricina numelui răsunător al acelor bătrâni, au crezut acestei judecăți ca uneia scoase din curată cercare. Totuși, această „cumplită înșelare” nu este altceva decât adunarea sângelui în locul cu pricina ca urmare a întrebuițării încordate, întru neștiință, a metodelor materiale. Aceasta se poate lesne tămădui în două-trei zile prin punerea pe mădularele înfierbântate a unei cârpe îmbibate cu apă încropită. Este cu mult mai primejdios, cu mult mai aproape de înșelare atunci când nevoitorul, simțind căldura sângelui în inimă sau piept, o va socoti drept căldură harică, va socoti despre ea - ca atare și despre sine - că înseamnă ceva, va începe să își alcătuiască sieși desfătare, să se întunece, să se amăgească, să se încurce și să se piardă prin părerea de sine. Cu cât este mai mare silirea și încordarea după trup în nevoitor, cu atât se aprinde mai tare căldura sângelui. Așa și trebuie să fie! Pentru a potoli această căldură, pentru a preîntâmpina căderea ei în jos, nevoitorul trebuie să nu strâmtoreze mintea în inima cu silință deosebită, să nu ostenească inima, să nu pricinuiască în ea fierbințeală prin ținerea peste măsură a răsuflării și încordarea peste măsură a inimii; dimpotrivă, trebuie să țină și răsuflarea lină, și mintea s-o aducă la unirea cu inima foarte lin; trebuie să se străduiască a face rugăciunea să lucreze chiar în partea de sus

---

166

167 Preasfințitul Calist, patriarhul Constantinopolului. Chipul luării-aminte la rugăciune.

Dobrotoliubie, tom 4.

168 *Ibidem*.

a inimii, unde se află puterea cuvântătoare potrivit învățaturii Părinților și unde, din această pricină, trebuie îndreptată slujirea lui Dumnezeu. Când harul Dumnezeiesc va adumbri rugăciunea și va începe a uni mintea cu inima, atunci căldura materială a sângelui va pieri cu desăvârșire. Sfințita lucrare a rugăciunii se va schimba atunci cu totul: ea va deveni parcă firească, cu desăvârșire liberă și ușoară. Atunci se va ivi în inimă altă căldură, subțire, nematerialnică, duhovnicească, ce nu pricinuieste nici o înfierbântare, ci, dimpotrivă, răcorește, luminează, înrouează, lucrează ca o alifie vindecătoare, duhovnicească, alinătoare, ce trage la negrită dragoste de Dumnezeu și oameni: astfel povestește despre această căldură Preacuviosul Maxim Capsocalivitul din fericita sa cercare¹⁶⁹. Fac îmbiere părinților și fraților cu un sfat umil, rugându-i să nu lepede acest sfat umil al meu: nu vă siliți înainte de vreme a descoperi în voi înșivă lucrarea rugăciunii în inimă. Este de trebuință o fereală înțeleaptă, mai ales în vremea noastră, când deja este aproape cu neputință a întâlni un povățuitor destul de bun în privința acestor lucruri, când nevoitorul este silit să pătrundă singur, „pe pipăite”, călăuzindu-se după scrierile Sfinților Părinți, în vistieria cunoștințelor duhovnicești, și tot „pe pipăite” să aleagă singur ceea ce este potrivit pentru el. Viețuind după poruncile evanghelice, îndeletni-ciți-vă cu rugăciunea lui Iisus întru luare-aminte după metoda Sfântului Ioan Scărarul, împreunând rugăciunea cu plânsul, având ca început și scop al rugăciunii pocăința. La vremea potrivită, știută de Dumnezeu, se va descoperi de la sine lucrarea rugăciunii inimii.

Această lucrare, descoperită prin atingerea degetului Dumnezeiesc, este cu mult mai presus de silirea de sine prin mijlocirea metodelor materiale. Ea este mai presus în multe privințe: ea e cu mult mai cuprinzătoare, mai îmbelșugată; ea este pe deplin neprimejdută de înșelare și alte vătămări; cel care a primit în acest chip vede în ceea ce a primit numai mila lui Dumnezeu, darul lui Dumnezeu - iar cel care a dobândit prin întrebuițarea încordată a metodelor materiale, văzând darul lui Dumnezeu, nu poate să nu vadă nevoința sa, nu poate să nu vadă însăși metoda materială pe care a întrebuițat-o, nu poate să nu pună pe seama ei o însemnătate deosebită. Aceasta e, pe subțirea cale gândită, un neajuns foarte însemnat, o poticnire foarte însemnată, o piedică foarte însemnată pentru dezvoltarea sporirii duhovnicești. Dezvoltarea vieții duhovnicești nu are nici sfârșit, nici granițe. O nădejde mărunță, nebăgată de seamă, în orice altceva afară de Dumnezeu poate curma calea sporirii, în care și călăuză, și picioare, și aripi este credința în Dumnezeu. „Hristos e totul celui care crede”¹⁷⁰, a grăit Sfântul Marcu. Dintre cei ce au întrebuițat cu o deosebită râvnă mijloacele materiale, au atins sporirea foarte puțini, în vreme ce foarte mulți au căzut în neorânduială duhovnicească și s-au vătămat. Când ai un povățuitor încercat, întrebuițarea metodelor materiale este puțin primejdioasă; dar când te călăuzești după cărți, ea e foarte primejdioasă întrucât este foarte lesnicioasă căderea, din pricina neștiinței și neînțelepciunii, în înșelare și alte feluri de neorânduială sufletescă și trupească. Astfel, unii, văzând urmările vătămătoare ale nevoinței lipsite de dreaptă socotință și

având despre rugăciunea lui Iisus și circumstanțele care o însoțesc decât o înțelegere de suprafață și amăgitoare, au pus aceste urmări nu pe seama

¹⁶⁹ *Ibidem*.

¹⁷⁰ *Dobrotoliubie*, tom 1.

neștiinței și lipsei de dreaptă socotință, ci pe seama însăși atotsfintei rugăciuni a lui Iisus. Poate fi ceva mai întristător, mai jalnic decât această hulă, decât această înșelare ?

Sfinții Părinți, dând învățătură cu privire la rugăciunea minții, nu au povățuit cu de-amănuntul în care parte a inimii trebuie săvârșită ea - pesemne fiindcă în acele vremuri nu se întâlnea nevoia de asemenea îndrumare. Sfântul Nichifor vorbește, ca despre un lucru cunoscut, de faptul că puterea cuvântătoare se află în piept și că atunci când ea va fi stârnită să ia parte la rugăciune, în urma ei va fi stârnită să ia parte la rugăciune și inima. Este greu pentru cei cunosc cât se poate de amănunțit și întemeiat ceva să prevadă și să preîntâmpine, dezlegându-le, toate întrebările care pot apărea din neștiința desăvârșită: pentru știință nu e nimic ne-limpede acolo unde neștiința vede întunecime, în vremurile care au urmat, indicațiile nelimpezi cu privire la inimă din scrierile Părintești au slujit drept pricină unei însemnate nedumeriri și unei greșite îndeletniciri cu rugăciunea în cei care, neavând povățuitor, fără să fi cercetat cu osârdia cuvenită scrierile Părintești, s-au hotărât, pe temeiul unor idei superficiale, dobândite în pripă din citire, să se apuce de rugăciunea meșteșugită a inimii, punându-și toate nădejdea în metodele materiale legate de aceasta. O lămurire deslușită a acestei probleme a devenit, astfel, o trebuință de neocolit. Inima omenească arată ca un săculeț alungit, mai larg sus și mai îngust jos. Ea e fixată prin capătul de sus, care se află în dreptul sfârscului stâng al pieptului, iar partea ei de jos, care coboară spre rebordul costal (linia formată de extremitățile libere ale coastelor - n. tr.), e liberă. Atunci când inima se contractă, aceasta se numește „bătaie a inimii”. Mulți, neavând nici un habar de întocmirea inimii, socot că inima lor este acolo unde simt bătaia ei. Apucându-se de capul lor a se îndeletnici cu rugăciunea inimii, ei își îndreaptă respirația, băgând-o în inimă, spre acea parte a inimii, o aduc în stare de înfierbântare trupească, drept care bătaile inimii se întetesc foarte mult: astfel, ei cheamă în sine și leagă de sine starea nefirească și înșelarea. Schimonahul Vasile și starețul Paisie Velickovski istorisesc că dintre contemporanii lor mulți s-au vătămat folosind în chip rău metoda materială¹⁷¹. Și mai apoi s-au întâlnit nu rareori pilde de neorânduială duhovnicească pricinuite de asemenea lucrare; ele se întâlnesc și acum, chiar dacă aplecarea spre rugăciunea lui Iisus s-a împușinat cu desăvârșire. Este cu neputință să nu se întâlnească: ele trebuie să fie urmare de neînălțurat a neștiinței, lucrării după capul propriu, părerii de sine, osârdiei fără de vreme și trufașe și, în fine, a desăvârșitei împușinări a povățuitorilor încercați.

Schimonahul Vasile, făcând trimitere la Sfântul Teofilact și la alți Părinți, spune cu tărie că cele trei puteri ale sufletului - puterea cuvântătoare, puterea mânioasă și cea poftitoare - sunt așezate precum urmează: în piept și partea de sus a inimii este puterea cuvântătoare sau duhul omului; în partea de mijloc a inimii este puterea mânioasă, iar în cea de jos - puterea poftitoare sau dorirea cea după fire. Cel ce se străduie să pună în mișcare și să înfierbânte partea de jos a inimii pune în mișcare puterea poftitoare, care, prin apropierea ei de mădularele zămislirii de prunci și potrivit felului său, pune în mișcare aceste părți. Ce arătare ciudată ! Nevoitorul pare a se îndeletnici cu rugăciunea, iar îndeletnicirea lui naște pofta, care ar trebuie să fie omorâtă de îndeletnicirea aceasta, și neștiința, întrebuițând în chip rău

171 Despre legea duhovnicească, cap. 4. *Dobrotoliubie*, tom 1.

mijlocul material, pune pe seama rugăciunii lui Iisus ceea ce ar trebui pus pe seama relei întrebuițări. Rugăciunea inimii se naște din unirea minții cu duhul, acestea fiind dezbinat de cădere și reunite de harul răscumpărării, în duhul omenesc sunt concentrate simțămintele conștiinței, smereniei, blândeții, dragostei de Dumnezeu și de aproapele și altor asemenea însușiri: este nevoie ca în rugăciune lucrarea acestor însușiri să fie unită cu lucrarea minții. Spre asta trebuie să fie întoarsă toată luarea-aminte a lucrătorului rugăciunii. Unirea este săvârșită de către degetul lui Dumnezeu, singurul puternic să vindece rana căderii; iar lucrătorul rugăciunii dovedește nefățărnicia voinței sale de a primi tămăduire prin petrecerea statornică în rugăciune, prin lucrarea din afară și dinlăuntru după poruncile Evangheliei, lucrare care face sufletul în stare a se uni cu mintea ce se roagă, în aceasta ajută întrucâtva îndreptarea meșteșugită a minții către puterea cuvântătoare și partea de sus a inimii, îndeobște, încordarea de prisos în întrebuițarea acestui mijloc material este vătămătoare, fiindcă stârnește căldura materială: căldura trupului și sângelui nu trebuie să aibă loc în rugăciune.

Data fiind lucrarea mântuitoare de suflet a rugăciunii îndeobște și mai ales a pomenirii lui Dumnezeu sau rugăciunii lui Iisus, ca mijloc de rămânere în unire neîncetată cu Dumnezeu și neîncetată respingere a năvălirilor vrăjmașului, îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus este deosebit de urâtă diavolului. Cei ce se roagă în chip statornic cu numele lui Iisus sunt supuși unor deosebite prigoane ale diavolului. „Toată lupta și toată râvna potrivnicului nostru”, spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „stă în a întoarce cugetul nostru de la pomenirea lui Dumnezeu și de la dragostea către Dânsul; pentru aceasta el întrebuițează amăgirile lumii și abate de la binele cel adevărat către bunătățile cele părăute, lipsite de ființă”¹⁷². Din această pricină, cel care s-a afierosit a sluji cu adevărat lui Dumnezeu prin neîncetata rugăciune a lui Iisus este dator să se păzească neconținut de răspândirea gândurilor, să nu-și îngăduie nicidecum a grăi în deșert cu gândul, ci, lăsând nebăgate în seamă gândurile și nălucirile ce apar, să se întoarcă fără încetare la ruga cu numele lui Iisus ca la un liman, crezând că Iisus Se îngrijește neconținut de acel rob al Său care se va afla fără curmare lângă El prin neadormita Lui pomenire. „Viclenii draci”, spune Preacuviosul Nil Sinaitul, „noaptea se străduie să-1 tulbure pe lucrătorul duhovnicesc prin ei înșiși, iar ziua prin oameni, împresurându-1 cu clevetiri, necazuri și restriști”¹⁷³. Această rânduială a războiului drăcesc va fi văzută grabnic, din cercare, de orice lucrător al rugăciunii. Dracii ispitesc prin gânduri, prin nălucirile gândite, prin aducerea aminte de lucrurile cele mai trebuincioase, prin felurite temeri și alte vădiri ale necredinței¹⁷⁴, în toate războaiele de multe feluri ale dracilor, simțământul tulburării este întotdeauna semn vrednic de crezare al apropierii duhurilor căzute, chiar dacă lucrarea pricinuită de acestea ar avea înfățișarea dreptății¹⁷⁵. Nevoitorilor care se roagă însingurați și cu putere, dracii li se arată în chip de monștri, în chip de lucruri smintitoare, câteodată în chip de îngeri luminați, de mucenici, de cuvioși și chiar în chipul lui Hristos: de amenințările drăcești nu trebuie să ne temem, ci trebuie să fim foarte neîncrezători către toate arătările îndeobște, în astfel de împrejurări, ce nu

¹⁷² *predislovie la capetele fericitului Pilotei Sinaitul. Scrisoarea stareșului Paisie către stareșul Teodosie, ediția Mănăstirii Optina, anul 1847.*

¹⁷³ Cuvântul 1, cap. 3; Cuvântul 2, cap. 15.

¹⁷⁴ Despre rugăciune, cap. 139. *Dobrotoliubie*, tom 4.

¹⁷⁵ *Ibidem*, cap. 9,10 șcl.

sunt totuși foarte dese, cea dintâi datorie a noastră este să alergăm la Dumnezeu, încredințându-ne cu totul voii Lui și cerând ajutorul Lui: la arătări să nu luăm aminte și să nu intrăm în legătură și împreună-vorbire cu ele, socotindu-ne prea slabi pentru a lua legătura cu duhurile căzute, prea nevrednici pentru a lua legătura cu cele sfinte.

Nevoitorul adevărat, bineplăcut lui Dumnezeu, este supus unor deosebite necazuri și prigoane din partea fraților săi, oamenii. Și în aceasta, precum am spus deja, lucrătorii de căpetenie sunt dracii: ei întrebuintează ca unelte ale lor atât oamenii care și-au îmbinat lucrarea lor cu lucrarea dracilor, cât și pe cei care nu înțeleg războaiele drăcești, și ca atare se fac lesne unelte dracilor - chiar și pe cei care, înțelegând viclenia vrăjmașului, n-au îndestulă luare-aminte la ei înșiși și destulă fereală, și ca atare se lasă amăgiți. Cea mai izbitoare și înfricoșătoare pildă a cumplitei uri față de Dumnezeu, față de Cuvântul lui Dumnezeu, față de Duhul lui Dumnezeu, de care se pot molipsi oamenii care și-au îmbinat așezarea duhului lor cu așezarea dracilor, o vedem în arhieriei, bătrânii, cărturarii și fariseii iudei, care au săvârșit cea mai mare nelegiuire între neleguirile omenești - uciderea de Dumnezeu. Sfântul Simeon Noul Teolog spune că din insuflarea dracilor, monahii care duc viață fățarnică zavistuesc pe adevărații nevoitori ai buneii credințe, întrebuintând toate mijloacele pentru a-i strica ori pentru a-i goni din mănăstire¹⁷⁶. Chiar călugării voitori de bine, dar care duc viețuire de arătare și n-au idee de viețuirea duhovnicească, se smintesc de lucrătorii duhovnicești, găsesc purtarea lor ciudată, îi osândesc și îi vorbesc de rău, le fac felurite jigniri și strâmtorări. Marele lucrător al rugăciunii lui Iisus, fericitul stareț Serafim de Sarov, a suferit multe neplăceri din pricina neștiinței și vederilor trupești asupra monahismului ale confrăților săi, fiindcă cei care citează Legea lui Dumnezeu trupește socot a o plini numai prin faptele cele dinafară, fără nevoită înțelegătoare, *neînțelegând nici ce grăiesc, nici cele pentru care întăresc* (I Tim. I, 7)¹⁷⁷. „Străbătând calea vieții lăuntrice, văzătoare (contemplative)", povățuiește și mângâie Serafim, scoțând povățuire și mângâiere din a sa cercare duhovnicească, „nu trebuie să slăbește, nu trebuie s-o părăsești pentru că oamenii lipiți de cele dinafară și simțite ne lovesc cu potrivnicia părerilor lor în însăși simțirea inimii și se străduiesc în tot chipul să ne abată de la străbaterea căii lăuntrice, punându-ne în aceasta felurite piedici. Nici o potrivnicie în străbaterea acestei căi nu trebuie să ne clatine, ci se cuvine să ne întărim în împrejurări ca acestea prin cuvântul lui Dumnezeu: *De frica lor nu ne vom teme, nici ne vom tulbura, căci cu noi este Dumnezeu. Pe Domnul Dumnezeu nostru îl vom sfinți* pomenind în inimă numele Lui Dumnezeiesc, și *de Acela ne vom teme* (îs. VIII, 12-13)"¹⁷⁸.

Când Preacuviosul Grigorie Sinaitul - pe el l-a întrebuintat în veacul XIV Dumnezeiasca Pronie ca unealtă de reșezare între monahi a lucrării minții, ce fusese uitată de către ei - a venit în Muntele Athos și a început a împărtăși cunoașterea de Dumnezeu dăruită lui nevoitorilor cucernici, râvnitori și înțelegători, dar care înțelegeau slujirea lui Dumnezeu numai trupește, aceștia la început i s-au împotrivit aprig - așa ciudată li se părea învățătura despre nevoită duhovnicească celor ce nu aveau idee nici despre ea, nici despre existența ei, celor care dădeau nevoitei trupești o însemnătate necuvenită ei. încă mai mare ciudățenie pare lucrarea minții

¹⁷⁶ *Ibidem*, cap. 91, 100; cap. 73 al Xanthopulilor, *Dobrotoliubie*, tom 2.

¹⁷⁷ Cap. 13. *Dobrotoliubie*, tom.1.

¹⁷⁸ Preacuviosul Marcu Ascetul. *Cuvânt despre legea duhovnicească*, cap. 34.

înțelegerii trupești și sufletești, mai ales când pe aceasta o înveninează părerea de sine și otrava ereziei. Atunci, ura față de Duhul lui Dumnezeu a duhului omenesc intrat în părtășie cu satana se arată cu o înverșunare monstruoasă. Pentru a explica acest lucru și, îndeobște, pentru a arăta cu limpezime cât de strâmb pricepe înțelegerea trupească și sufletească orice lucru duhovnicesc, schimonosindu-1 potrivit întunerului căderii în care se află ea, în ciuda științei sale pământești, vom înfățișa aici pe scurt clevețirile și defăimarea ridicate asupra lucrării minții de monahul latin Varlaam și de unii scriitori apuseni. Preasfințitul Inochentie, în a sa *Istorie bisericească*, povestește că Varlaam, monah calabrez, a venit în veacul XV în Tesa-lonic, oraș al împărăției grecești de Răsărit. Aici, pentru a lucra în folosul Bisericii de Apus sub acoperământul Ortodoxiei, el s-a lepădat de latinism. Scriind câteva lucrări spre dovedirea dreptății Bisericii de Răsărit, Varlaam și-a câștigat prin asta lauda și încrederea împăratului Cantacuzirio; dar știind că monahismul grecesc este întărirea de căpetenie a Bisericii, el a vrut să-1 slăbească, chiar să-1 sfărâme, ca să clatine întreaga Biserică. Cu acest scop, el a vădit dorința de a duce cea mai aspră viață călugărească și, în chip viclean, l-a înduplecat pe un pustnic din Athos să-i descopere îndeletnicirea meșteșugită cu rugăciunea lui Iisus. După ce a primit lucrul dorit, pricepând în chip superficial, prostesc, ceea ce îi fusese descoperit, Varlaam a luat drept singură esență a lucrării metoda materială, pe care Părinții, cum am văzut, o numesc doar un simplu mijloc, iar vederile duhovnicești le-a luat drept vederi materiale, văzute doar cu ochii trupești. El a pârât împăratului lucrarea minții ca pe o rătăcire însemnată. S-a adunat sobor în Constantinopol. Sfântul Grigorie Palama, călugăr atonit și mare lucrător al rugăciunii minții, a intrat în dispută cu Varlaam și l-a biruit cu puterea harului Dumnezeiesc. Varlaam și hulele lui au fost date anatemei. El s-a întors la Calabria și latinism, a lăsat în mulți greci, creștini superficiali, încredere în învățătura sa, A adus-o în Apus, unde hulele și prostestiile lui clevețiri au fost primite ca mărturisire a adevărului. Istoricul Fleury, descriind faptele lui Varlaam, concentrează, asemenea aceluia, toată lucrarea rugăciunii minții în metoda materială, schimonosind-o. Fleury face un extras despre metoda mecanică din Cuvântul Sfântului Simeon Noul Teolog despre cele trei feluri ale rugăciunii, care se află în Dobrotoliubie - afirmă că Simeon învață, pasămite, ca nevoitorul, șezând într-un colț al chiliei, *să-și întoarcă privirile și tot cugetul spre mijlocul pântecelui, adică spre buric, să-și țină răsuflarea, chiar nasul și așa mai departe*. Ar fi greu de crezut că inteligentul și eruditul Fleury a scris asemenea prostie, dacă ea nu s-ar afla, negru pe alb, în paginile istoriei lui¹⁷⁹. Bergier, alt scriitor foarte inteligent și erudit, spune că monahii greci contemplativi, în urma efortului de contemplare, se stricau la minte și cădeau în fanatism (înșelare). Pentru a ajunge în stare de extaz, ei și-ar fi pironit privirile de buric, ținându-și respirația, și atunci li s-ar fi părut că văd o lumină strălucitoare și așa mai departe¹⁸⁰. Schimonosind felul de rugăciune al nevoitorilor lucrării minții din Biserica de Răsărit și hu-lindu-i, latinii se întind cu hulirea și asupra stărilor harice pricinuite de rugăciune, se întind cu hulirea și asupra lucrării Sfântului Duh. Să lăsăm în seama judecății lui Dumnezeu clevețirile și hula ereticilor; cu simțământ de plâns, nu de osândire să ne întoarcem luarea-aminte de la prostiile spuse de către ei; să ascultăm ce spune despre vederea luminii lui Hristos fericitul nostru lucrător

179 Povața 29.

180 Vol. VI, cartea 95, cap. 9.

al rugăciunii lui Iisus, Serafim de Sarov: „Pentru a primi și a vedea **în inimă** lumina lui Hristos, nevoitorul trebuie, pe cât îi este cu putință, să se rupă-de lucrurile văzute; curățindu-și mai înainte sufletul prin pocăință, prin fapte bune și prin credință în Cel Care S-a răstignit pentru noi, să închidă ochii trupești, să cufunde mintea înlăuntrul inimii, unde să strige prin chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos; atunci, după măsura râvnei și aprinderii duhului către Cel Iubit, omul află în numele chemat de el o desfătare care stârnește dorința de a căuta lumina cea mai înaltă. Când prin această îndeletnicire mintea va adăsta în inimă, atunci va răsări lumina lui Hristos, luminând casa sufletului cu strălucirea sa Dumnezeiască, precum grăiește Prorocul Malahia: *Si va răsări vouă, celor ce va temeți de numele Meu, Soarele Dreptății* (IV, 2). Această lumină este, totodată, și viață, după cuvântul evanghelic: *întru Dânsul viață era, și viața era lumina Oamenilor* (In. I, 4)¹⁸¹. Din aceasta se vede, în împotrivire față de înțelegerea lui Varlaam și a latinilor, că această lumină nu este materială, ci duhovnicească, că ea deschide ochii sufletești, este văzută duhovnicește (contemplată) de către ei, deși lucrează totodată și asupra ochilor trupești, precum s-a întâmplat cu Apostolul Pavel (Fapte IX). Preacuviosul Macarie cel Mare, care înfățișează amănunțit și cu deosebită limpezime învățătura despre această lumină în Cuvântul 7, spune că „ea este strălucire ipostatică în suflet a puterii Duhului, prin care se descoperă toată știința și Dumnezeu este cunoscut cu adevărat de suflet”, în conglăsuire cu Sfântul Macarie cel Mare mărturisesc toți Sfinții Părinți ai Bisericii de Răsărit, care au cunoscut din cercare desăvârșirea creștină și au zugrăvit-o în scrierile lor privitoare la taina aceasta de nezugrăvit folosindu-se de imagini din târâmul material. E foarte de folos a ști că rod al rugăciunii fără împrăștiere e înnoirea firii, că firea înnoită e înzestrată și împodobită cu darurile harului Dumnezeiesc; dar năzuința spre dobândirea înainte de vreme a acestor daruri, năzuință prin care omul, din imboldul părerii de sine, o ia înaintea binevoirii lui Dumnezeu întru noi, este foarte vătămătoare și nu duce decât în înșelare. Din această pricină, toți Părinții vorbesc foarte pe scurt de darurile harului, vorbesc foarte amănunțit de dobândirea rugăciunii curate, a cărei urmare sunt darurile harice. Nevoința rugăciunii are nevoie a fi deprinsă cu osârdie, iar darurile harice se arată de la sine, ca însușiri ale firii înnoite, atunci când firea aceasta, după curățirea prin pocăință, va fi sfințită de adumbrirea Duhului.

Starețul Paisie Velicikovski, ce a trăit spre sfârșitul veacului al XVIII-lea, a scris un cuvânt despre rugăciunea minții spre răsturnarea hulelor rostite împotriva ei de către un monah, filosof cu minte deșartă, ce petrecea în munții Moșnei, contemporan al lui Paisie. „În zilele noastre”, spune Paisie în scrisoarea către starețul Teodosie, „un oarecare monah, filosof cu minte deșartă, văzând că oarecăror râvnitori ai acestei rugăciuni, chiar dacă nu cu dreaptă socotință, le-a urmat oarecare ispită din pricină că de capul lor au făcut și fără știință au fost îndrumați de povățuitori și, nepunând vina pe faptul că după al lor cap au făcut și povață necercată au luat, ci s-a întrarmat cu hulă asupra acestei sfinte rugăciuni - s-a întrarmat, imboldit de diavol, până-ntr-atât că i-a întrecut de departe și pe ereticii cei vechi, de trei ori blestemații Varlaam și Achindin, ce au hulit această rugăciune. Netemându-se de Dumnezeu, nerușinându-se de oameni, el a pornit hule înfricoșate și de rușine asupra acestei sfinte rugăciuni, asupra râvnitorilor și lucrătorilor ei,

hule de nesuferit pentru auzul omenesc cu întregă înțelepciune. Mai mult, asupra râvnitorilor acestei rugăciuni o așa de mare prigoană a ridicat, încât unii au lăsat toate, s-au bejenit în această țară și duc, cu voia lui Dumnezeu, viață de pustie. Unii, însă, slabi fiind de minte, la asemenea nebunie au ajuns de la stricatele cuvinte ale filosofului, încât și cărțile Părintești pe care le aveau le-au înecat, precum am auzit, în râu, legându-le de cărămizi. Așa putere au avut hulele lui, că oarecare stareți au oprit de la citirea cărților Părintești, amenințând cu lipsirea de binecuvântare. Filosoful, nemulțumindu-se a huli cu gura, a voit să dea aceste hule în scris: atunci, lovit de pedeapsa Dumnezeiască, a orbit, și prin aceasta s-a curmat de Dumnezeu luptătoarea lui socoteală", îndeobște, cugetarea trupească și sufletească, oricât de bogată ar fi în înțelepciune lumească, privește rugăciunea minții cu multă sălbăticie și reavoință. Această rugăciune este mijlocul de unire al duhului omenesc cu Duhul lui Dumnezeu, și ca atare este deosebit de străină și urâcioasă pentru cei ce binevoiesc întru petrecerea duhului lor în ceata duhurilor căzute, lepădate, vrăjmașe lui Dumnezeu, care nu își dau seama de căderea lor, ce trâmbițează și înalță starea de cădere ca pe o stare de sporire preaînaltă. *Cuvântul crucii*, vestit prin gurile Apostolilor tuturor oamenilor, *pentru cei ce pier este nebunie*; el rămâne o nebunie atunci când e vestit de minte, prin rugăciune, inimii și întregii ființe a omului celui vechi; dar pentru cei ce se mântuiesc el *puterea lui Dumnezeu este* (I Cor. 1,18). Elinii care nu au cunoscut creștinismul și *elinii* ce s-au întors din creștinism la elinism, *caută*, potrivit așezării lor, *înțelepciune* în rugăciunea minții, și află *nebunie*; dar adevărații creștini, prin nevoița cea neputincioasă și neînsemnată la arătare a rugăciunii minții, află pe *Hristos, Puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu: că ce este nebun la Dumnezeu, mai înțelept decât oamenii este; și ce este slab la Dumnezeu, mai tare decât oamenii este* (I Cor. 1, 22-25). Nu este de mirare că și învățații noștri, ne-având idee de rugăciunea minții după predania Bisericii Ortodoxe, ci citind despre ea numai în lucrările scriitorilor apuseni, au repetat hulele și prostiile acestor scriitori. - Prietenul duhovnicesc al starețului Paisie Velickovski pomenește și despre alți monahi, din vremea lui, ce respingeau îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus din trei pricini: întâi, socotind această rugăciune potrivită doar bărbaților sfinți și nepătimași; în al doilea rând, din pricina desăvârșitei împuținări a povățuitorilor în această lucrare; în al treilea rând, din pricina înșelării care urmează câteodată rugăciunii minții. Lipsa de temei a acestor pricini am cercetat-o la locul respectiv¹⁸². Aici e îndeajuns să spunem că cei ce resping din aceste pricini îndeletnicirea cu rugăciunea minții au ca îndeletnicire doar rugăciunea cu gura, neatingând nici în aceasta sporirea cuvenită. Ei, respingând cunoașterea din cercare a rugăciunii minții, nu pot dobândi nici în rugăciunea cu gura cuvenita luare-amin-țe, care e dobândită în primul rând prin rugăciunea minții. Cântarea de psalmi săvârșită cu glasul și gura, fără luare-aminte, în răspândirea însemnată ce e nedespărțită de lucrătorii trupești, care se lenevesc în privința minții, are asupra sufletului lucrare foarte slabă, superficială, aduce roade pe potrivă lucrării. Foarte ades, atunci când ea este săvârșită cu mare statornicie și în cantitate însemnată, naște părerea de sine și urmările acesteia. „Mulți”, spune schimonahul Vasile,

¹⁸² *Dictionnaire Theologique par Bergier*. Tome 4, Hesychastes.

¹⁸² Povața 12.

¹⁸³ *Experiențe ascetice*, vol. 1. Despre rugăciunea lui Iisus - convorbire între stareț și ucenic.

„neștiind din cercare lucrarea minții, judecă în chip greșit că lucrarea minții e potrivită numai bărbaților nepătimiși și sfinți. Din această pricină, ținându-se, după obiceiul cel dinafară, doar de cântarea psalmilor, de tropare și de canoane, se odihnesc doar în această rugăciune dinafară. Ei nu pricep că această rugăciune cântată ne-au predanisit-o Părinții până la o vreme, pentru neputința și pruncia minții noastre, ca, deprin-zându-ne cu încetul, să urcăm la treapta lucrării minții, nu să petrecem până la sfârșitul vieții noastre în cântarea de psalmi. Ce este mai pruncesc decât atunci când, rostind cu gura rugăciunea noastră cea dinafară, ne lăsăm ademeniți de o părere plină de bucurie despre noi înșine, socotind că face vreun lucru mare, mângâindu-ne numai cu cantitatea și hrânind prin acesta fariseul lăuntric ? !”¹⁸³

Să-se depărteze de la nedreptate tot cel ce numește numele lui Hristos (II Tim. II, 19), poruncește Apostolul. Această poruncă, privind pe toți creștinii, privește cu osebite pe cei ce au luat hotărârea de a se ruga neîncetat cu numele Domnului Iisus. Preacuratul nume al lui Iisus nu suferă a petrece în mijlocul necurăției: el cere ca din vasul sufletului să fie scoasă toată necurăția; intrând în vas după măsura curăției lui, acest nume începe a lucra el însuși și a săvârși curățirea, pentru care propriile eforturi ale omului nu sunt îndeajuns și care se cere pentru ca vasul să se facă vrednic a cuprinde comoara duhovnicească, odorul atotsfânt. Să ne depărtăm de ghiftuire și chiar de saturare; să ne punem ca pravilă înfrânarea cu măsură, statornică, de la mâncare și băutură; să ne refuzăm desfătarea cu mâncăruri și băuturi gustoase; să ne odihnim cu somn îndestulător, dar nu peste măsură; să ne lepădăm de grăirea în deșert, de râsete, de glume, de hule; să încetăm ieșirile netrebuincioase din chilie pe la frați și primirea fraților în chilie sub pretextul dragostei, sub al cărei nume se ascund împreună-vorbiri și îndeletniciri deșarte, care pustiesc sufletul. Să ne lepădăm de visare și de gândurile deșarte, care răsar în noi din pricina necredinței noastre, din pricina grijilor fără dreaptă socotință, din pricină slavei deșarte, pomenirii de rău, iuțimii și a celorlalte patimi ale noastre. Cu credință deplină să aruncăm toate la Domnul, și multa noastră cugetare, gândurile noastre deșarte, să le înlocuim cu rugăciunea neîncetată către Domnul Iisus. Dacă tot vom mai fi înconjurați de vrăjmași, să strigăm cu plângere și tânguire puternică la împăratul împăraților, așa cum strigă cei împilați și asupriți din gloata poporului; iar de vom fi îngăduiți în cămara cea dinlăuntru a împăratului, să îi înfățișăm jalba și să cerem mila Lui cât se poate de lin și de smerit, din adâncul sufletului. O asemenea rugăciune este deosebit de puternică: ea este pe deplin duhovnicească, este rostită nemijlocit în auzul împăratului, inimii Lui. Condiția neapărat trebuincioasă, esențială, pentru sporirea în rugăciunea lui Iisus este rămânerea întru poruncile Domnului Iisus. *Rămâneți întru dragostea Mea* (In. XV, 9), a grăit El către ucenicii Săi. Ce înseamnă a rămâne în dragostea către Domnul ? - înseamnă a-L pomeni neîncetat, a rămâne neîncetat în unire după duh cu Dânsul. Lucrul dintâi fără cel de-al doilea e mort, și nici nu poate fi înfăptuit. *De veți păzi poruncile Mele, veți rămâne întru dragostea Mea* (In. XV, 10); de vom păzi neîncetat poruncile Domnului, ne vom uni cu Dânsul prin duhul nostru. Dacă ne vom uni cu El după duh, vom năzui spre Dânsul cu toată ființa noastră, îl vom pomeni fără contenire, îndreaptă faptele tale, toată purtarea ta după poruncile Domnului Iisus, îndreaptă după ele cuvintele tale, îndreaptă după ele gândurile și

simțămintele tale, și vei cunoaște însușirile lui Iisus. După ce ai simțit în tine aceste însușiri prin lucrarea harului Dumnezeuiesc și ai dobândit prin această simțire cunoașterea lor din cercare, te vei desfăta cu desfătare nestricăcioasă, care nu ține de această lume și acest veac, desfătare lină, însă puternică, desfătare ce nimicește aplecarea inimii față de toate desfătările pământești. După ce te-ai desfătat de însușirile lui Iisus, îl vei iubi și vei dori ca El să locuiască deplin în tine; fără El vei socoti că pieri și ești deja pierit. Atunci vei striga fără încetare, vei striga din plinătatea încredințării, din întreg sufletul: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.** Rugăciunea lui Iisus va înlocui pentru tine toate celelalte rugăciuni. Și cum ar putea acelea toate să încapă și să înfățișeze un gând mai cuprinzător decât gândul la miluirea păcătoșilor de către Iisus? Pune-ți ca singur scop al vieții împlinirea voinii lui Iisus în toată împrejurarea, oricât ar fi aceasta de însemnată sau neînsemnată la arătare; străduiește-te să faci doar faptele bineplăcu-te lui Iisus, și toate faptele tale vor fi deopotrivă vrednice de cer. Să iubești voia lui Iisus mai mult decât poftele trupului tău, mai mult decât tihna și înlesnirile tale, mai mult decât viața, mai mult decât sufletul tău. Să citești cât poți de ades Evanghelia, să înveți din ea voia Domnului și Mântuitorului tău. Să nu lași nebăgată în seamă nici cea mai mică trăsătură din Evanghelie, nici o poruncă, oricât ar fi de mărunță la arătare. Să înfrânezi și să omori toate mișcărilor tale proprii - nu doar pe cele păcătoase, ci și pe cele ce par bune, dar care țin de firea omenească în starea de cădere și care sunt adesea foarte îmbelșugate la păgâni și eretici, dar care sunt departe de virtuțile evanghelice *precum sunt răsăriturile de la apusuri*. Să tacă în tine tot ce e vechi! Să lucreze în tine numai Iisus prin preasfintele Lui porunci, prin gândurile și simțămintele izvorâte din aceste porunci. Dacă vei viețui într-acest chip, negreșit va înflori în tine rugăciunea lui Iisus, fără să aibă însemnătate faptul că viețuiești în adâncul pustiei sau în mijlocul zarvei dintr-o chinovie: fiindcă locul sălășluirii și odihnei acestei rugăciuni sunt mintea și inima înnoite prin cunoașterea, gustarea, împlinirea *voinii lui Dumnezeu celei bune și plăcute și desăvârșite* (Rom. XII, 2). Viețuirea după poruncile evanghelice e singurul și adevăratul izvor al sporirii duhovnicești, la care poate ajunge oricine voiește cu adevărat să sporească, în orice poziție exterioară ar fi pus de nepătrunsa Pronie a lui Dumnezeu.

Îndeletnicirea cu rugăciunea lui Iisus cere, prin însăși firea acestei îndeletniciri, neîncetată priveghere a omului asupra sa. „Fereala evlavioasă”, spune starețul Serafim, „este aici de trebuință din pricină că *marea aceasta*, adică inima cu gândurile și poftele ei, *este mare și largă: acolo sunt jigăniile cărora nu este număr* (Ps. CUI, 26), adică multe gânduri deșarte, nedrepte și necurate, odrasle ale duhurilor rele”¹⁸⁴. Nevoitorul este dator să privegheze neîncetat asupra sa, ca să nu fie furat de vreun chip al păcatului, care să-i pustiască într-acest chip sufletul. Și nu numai atât: este dator să ia aminte fără încetare ca mintea și inima să petreacă în voia lui Iisus și să urmeze sfintelor Lui porunci, ca cugetarea trupească să nu scoată afară, prin oarecare vicleșug, cugetarea duhovnicească, ca să nu se lase tras de vreo înfierbântare a sângelui, ca să rămână, după putință, în omorâre necurmată, într-o anume răcoare subțire (3 împ. XIX, 12). Când se va ivi simțirea acestei răcori subțiri, din ea se va vedea mai lesne voia lui Dumnezeu și va fi

184 Predislovie la cartea Preacuviosului Grigorie Sinaitul.

împlinită mai fără îngrădire. Când se va vedea mai lesne voia lui Dumnezeu, atunci se va stârni cu deosebită putere foamea și setea de dreptatea lui Dumnezeu - și nevoitorul, întru adâncă recunoaștere a sărăciei sale și întru plângere, se va strădui cu silință nouă a descoperi în sine această dreptate prin rugăciunea cu foarte mare luare-aminte și evlavie. „Dat fiind că această Dumnezeiască rugăciune”, grăiește starețul Paisie, „este cea mai înaltă din toate nevoințele călugărești, culmea îndreptărilor după spusa Părinților, izvorul virtuților, lucrarea preasubțire și nevăzută a minții întru adâncul inimii, potrivit cu aceasta vrăjmașul nevăzut pune împotriva ei cursele multor feluri de înșelări și năluciri nevăzute, subțiri, abia înțelese de mintea omenească”.

A pune altă temelie pentru ruga cu numele lui Iisus, afară de cea pusă, este cu neputință: ea este însuși Domnul nostru, Iisus Hristos, Dumnezeu-Omul, Care în chip de nepătruns a ascuns nemărginita fire Dumnezeiască sub firea mărginită a omului, și din firea cea mărginită a omului arată lucrările Nemărginitului Dumnezeu. După măsura prunciei noastre, Sfinții Părinți predanesc anumite mijloace, precum s-a zis mai sus, pentru mai lesnicioasa deprindere a rugăciunii lui Iisus. Aceste mijloace nu-s altceva decât niște mijloace, care nu cuprind în sine nimic deosebit. Nu trebuie să stăruim asupra lor cu deosebită luare-aminte; nu trebuie să le dăm însemnătate de prisos. Toată puterea și toată lucrarea rugăciunii lui Iisus vin din închinatul și atotputernicul nume al lui Iisus, nume care e *singurul sub cer întru care se cuvine să ne mântuim noi*. Pentru a deveni în stare de descoperirea acestei lucrări în noi, trebuie să fim cultivați prin poruncile evanghelice, precum a zis și Domnul: *Nu tot cel ce îmi zice: „Doamne I Doamne I” va intra în împărăția Cerurilor - și în aceea ce ne așteaptă după sfârșitul fericit, și în aceea ce se descoperă în noi în vremea vieții noastre pământești - ci cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri* (Mt. VII, 21). Pentru cei sporiți nu e nevoie de nici un fel de mijloace exterioare: chiar și în mijlocul unei mulțimi gălăgioase, ei petrec întru liniștire. Toate piedicile ce se împotrivesc sporirii duhovnicești sunt în noi, doar în noi! Iar dacă ceva din afară lucrează ca o piedică, asta e doar o dare în vileag a neputinței voii noastre, a fățarniciei noastre, a vătămării noastre de către păcat. Nu ar fi fost trebuincioase nici un fel de mijloace exterioare, de am fi viețuit așa cum se cuvine să viețuim. Viețuirea noastră este slăbănogită: voința ne este șubredă, nimicnică, și de aceea avem nevoie de mijloace exterioare, precum bolnavilor de picioare le sunt trebuincioase cârjele și bastonul. Milostivii Părinți, văzând că vreau să mă îndeletnicesc cu rugăciunea lui Iisus și, totodată, că sunt pe deplin viu pentru lume, că ea lucrează cu putere asupra mea prin simțurile mele, mă sfătuiesc să intru pentru a mă ruga într-o chilie însingurată, întunecoasă, ca în acest chip simțurile mele să vină întru nelucrare, să fie curmată părtașia mea cu lumea, să-mi fie înlesnită adâncirea în mine însumi. Ei mă sfătuiesc să șed în vremea îndeletnicirii cu rugăciunea lui Iisus pe un scăunel scund, așa încât să fiu așezat cu trupul ca un sărac care cere milostenie și să simt mai lesne sărăcia sufletului meu. Atunci când sunt de față la Dumnezeieștile slujbe și mă îndeletnicesc în vremea lor cu rugăciunea lui Iisus, Părinții mă sfătuiesc să îmi închid ochii pentru a mă păzi de împrăștiere, fiindcă văzul meu e viu pentru materie, și îndată ce deschid ochii încep a se întipări în mintea mea lucrurile văzute de către mine, mă trag de la rugăciune. Sunt și multe alte mijloace exterioare aflate de lucrătorii rugăciunii spre ajutorarea materială a nevoinței duhovnicești. Aceste mijloace pot fi întrebuintate cu folos; însă

trebuie întrebuițate potrivit cu însușirile sufletești și trupești ale fiecăruia: oarecare mijloc mecanic, care merge foarte bine pentru un anumit nevoitor, pentru altul poate fi fără de folos și chiar vătămător. Cei sporiți leapădă mijloacele materiale, așa șchiopul vindecat aruncă cârja, așa cum pruncul care a crescut leapădă scutecele, așa cum de la casa terminată se îndepărtează schelele cu ajutorul cărora a fost clădită.

Pentru toți și pentru fiecare este de un folos esențial a începe deprinderea rugii cu numele Domnului Iisus prin săvârșirea rugăciunii lui Iisus cu **gura, închizân-du-se mintea în cuvintele rugăciunii**. Prin închiderea minții în cuvintele rugăciunii ia naștere o luare-aminte foarte strictă față de aceste cuvinte, luare-aminte fără de care rugăciunea se aseamănă unui trup fără suflet. Să lăsăm în seama Domnului însuși prefacerea rugăciunii cu gura întru luare-aminte în rugăciune a minții, a inimii și a sufletului. El va săvârși negreșit aceasta când ne va vedea cât de cât curățiți, educați, maturizați, pregătiți prin lucrarea poruncilor evanghelice. Părintele înțelept nu dă o sabie ascuțită fiului său prunc. Pruncul nu e în stare să întrebuițeze sabia împotriva vrăjmașului: el se va juca cu sabia cumplită, degrabă și ușor se va străpunge cu ea. Cel prunc cu vârsta duhovnicească nu e în stare să poarte harisme duhovnicești: el le va întrebuița nu spre slava lui Dumnezeu, nu spre folosul său și al aproapelui, nu spre lovirea vrăjmașilor nevăzuți - le va întrebuița pentru a se lovi pe sine însuși închipuindu-și lucruri semețe despre sine, umplându-se de trufia cea pierzătoare, de disprețul cel pierzător față de aproapele. Și străini fiind de harisme-le duhovnicești, plin de patimi puturoase, ne mândrim și ne mărim, nu încetăm a osândi și defăima pe aproapele care în toate privințele este mai bun ca noi! Ce ar fi dacă ni s-ar încredința oarece bogăție duhovnicească, oarece harismă duhovnicească ce osebește pe cel ce o are de frații lui, ce dă mărturie despre el că este un ales al lui Dumnezeu? Nu ni s-ar face aceasta pricină de cumplită nenorocire sufletească? Să sârguim a ne desăvârși întru smerenie, care stă într-o osebită așezare fericită a inimii și se arată în inimă în urma împlinirii poruncilor evanghelice. Smerenia este acel singur jertfelnic pe care legea duhovnicească ne îngăduie să aducem jertfa rugăciunii, pe care jertfa rugăciunii, odată adusă, urcă la Dumnezeu, se arată feței Lui. Smerenia este acel singur vas în care sunt turnate de către degetul lui Dumnezeu harismele duhovnicești. Să ne îndeletnicim cu rugăciunea lui Iisus fără iubire de sine, cu hotărâre simplă și lipsită de viclenie, cu scopul pocăinței, cu credință în Dumnezeu, cu desăvârșită încredințare în voia lui Dumnezeu, cu nădejde în înțelepciunea, bunătatea, atotputernicia acestei sfinte voi. În alegerea mijloacelor mecanice de rugăciune să ne străduim a ne purta cu toată prevederea și înțelepciunea, nelăsân-du-ne trași de curiozitatea deșartă, de râvna orbească, râvnă care celor necerțați li se pare virtute și pe care Sfinții Părinți au numit-o „îndrăzneală trufașă”, „aprindere nebunească”. Să folosim mai ales mijloacele cele mai simple și smerite, ca fiind cele mai neprimejdioase. Repetăm: toate mijloacele mecanice trebuie socotite nimic altceva decât niște mijloace, care ni s-au făcut folositoare din pricina neputinței noastre. Să nu punem nădejdea noastră nici în ele, nici în mulțimea lucrării noastre, ca să nu ne fie răpită în acest chip nădejdea în Domnul, ca să nu ne arătăm în fapt nădăjduitori în noi noi înșine sau în vreun alt lucru materialnic și deșert. Să nu căutăm plăceri, vedenii: suntem- niște păcătoși, nevrednici de plăcerile și de vedeniile duhovnicești, neînstare de ele din pricina învechirii noastre. Prin rugăciune cu luare-aminte să căutăm a întoarce

privirile minții asupra ei înșiși, ca să descoperim în noi păcătoșenia noastră. Când o vom descoperi, să stăm în chip gândit înaintea Domnului nostru Iisus Hristos în ceata leproșilor, orbilor, surzilor, șchiopilor, slăbănogilor, îndrăciților; să începem înaintea Lui, din sărăcia duhului nostru, din inimă înfrântă de durere pentru păcătoșenia noastră, strigătul plângerii de rugăciune. Acest strigăt să fie nemărginit de îmbelșugat! Toată multa grăire și toată felurimea de cuvinte să se arate neînstare a îl cuprinde. Potrivit îmbelșugării și necuprinderii sale, să se îmbrace fără încetare, să se îmbrace în rugăciunea de puține cuvinte, însă de largă însemnătate: **Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul.** Amin.

Călătorul¹⁸⁵

De unde vii ? Unde-i sălașul Tău obișnuit ? Unde ai fost până acum ? De ce până acum m-ai lăsat în singurătate, în părăsire, în sărăcie, în moarte groaznică ? Cunoscându-Te, am priceput că fără Tine așa era starea mea! Așa era de jalnică! Stăteam în pridvorul iadului întunecos, eram prăvălit într-o prăpastie adâncă, fără ieșire. Nu mă părăsi! Nu pot fără Tine ! De mă vei părăsi, iarăși voi fi la porțile iadului, iarăși în prăpastie, iarăși în nenorocire nesuferită și negrăită.

Tu vii! - eu nu văd chipul venirii Tale; văd venirea Ta - o văd nu cu ochii trupești, ci cu simțirea. Nu-mi dai nici vreme, nici mijloc să cuget: cine ești Tu ? Fără de veste Te arăți în suflet, Nevăzut și Neajuns! Te arăți negrăit de lin și de limpede, și totodată cu stăpânire și putere de Făcător, fiindcă schimbi omul întreg: schimbi, prefaci, rezidești și mintea, și inima, și trupul! Tu - Cel Puternic - intri în casă, legi pe cel tare, răpești vasele casei - le răpești nu spre pierzare, ci spre mântuire! Și casa și vasele erau mai înainte ale Tale; Tu le-ai făcut - le-ai făcut pentru Tine; ele singure s-au dat în amară robie răpitorului: și erau până acum - mintea mea, sufletul meu, trupul meu - sub stăpânirea unui domn crunt, lucrau sub înrâurirea lui. Vii Tu: ele intră de acum sub porunca Ta, încep să lucreze sub înrâurirea Ta sfântă și fericită.

Cum Te voi numi ? Cum voi spune despre Tine fraților mei ? Cum le voi face cunoscut numele Călătorului Ce S-a plecat sub acoperișul casei mele, sub acoperișul învechit, ajuns cu totul în ruină, descoperit vânturilor năprasnice, ploilor și zăpezii - sub un acoperământ bun doar ca grajd necuvântătoarelor ? Ce ai aflat în mima mea, în care au venit pe rând feluri de gânduri păcătoase, au intrat în ea fără împiedicare, au aflat în ea, ca într-o iesle, ca într-o troacă de porci, mâncarea preaplăcută lor a felurilor simțăminte pătimase ? Îmi pare că știu numele Oaspetelui meu: dar privind la necurăția mea, mă înfricoșez a-l rosti. Chiar și rostirea neevlavioasă a marelui și atotsfântului nume poate supune pe om osândeii - cu cât e mai înfricoșată însăși venirea Celui numit!

Însă Tu ești de față ! Bunătatea Ta cea nemăsurată Te-a adus la păcătosul scârnăv pentru ca păcătosul, cunoscând vrednicia și menirea omului, gustând prin cercare, văzând prin simțire că *bun este Domnul* (Ps. XXXIII, 8), să lase calea nelegiuirilor, să lase mlaștina dragă lui a puturoaselor patimi, să se îngrijească de dobândirea curăției prin pocăință, să se facă biserică și locuință a Ta.

Dar cum îl voi numi pe Călătorul Care adie la mine, Care adie întru

---

185 Povața 3.

mine ? Cum voi numi pe minunatul Oaspete Ce a venit ca să mă mângâie în surghiunul meu, să mă tămăduiasă de boala cea nevindecată, să mă scoată din prăpastia întunecoasă, să mă ducă pe câmpia Domnului cea verde, să mă povăţuiască la cărările drepte şi sfinte, Ce a venit să înlătore nepătrunsa catapeteasmă care până acum se întindea înaintea ochilor mei, ascundea de mine marea veşnicie şi pe Dumnezeu meu ? Cum voi numi pe Povăţuitorul Ce îmi vesteşte învăţătura despre Dumnezeu, învăţatură nouă şi totodată veche, învăţatură Dumnezeiască, nu omenească ? Oare îl voi numi pe Povăţuitor „lumină” ? Nu văd lumină; însă El luminează mintea şi inima mea mai presus de orice cuvânt, mai presus de orice învăţatură pământească, fără cuvinte, cu nepovestită iuţime, printr-o oarecare străină - aşa voi spune ceea ce este de nespus - atingere de minte, sau lucrare chiar înlăuntrul minţii. Oare îl voi numi „foc” ? Dar El nu arde: dimpotrivă, înrouează în chip plăcut şi răcoreşte. El e un *glas de răcoare subţire* (3 împ. XIX, 12); dar de El fuge, ca de foc, orice patimă, orice gând păcătos. El nu rosteşte nici un cuvânt - nu rosteşte şi totodată grăieşte, învaţă, cântă în chip minunat, tainic, negrăit de lin, de subţire, preschimbând, înnoind mintea şi inima, care îl ascultă în liniştită, întru cămara inimii. El n-are nici un chip, nici înfăţişare, nu e nimic simţit în El. El este pe deplin nematerialnic, nevăzut, negrăit de subţire: fără de veste, pe neaşteptate, în chip nespus de lin, se arată în minte, în inimă, se revarsă treptat în întreg sufletul, în întreg trupul, pune stăpânire pe ele, îndeapărtează din ele tot ce e păcătos, curmă lucrarea trupului şi sângelui, uneşte într-un tot părţile dezbinat ale omului, arată întreaga firea noastră, care se destrămase în urma grozavei căderi aşa cum se destramă vasul de lut căzând de la înălţime. Cine, văzând rezidirea, nu va cunoaşte mâna Ziditorului, Singurul Ce are stăpânire să zidească şi rezidească ?

Până aici am vorbit numai despre lucrări, fără a spune cine lucrează. A-L numi e pentru mine lucru înfricoşat ! Uitaţi-vă la mine, fraţilor! Luaţi seama la ceea ce se săvârşeşte întru mine! Spuneţi-mi voi: ce se săvârşeşte întru mine ? - Simt în mine că e de faţă Călătorul. De unde a venit, cum S-a arătat întru mine - nu ştiu. Ară-tându-Se, rămâne nevăzut, cu totul neajuns: însă El e de faţă, fiindcă lucrează întru mine, fiindcă mă stăpâneşte fără a nimici voia mea slobodă, trăgând-o întru voia Sa prin negrăita sfinţenie a voii Sale. El a luat cu nevăzută mână mintea mea, a luat inima, a luat sufletul, a luat trupul meu. Îndată ce au simţit această mână, au înviat! S-a arătat în ele simţire nouă, mişcare nouă -simţire şi mişcare duhovnicească! Nu cunoşteam până acum aceste simţiri şi mişcări, nici măcar nu ştiam, nu presupuneam că ar fi fiind. Ele s-au arătat, şi în urma arătării lor s-au ascuns ori au fost ferecate simţirile şi mişcările trupeşti şi sufleteşti; ele s-au arătat precum viaţa, şi a pierit, precum moartea, starea cea dinainte. De la atingerea acelei mâini de toată fiinţa mea, mintea, inima şi trupul s-au unit între ele, au alcătuit un întreg, apoi s-au cufundat în Dumnezeu - rămân acolo atâta vreme cât le ţine mâna cea nevăzută, neurmată, atotputernică. Dar ce simţire mă cuprinde acolo ? întreaga mea fiinţă e cuprinsă de o tăcere adâncă, tainică, afară de oricare gând, afară de oricare visare, afară de oricare mişcare sufletească, pricinuită de sânge; întreaga mea fiinţă sabatizează şi, totodată, lucrează sub îndrumarea Sfântului Duh. Această îndrumare e de netâlcuit prin cuvinte. Rămân ca beat, uit tot, mă hrănesc cu hrană neştiută, nestricăcioasă, mă aflu afară de tot ce e simţit, în tărâmul nematerialnicului, în tărâmul ce este mai presus nu numai de materie, ci şi

de orice gând, de orice înțelegere: nici măcar trupul meu nu-i simt. Ochii mei privesc fără să privească - văd fără să vadă; urechile aud fără să audă; toate mădularele mele sunt bete, și eu mă clatin pe picioare, ținându-mă cu mâinile de ce nimeresc ca să nu cad, sau zac, aruncat în pat, ca într-o boală fără de durere și într-o slăbănogire născută din belșugul covârșitor de putere. *Paharul Domnului, paharul Duhului este adăpându-mă ca un puternic* (Ps. XXII, 7). Așa petrec zile, săptămâni!... și vremea se scurtează !... Tăcerea minunată, care cuprinde mintea, inima, sufletul, ce tind cu toată puterea lor către Dumnezeu și se pierd - ca să zic așa - în nesfârșită mișcare către nemărginire - tăcerea asta e totodată și împreună-vorbire, însă fără cuvinte, fără nici o felurime, fără gânduri, mai presus de gânduri: Călătorul, Cel Care săvârșește toate astea, are și glas și cuvânt neobișnuite, ce grăiesc fără cuvinte și sunet și sunt auzite în chip tainic. Caut în Scriptură ca să văd unde se vorbește despre asemenea lucrări, ca să cunosc pe Călătorul Cel Minunat, și fără voie mă opresc înaintea cuvintelor Mântuitorului: *Duhul unde voiește suflă, și glasul Lui auzi, însă nu știi de unde vine și unde merge: așa este tot cel care este născut din Duhul* (In. III, 8). Dar cum să numesc această lucrare ? - Ea împacă, unește pe om cu el însuși, iar apoi cu Dumnezeu: cu neputință este să nu recunoști în această lucrare suflarea păcii harice a lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea, care păzește inimile și cugetele întru Hristos Iisus (Filip. IV, 7), dată prin Duhul Sfânt Care vine la om, îl înnoiește pe om. Întocmai! Prin această lucrare mintea și inima se fac evanghelice, se fac ale lui Hristos: omul vede Evanghelia însemnată în el - pe tablele sufletului, de către degetul Duhului.

Călătorul Dumnezeiesc pleacă, Se ascunde fără de veste, precum fără de veste vine și Se arată: însă El lasă în toată ființa mea mireasma nemuririi, nematerialnică precum El însuși e Nematerialnic, mireasmă duhovnicească, de viață dătătoare, simțită prin simțirea nouă pe care El însuși a sădit-o, sau a înviat-o, în mine. Înviat, hrănit cu această bună mireasmă, scriu și grăiesc cuvânt al vieții fraților mei; iar când se va risipi această bună mireasmă, când se va răspândi în sufletul meu mirosul cel de moarte al patimilor, atunci și cuvântul meu va fi lipsit de viață, molipsit de putoare și stricăciune!...

Dacă cineva, auzind din gură de păcătos cuvânt mare despre lucrările Duhului, va fi clătinat de necredință, tulburat de cuget, presupunând că lucrarea vestită este lucrare a înșelării diavolești, acela să lepede gândul hulitor. Nu, nu! Nu astfel e lucrarea, nu astfel sunt însușirile înșelării! Spune: este în obiceiul diavolului, vrăjmașului, ucigașului de oameni, a se face doctor al lor ? Este în obiceiul diavolului a uni mădularele și puterile dezbinat de păcat ale omului, a le scoate din robia păcatului la slobozenie, a le scoate din starea de împotrivă-lucrare, de luptă între ele, la starea de sfințită pace în i Pomnul ? Este în obiceiul diavolului a scoate din adâni ea prăpastie a necunoștinței de Dumnezeu și a da cunoștința de Dumnezeu cea vie, din cercare, care nu mai are nevoie de nici o dovadă dinafară ? Este în obiceiul diavolului a propovădui și tâlcui amănunțit pe Răscumpărătorul, a propovădui și tâlcui apropierea prin pocăință de Răscumpărătorul ? - Este în obiceiul diavolului a reface în om chipul căzut, a pune în rânduială asemănarea căzută în neorânduială ? Este în obiceiul diavolului să aducă gustarea sărăciei duhovnicești, și totodată a învierii, a înnoirii, a unirii cu Dumnezeu ? Este în obiceiul diavolului a ridica la înălțimea Teologiei, la care omul este ca nimic, fără gând, fără dorință, cufundat cu totul în tăcere de minune ? Tăcerea acesta este secare a tuturor puterilor ființei omenești care

tind către Dumnezeu și - ca să zic așa - pier înaintea nesfârșitei măreții a lui Dumnezeu (Iov XLII, 6). - într-un fel lucrează înșelarea și altfel Dumnezeu, Stăpânul Cel Nemărginit al oamenilor, Care a fost și este și acum Ziditorul lor. Cel Care a zidit și rezidit nu rămâne, oare, Ziditor ? Ascultă, deci, preaiubite frate, prin ce se deosebește lucrarea înșelării de lucrarea Dumnezeiască! Înșelarea, când se apropie de om fie prin gând, fie prin visare, fie prin părere subțire, fie prin oarecare văzută cu ochii cei trupești, fie prin glas din cele de sub cer, auzit cu urechile trupului, se apropie totdeauna nu ca o stăpână neîngrădită, ci ca o amăgitoare, ce caută în om învoire și din această învoire primește stăpânire asupra lui. Întotdeauna lucrarea ei, fie că este dirlăvmtrul sau dinafară omului, este lucrare străină; omul poate s-o lepede. La început, înșelarea este întâmpinată totdeauna de oarecare îndoială a inimii; de ea nu se îndoiesc cei pe care a pus stăpânire în chip hotărâtor. Nici când nu unește înșelarea omul dezbinat de păcat, nu oprește mișcările sângelui, nu povățuiește nevoitorul la pocăința, nu-i micșorează înaintea lui înșiși; dimpotrivă, stârnește în el visarea, pune sângele în mișcare, îi aduce o anumită plăcere fără gust, otrăvită, îl lingușește în chip subțire, îi insuflă părere de sine, statornicește în suflet idolul eu.

Lucrarea lui Dumnezeu este nematerialnică: nu se vede, nu se aude, nu este așteptată, este de neînchipuit, de netâlcuit prin vreo asemuire luată din acest veac; vine, lucrează în chip tainic. La început arată omului păcatului lui, face să crească în ochii omului păcatului lui, necurmat ține păcatul cel grozav înaintea ochilor lui, aduce sufletul la osândirea de sine, îi arată căderea noastră, această înfricoșată, întunecată, adâncă prăpastie a pierzării în care a căzut neamul nostru prin păcatul protopărintelui; după aceea, puțin câte puțin, dăruiește îndoită luare-aminte și străpungere a inimii la rugăciune. După ce a pregătit în acest chip vasul, se atinge fără de veste, pe neașteptate, în chip nematerial-nic de părțile dezbinat - și ele se unesc într-un singur tot. Cum s-a atins ? - Nu pot să tâlcuiesc: nu am văzut nimic, n-am auzit nimic, însă mă văd pe mine însumi schimbat, m-am simțit dintr-odată astfel în urma lucrării însăși stăpânitoare. Ziditorul a lucrat la rezidire așa cum a lucrat la zidire. Spune: trupul lui Adam cel plăsmuit din țărână, atunci când zăcea înaintea Ziditorului fără să fi primit încă viață prin suflet, putea să aibă idee despre viață, putea să aibă simțirea ei ? Atunci când dintr-o dată a primit viață prin suflet ar fi putut chibzui mai înainte dacă să primească sufletul sau să-l lepede ? Adam cel zidit s-a simțit dintr-o dată viu, gânditor, doritor ! La fel de fără veste se săvârșește și rezidirea. Ziditorul a fost și este Stăpân Fără de margini - lucrează în chip însuși stăpânitor, mai presus de fire, mai presus decât orice gând, de orice înțelegere, nesfârșit de subțire, cu totul duhovnicesc, nematerialnic.

Dar tu încă ești clătinat de îndoială! Privești la mine și, văzând înaintea ta așa un mare păcătos, întrebi fără să vrei: „Oare în acest păcătos, în care lucrarea patimilor este așa vădită și puternică, oare în el să lucreze Duhul Sfânt?”

Îndreptățită întrebare! Și pe mine ea mă aduce în nedumerire, în spaimă! Mă las tras, păcătuiesc; prea-curvesc cu păcatul, trădez pe Dumnezeul meu, îl vând pe prețul cel scârbavnic al păcatului. Și în ciuda neconținutei mele vânzări, a purtării mele trădătoare, călcătoare de credință, El rămâne neschimbat. Fără de răutate, El așteaptă cu îndelungă răbdare pocăința mea, prin toate mijloacele mă atrage la pocăință, la îndreptare. Auzit-ai ce grăiește în Evanghelie Fiul lui Dumnezeu ? *Nu au nevoie de doctor*

cei sănătoși, spune El, ci cei bolnavi. Nu am venit să chem pe drepti, ci pe cei păcătoși la pocăință (Mt. IX, 12). Așa spunea Mântuitorul: așa și lucra. El ședea cu vameșii, păcătoșii, îi aducea, prin întoarcerea la credință și virtute, în înrudire duhovnicească cu Avraam și cu ceilalți drepti. Te minunează, te izbește bunătatea cea nesfârșită a Fiului lui Dumnezeu ? Să știi că pe cât este de bun și atotsfânt Duhul, pe atât însetează de mântuirea oamenilor, pe atât este de blând, fără de răutate, îndelung răbdător, mult milostiv Duhul - Una din Cele Trei Fețe de o cinste ale Atotsfin-tei Treimi, Care alcătuiesc, în chip neamestecat și nedespărțit, o singură Ființă Dumnezeiască, și care au p singură fire.

Și tocmai păcatul" atrage pe Sfântul Duh spre om! îl atrage păcatul nu înfăptuit prin săvârșire, ci văzut de Qtn în sine, recunoscut, deplâns ! Cu cât cercetează Oînul mai în adâncime păcatul său, cu atât este mai plăcut, mai lesne de ajuns pentru Duhul Sfânt, Care, ca un doctor, se apropie numai de cei care se recunosc bolnavi și, dimpotrivă, se întoarce de la cei care se *îmbogățesc* cu deșartă lor părere de sine (Le. I, 53).

Privește și te cercetează în adâncime păcatul tău ! Leapădă-te de tine însuși, să *nu ai sufletul tău cinstit înaintea ta* (Fapte XX, 24)! Dă-te cu totul vederii păcatului tău, plângerii pentru el! Atunci, la vremea potrivită, vei vedea rezidirea ta ca lucrare neurmată, cu atât mai mult netâlcuită, a Sfântului Duh. El va veni la tine atunci când nu-L aștepti - va lucra în tine atunci când te vei socoti cu totul nevrednic de El!

Dar dacă în tine se ascunde așteptarea harului - ia seama: te afli într-o stare primejdioasă! O asemenea așteptare dă mărturie că într-ascuns te socoti vrednic, iar faptul că te socoti vrednic dă mărturie despre părerea de sine tănuită, întru care este trufia. Trufiei îi urmează lesne, de ea se alipește lesne înșelarea, înșelarea este abaterea de la Adevăr și Sfântul Duh, împreună-lucrătorul Adevărului, abaterea spre minciună și duhurile lepădate, împreună-lucrătoarele minciunii, înșelarea se află deja în părerea de sine, se află în în-vrednicirea de sine, în însăși așteptarea harului. Acestea sunt chipurile ei începătoare, precum mugurele, floarea, fătul sunt chipurile începătoare ale rodului pârguit. Din concepțiile mincinoase apar simțămintele mincinoase. La lucrarea amăgirii de sine se adaugă lucrarea amăgitoare a dracilor. Dracii sunt mai-mari și căpetenii în tărâmul minciunii: cel care s-a supus de voie dracilor intră sub înrâurirea lor silnică. Ca un întunecat și amăgit de minciună, pe care o socoate drept adevăr, el se lipsește de stăpânirea asupra sa, fără a băga de seamă acest lucru. Această stare este stare de înșelare, în ea intrăm, în ea suntem surpați pentru trufia și iubirea noastră de sine. *Cel ce iubește sufletul său pierde-l-va pe el, și cel ce își urăște sufletul său în lumea aceasta, în viața veșnică îl va păzi pe el* (In. XII, 25). Amin.

Tâlcuire de taină a Psalmului 99

Strigați lui Dumnezeu tot pământul (Ps. XCIX, 1). „Pământ" este numit aici omul. Această numire a fost dată omului de către însuși Făcătorul lui, de Dumnezeu. Dumnezeu i-a zis lui Adam: *Pământ ești* (Fac. HI, 19). Chiar dacă sunt însuflețit, totuși sunt pământ: sunt însuflețit cu suflet mort. Sufletul mort e îngropat pe timpul vieții pământești în pământ, adică e închis în trupul pătimăș ca într-o temniță, ca în niște obezi, și înrobit lui: după despărțirea de trup, el se pogoară în șanurile pământului. Pentru mântuire

este neapărat trebuincioasă învierea lui.

Ca pământul să prindă viață și să *strige lui Dumnezeu* este nevoie ca mai înainte să fie nimicită în el dezbinarea pricinuită într-însul de cădere, este nevoie ca el să fie unit în sine și cu sine. *A striga lui Dumnezeu* poate doar *tot pământul*: doar ființa omenească întregă, reunită cu sine și în sine, îndrumată de minte, nerăpită și heclătinată în rugăciune de gândurile străine, poate ftăzui cu toate puterile sale spre Dumnezeu; doar *toate oasele pot* grăi către Dumnezeu prin cuvântul cel viu al Irugăciunii adevărate; *toate oasele* sunt numite în Scriptură toate părțile alcătuitoare ale omului, adunate și rezidite de Domnul, unite între ele într-un tot, unite intru-un tot cu Domnul (Ps. XXXIV, 9). Atunci va pricepe Omul, din cercarea lăuntrică ce s-a săvârșit în sufletul lui, că a înviat duhovnicește, că până atunci se afla în robie, în obezi, în moarte. Din această fericită cercare grăia Preacuviosul Efrem: „Înmulțitu-s-a asupra mea, Doamne, harul Tău, potolit-a foamea mea și setea mea, luminat-a mintea mea cea întunecată, adunat-a gândurile mele cele împrăștiate, umplut-a inima mea. Acum mă închin, cad, mă rog și mă cuceresc Ție, mărturisind neputința mea: pentru iubirea Ta de oameni, slăbește întru mine valurile harului Tău, și păstrează-mi-1 ca să mi-1 dai din nou în ziua cea înfricoșată (a celei de-a doua veniri a Ta sau în ziua morții mele). Nu te mânia pe mine, iubitorule de oameni! Nu sufăr să fiu lipsit de el, și drept aceea, lepădând toată îndoiala, către Tine grăiesc prin rugăciune. Peste măsură înmulțitu-s-a întru mine harul tău, și limba mea s-a făcut neputincioasă, neavând cum să-1 povestească; mintea mea a venit întru nedumerire, nesuferind mulțimea valurilor lui. Chip și Strălucire a Bindecuvântatului Părinte! Potolește acum în mine valurile lui, fiindcă arde mădularele mele și inima; potolește-1, ca să mi-1 dai acolo iarăși. Mântuiește-mă pe mine, Stăpâne, și fă-mă vrednic de împărăția Ta. Nu pomeni fărădelegile mele, «ici nu te mânia pe îndrăzneala rugăciunii mele. Dăruiește-mi ce-Ti cer și Te sălășluiește întru mine ca într-un locaș (In. XIV, 23), dimpreună cu Bindecuvântatul Tău Părinte, în ziua arătării Tale (In. XIV, 21). Hristoase ! Dăruiește-mi ce Te rog eu, că Tu ești Singurul Dătător de viață. Ascunde fărădelegile mele de prietenii mei! Primește aceste lacrimi ale mele! Să stea plângerea mea înaintea Ta !"¹⁸⁶. - Aceste graiuri sunt graiurile unui om beat duhovnicește de mila lui Dumnezeu: ele sunt *strigare*.

Slujiți Domnului întru veselie, intrați înaintea Lui cu bucurie (Ps. XCIX, 1). Câtă vreme rugăciunea e răpită de gânduri străine, nevoința rugăciunii se săvârșește cu osteneală și cu silire de sine, și cel care se roagă nu e îngăduit înaintea feței lui Dumnezeu; iar când rugăciunea începe a fi rostită din toată ființa, atunci nevoința ei se umple cu prisosință de plăcere duhovnicească. Această plăcere îl trage pe nevoitor la nevoința, îl îmbărbătează, îl întărește, îl ține în nevoința: nevoința rugăciunii se face nevoința cea mai însemnată, neîncetată, singura nevoința a nevoitorului, întru nespusă bucurie intră cu duhul lucrătorii rugăciunii neîncetate înaintea nevăzutei fețe a lui Dumnezeu,

¹⁸⁶ Acest articol este împrumutat din experiența unui monah care se îndeletnicea cu rugăciunea minții și a ajuns ca urmare a ei în acea stare de beție de care vorbește Sfântul Isaac Șirul la sfârșitul celui de-al 55-lea Cuvânt al său. Această beție este lucrare a simțirii duhovnicești, precum a zis același Isaac Șirul în Cuvântul 38: „înțelegerea duhovnicească este simțire a vieții veșnice, iar viața veșnică este simțire Dumnezeiască, adică dăruită de Sfântul Duh". Despre simțirea duhovnicească, Preacuviosul Macarie cel Mare vorbește în cea de-a șaptea Omilie, Preacuviosul Simeon Noul Teolog în Cuvântul I, iar Preacuviosii Grigorie Sinaitul și Nil Sorski o numesc lucrare harică de rugăciune. Numele de „Călător", în înțelesul din acest articol, e folosit în cea de-a patra Omilie a Preacuviosului Macarie cel Mare.

și stau înaintea feței lui Dumnezeu. Ei stau înaintea acestei Fețe, fiindcă gândurile și visările străine, care alcătuiau o perdea de nepătruns, au fost înlăturate. Nu este nici o piedică înaintea vederii! Dar Dumnezeu, privit de curăția inimii în chip netâlcuit, rămâne nevăzut: *pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată* (In. 1,18; cf. Mt. V, 8) datorită nesfârșitei subțirimi, duhovniciei a ființei Lui. Desăvârșirea ființei lui Dumnezeu este pricină a neapropierii (I Tim. VI, 16)¹⁸⁷ Lui nu numai de făpturile văzute, ci și de înțelegere: ea este *negura de sub picioarele Lui; ea este întunericul cel pus spre acea ascundere ce îl acoperă pe Dumnezeu. A plecat cerurile și S-a pogorât Dumnezeu, și S-a suit peste heruvimi și a zburat: zburat-a pe aripile vânturilor* (Ps. XVII, 10-12). „Plecarea a cerurilor” și „pogorâre” din ele este numită aici micșorarea de către Dumnezeu a măreției Sale, potrivirea Sa la însușirile făpturilor, potrivit atotputerniciei Sale și negrăitei Sale bunătați. El parcă S-ar micșora, S-ar pogorî din înălțimea desăvârșirii Sale pentru a face simțită atotsfânta Sa lucrare heruvimilor și acelor oameni ce se arată, asemenea heruvimilor, în stare a-L purta pe Dumnezeu. Lucrarea Duhului Dumnezeiesc este asemănată mișcării vântului sau mișcării pe aripile vântului, spre a se arăta că această lucrare este nematerială, pe de-a-ntregul duhovnicească.

Bucuria și veselia sunt proprii sufletului ce a simțit învierea, ce a simțit izbăvirea din robia în care îl țineau păcatul și duhurile căzute, care a simțit adumbrirea harului Dumnezeiesc, care a simțit prin lucrarea acestui har că a fost înfățișat feței lui Dumnezeu, înălțat la slujirea lui Dumnezeu cea neprihănită și fericită. Bucuria și veselia sunt atât de puternice încât Sfântul Duh cheamă pe cel ce le-a simțit la *strigare*. Cum să nu strige de bucurie cel ce a fost slobozit, înviat, înaripat, înălțat de pe pământ la cer? Strigarea tine de sufletul omenesc. Ea e puternică, însă duhovnicească: trupul și sângele nu au și nu pot avea parte în ea. Lucrarea lor samavolnică este înlăturată: ele intră în supunere față de harul care lucrează al lui Dumnezeu-, slujesc drept arme în nevoința adevărată, și nu îl mai atrag pe om în stări și lucrări rătăcite.

Cunoașteți că Domnul, Acesta este Dumnezeul nostru: El ne-a făcut pe noi, și nu noi; iar noi suntem norodul Lui și oile pășunii Lui (Ps. XCIX, 2). Cel ce se roagă cu rugăciune prihănită are înțelegere moartă despre Dumnezeu, ca despre un Dumnezeu necunoscut și nevăzut; însă atunci când, slobozindu-se de răpirea și robirea de către gânduri, este îngăduit înaintea nevăzutei fețe a lui Dumnezeu, atunci îl cunoaște pe Dumnezeu cu o cunoaștere vie, din cercare. El îl cunoaște pe Dumnezeu ca atare¹⁸⁸. Atunci omul, întorcându-și privirile minții către sine, se vede pe sine ca fiind zidire, iar nu ființă de sine stătătoare, precum au înșelătoare părere oamenii despre ei înșiși,

187 Cuvântul 58, potrivit traducerii slavone. La aceste cuvinte ale Preacuviosului Efrem Șirul face trimitere Ioan Scărarul în Scara sa: „Cine s-a învrednicit, înainte de învierea viitoare, de atâta nepătimire ca Șirul cel vestit? Căci slăvitul între proroci David grăiește Domnului: *Slăbește-mă ca să mă odihnesc* (Ps. XXXVIII, 18), iar acest nevoitor al lui Dumnezeu: *Slăbește întru mine valurile harului Tău*”, într-o stare asemănătoare celei descrise aici a ajuns tânărul monah Zaharia, căruia pentru smerenia lui i-a fost dăruit un Har aparte, simțit, al Sfântului Duh (vezi *Patericul Egiptean*). Sfântul Ioan Scărarul spune: „Focul, pogorându-se în inimă, înnoiește rugăciunea; iar când ea se va ridica și se va înălța la cer, atunci se săvârșește pogorârea focului în cuptorul sufletului”. Cu privire la căldura duhovnicească vezi Cuvântul despre rugăciunea lui Iisus (*Experiențe ascetice*, voi. 4). Această căldură e într-un fel la începutul ei și într-alt fel întru nepătrunsa ei plinătate.

188 *Care locuiește întru lumină neapropiată* - vezi tâlcuirea lui Ioan Gură de Aur (care spune că această expresie arată neputința zidirilor de a pătrunde taina firii Dumnezeiești - n. tr.).

aflându-se în întunecare și amăgire de sine; atunci el se pune față de Dumnezeu în așezarea în care se cuvine să fie față de El zidirea Lui, recunoscându-se pe sine ca fiind dator a se supune cu evlavie voii lui Dumnezeu a o plini cu toată râvna. *Pășunea lui Dumnezeu* este voia Lui, descoperită oilor Lui în Sfânta Scriptură și arătată în nepătrunsele Sale judecăți.

Intrați în porțile Lui întru mărturisire, în curțile Lui întru cântări, mărturișiți-vă Lui, lăudați numele Lui (Ps. XCIX, 3-4). Mijlocul de a primi intrare înaintea feței lui Dumnezeu este smerenia. Smerenia alcătuiește porțile lui Dumnezeu, porțile curții lui Dumnezeu, ale neicău-tei de mână cămări și biserici a lui Dumnezeu, ale bisericii inimii, în care S-a sălășluit Dumnezeu prin mijlocirea tainei botezului. Porțile lui Dumnezeu sunt doar ale lui Dumnezeu. Ele sunt *porțile Lui*; ele sunt deschise numai de degetul lui Dumnezeu, înaintea deschiderii lor este dăruită mărturisirea, mărturisirea inimii, mărturisirea din tot sufletul. Mărturisirea este lucrare a smereniei. Mărturisirea este vădirea de către om înaintea lui Dumnezeu a înțelegerii de către el a unor lucruri. Această înțelegere apare când ochii noștri se deschid în ce ne privește ca urmare a atingerii harului de ochii sufletului, când mintea leapădă orbirea ce până atunci o întuneca și îi răpea puțința de a se vedea pe sine în chip drept și plăcut lui Dumnezeu. Mărturisim - mărturisim din preaplinul încredințării, din acel preaplin al încredințării cu care se rostește și se mărturisește Simbolul de Credință - că suntem ființe căzute, împovărate și de acea păcătoșenie ce este a întregului neam omenesc și de acea care este a fiecăruia dintre noi în parte. Dăm slavă dreptei judecăți a lui Dumnezeu, care a aruncat din rai pe pământ neamul nostru cel călcător de lege, care a logodit întreaga omenire cu osteneala și reaua pătimire, care pedepsește pe fiecare om cu pedepse aparte pentru păcatele lui aparte, în urma mărturisirii se arată rugăciunea fără împrăștiere. Ea este dar al lui Dumnezeu. Dreapta acestui dar îl ia pe cel care se roagă din mijlocul răspândirii ce îl înconjură și îl robea, îl înfățișează, afară de orice împrăștiere, feței lui Dumnezeu în biserica Lui cea nefăcută de mână. Din desăvârșita smerenie și din desăvârșita supunere față de voia lui Dumnezeu se naște rugăciunea preacurată, sfântă. Ea nu se poate naște altminteri și din alte lucrări, precum strugurele nu poate crește decât pe viță, iar nu pe vreun alt pom. Rugăciunea aceasta e numită *cântare*, fiindcă rugăciunea duhului este cântare sfântă, de taină, prin care este lăudat Dumnezeu. Marele Pavel a grăit: *Umpleți-vă de Duhul, vorbind întru voi în psalmi și laude și cântări duhovnicești, lăudând și cântând în inimile voastre Domnului* (Ef. V, 18-19). „Luminează-mi ochii gândului, deschide-mi gura ca să mă învăț cuvintele Tale, și să înțeleg poruncile Tale, și să fac voia Ta, și să îți cânt întru mărturisirea inimii, și să laud preasfânt numele Tău !”¹⁸⁹.

Că este bun Domnul, în veac este mila Lui, și până în neam și în neam adevărul Lui (Ps. XCIX, 4). După cunoașterea și mărturisirea dreptei judecăți a lui Dumnezeu, după ce dă dreptate judecăților Dumnezeiești (Ps. XVIII, 10: *Judecățile Domnului adevărate, îndreptate împreună*), nevoitorul intră întru cunoașterea nemărginitei bunătăți a lui Dumnezeu, care este nedespărțită de dreapta Lui judecată, întru unirea bunătății lui Dumnezeu cu dreapta Lui judecată se arată adevărului Lui atotsfânt: *mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat* (Ps. LXXXIV, 11). în rugăciunea celui ce se

189 Preacuviosul Marcu Ascetul. *Despre legea duhovnicească*, cap. 13-14.

roagă cu rugăciune curată se varsă din simțirea bunătății lui Dumnezeu desfătare duhovnicească, care cufundă duhul omenesc în adâncul smereniei și totodată îl înalță de pe pământ la cer. Un asemenea rugător e, totodată, și sihastru preaînsingurat. Acest sihastru petrece neîncetat cu Dumnezeu prin lucrarea lui Dumnezeu în el, petrece afară de lume, afară de gândurile la cele trecătoare, afară de împreună-simțire față de cele trecătoare. Inima, odată înviată, cu simțirea sa pentru Dumnezeu și pentru tot ce este Dumnezeiesc, moare față de lume, moare față de tot ce e vrăjmaș lui Dumnezeu și străin de Dumnezeu, în această moarte este viața și în această pieire e mântuirea. Amin.

Cuvânt despre mântuire și despre desăvârșirea creștină

Mulți vorbesc despre mântuire, mulți doresc să se mântuiască; dar dacă e să-i întrebăm în ce constă mântuirea, le va veni foarte anevoie să dea răspuns. N-ar fi nimic dacă necazul s-ar mărgini la aceea că le e greu să dea răspuns ! Nu: urmarea acestui fapt e una foarte însemnată. Necunoașterea a ceea ce alcătuiește mântuirea dă nesiguranță lucrărilor noastre din arena virtuții, le face să piardă drumul drept. La arătare facem multe fapte bune; dar în fapt foarte puține fapte le facem pentru mântuire. De ce ? Răspunsul este foarte simplu: fiindcă nu știm în ce constă mântuirea noastră.

Pentru a ști în ce constă mântuirea noastră se cuvine a ști mai înainte în ce constă pieirea noastră - fiindcă mântuirea este de trebuință doar pentru cei pieriți. Cel ce caută mântuire prin însuși acest fapt se recunoaște pierit: altfel de ce să caute mântuire ?

Pieirea noastră s-a săvârșit prin nimicirea împărtășirii noastre cu Dumnezeu și prin intrarea în împărtășire cu duhurile căzute și lepădate. Mântuirea noastră stă în ruperea împărtășirii cu satana și refacerea împărtășirii cu Dumnezeu.

PARTEA ÎNTÂI

Tot neamul omenesc se află în pieire, în cădere. Ne-am lipsit de împărtășirea cu Dumnezeu chiar în rădăcina și în izvorul nostru: în protopărinții noștri, prin păcatul lor cel de bună voie. Ei au fost făcuți fără de prihană, neîmpărtășiți păcatului și stricăciunii; chiar de la facerea lor au fost făcuți părtași Sfântului Duh; primind ființare firească după omenitate, au primit totodată și ființare suprafirească din unirea cu Firea Dumnezeiască. Lepădând de bună voie supunerea față de Dumnezeu, intrând de bună voie în supunere față de diavol, ei au pierdut împărtășirea cu Dumnezeu, libertatea și vrednicia lor, s-au dat în supunere și robie duhului căzut. Ei de bunăvoie au lepădat viața, au chemat asupra lor moartea; ei de bunăvoie au stricat întregimea binelui dăruit lor atunci când au fost făcuți, s-au otrăvit pe sine prin păcat¹⁹⁰. Ca începători ai neamului omenesc, ei au împărtășit și nu conținesc a împărtăși boala lor, pieirea lor, moartea lor întregii omeniri. Adam, făcut după atotsfântul Chip și atotsfânta Asemănare a lui Dumnezeu, care era dator să nască urmași pe măsură, a spurcat Chipul, a nimicit Asemănarea a dat naștere unor urmași pe măsura chipului spurcat și asemănării nimicite. Sfânta Scriptură, care dă mărturie că omul este făcut după Chipul lui Dumnezeu (Fac. I, 27), lipsește de această mărturie pe fiii lui

¹⁹⁰ Rugăciunea de dimineață ce vine după „Doamne miruiește” de 12 ori.

Adam. Scriptura spune despre ei că s-au născut după chipul lui Adam (Fac. V, 3), adică așa cum s-a făcut Adam după cădere. Din pricina pierderii asemănării, chipul s-a făcut netrebnic¹⁹¹, în numele fiecărui om ce intră în ființarea căderii¹⁹², Scriptura aduce amara mărturisire: *întru fărădelegi m-am zămislit și întru păcate m-a născut maica mea* (Ps. L, 6). Oamenii s-au făcut vrăjmași ai lui Dumnezeu, ai Făcătorului lor (Rom. V, 10).

Dumnezeu, din negrăita Sa milostivire, a chemat din nou neamul omenesc la împărtășirea cu Dânsul. El a săvârșit asta printr-un mijloc cum nu se poate mai minunat, mai neurmat. Printr-una din Cele Trei Fețe¹⁹³ ale Sale, prin Cuvântul Cel Atotsfânt, El a primit omenita-tea, zămislindu-se în pântecul Preasfintei Fecioare prin lucrarea Atotsfântului Duh, înlăturând de la Sine obișnuita zămislire omenească din sămânță bărbătească - zămislire ce a împărtășit tuturor oamenilor molima păcatului. Astfel, în neamul omenesc S-a arătat un Om fără de prihană, așa cum a fost zidit strămoșul Adam. Acest Om fără de prihană era părtaș al Dumnezeieștii Firi, asemenea celui întâi-zidit, dar în măsură neasemuit mai mare: cel întâi-zidit era om sfânt prin har, iar Dumnezeu înomenit s-a făcut Dumnezeu-Om. El a luat asupra Sa toate păcatele omenești. El a putut să facă asta, deoarece, fiind om, era totodată și Dumnezeu Atotputernic, Atotdesăvârșit. Luând toate păcatele omenești asupra Sa, El S-a adus pe Sine dreptății Dumnezeiești ca jertfă atotrăscumpărătoare pentru omenirea păcătoasă. El a săvârșit răscumpărarea, fiindcă putea s-o facă. În chip nemărginit și nesfârșit, El a răscumpărat prin pătimirile și moartea Sa numeroasele, însă mărginitele ca număr, păcate ale omenirii - și Sfânta Scriptură mărturisește cu toată dreptatea despre El: *Iată Mielul lui Dumnezeu, Care ridică păcatul lumii* (In. I, 29). Dumnezeu-Omul înlocuiește înaintea lui Dumnezeu prin Sine atât întreaga lume, cât și pe fiecare om în parte. Virtuțile, atât de obște cât și aparte, care își au izvorul în firea căzută, și-au pierdut însemnătatea după frtomenirea lui Dumnezeu: ele sunt înlocuite de marea lucrare Dumnezeiască: *cred în Cel pe Care L-a trimis Dumnezeu* (In. VI, 29). În această mare lucrare Dumnezeiască e cuprinsă și mântuirea, așa cum a mărturisit Mântuitorul însuși: *Și aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, Singurul Dumnezeu Adevărat, și pe Cel pe Care L-ai trimis - Iisus Hristos* (In. XVII, 3). Virtuțile creștinului trebuie să izvorască din Hristos, din firea omenească cea înnoită de El, nu din firea căzută, întrucât căderea noastră stă nu în nimicirea binelui din firea noastră - aceasta este însușirea căderii îngerilor lepădați - ci în amestecarea binelui nostru firesc cu răul care nu ne e firesc, firea noastră căzută are faptele bune și virtuțile sale proprii. Pe acestea le săvârșesc păgânii, mahomedanii și toți cei străini de Hristos. Faptele bune și virtuțile lor, fiind spurcate de amestecul răului, sunt nevrednice de Dumnezeu, împiedică împărtășirea cu El, lucrează împotriva mântuirii noastre. Să lepădăm acest bine părut - sau, mai bine zis, cât se poate de mare rău! Să lepădăm lucrarea firii căzute! Să ne încredințăm trezviei pe care ne-o poruncește Credința în Hristos ! Să încetăm a ne duce viața așa cum ne arată înțelegerea noastră căzută, așa cum ne trage inima noastră căzută ! Să începem a ne duce viața așa cum ne arată poruncile evanghelice, așa cum cere voia lui Dumnezeu. Viețuind astfel, ne vom

191 *Epistola Sfântului Grigorie Paianta către monahia Xenia.*

192 Despre deosebirea dintre chipul și asemănarea lui dd în om, vezi scrierile sf. Dimitrie al Rostovului. *Hronicul*, vol. 4, pg. 15, ediția 1840.

193 Existența în starea căzută.

mântui.

Cei care dau faptelor bune ale firii căzute un preț mare pe care acestea nu îl merită cad în cât se poate de mare păcătoșenie sufletească. Ei cad, fără să o priceapă, în defăimarea și lepădarea lui Hristos. Adesea se aude din partea lor întrebarea: „De ce să nu se mântuiască păgânii, mahomedanii, luteranii și toți cei asemenea lor, vrăjmașii pe față sau ascunși ai creștinismului ? Printre ei sunt mulți oameni dintre cei mai împodobiți cu virtuțile". Este limpede că această întrebare și obiecție apar din desăvârșita necunoaștere a ceea ce alcătuiește pierzania și mântuirea omului. Este limpede că prin această întrebare și obiecție e desființat Hristos, este exprimată ideea că Răscumpărarea și Răscumpărătorul nu sunt ceva neapărat trebuincios pentru oameni, că pentru mântuirea lor oamenii pot face îndeajuns cu propriile mijloace. Pe scurt: prin această întrebare și obiecție este lepădat creștinismul.

Virtuțile firii omenești căzute și-au avut prețul lor, la fel ca rânduielele Vechiului Legământ, mai înainte de venirea lui Hristos; ele l-au adus pe om în stare a-L primi pe Mântuitorul. *Lumină am venit în lume, a spus Dumnezeu-Omul despre venirea Sa la oameni, si au iubit oamenii mai mult întunericul decât Lumina, că erau faptele lor rele: că tot cela ce face rele urăște Lumina și nu vine la Lumină, ca să nu se vădească lucrurile lui; iar cel ce face adevărul vine la Lumină, ca să se arate lucrurile lui că întru Dumnezeu sunt lucrute* (In. III, 19-21). Celor care au îndrăgit păcatul le este propriu să îl lepede pe Hristos, fiindcă Hristos poruncește părăsirea păcatului îndrăgit de păcătoși. Celor care iubesc virtutea le este propriu să alerge la Hristos și să se lipească de El, fiindcă plinirea (deplinătatea) binelui iubit de ei, Hristos este.

Nu la față caută Dumnezeu, ci în tot neamul cel ce se teme de El și face dreptate primit este la Dânsul (Fapte X, 34-35). Aceste cuvinte le-a rostit Sfântul Apostol Petru cu prilejul chemării la Credință de către Dumnezeu a unui om din neamuri: Corneliu sutașul. Năzuința către virtutea cea adevărată l-a pregătit și l-a făcut pe Corneliu în stare să primească mântuirea. Așa trebuie să înțelegem cuvântul *primit*, după tâlcuirea marelui învățător al Bisericii, Sfântul Ioan Gură de Aur¹⁹⁴; așa e lămurit acest cuvânt și de însăși istorisirea înfățișată în Faptele Apostolilor de către Sfântul Evanghelist Luca. Corneliu, deși era din neamuri, însă, părăsind idolii, se ruga cu osârdie numai Dumnezeului Celui Adevărat și dădea milostenie îmbelșugată. O dată, în vreme ce el se ruga, i s-a înfățișat îngerul lui Dumnezeu și i-a grăit: *Corneliu! Rugăciunile tale și milosteniile tale s-au suit întru pomenire înaintea lui Dumnezeu. Și acum, trimite în lopi bărbați, și cheamă pe oarecare Simon, ce se numește Petru (Apostolul): acesta îți va spune ce trebuie să faci* (Fapte X, 8-6). Rugăciunile și milosteniile lui Corneliu erau atât de puternice că Milostivul Dumnezeu a căutat la ele; însă nu ele în sine i-au adus mântuirea lui Corneliu. Ele l-au făcut în stare să creadă în Hristos, iar credința în Hristos i-a adus mântuirea. Iată adevăratul preț al binelui firii căzute! Acest bine are preț atunci când duce la Hristos; iar atunci când el, mulțumindu-se cu sine însuși, se desparte de Hristos, devine un foarte mare rău, răpindu-ne mântuirea pe care Hristos o dăruiește, mântuirea pe care acest bine nu poate să o dea nicidecum de la sine.

Asemenea lucrării binelui firesc este lucrarea Vechiului Testament, înainte de venirea lui Hristos, abaterea de la el devenea înstrăinare de

---

194 Persoane.

Dumnezeu (Gal. V, 4). Vechiul Legământ era slujitor al mântuirii, pregătind oamenii pentru Credința în Hristos, prin care este dăruită mântuirea; însă pentru iudei, care au vrut să rămână pentru totdeauna în Legământul Vechi, el s-a făcut mijlocitor, unealtă a pierzaniei. Păcătoșenia pierzătoare de suflet a iudeilor stă în aceea că ei, din lucrarea trufiei și părerii de sine, au dat Legământului dat lor de Dumnezeu altă însemnătate decât îi dăduse lui Dumnezeu, și pentru Vechiul Legământ, care era o umbră frumoasă a Adevărului - a Legământului celui Nou, au lepădat Legământul cel Nou; de dragul umbrei, ei au lepădat ceea ce umbra preînchipuia; de dragul călăuzei vremelnice către mântuire, au lepădat mântuirea însăși, au lepădat Răscumpărarea și pe Răscumpărătorul.

Deopotrivă pierzătoare de suflet este păcătoșenia celor care, orbiți de trufie și părere de sine, dau faptelor bune pe care ei le fac, faptelor firii căzute, un preț ce nu le este propriu. „Tâlhar și răpitor”, spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „e cel care *nu intră pe ușă, ci sare pe aiurea* (In. X, 1): așa este și cel ce se îndreptează pe sine fără Hristos, Cel Care îndreptează¹⁹⁵. Toți sfinții, părăsind dreptatea lor, căutau dreptatea lui Dumnezeu, și în ea au găsit (sfânta) dragoste, cea ascunsă de fire¹⁹⁶” -de firea pe care a stricat-o căderea. Firea, fiind stricată prin cădere, are stricată și dreptatea. *Am rătăcit*, spune Proorocul, *și ne-am făcut ca niște necurați topi, și ca o cârpă lepădată toată dreptatea noastră* (îs. LXIV, 6). *De la picioare până la cap nu e în el, în omul căzut, loc întreg* (îs. I, 6).

Răul ce ne-a lovit - tâlcuiesc Părinții cuvintele Prorocului - nu este rău din parte, ci în întregul trup, a cuprins întreg sufletul, a pus stăpânire pe toate puterile lui¹⁹⁷. Nu a rămas în firea noastră nici o părticică nevătămată, nemolipsită de păcat; nici o lucrare a noastră nu poate scăpa neamestecată cu răul. Atunci când apa e amestecată cu vin sau oțet, fiecare picătură din ea va fi amestec; așa și firea noastră, amestecată fiind cu răul, are amestecul răului în fiecă vâdire a lucrării sale. întreaga moștenire și vrednicie a noastră este în Răscumpărătorul¹⁹⁸. *Omul se îndreptează doar prin credința lui Iisus Hristos* (Gal. II, 16). Pentru a ne impropria Răscumpărătorului prin credința vie în El, este nevoie să ne lepădăm deplin de sufletul nostru (Le. XIV, 26)¹⁹⁹, adică nu numai de păcătoșenia, ci și de dreptatea firii căzute. Năzuința de a ne păstra dreptatea cea spurcată de păcat a firii căzute este lepădare cu lucrul de Răscumpărătorul. *Cei ce vreți să vă îndreptați prin Lege - Legea lui Moisi sau legea firească (naturală) - v-ați înstrăinat de Hristos, ați căzut din har* (Gal. V, 4), spune Apostolul. *Cade este prin Lege dreptatea, Hristos în zadar a murit* (Gal. II, 21). Asta înseamnă că în felul de a gândi ce recunoaște că dreptatea omenească are vreun preț înaintea lui Dumnezeu după ivirea creștinismului e, fără îndoială, o concepție hulitoare care dospește tot acest fel de a gândi, concepție care crede că Hristos este facultativ pentru mântuire, concepție de aceeași greutate cu lepădarea de Hristos. Domnul le-a zis fariseilor ce se sileau să-și păstreze dreptatea proprie: *Ziceți: „Vedem” - pentru aceasta, păcatul vostru rămâne* (In. IX, 41). *N-am venit să chem pe cei drepecți, ci pe cei păcătoși la pocăință* (Mt. IX, 13). Asta înseamnă că cei ce nu-și socotesc păcatele drept păcate, iar dreptatea proprie drept zdreanță netrebnică, spur-

195 Omilia 23 la Faptele Apostolilor.

196 Omilia 31, cap. 4.

197 Omilia 37, cap. 2.

198 Preacuviosul Avvă Dorotei. Învățătura I, Despre lepădarea de lume.

199 Preacuviosul Marcu Ascetul, *Despre legea duhovnicească*, cap. 4.

cată și sfâșiată prin părtășia cu păcatul și cu satana, se înstrăinează de Răscumpărătorul - mărturisindu-L, poate, cu gura, prin lucrarea lor și în duhul lor se leapădă de El. Sfântul Apostol Pavel, care fusese neprihănit după Legea lui Moisi și după legea firii, socotea dreptatea sa *pagubă a fi pentru covârșirea cunoștinței lui Hristos Hsus, Domnul*. El s-a lepădat de dreptatea sa, socotind-o *gunoi, ca pe Hristos să dobândească*, precum spune Marele Pavel, *neavând dreptatea mea cea din Lege, ci pe ceea ce este prin credința lui Hristos, care e de la Dumnezeu dreptate întru credință* (Fii. III, 4-9). *Iar căutând să ne îndreptăm întru Hristos, ne-am aflat și singuri păcătoși* (Gal. II, 17): fiindcă nu este cu putință a ne apropia de Hristos și a ne impropria lui fără a te fi recunoscut pe tine însuși, fără fățarnicie, drept păcătos - păcătos pierit, ce n-are nici o îndreptare proprie, nici o vrednicie proprie. *Din faptele Legii nu se va îndrepta nici un trup înaintea Lui: că prin Lege este cunoștința păcatului. Iar acum, afară de Lege s-a arătat dreptatea lui Dumnezeu, fiind mărturisită de Lege și prooroci; iar dreptatea lui Dumnezeu e, prin credința lui Hristos, la toți și peste toți cei ce cred: că nu e osebite, pentru că toți au păcătuțit, și sunt lipsiți de slava lui Dumnezeu, îndreptându-se în dar cu harul Lui prin răscumpărarea cea întru Hristos Iisus* (Rom. III, 20-24).

Potrivit legii nestrămutate a nevoinței, recunoașterea și simțirea îmbelșugată a păcătoșeniei noastre, recunoaștere și simțire dăruită de harul Dumnezeiesc, premerge tuturor celorlalte daruri harice. Ea pregătește sufletul pentru primirea acestor daruri. Sufletul nu-i în stare să le primească pe acestea dacă nu vine mai înainte în starea fericitei sărăcii a duhului. „Când mintea vede păcatele sale, care-s asemenea la număr cu nisipul mării, asta slujește drept semn al începutului luminării sufletului, semn al însănătoșirii lui”²⁰⁰. Ajungând în această stare, Ierarhul Tihon al Voronejului²⁰¹ a zis: „Cunoaștem păcatele noastre: iată, acesta e începutul pocăinței... Ne pocăim, recunoaștem că nu suntem vrednici de nimic. Cu cât ei (bineplăcuții lui Dumnezeu) se socot pe sine mai nevrednici, cu atât Dumnezeu, ca un Bun și Milostiv, îi învrednicește mai mult... Ce e al nostru propriu ? Neputința, stricăciunea, întunericul, răutatea, păcatele”²⁰². Să ne ferim de rătăcire, care aduce moarte! Să ne temem de lepădarea de Hristos, care este împreună cu rătăcirea! Să ne temem de pierderea neîndoielnică a mântuirii, care urmează gândului mincinos, potrivit Adevărului! Prevederea e cu atât mai trebuincioasă în vremurile noastre cu cât acum e răspândită cu deosebite strădanii propovăduirea „înalțelor virtuți și reușite” ale omenirii căzute, cu scopul mărturisit de a-i atrage pe toți în arena acestor virtuți și acestei sporiri. Batjocorind atotsfântul bine al creștinismului, această propovăduire se străduie să insuflă dispreț și ură față de el.

Faptele mântuirii sunt faptele Credinței, faptele Legământului celui Nou. Prin aceste fapte e împlinită nu înțelegerea omenească, nu voia omenească, ci voia Atosfântului Dumnezeu, descoperită nouă în poruncile Evangheliei. Creștinul ce dorește să moștenească mântuirea este dator a săvârși următoarele fapte:

1) A crede în Hristos așa cum poruncește Dumnezeu să credem în El, adică să primească învățătura despre Dumnezeu cea descoperită (revelată) de Dumnezeu, să primească creștinismul păzit în toată curăția și plinătatea în sânul Bisericii Ortodoxe celei sădite de Dumne-zeu-Omul în Răsărit,

200 Această cerință o arată răspicat toți Evangheliștii.

201 Sfântul Petru Damaschinul. Cartea 1, art. 2. *Dobrotoliubie*, tom 3.

202 Sfântul Tihon din Zadonsk (n. tr.).

răspândite din Răsărit în lume, și care până acum numai în Răsărit a rămas întreagă și ține învățătura creștină cea predanisită de Dumnezeu nesmintită, fără s-o schimbe și fără să amestece în ea învățături omenești și drăcești²⁰³. *Cel ce se apropie de Dumnezeu, spune Apostolul, trebuie să creadă cum că El este, și că celor ce-L caută pe Dânsul e Dătător de plată* (Evr. XI, 6). Învățătura creștină a fost vestită prin propovăduirea ei în toată lumea, și e primită prin credință. Fiind învățatură Dumnezeiască, învățatură de Dumnezeu descoperită (revelată), mai presus de înțelegerea omenească, ea nu poate fi primită altfel decât prin împreună-simțirea inimii, prin credință. Credința, prin însușirea ei firească, poate primi și impropria minții ceea ce este de nepătruns pentru minte și nu se poate primi pe calea obișnuită a judecății logice. *Cel ce va crede și se va boteza, a zis Domnul, se va mântui; iar ce nu va crede, osândit va fi* (Mc. XVI, 16).

2) Cel ce a crezut este dator să aducă prinos de pocăință pentru viața sa cea de bunăvoie păcătoasă dinainte și să aibă hotărâre neclintită de a duce viață plăcută lui Dumnezeu. *După Sfântul Ce v-a chemat pe voi, poruncește creștinilor Sfântul Apostol Petru, și voi fiți sfinți întru toată petrecerea, ca fii ai ascultării, nepotrivindu-vă poftelor de mai înainte ale necunoștinței voastre* (I Pt. 1,15,14). Nu este cu putință nici a ne impropria lui Dumnezeu, nici a rămâne în această stare, dacă rămânem și petrecem cu statornicie în viața păcătoasă. Noul Legământ vestește tuturor celor ce se apropie de Dumnezeu, ca primă condiție a apropierii de Dumnezeu, pocăința. Propovăduitorul care a început propovăduirea Noului Legământ, mare Ioan, Înainte-Mergătorul Domnului, a început propovăduirea sa chemând la pocăință. *Pocăiți-vă*, le spunea el oamenilor lepădați și iar chemați la împărtășirea cu Dumnezeu, *că s-a apropiat împărăția Cerurilor* (Mt. III, 2). Cu aceste cuvinte și-a început propovăduirea Sa Domnul însuși: *De atunci a început Hsus a propovădui și a zice: „Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția Cerurilor”* (Mt. IV, 17). Cu aceste cuvinte le-a poruncit Cuvântul lui Dumnezeu sfinților Apostoli să înceapă propovăduirea lor, trimitându-i mai întâi *la oile cele pierdute ale casei lui Israil*, ce se împotmoliseră în pierzare în pofida preînchipuirii date lor a împărtășirii cu Dumnezeu. *Mergând*, a poruncit Apostolilor Cuvântul lui Dumnezeu, *propovăduiți zicând: „S-a apropiat împărăția Cerurilor”* (Mt. X, 7). Chemarea la credință și pocăință Dumnezeiești. Ascultarea de această chemare este neapărat trebuincioasă pentru mântuire: ea este împlinire a atotsfintei voi a lui Dumnezeu.

3) Cei ce au crezut în Dumnezeu, care au lepădat viața păcătoasă pentru a intra în împărtășire cu Dumnezeu, intră în această împărtășire prin mijlocirea tainei creștinești începătoare: Sfântul Botez. Botezul este naștere în viața Dumnezeiască. Este cu neputință a intra în ființarea cea după fire fără a te naște după legea firii; este cu neputință a intra în împărtășire cu Dumnezeu, împărtășire în care stă adevărata noastră viață sau altfel spus mântuirea noastră, fără a intra în creștinism prin mijlocirea Sfântului Botez. Așa a rânduit Dumnezeu. Prin botez, intrăm în *cea de-a doua ființare* (Tit III, 5)²⁰⁴, adică în aceea sfântă ființare care i-a fost dăruită lui Adam la facerea lui, pe care el a pierdut-o atunci când a căzut și care ne-a fost înapoiată de către Domnul nostru Iisus Hristos. *Dacă nu se va naște cineva de sus, a grăit Domnul, nu va putea vedea împărăția lui Dumnezeu. De nu se va naște*

203 *Scrisori de chilie*, voi. 15, scrisorile 73,70 și 11.

204 *Molitifelnic*, Rânduiala spovedaniei.

cineva din apași din Duh, nu va putea să intre întru împărăția lui Dumnezeu (In. III, 3, 5). Născându-ne după trup, noi suntem urmașii strămoșului nostru după trup, Adam, care ne dă ființă dimpreună cu moarte veșnică; prin mijlocirea Sfântului Botez, devenim urmași duhovnicești ai Dumnezeu-Omului, Care, după mărturia Proorocului, este *Dumnezeu Tare, Stăpânitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să vină* (îs. IX, 6), Care, născându-ne duhovnicește, nimicește în noi temeiul morții cel sădit de nașterea după trup, și ne dăruiește viața veșnică, mântuirea, fericirea în Dumnezeu. Sfântul Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul ne vestește cu privire la cei ce au crezut în Dumnezeu și au fost renăscuți prin Sfântul Botez: *Câți L-au primit pe Dânsul, le-a dat stăpânire ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele Lui, care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut* (In. 1,12-13).

Sfântul Botez, după ce ne-a făcut fii ai lui Dumnezeu, reface libertatea noastră, reface puterea voinței noastre, lasă în stăpânirea noastră dacă vom rămâne fii ai lui Dumnezeu sau vom lepăda înfierea²⁰⁵. Așa a fost lăsată și strămoșilor noștri în rai stăpânirea de a rămâne veșnic în fericire sau a o pierde. *Drept aceea, se cade nouă mai mult să luăm aminte, adică să luăm seama la' noi înșine cu sârguință deosebită, ca nu cândva să cădem* (Evr. II, 1). Sfântul Botez este pecetluit de altă taină, ce îi urmează în chip nemijlocit: Sfânta Mirungere. Pe bună dreptate este numită această taină pecete, la fel cum Sfântul Botez pe bună dreptate poate fi numit legământ între Dumnezeu și om. Pecetea ce pecetluiește legământul acesta este Sfânta Mirungere.

4) Rămânerea întru înfierea de către Dumnezeu pe care ne-o aduce Sfântul Botez este sprijinită de viețuirea după poruncile evanghelice; rămânerea întru această înfiere este pierdută prin abaterea de la viețuirea după poruncile evanghelice. Amândouă aceste lucruri au fost mărturisite de Domnul însuși: *Dacă veți păzi poruncile Mele, a grăit El, veți rămâne întru Mine. De nu rămâne cineva întru Mine, e scos afară ca vița și se usucă: si o adună pe ea, și în foc o aruncă, și o arde* (In. XV, 10, 6). Pentru mântuire e de neapărată trebuință ca cel botezat întru Hristos să viețuiască după așezământul de lege al lui Hristos.

5) Dumnezeu-Omul, după ce ne-a născut întru mântuire prin Sfântul Botez, ne aduce în cea mai strânsă împărtășire cu Sine prin altă mare și nepătrunsă taină: taina Euharistiei, prin mijlocirea căreia unim și amestecăm²⁰⁶ trupul și sângele nostru cu trupul și sângele Dumnezeu-Omului. *Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, a grăit Domnul, petrece întru Mine și Eu în el. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică. De nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață întru voi* (In. VI, 56, 54,

53). Dumnezeu-Omul, prin mijlocirea acestei taine, ne-a rupt cu desăvârșire de înrudirea cu Adam cel vechi și ne-a adus în cea mai strânsă înrudire, în unire cu Sine. Cum să nu se mântuiască cei ce alcătuiesc una cu Dumnezeu-Omul ? *Unde va fi trupul, acolo se vor aduna și vulturii* (Le. XVII, 37) ce se hrănesc cu acest trup, dă mărturie Sfânta Evanghelie. Gustând cu vrednicie și deseori din hrana cea duhovnicească ce s-a pogorât din Cer și a dat viață lumii, ne facem vulturi duhovnicești, ne ridicăm din josimile stării trupești la înălțimile stării duhovnicești, ne înălțăm în zbor acolo unde a înălțat firea Sa

205 în rusă *pakibitie*, ad litteram „cea de-a doua ființare”, față de nașterea a doua din traducerea românească.

206 Preacuviosul Avvă Dorotei, învătătura 1.

omenească și trupul Său omenesc Dumnezeu-Omul, Care dintru început era în Dumnezeu Tatăl după Dumnezeirea Sa, Ce a șezut de-a dreapta Tatălui cu firea omenească după ce a săvârșit răscumpărarea oamenilor.

6) Pentru sprijinirea neputinței noastre, pentru tămăduirea rănilor pricinuite nouă de păcatele pe care le-am săvârșit după Botez, pentru păstrarea în întregime a sfințeniei cu care am fost pecetluiți prin Sfântul Botez, Dumnezeu ne-a dăruit taina Mărturisirii. Prin taina aceasta e înnoită și refăcută starea dobândită prin Sfântul Botez²⁰⁷. La taina Mărturisirii trebuie să alergăm cât se poate de des: sufletul omului ce are obiceiul de a-și mărturisi păcatele adesea este oprit de la păcate de gândul la spovedania care îl așteaptă; dimpotrivă, păcatele nemărturisite se înnoiesc lesne, ca și cum ar fi săvârșit în loc întunecos ori în vremea nopții²⁰⁸.

PARTEA A DOUA

Evangelhia amintește de două stări fericite: starea de mântuire și starea desăvârșirii creștine. Un oarecare tânăr bogat și de neam a căzut la picioarele Dumnezeu-Omului și L-a rugat să-i spună cum să se poarte pentru a moșteni viața veșnică, mântuirea. Iudeului, adică celui ce avea dreaptă credință în Dumnezeu, Domnul i-a răspuns: *Dacă voiești să intri în viață, păzește poruncile* (Mt. XIX, 17). Când tânărul a întrebat ce porunci să păzească, Domnul i-a arătat o singură poruncă, ce hotărniceste legăturile [definește relațiile] plăcute lui Dumnezeu ale omului cu aproapele, fără a pomeni de poruncile care hotărnicesc legătura omului cu Dumnezeu, fiindcă acestea erau știute de iudei și păzite cu scumpătate (cel puțin la vedere). Boala morală și religioasă a iudeilor din vremea venirii pe pământ a lui Dumnezeu întrupat se schimbase.

Boala se schimbase în forma ei văzută, rămânând în esența ei aceeași ca înainte - năzuința către lepădarea de Dumnezeu. Iudeii nu vedeau nebiruita aplecare spre închinarea la idoli, care a bântuit și nimicit bunăstarea lor duhovnicească și lumească de-a lungul unei mii întregi de ani, cât a trecut de la ieșirea lor din Egipt și până la strămutarea în Babilon. Nu prin închinarea la idoli îi atrăgea de acum satana să se lepede de Dumnezeu și să se închine lui: el a născocit și le-a pregătit o altă cursă, mai lucrătoare, o altă prăpastie pierzătoare, neasemuit mai adâncă și mai întunecată. Satana i-a lăsat pe iudei să slujească la arătare adevăratului Dumnezeu - și nu numai: el i-a atras la o cinstire foarte mare și rătăcită a rânduielilor ritualice și datinilor din bătrâni, furându-le totodată cinstirea față de poruncile lui Dumnezeu: el i-a atras la studierea cât se poate de amănunțită și subtilă a Legii lui Dumnezeu după slovă, și totodată le-a furat studierea Legii lui Dumnezeu cu viața; cunoașterea după slovă a Legii lui Dumnezeu, el a întrebuițat-o ca mijloc de atragere în cea mai amarnică trufie, în cea mai cumplită părere de sine, ce au făcut ca ei, numindu-se „fii ai lui Dumnezeu” și înfățișându-se celorlalți ca atare, să fie în fapt vrăjmași ai lui Dumnezeu și fii ai diavolului (In. VIII, 44). Sub pretextul păzirii credincioșiei față de Dumnezeu, ei L-au lepădat pe Dumnezeu; sub pretextul păzirii împărtășirii cu Dumnezeu, ei au lepădat împărtășirea cu Dumnezeu, s-au molipsit de ură

207 Amestecă-Te cu noi și amestecă trupul Tău în noi". Aceste cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur sunt pomenite de sfinții Xanthopuli în al 92-lea cap al scrierii lor despre liniștire și rugăciune. *Dobrotoliubie*, tom 2.

208 *Molitfelnic*, Rânduiala mărturisirii.

satanică față de Dumnezeu, au pecetluit această ură cu uciderea de Dumnezeu²⁰⁹. Toate acestea s-au întâmplat din pricina părăsirii vieții plăcute lui Dumnezeu! Toate acestea s-au întâmplat din pricina părăsirii legăturilor cu aproapele poruncite de Dumnezeu, părăsire ce face ca legăturile cu Dumnezeu, păzite la arătare, să devină moarte. Din această pricină, Mântuitorul îi înalță pe iudeul ce-L întrebase cum să se mântuiască la legăturile cu aproapele pe care le-a poruncit Dumnezeu. Așijderea și fiecare creștin dreptslăvitor, de vrea să treacă de la viața ușuratică la viața cu luare-aminte, de vrea a se îndeletnici cu mântuirea sa, este dator, în primul rând, să își întoarcă luarea-aminte asupra legăturilor sale cu aproapele. În aceste legături, el este dator să îndrepte tot ce poate îndrepta, să aducă pocăință nefățarnică înaintea lui Dumnezeu pentru tot ce nu mai are cum să îndrepte și să se hotărască la lucrarea bineplăcută lui Dumnezeu. *Iată, I-a zis Domnului vameșul Zaheu, jumătate din averea mea dau săracilor, și de am năpăstuit pe cineva cu ceva, întorc împătrit.* El a auzit veselitoarea hotărâre a Atotbunului și Atotputernicului Domn, Care rămâne și acum tot atât de Bun și tot atât de Atotputernic: *Astăzi s-a făcut mântuire casei acesteia, pentru că și acesta fiu al lui Avraam este: că a venit Fiul Omului să caute și să mântuiască pe cel pierdut* (Le. XIX, 8-10). Urmașul lui Avraam după trup a fost recunoscut de Dumnezeu ca urmaș al lui Avraam atunci când s-a hotărât să viețuiască în chip bineplăcut lui Dumnezeu: de aici reiese că înainte vreme nu era recunoscut ca atare, în ciuda dreptului nașterii după trup. Și creștinul, atâta vreme cât duce viață păcătoasă, potrivit poruncilor evanghelice, nu este socotit creștin, chiar dacă are dreptul la acest nume în urma adăugării la sfânta seminție creștinească prin Botez. Ce folos că mărturisești cu vorbele, dacă te lepezi cu faptele? Domnul a făgăduit: *Voi mărturisi lor, celor ce nu le pasă de plinirea poruncilor evanghelice, că „niciodată nu v-am știut pe voi. Depărtați-vă de la Mine, cei ce lucrați fărădelegea !”* (Mt. VII, 23). Pentru mântuire este nepărat trebuincioasă împlinirea tuturor așezămintelor evanghelice, păstrate în cuvenita neștirbire numai de Sfânta Biserică Ortodoxă.

Sus-pomenitul tânăr, auzind de la Domnul că pentru a se mântui trebuie să trăiască după poruncile lui Dumnezeu, a grăit: *Toate acestea le-am păzit din tinerețile mele: ce încă îmi lipsește? Zis-au Hsus lui: De voiești să fii desăvârșit, mergi, vinde-ți averile tale și le dă săracilor, și vei avea comoară în cer: și vino, urmează Mie* (Mt. XIX, 20-21; Mc. X, 20-21). Omul se poate mântui și păstrându-și averea, trăind în mijlocul lumii; pentru a căuta desăvârșirea trebuie să te lepezi mai întâi de lume. Mântuirea este neapărat trebuincioasă pentru toți; căutarea desăvârșirii este lăsată în seama celor ce o vor. Pildă a desăvârșirii creștine vedem în sfinții Apostoli, cum a mărturisit despre sine și despre ei Sfântul Apostol Pavel, grăind: *Câți desăvârșiți suntem, aceasta să gândim* (Filip. III, 15): că desăvârșirea creștină, fiind viețuire în Dumnezeu, e o arenă nesfârșită de sporire, după măsura nesfârșirii lui Dumnezeu (Filip. III, 20,12). „Această desăvârșită, dar care nu cunoaște săvârșită, desăvârșire a celor desăvârșiți, precum mi-a spus unul ce a gustat-o”, spune Sfântul Ioan Scărarul, „atât de mult sfințește mintea și o răpește de la tot ce e materialnic, încât cea mai mare parte a vieții, după ajungerea la limanul ceresc, o ține ridicată în vederea duhovnicească, ca pe una ce e răpită la cer. Bine zice despre aceasta cel care a cercat-o pe ea: Că

209 Scara, Cuvântul 4, cap. 53.

ai lui Dumnezeu cei puternici ai pământului ridicatu-s-au foarte (Ps. XLVI, 8)²¹⁰. Despre aceasta a zis cel ce a fost răpit până la al treilea cer și a rămas să viețuiască acolo cu simțirile și gândurile inimii: *Petrecerea noastră în ceruri este* (Filip. III, 20). Desăvârșirea stă în împărtășirea vădită de Duhul Sfânt, Care, sălășluin-du-Se în creștin, strămută toate doririle și toată cugetarea lui în veșnicie. Această stare a sufletului său o mărturisea Sfântul David atunci când dădea mărturie despre sine: *Duhul Domnului a grăit întru mine, și cuvântul Lui pe limba mea* (2 împ. XXIII, 2). Lucrarea Sfântului Duh 1-a putut face pe David să spună: *Cât de iubite sunt locașurile Tale, Doamne al puterilor / Dorește și se sfârșește sufletul meu spre curțile Domnului: inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu Cel viu* (Ps. LXXXIII, 1-2). *În ce chip dorește cerbul spre izvoarele apelor, așa dorește sufletul spre tine, Dumnezeule, însetat-a sufletul meu spre Dumnezeu Cel Tare, Cel viu: când voi veni și mă voi arăta feței lui Dumnezeu ?* (Ps. XLI, 1-2). *Vai mie, că pribegia mea s-a îndelungat* (Ps. CXIX, 5). „Negustorul”, spune Sfântul Isaac Șirul, „atunci când se încheie negoțul lui și capătă partea care i se cuvine din câștig, grăbește să se întoarcă la casa lui: și monahul, până când nu se termină alergarea lucrării lui, nu vrea să se despartă de trup; iar atunci când simte în sufletul său că alergarea lui s-a terminat și a primit zălogul mântuirii, atunci începe începe să dorească de veacul cel ce va să vină... Minte ce a aflat înțelepciunea Duhului se aseamănă omului ce a aflat corabie pe mare. Când se urcă pe această corabie, neîntârziat plutește pe ea din marea lumii trecătoare în ostrovul veacului care va să vină. Simțirea veacului viitor în această lume este asemenea unui mic ostrov în mare: cel care a ajuns la acest ostrov nu se va mai osteni în valurile nălucirilor acestei lumi²¹¹.”

Preacuviosul Macarie cel Mare înfățișează desăvârșirea creștină în următoarele trăsături: „Se cuvine omului a trece, ca să zic așa, prin douăsprezece trepte ca să ajungă la desăvârșire. Dacă cineva a ajuns la această treaptă (a douăsprezecea), a ajuns la desăvârșire. Iarăși: când harul începe să lucreze mai slab, omul se pogoară cu o treaptă și stă pe cea de-a unsprezecea. Altul, bogat și îmbelșugat în har, stă totdeauna, ziua și noaptea, pe treapta desăvârșirii, fiind slobod și curat de tot, mereu tras și răpit în cele de sus. Dacă starea aceasta mai presus de fire arătată acum omului, știută lui din cercare, ar rămâne întotdeauna cu el, omul nu ar putea nici să ia asupra-și slujirea Cuvântului, nici să poarte vreun fel de osteneli, nici în împrejurările de nevoie să se grijească de sine ori de ziua de față, ci ar șede într-un colț răpit și parcă beat. Din această pricină, măsura deplină a desăvârșirii nu este dată omului, pentru ca el să se poată îngriji de frații săi și să se poată îndeletnici cu slujirea Cuvântului. Dar zidul e de acum dărâmat, și moartea biruită. - Acest lucru trebuie înțeles după cum urmează: precum într-un oarecare loc, chiar dacă o făclie este aprinsă și luminează în el, poate să fie totuși o putere a întunericului și văzduhul gros poate să îl întunece, așa și în lumina duhovnicească se poate afla oarece acoperământ. Ca atare, omul care se află în această lumină se mărturisește pe sine a nu fi încă desăvârșit și slobod de păcat cu totul. S-a stricat, ca să zic așa, și s-a dărâmat zidul despărțitului, însă numai în parte, iar nu cu totul și pentru totdeauna: fiindcă harul uneori povățuiește și întărește pe om mai cu tărie, alteori parcă ar slăbi și s-ar micșora, după cum este de folos omului. Cine a

210 Paginile Evangheliei, mai ales cap. XXXIII din Matei și cap. VIII din Ioan, sunt pline de locuri în care Domnul dă în vileag păgânătatea iudeilor.

211 *Scara*, Cuvântul 29, cap. 3.

atins în această viață treapta desăvârșirii și a cunoscut prin cercare veacul cel viitor ? Eu încă n-am văzut nici un om care să fi atins deplin desăvârșirea creștinească, să fie pe deplin slobod de toată patima. Chiar de cunoaște cineva odihna în har, ajunge la taine și descoperiri, gustă dulceața cea de negrăit a harului, cu toate astea și păcatul locuiește în el... încă nu am văzut nici om cu desăvârșire slobod: fiindcă și eu, în parte, am suit oarecând la această treaptă și am aflat că nu e nici un om desăvârșit (pe deplin)²¹². Tocmai din această pricină, cum am văzut, Sfântul Ioan Scărarul dimpreună cu mulți alți sfinți numea desăvârșirea omenească în creștinism desăvârșire nedesăvârșită, precum și Sfântul Apostol Pavel grăia: *Nu că acum am ajuns (la țintă) sau acum sunt desăvârșit: ci alerg, ca doară voi și ajunge, întru care si sunt ajuns de Hristos Iisus. Fraților ! Eu încă nu mă socotesc să fi ajuns, dar una fac: cele dinapoi uitându-le și către cele dinainte întinzându-mă, alerg la țintă, la răsplătirea chemării celei de sus a lui Dumnezeu întru Hristos Iisus* (Filip. III, 12-13).

Desăvârșirea creștină este dar al lui Dumnezeu, nu rod al osteneții și nevoinței omenești; prin nevoință doar se arată că dorința de a primi darul este adevărată și nefățarnică; prin nevoință, ce înfrânează și domolește patimile, firea omenească se face în stare și se pregătește de primirea darului. De om atârnă a se curați și a găti -și asta cu ajutorul lui Dumnezeu - sălaş în sine pentru Dumnezeu; venirea lui Dumnezeu în acest sălaş atârnă numai de buna voie a lui Dumnezeu (In. XIV, 32).

Neagonisirea și lepădarea de lume e o condiție neapărat trebuincioasă pentru atingerea desăvârșirii. Minte și inima trebuie să fie în întregime îndreptate spre Dumnezeu; toate piedicile, toate pricinile de împrăștiere trebuie îndepărtate; *oricine dintre voi care nu se leapădă de toate avuțiile sale, a grăit Domnul, nu poate să fi ucenic al Meu* (Le. XIV, 33). Nădăjduirea în avuția stricăcioasă trebuie înlocuită cu nădăjduirea în Dumnezeu, iar avuția însăși - cu făgăduința lui Dumnezeu, Care a zis: *NM văgrijiți zicând: Ce vom mânca ? - sau: Cu ce ne vom îmbrăca ? Că acestea toate neamurile le caută; că știe Tatăl vostru Cel Ceresc că trebuință aveți de acestea toate; ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și acestea toate se vor adăuga vouă* (Mt. VI, 31-33). În mijlocul tuturor lipsurilor, în mijlocul situației osteni-cioase în care creștinul ce s-a lepădat de avuții și de toate avantajele lumești pare că se aduce pe sine, el, având ca împreună-lucrător harul lui Dumnezeu, se pune în situația cea mai mulțumitoare cu putință, situație pe care lumea nu poate s-o dea nicicând slujitorilor săi. Această situație e zugrăvită de Sfântul Apostol Pavel în următorul chip: *întru toate puindu-ne pe noi înainte ca slujitori ai lui Dumnezeu, întru multă răbdare, în necazuri, în nevoi, în strâmătorări, întru bătaii, în temnițe, în neașezări, în osteneți, în privegheri, în posturi, întru curăție, întru cunoștință, întru îndelungă răbdare, în bunătate, întru Duhul Sfânt, în dragoste nefățarnică, întru cuvântul adevărului, în puterea lui Dumnezeu, prin armele dreptății cele de-a dreapta și cele de-a stânga, prin slavă și necinste, prin grăire de rău și laudă: ca niște înșelători și adevărați; ca niște necunoscuți și cunoscuți; ca cei ce murim și, iată, suntem vii; ca niște pedepsiți, însă nu omorâți; ca niște întristați, dar pururea bucurându-ne; ca niște săraci, însă pre mulți îmbogățind; ca nimic având, și toate avându-le* (2 Cor. 4-10). În această situație se aflau toți sfinții Apostoli, care au lăsat toate

și au mers în urma Domnului (Mt. XIX, 27). Ei nu aveau vreo avuție materialnică, dar au adus întregii lumi, scufundate într-o pierzare, bogăție duhovnicească fără de preț: cunoștința de Dumnezeu și mântuirea. Ei nu aveau vreo avuție materialnică, dar lumea întreagă era a lor: în orice oraș, în orice așezare, oriunde mergeau, Pronia lui Dumnezeu le pregătea și locuință și cele de trebuință trupului, și *câți* dintre cei ce credeau în Hristos *aveau țarini sau case, vânzându-le, aduceau prețurile celor vândute și le puneau la picioarele Apostolilor* (Fapte IV, 34-35). - în această situație se aflau sfinții mucenici, înainte de a purcede la nevoița, ei dădeau de obicei slobozenie robilor, iar avuția și-o împărțeau săracilor²¹³. După ce rupeau toate legăturile cu lumea, ei dezbrăcau de pe sine însăși haina - trupul - cea zămislită în păcate, se îmbrăcau în haina Sfântului Duh, în însuși Domnul nostru Iisus Hristos, preschimbau haina lor - trupul - din veșmânt trupesc și veșmânt duhovnicesc, din stricăcios în nestricăcios, din păcătos în sfânt, din pământesc în ceresc. Pătimirile sfinților mucenici aveau un caracter aparte: ei pătimeau nu ca fiii ai vechiului Adam, ci ca mădulare ale lui Hristos. Sfânta muceniță Felicitas era însărcinată în vremea când, pentru mărturisirea neclintită a credinței, a fost închisă într-o temniță întunecată și înăbușitoare, în temniță, ea a născut, în vremea nașterii, care a fost grea, Felicitas nu a putut să-și înfrâneze țipetele de durere. Din această pricină, unul din paznicii temniței i-a zis: „Dacă acum țipi așa, ce va fi cu tine când te vor da spre mâncare fiarelor?”. Ea a răspuns: „Acum pătimesc eu; dar atunci. Altul va pătimi întru mine, fiindcă eu pătimesc pentru El”²¹⁴. Mucenicia n-a fost nicicum o născocire omenească sau urmare doar a voinței omenești: e a fost dar al lui Dumnezeu pentru omenire, și ca atare a fost mai presus de fire, cum a zis și Sfântul Apostol Pavel: *Vouă vi s-a -dăruit pentru Hristos nu numai întru Dânsul a crede, ci și pentru Dânsul a pătimi* (Filip. I, 29). Asemenea muceniei, și monahismul e un dar al lui Dumnezeu. Monahismul este o nevoița mai presus de fire. El este tot mucenie în esența sa, doar pentru privirea superficială și neștiutoare apărând ca oarece altceva, nedefinit. Asemenea muceniei, monahismul cere să îi premeargă lepădarea de lume. Precum nevoița muceniei începe prin felurite sfâșieri ale trupului și se sfârșește prin moartea lui, așa și nevoița monahismului începe prin tăierea voii proprii și a socotințelor proprii, prin lepădarea de plăcerea trupească, și se sfârșește prin omorârea sufletului și trupului pentru păcat, învierea lor pentru Dumnezeu. După ce au stătut împotriva păcatului până la moarte, după ce au cumpărat biruința asupra lui prin necruțarea trupului în nevoițe mari, mai presus de fire, mulți monahi au trecut cu cea mai mare ușurință de la nevoița călugărească la nevoița mucenicească, potrivit înrudirii acestor nevoițe, ce stă în lepădarea de lume și de sine. Precum nevoița muceniei e de neînțelese pentru cel mândru, care slujește stricăciunii lumii, părând pentru el nebunie, așijderea e de neînțelese pentru acesta și nevoița călugăriei. Mucenicii, pe măsura săvârșirii ne-voinței, începeau să vădească belșug de Daruri harice: întocmai la fel și în monahi harul lui Dumnezeu făcea vădită lucrarea sa pe măsura omorârii lor față de păcat, întărind această lucrare pe măsura nevoițelor lor. Nevoița oricărui monah e mai presus de fire: ea trebuie negreșit să fie împreună cu biruirea însușirii do-bitocști a trupului, ce s-a făcut după cădere moștenire a fiecărui om. Nevoița unora dintre sfinții monahi pare și mai de neurmat, în ridicarea

²¹³ Omilia 8, cap. 4 și 5.

²¹⁴ Vezi *Viețile* Marilor Mucenici Dimitrie, Gheorghe Purtătorul de Biruință și alora.

deasupra hotarelor firii, chiar decât nevoița mucenicilor. De asta ne putem lesne încredința citind Viețile Preacuvioșilor Marcu din Tracia, Onufrie cel Mare, Măria Egipteanca și ale altora. De ce mucenicia și monahismul par nebunie și prostie robilor păcatului și ai lumii ? - E limpede: pentru că ei recunosc drept bine doar binele firii căzute, iar binele creștin nu îl cunosc și nu îl înțeleg.

Pentru atingerea desăvârșirii, în urma cheltuirii averilor pe săraci, trebuie neapărat să ne luăm crucea (Mc. VIII, 34). Părăsirii averii îi urmează lepădarea de sine însuși, în care se și cuprinde luarea crucii, sau supunerea de bunăvoie și statornică la necazurile de amândouă felurile, din care e alcătuită crucea ca din două lemne unite între ele și care se întretaie. Unele din aceste necazuri sunt îngăduite de Pronia lui Dumnezeu spre zidirea noastră sufletească, iar pe celelalte trebuie să le luăm noi înșine asupra noastră spre înfrânarea și omorârea patimilor, spre omorârea în noi a firii căzute. Despre necazurile cărora Dumnezeiasca Pronie le îngăduie să vină asupra noastră, Sfântul Apostol Pavel spune: *Pre care iubește Domnul, îl ceartă, și bate pre tot fiul pre care îl primește. De veți suferi certarea, ca unor fii Se va afla vouă Dumnezeu: căci care fiu este pre care nu-i ceartă tatăl I Iar de sunteți fără de certare, căreia toți (adevărații slujitori ai lui Dumnezeu) s-au făcut părtași, iată dar că sunteți feciori din curvie, iar nu fii. Apoi pre părinții trupului nostru i-am avut pedepsitori și îi cinstim pe dânșii: au nu ne vom pleca cu mult mai vârtos Tatălui duhurilor, și să fim vii ?* (Evr. XII, 6-9). Sfântul Apostol Petru înalță la înțelegerea duhovnicească a necazurilor și mângâie pe cei supuși acestora în următorul chip: *Lubiților, nu vă mirați de focul aprins întru voi spre ispitire, ca și cum vi s-ar întâmpla ceva străin: ci, întrucât sunteți părtași patimilor lui Hristos, bucurați-vă, ca și întru arătarea slavei Lui să vă bucurați, veselindu-vă. De sunteți ocărăți pentru numele lui Hristos, fericiți sunteți, căci duhul slavei și al lui Dumnezeu preste voi odihnește; de către unii El se hulește, iar de către voi se preaslăvește. Iar nimeni dintre voi să nu pătimească ca ucigaș, sau fur, sau făcător de rău, sau ca râvnitor de lucruri străine: căci vremea este a se începe judecata de la casa lui Dumnezeu; iar dacă este întâi de la noi, care este sfârșitul celor care se împotrivesc Evangheliei lui Dumnezeu ? Și de vreme ce dreptul abia se mântuiește, cel necredincios și păcătos unde se va arăta ? Pentru aceea, și cei ce pătimesc după voia lui Dumnezeu, ca Credinciosului Ziditor să-și încredințeze sufletele lor prin fapte bune* (I Pt. IV, 12-19). După povața Apostolului Pavel, necazurile îngăduite de către Pronie trebuie primite de noi cu cea mi mare Supunere față de Dumnezeu, așa cum și Apostolul primea ispitele îngăduite să vină asupra lui: *Binevoiesc, spunea el, întru neputințe, întru defăimări, în nevoi, în prigoane, în strâmtorări, pentru Hristos* (2 Gor. XII, 10). După povața Sfântului Apostol Petru, când vin necazurile asupra noastră se cuvine sa ne încredințăm atotsfintei voi a lui Dumnezeu și cu deosebită tărie, cu neclintire să ținem Poruncile Dumnezeiești, de care vrăjmașul se străduie în vremea necazului să ne rupă prin gânduri de întristare, deznădejde, cărtire, mânie, hulă. *Toată grija noastră s-o aruncăm spre Dânsul, că El Se îngrijește pentru noi* (I Pt. V, 7). Cuvine-se nouă a avea *toată bucuria*, adică cea mai mare bucurie, *când în multe feluri de ispite cădem* (Iac. I, 2): ispitele sunt semnul chemării noastre de către Dumnezeu, semnul alegerii, semnul înfierii. Din mijlocul lor să înălțăm slavoslovie către Dumnezeu precum a înălțat dreptul, mulțămitorul Iov, din mijlocul felurilor necazuri ce îl împresurau din toate

părțile (Iov 1,21; II, 10). Din mijlocul lor să aducem mulțumită lui Dumnezeu - mulțumită ce umple inima celui mulțumitor de mângâiere duhovnicească și putere spre a răbda, mulțumită poruncită de însuși Dumnezeu. *Întru toate mulțumiți, căci aceasta este voia lui Dumnezeu întru Hristos Iisus spre voi (I Tes. V, 18)*. Grăiește Sfântul Petru Damaschin: „Precum părinții iubitori de fii, fiind mânați de dragoste, prin amenințări întorc la o purtare înțeleaptă pe fiii lor ce și-au îngăduit a se purta nechibzuit, așa și Dumnezeu îngăduie ispitele ca pe un toiag care abate pe cei vrednici de la relele sfaturi ale diavolului. *Cel ce cruță toiagul urăște pe fiul său, iar cela ce-l iubește îl ceartă cu osârdie* (Pilde XIII, 25). Mai bine a alerga la Dumnezeu prin răbdarea ispitelor ce se întâmplă, decât de frica necazurilor să te supui căderii, să cazii în mâinile diavolului și să atragi asupra ta căderea și chinul veșnic dimpreună cu el. Înaintea noastră stă, negreșit, o alegere din două: fie răbdăm necazurile dintâi, ce sunt vremelnice, fie pe cele din urmă, care sunt veșnice. De drepti nu se ating nici primele nenorociri, nici cele din urmă: fiindcă ei, iubind întâmplările ce nouă ni se par nefericiri, se bucură de ele, primind cu drag ispitele ca pe niște prilejuri de a agonisi avuție duhovnicească, rămân nerăniți. Nu moare cel pe care l-a lovit săgeata, însă nu l-a rănit; pierde cel căruia ea i-a făcut o rană aducătoare de moarte. L-a vătămat restriștea pe Iov ? Dimpotrivă, nu l-a încununat ? Oare i-au speriat chinurile pe apostoli și pe mucenici ? Ei se bucurau, spune Scriptura, *că pentru numele Domnului Iisus s-au învrednicit a primi necinste* (Fapte V, 41). Cu cât a fost mai luptat biruitorul, cu atât sunt mai mari cununile de care se învrednicește, cu atât mai mare e bucuria biruinței. Când el aude glasul trâmbiței, nu se teme ca de un glas care vestește junghiere; dimpotrivă, se veselește ca de o prevestire a cununii și răsplătirii. Nimic n-aduce biruință așa de lesnicioasă ca bărbăția însoțită de credință nestrămutată! Nimic nu atrage după sine înfrângerea așa de lesne ca iubirea de sine ce se naște din necredință”²¹⁵. Domnul făgăduit necazuri următorilor Săi pentru toată vremea pribegiei lor pământești, le-a făgăduit o viață pământească asemenea vieții Lui pământești, petrecute în lipsuri și prigoane: dar totodată le-a poruncit să aibă bărbăție și bună nădejde. *De vă urăște pre voi lumea, le-a grăit El, știți că pre Mine mai înainte decât pre voi M-a urât. De ați fi din lume, lumea ar iubi ceea ce e al său; iar pentru că din lume nu sunteți, ci Eu v-am ales pre voi din lume, pentru aceasta vă urăște pre voi lumea* (In. XV, 18-19). „*În lume necazuri veți avea, ci îndrăzniți: Eu am biruit lumea* (In. XVI, 33): nici un necaz, nici o ispită nu vor putea nici să vă biruie, nici să vă strivească dacă veți crede întru Mine și veți rămâne întru Mine prin plinirea poruncilor Mele”. *Credincios este Dumnezeu, spunea Apostolul, Care nu va lăsa pre voi să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca s-o puteți suferi* (I Cor. X, 13). De asemenea, și într-un alt loc al Scripturii dă mărturie Sfântul Duh: *Multe sunt necazurile dreptilor, și din acelea toate îi va izbăvi pre ei Domnul. Păzește Domnul toate oasele lor, nici unul dintr-însele nu se va zdrobi* (Ps. XXXIII, 18-19). Să credem făgăduinței lui Dumnezeu, să nu ne spăim-mântăm de marea ce se înviforează a necazurilor și o vom trece cu bine, ținuți de nevăzuta, însă atotputernica dreaptă a lui Dumnezeu.

Cealaltă parte a crucii este alcătuită din nevoințele duhovnicești, rânduite și poruncite de Dumnezeu, prin care sunt înfrânate poftetele păcătoase ale trupului, prin urmare și ale sufletului. Despre ele, Sfântul

215 Histoire de Christianisme par Fleury, Livre V, chap. XVII.

Apostol Pavel a grăit: *Chinuiesc trupul meu și îl supun robiei, ca nu cumva, altora propovăduind, însumi să mă fac netrebnic* (I Cor. IX, 27), iar Sfântul Apostol Petru: *Hristos, dar, pătimind pentru noi cu trupul, și voi după același gând să vă-ntrarmați: pentru că acela ce a pățimit cu trupul a încetat de la păcat* (I Pt. IV, 1). *Cari sunt ai lui Hristos trupul și-au răstignit, împreună cu patimile și cu poftetele* (Gal. VI, 8): trupul nerăstignit, ci îngroșat și mângâiat prin hrană, desfătare și odihnă din belșug, nu poate a nu se învoi cu păcatul, nu poate a nu fi neînstare de primirea Sfântului Duh, nu poate a nu fi străin și dușmănos lui Hristos. *Cea cu adevărat văduvă și singură*, adică cel ce s-a lepădat cu adevărat de lume, care a murit cu adevărat față de ea, care s-a despărțit cu adevărat de toți și de toate pentru a sluji lui Dumnezeu, *nădăjduiește întru Dumnezeu și adastă întru rugăciuni și cereri noaptea și ziua: iar ceea ce petrece întru desfătare, de vie este moartă* (I Tim. V, 5-6): fiindcă *cel ce seamănă în trupul său, din trup va secera stricăciune; iar cel ce seamănă întru Duhul, din Duhul va secera viață veșnică* (Gal. VI, 8). Este neapărat, neapărat trebuincioasă pentru nevoitorul lui Hristos răstignirea trupului! E de neapărată trebuință "să se supună jugului celui bun al nevoițelor pentru a înfrâna năzuințele dobitocești ale trupului, iar nu pentru a se lipsi de sănătate și puteri, care sunt de neapărată trebuință pentru nevoința însăși. „Noi am învățat să fim ucigași de patimi, nu ucigași de trupuri", spune Pimen cel Mare²¹⁶. Chiar pentru cei neputincioși cu trupul și bolnavi este foarte vătămătoare călcarea înfrânării, care nu dă putere, ci întărește boala în loc să întremeze pe cel slab și bolnav. Măsura înțeleaptă este foarte în stare a sprijini și a păstra puterile și sănătatea trupului, atât în oamenii zdraveni cât și în cei slabi și bolnăvicioși.

După împărțirea averii la săraci și după ruperea legăturilor cu lumea, primul lucru pentru nevoitorul lui Hristos se cuvine să fie îndepărtarea din mijlocul smintelilor într-o mănăstire însingurată. Prin această îndepărtare se șterg întipăririle păcătoase primite mai înainte și se înlătură puțința molipsirii cu noi întipăririi de acest fel. La această îndepărtare îi cheamă pe adevărații slujitori ai lui Dumnezeu Sfântul Duh însuși: *Ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul, și de necurăție să nu vă atingeți: și Eu vă voi primi pre voi. Și voi fi vouă Tată, și voi veți fi Mie fii și fiice, zice Domnul Atotțiitorul* (I Cor. VI, 17-18). Chiar și înlăuntrul sfintei mănăstiri trebuie să ne păzim: nevoitorul are neapărată trebuință a se păzi de cunoștințe, de umblarea pe la chiliile fraților și de primirea lor la sine, ca sufletul să se facă în stare de seamănare Cuvântului lui Dumnezeu, să aducă la vremea sa roadă duhovnicească. Și țarina cea materialnică e pregătită, pentru a rodi cu îmbelșugare grâne, prin afânarea cu ajutorul uneltelor de fier și îndepărtarea din ea a tuturor celorlalte verdețuri. Preacuviosul Si-meon cel Evlavios porunca ucenicului său, Preacuviosul Simeon Noul Teolog, la intrarea acestuia în mănăstire: „la seama, fiule: dacă vrei să te mântuiești, să nu stai de vorbă nicidecum în vremea slujbelor bisericesti si să nu umbli pe la chilii. Să n-ai purtarea slobodă. Păzește mintea ta ca să nu rățăcească încoace și încolo, ci să caute neabătut spre păcatele tale și spre muncile cele Veșnice"²¹⁷, în chilie se cuvine a avea doar cele mai trebuincioase lucruri, cât se poate de simple: față de lucrurile alese și frumoase apare neîntârziat în inimă împătımire, iar mintea, luând pricină de la acestea, se pleacă spre visare și împrăștiere, ceea ce

²¹⁶ *Dobrotoliubie*, tom 3, cartea I, „Despre faptul că fără smerita cugetare rumeni nu poate să se mântuiască”.

²¹⁷ *Patericul Egiptean*.

vătăma foarte mult.

Cea de-a doua nevoie stă în postirea cu măsură. Hotarele postirii sunt puse pentru începători de trapeza mănăstirească. La masă nevoitorul trebuie să întrebuițeze mâncarea fără să-și îngăduie saturare - totuși, atâta cât este nevoie ca trupul să fie în stare de împlinirea ascultărilor; în afara trapezei întrebuițarea mâncării este oprită de predaniile Părintești și de tipicul mănăstiresc. Acei monahi pe care Dumnezeu i-a adus la viața de liniștire și la îndeletnicirea necurmată cu rugăciunea și cugetarea la Dumnezeu, trebuie să întrebuițeze mâncare o dată în zi²¹⁸, fără a se sătura, și întrebuițând toate felurile de mâncăruri îngăduite monahismului, după cum trimite Dumnezeu. Totuși, trebuie luat aminte ca această libertate să nu dea pricină pentru plăcere sau răsfăț. Adevărata desfătare ne așteaptă în veacul viitor - iar aici, în calea către ea, să nu ne îngăduim desfătare, îndeustându-ne doar trebuința firii, nu pofta pătimășă, însingurarea și postirea sunt caracteristici atât de esențiale ale vieții monahale, că de la ele monahii și-au primit în vechime numirea lor: **„monah” (piovoc^{oț}, solitarius, de la cuvântul grecesc (J.OVOQ, pe latinește solus - unul, singur) înseamnă „însingurat”; monahii mai erau numiți și „postnici”.**

A treia nevoie e privegherea. Monahul începător se îndeletnicește în chip mulțumitor cu această nevoie atunci când ia parte la toate slujbele bisericesti, până la una. Pentru cel ce duce viață de liniștire, nevoie privegherii este deosebit de însemnată, întru această nevoie îl ridică pe monah amintire vie, ca o presimțire, a morții și nemitarnicei judecăți a lui Dumnezeu care urmează după aceasta. Monahul sârguiește preîntâmpina înfricoșata stare înaintea acestei judecăți prin evlavioasa și cutremurata stare înainte la rugăciune, ca înaintea feței și privirilor lui Dumnezeu însuși. El nădăduiește să ceară și să primească aici iertarea păcatelor, așa încât după ieșirea sufletului din trup să poată săvârși fără nici o teamă calea de la pământ la cer și de aceea stă neabătut în fața ușilor milostivirii lui Dumnezeu în vremea rugăciunii sale însingurate de chilie, bate în aceste uși prin plâns, bate prin suspine grele, prin cuvinte smerite, ce ies din adâncul inimii ce suferă pentru păcătoșenie. Pe măsură ce sporește simțirea fricii de Dumnezeu sporește și nevoie privegherii. La început, însă, nevoitorul are trebuință a se sili la această nevoie, fără de care nu e cu putință a primi biruința ultimă și deplină asupra patimilor. Trebuie să ajungă în starea poruncită de Domnul: *Să fie mijloacele voastre încinse și făclile voastre aprinse, și voi asemenea cu oamenii cari așteaptă pre Domnul lor, când se va întoarce de la nunți, ca viind el și bătând, îndată să-i deschidă lui. Fericite slugile acelea pe care, viind Domnul, le va afla priveghind. Amin zic vouă că se va încinge și îi va pune pre dânșii să șadă, si viind va sluji lor. Și de va veni la a doua strajă din noapte, si la a treia strajă de va veni, si-i va afla așa, fericite sunt slugile acelea. Iar aceasta să știți: că de ar ști stăpânul casei în care ceas va venifurul, ar priveghea și nu ar lăsa să-i sape casa lui. Deci și voi să fiți gata: că în ceasul în care nu gândiți va veni Fiul Omului* (Le. XII, 35-40). Această stare este dată de simțirea Fricii de Dumnezeu. Cei ajunși în ea încep să trăiască pe pământ ca niște călători într-un han, așteptând în fiecare ceas ieșirea din el. Vremea vieții pământești se scurtează înaintea ochilor lor, atunci când înainte-le se deschide necuprinsa, măreața veșnicie. Gândul că pot fi chemați de Domnul fără de veste îi ține în

²¹⁸ *Viața Preacuviosului Simeon, Noul Teolog. Manuscris. Această Viață fost tipărită cu cheltuiala Mănăstirii Optina.*

neconținută priveghere, străjuind fără încetare împotriva păcatului ce bântuie fără istov. Ei petrec nopțile la fel ca zilele, dormind doar la neapărată nevoie, fără a-și îngădui nicidecum să se cufunde adânc în el și să se răsfețe cu el. Pe paturile lor aspre, ei se întind îmbrăcați și încinși, ca la nevoie să se poată scula îndată. Nevoia privegherii trebuie să fie pe măsura puterilor trupesti ale omului. Ea, ca și însingurarea și postirea, sporește odată cu trecerea treptată a nevoitorului din stările trupestă și sufletească în cea duhovnicească sau harică. Omul duhovnicesc, chiar de ar fi neputincios cu trupul, îndură nevoia neasemuit mai mare decât este în stare omul trupesc și sufletesc. Cel dintâi este îndemnat la nevoia de către harul Dumnezeu, și întâmpină mai puține piedici din partea trupului său, care de obicei și-a lăsat deja, la intrarea în starea duhovnicească, o parte însemnată a grosimii sale.

Pentru alcătuirea crucii văzute sunt de neapărată trebuință două bârne unite între ele de-a curmezișul: așa și pentru alcătuirea crucii nevăzute sunt de neapărată trebuință și necazurile de voie, adică nevoile care țin trupul în răstignire, și necazurile din afară, ce înfrânează și smeresc duhul omului, care e aplecat fără încetare spre trufie din pricina vătămării sale de către cădere. Din împreunarea acestor necazuri se alcătuiește crucea pe care ni s-a poruncit s-o luăm și să urmăm lui Hristos, fără de care a urma lui Hristos nu este tai puțință. Cei ce nu au răstignit trupul lor, ce nu au înfrânat în el dorințele și năzuințele păcătoase, ce se lasă atrași de simțămintele și gândurile patimii dulceții, nu pot fi în unire cu Hristos, aflându-se prin mijlocirea desfătării cu păcatul în împărțășire cu diavolul. *Cei ce sunt în trup*, a spus Sfântul Apostol Pavel, adică cei ce duc viața trupestă, cei ce trăiesc în trupul lor, ce îl hrănesc, îl odihnesc, îl răsfață din belșug, *lui Dumnezeu a plăcea nu pot* (Rom. VIII, 8). *Cei ce sunt după trup cele ale trupului cugetă* (Rom. VIII, 5), adică cei ce duc viața trupestă au negreșit un fel trupesc de a gândi, nu își aduc aminte și nu se îngrijesc de veșnicie, au aplecare mincinoasă spre viața pământească, socotind-o fără sfârșit și lucrând numai pentru ea, dau mare însemnătate rangurilor și întâietăților trecătoare pământești, nu pot să-și însușească Legământul cel Nou, nu pot să lepede firea căzută, o dezvoltă, cinstesc cele de preț ale ei și sporirea ei. *Cugetul trupului este moarte, cugetul trupului este vrăjmășie față de Dumnezeu: căci legii lui Dumnezeu nu se supune, că nici nu poate* (Rom. VIII, 6-7) a se supune. Această sfântă supunere nu-i stă în fire, nu-i este cu puțință. Nici un folos nu ne va aduce părăsirea averilor și a lumii, îndepărtarea în mănăstire, de vom face pe plac dorințelor pofticioase ale trupului nostru, dacă nu-i vom sui pe cruce, lipsindu-o de cele prisositoare și de plăceri, dându-i doar cele neapărat trebuitoare pentru ființarea lui. Porunca cea dintâi dată de către Dumnezeu omenirii a fost porunca postului. Ea a fost dată în Rai, întărită în Evanghelie, Când Adam a călcat-o, sfântul Rai nu l-a putut feri de pierzare; când o vom călca și noi, nu ne va putea feri de pierzare răscumpărarea dăruită nouă de Dumnezeu-Omul. *Mulți umblă*, spune Sfântul Apostol Pavel, adică duc viața pământească, *despre care de multe ori am zis vouă, iar acum și plângând zic, că sunt vrăjmașii crucii lui Hristos; al căror Dumnezeu este pântecul, și al căror slavă e spre rușinea lor, care cele pământești cugetă* (Filip. III, 18-19). Apostolul, grăind aceasta creștinilor, îi ruga să urmeze viețuirii lui (Filip. III, 17), pe care o săvârșea *în osteneală și supărare, în privegheri de multe ori, în foame și în sete, în posturi adeseori, în frig și în golătate* (2 Cor. XI, 27), Postul e temelia

tuturor nevoițelor călugărești; fără el nu este cu putință nici a păzi însingurarea, nici a înfrâna limba, nici a duce viață de trezvie, de hiare-amine, nici spori în rugăciune și priveghere, nici a dobândi pomenirea morții, nici a vedea mulțimea greșalelor și neputințelor noastre. Călugărul nepăsător față de postire zdruncină toată zidirea virtuților sale: aceasta nu va dăinui dacă cel care o zidește nu-și va veni în fire și nu se va îngriji la bună vreme de întărirea temeliei. Sfântul Ioan Scărarul spune: „începătorul dracilor este luceafărul căzut, și începutul patimilor este îmibuibarea²¹⁹. Să nu te amăgești! Nu te vei slobozi de Faraon și nu vei vedea Pastile de sus de nu vei mânca neîncetat ierburile amare și azima. Ierburile amare sunt silirea la postire și osteneala, iar azima -cugetul neumflat de mândrie. Să se lipească de răsuflarea ta cuvântul celui care zice: *lar eu, când mă supărau dracii, m-am îmbrăcat în sac și am smerit cu post sufletul meu, și rugăciunea mea în sânul meu* a sporit (Ps. XXXIV, 12)²²⁰. Dacă ai dat făgăduință lui Hristos să mergi pe calea strâmtă și îngustă, atunci strâmtorează-ți pânțele. Odihnindu-1 și lărgindu-1, calci această făgăduință. Fii cu luare-aminte și ascultă-1 pe Cel Care a zis: *întinsă și lată este calea desfătării pântecelui, ce duce în pierzarea curviei, și mulți sunt cei ce intră printr-înșea; că strâmtă este ușa și îngustă e calea postului, care duce în viața curăției, și puțini sunt cei ce intră pe ea* (Mt. VII, 13-14)²²¹”.

Ce înseamnă *a urma lui Hristos* (Mt. XIX, 21) după împărțirea averii și luarea crucii ? A urma lui Hristos înseamnă a duce viața pământească doar pentru cer, asemenea felului în care Și-a dus viața pământească Dumnezeu-Omul. Cei ce trăiesc cucernic în mijlocul lumii, păzind poruncile evanghelice, se aseamănă deja, prin obiceiurile cele bune și așezarea sufletească, Fiului lui Dumnezeu; însă cei ce s-au lepădat de lume, care au răstignit trupul lor cu nevoița, care au atras la sine harul Sfântului Duh din pricina omorării trupului față de păcat (Rom. VIII, 10), dobândesc o asemănare deosebită cu Dumnezeu-Omul. *Ei sunt mânați de Duhul lui Dumnezeu și sunt fii ai lui Dumnezeu* (Rom. VIII, 14) după har, luând chip după chipul Omului Ceresc, al celui de-al doilea Om, al Dumnezeu-Omului (I Cor. XV, 47-49). Nu litera, nu cunoștința superficială după literă, ce n-are nici o însemnătate înaintea lui Dumnezeu, dă mărturie pentru ei că sunt fii ai lui Dumnezeu: mărturisește asta însuși Atotsfântul Duh al lui Dumnezeu, prin sălășluirea în ei în chip simțit pentru ei și prin unirea cu ei în duh (Rom. VIII, 16). *De suntem fii, suntem, dar, și moștenitori: moștenitori, adică, ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori cu Hristos* (Rom. VIII, 17). De unde a putut răsări asemenea slavă pentru sârmana, căzuta făptură care e omul ? Din credința vie în Hristos, Dumnezeu, Ziditorul și Mântuitorul nostru, din credința vie, care i-a învățat pe aleșii lui Dumnezeu nu numai a-L recunoaște cu inima pe Răscumpărătorul, ci a-L mărturisi prin însăși viața lor, prin lepădarea de lume, prin luarea îndoitei cruci alcătuite din neca-zurile de voie și cele fără voie, și prin plinirea neștirbită *a voii lui Dumnezeu celei bune, si plăcute, si desăvârșite* (Rom. XIII, 2). *De vreme ce pătimim împreună cu Dânsul*, spune Apostolul întregii cete a nevoitorilor lui Hristos, *sa ne și proslăvim împreună cu Dânsul* (Rom. VIII, 17). Punând față în față slava cea veșnică, cerească, gătită pătimitorilor pentru Hristos, cunoscută de Apostol din cercare, cu necazurile cele de

219 După sfatul Sfântului Petru Damaschinul. Vezi cap. „Arătare trebuincioasă și preafrumoasă despre cele șapte lucrări trupești”.

220 Cuvântul 14, cap. 30.

221 *Scara*. Cuvântul 14, cap. 28.

scurtă vreme prin care ea se află, Sfântul Pavel grăiește: *Socot că nu sunt vrednice pătimirile vremii de acum a se asemăna cu slava cea viitoare, care va sase descoperi întru noi* (Rom. VIII, 18). Nimic nu înseamnă aceste necazuri! Atotputernicul și Atotbunul nostru Așezător și Răsplător al nevoițelor a pus chiar în necazuri atâta mângâiere duhovnicească încât necazurile pentru Hristos deja alcătuiesc izvor de bucurie. „Acele chinuri trupești”, a grăit Marele Mucenic Eustatie, în rugăciunea sa către Dumnezeu dinaintea morții, despre pătimirile mai presus de fire îndurate de el, „sunt veselie robilor Tăi”²²², întocmai aceeași însușire o au și nevoițele călugărești: în sânul lor țâșnește și clocotește izvorul desfătării și bucuriei duhovnicești, începătura în timp a fericirii în veșnicie. Crucea e arma biruinței, cinstita flamură a creștinismului: *iar mie, spune Apostolul, să nu îmi fie a mă lăuda fără numai în Crucea Domnului Iisus Hristos, prin care lumea mie s-a răstignit, și eu lumii* (Gal. VI, 14).

Vrednică de adâncă cercetare și minunare este legătura dintre trupul și sufletul omenesc. Felul de a gândi al omului, simțămintele inimii lui atârnă mult de starea în care se găsește trupul lui. „Când pânțele este strâmtorat”, a băgat de seamă Sfântul Ioan Scărarul, „inima se smerește; iar atunci când pânțele este îndestulat, gândurile se umplu de trufie”²²³. Sufletul nu poate veni întru smerenie, a spus Pimen cel Mare, decât prin micșorarea hranei pentru trup. Un întâi-stătător de chinovie l-a întrebat pe sfânt: „De ce nu simt în mine frica lui Dumnezeu?” - „Cum să simți frica lui Dumnezeu”, i-a răspuns Pimen cel Mare, „când pânțele tău este umplut cu prăjituri și brânzeturi?”²²⁴. Când trupul e sătul, inima noastră nu poate să nu nască simțăminte de curvie, iar mintea - gânduri și visări de curvie, care prin puterea și chipul lor lor atrăgător sunt în stare să schimbe și cea mai hotărâtă voință bună, să o aplece spre îndulcirea de păcat; tocmai de aceea Sfântul Ioan Scărarul a zis: „Cel ce face pe placul pântecelui și totodată voiește a birui dracul curviei se aseamănă celui ce stinge focul cu untdelemn”²²⁵. Sfântul Isaac Șirul grăiește: „Să iubești hainele umile, ca să nimicești gândurile ce odrăslesc în tine, vreau să zic semeață cugetare a inimii. Cel ce iubește strălucirea lumescă nu poate dobândi gânduri smerite, fiindcă inima se întipărește lăuntric potrivit chipului dinafară”: Sfântul Apostol Pavel, înșirând faptele trupești, a numit printre ele *vrajbele, svezile, zavistiile, mâniile, gâlcevele, dezbinările, eresurile* (Gal. V, 20) - neajunsuri proprii duhului omenesc. Din ce pricină? Din pricina că aceste feluri de păcate dau în vileag cugetarea trupească a omului, iar cugetarea trupestă dă în vileag viețuirea trupestă, lepădarea crucii lui Hristos²²⁶. Din istoria bisericească vedem că astfel au fost toți ereziarhii.

Acest sărăcăcios Cuvânt l-am scris eu, multgreșitul Ignatie, spre a mă îndemna pe mine însumi, spre a mă îndemna la viața de nevoie. Eu am băgat de seamă că aceste obiecte ale învățaturii duhovnicești pe care le aștern în scris se fac deosebit de limpezi pentru mine însumi, și câteodată nu rămân fără de folos, prin caracterul potrivit vremii de acum al expunerii, pentru iubita mea frățime. De va citi cineva acest Cuvânt, acela să îmi ierte

222 *Scara*. Cuvântul 14, cap. 25.

223 *Viețile Sfinților*, 13 decembrie.

224 *Scara*. Cuvântul 14, cap. 17.

225 *Patericul Egiptean*.

226 Cuvântul 14, cap. 21.

neajunsurile cunoașterii și rostirii mele! De va citi cineva acest Cuvânt și va afla în el ceva de folos sufletului său, pe acela îl rog să ia aminte la acest sărăcăcios Cuvânt și să se cerceteze cu osârdie pe sine în oglinda concepțiilor pe care el le dă.

Este neapărată, neapărată nevoie pentru toți creștinii îndeobște să împlinească neștirbit poruncile Mântuitorului, Care a zis: *Cine va vrea să-și mântuiască sufletul său îl va pierde, iar cine își va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va mântui pe el* (Mc. VIII, 35). *Cel ce își iubește sufletul său îl va pierde, și cel ce își urăște sufletul său în lumea aceasta îl va păzi pe el în viața veșnică* (In. Xn, 25). Ce înseamnă a iubi sufletul tău ? înseamnă a iubi firea ta căzută, însușirile ei cele spurcate de păcat, știința ei cea cu nume mincinos, poftetele și înclinările ei, dreptatea ei. Ce înseamnă a mântui sufletul tău în această rume ? înseamnă a dezvolta însușirile firii tale căzute, a urma socotințelor tale și voii tale, a zidi dreptatea ta din părutele fapte bune ale firii căzute. Ce înseamnă a-ți pierde sufletul pentru Hristos și pentru Evanghelie, ce înseamnă a urî sufletul tău ? înseamnă a cunoaște și recunoaște căderea și neorânduiala aduse în fire de păcat; înseamnă a urî starea pricinuită în noi de către ādere și a o omorî prin lepădarea purtării după socotințele proprii, după voia proprie, după înclinările proprii: înseamnă a altoi cu sila pe firea proprie înțelegerea și voia firii înnoite de Hristos, și a-ți orândui purtarea după atotsfânta învățătură a lui Dumnezeu și după atotsfânta voie a lui Dumnezeu, care ni s-au descoperit de către Fiul lui Dumnezeu în Evanghelie. Firea noastră căzută este vrăjmașă lui Dumnezeu: urmarea socotințelor și înclinărilor firii căzute e năzuință către pieire neîndoielnică și veșnică. Din această pricină au rostit Sfinții Părinți ai pustiei, dascăli ai monahismului și ai întregului creștinism, atâtea judecăți înfricoșătoare împotriva urmării voii proprii și socotințelor proprii. Preacuviosul Pimen cel Mare spunea: „Voia omenească este perete de aramă între Dumnezeu și om, piatră care lovește împotriva voii lui Dumnezeu. Dacă omul o va lăsa, el va putea spune: *întru Dumnezeuul meu voi trece zidul. Dumnezeuul meu, fără prihană este calea Lui* (Ps. XVII, 32-33). Iar dacă îndreptarea (de sine) se unește cu voia, omul se strică și pierе"²²⁷. Prin cuvântul „îndreptare" trebuie să înțelegem socotirea de către noi ca îndreptătită sau dreaptă a lucrării după voia proprie: aceasta e semn sigur al neorânduiei suflutești și al abaterii de la calea mântuirii. Preacuviosul Awă Do-rotei grăiește: „Eu altă pricină de cădere la călugăr nu știu, afară de urmarea voii și aplecărilor inimii sale. Se spune: „discutare pricină cade omul, sau din cutare"; dar eu, precum am zis, altă pricină de cădere nu știu afară de aceasta. Văzut-ai pe cineva că a căzut ? Să știi că a crezut cugetelor sale", în continuare, Preacuviosul Dorotei povestește că el, aflându-se în chinovia Awei Serid, se călăuzea în toate după sfaturile de Dumnezeu purtătorului bătrân Ioan, lepădând pe deplin propriile socotințe și propriile aplecări ale inimii. Când învățatului și mintosului Dorotei i se înfățișa vreun gând despre vreun lucru duhovnicesc, el își zicea: „Anatema ție, și învățaturii tale, și minții tale, și înțelepciunii tale"²²⁸ Iată o pildă de fericită ură față de sufletul propriu, de ura pe care a poruncit-o Mântuitorul sufletelor și trupurilor noastre! Iată o pildă a fericitei pierderi a sufletului propriu pentru Hristos și pentru Evanghelie spre mântuirea sufletului! Iată o pildă a felului în

227 Preacuviosul Simeon, nebunul pentru Hristos, a arătat lepădarea crucii lui Hristos ca pricină a rătăcirii și pierzaniei lui Origen. Viețile Sfinților, 21 iunie.

228 *Patericul Egiptean*.

care priveau Sfinții firea căzută!

Să urmăm, fraților, învățaturii lui Hristos ! Să urmăm viețuirii, purtării, felului de a gândi al sfinților bineplăcuti ai lui Dumnezeu! Să nu ne dăm în lături a ne lepăda, pentru mântuirea noastră, de firea noastră căzută! Pentru adevărata iubire de sine, să lepădăm dragostea amăgitoare de sine, egoismul nostru! Pentru lucrarea cea mântuitoare după dreptarul poruncilor Evangheliei, să lepădăm de la noi lucrarea după dreptarul legilor firii căzute, ce sunt iubite lumii și vrăjmașe lui Dumnezeu ! Să urâm părutele fapte bune ce răsar din rațiunea cu nume mincinos, din mișcările sângelui, din simțămintele inimii, oricât ne-ar părea de înalte, neprihănite, sfinte simțămintele și gândurile noastre. Aceste fapte sunt în stare doar să dezvolte în noi părerea de sine, trufia, amăgirea de sine, care duc în pierzare. Ele nu luminează ochii sufletului așa cum îi luminează porunca Domnului (Ps. XVIII, 9); dimpotrivă, ele întăresc orbirea sufletului, fac această orbire de netămbăduit. Cei ce le săvârșesc vor merge în muncile cele veșnice, ca unii care fac binele firii căzute, bine întotdeauna amestecat cu răul, bine spurcat, de la care Domnul își întoarce, ca de la o urâciune satanicească, privirile Sale sfinte. Pentru a săvârși binele firii căzute nu e nevoie să fii creștin: ele sunt ale întregii omeniri căzute. Unde se săvârșesc faptele bune ale firii căzute în laudele tunătoare ale lumii, Mântuitorul lumii e scos afară, lepădat. Faptele credinței, faptele mântuirii - sau, ceea ce e același lucru, împlinirea poruncilor evanghelice - sunt doar ale creștinilor. „Binele”, a spus despre adevăratul bine Preacuviosul Marcu Ascetul, „nu poate fi crezut sau lucrat decât în Hristos Iisus și în Sfântul Duh”²²⁹. Împlinirea poruncilor evanghelice îl aduce pe om într-o adevărată cunoștință de Dumnezeu și cunoștință de sine, în adevărata iubire de sine, de aproapele, de Dumnezeu, în părtășia cu Dumnezeu, care se dezvoltă cu atât mai îmbelșugat cu cât sunt împlinite mai cu râvnă și mai neabătut poruncile evanghelice. Părtășia cu Dumnezeu, dăruită creștinului încă din vremea călătoriei pământești, e cheazășia fericirii cerești și veșnice. Această cheazășie dă mărturie de la sine că e nemincinoasă - o mărturisește atât de limpede și de puternic că mulți, pentru a o păstra, s-au hotărât să se supună celor mai mari necazuri, au pus-o înaintea vieții pământești. Jalnică, amarnică este orbirea cu care lumea trufașă privește disprețuitor la faptele Credinței Creștinești, cu care ea rostește asupra lor o judecată nebunească și o osândă ucigașă pentru lume. Cât de nimicnice par lumii faptele Credinței față de faptele răsunătoare și strălucitoare ale lumii! Ce faptă bună e, la arătare, conștiința propriei păcătoșenii, pentru care asupra vameșului s-a revărsat mila lui Dumnezeu (Le. XVIII, 10-14) ? Ce faptă bună e, la arătare, pocăința, prin mijlocirea căreia păcătoși cât se poate de mari s-au împăcat cu Dumnezeu și au moștenit fericirea veșnică ? Ce faptă bună e, la arătare, mărturisirea lui Hristos, mărturisire înfățișată în cuvinte puține, simple - și de cine ? De un tâlhar dat morții pentru fărâdelegi. Acele cuvinte puține și preasimple l-au băgat pe tâlhar în rai, au săvârșit ceea ce n-au putut și nu pot săvârși toate virtuțile strălucitoare ale întregii omeniri. *Cuvântul crucii pentru cei ce pier este nebunie* - într-atât de fără noimă li se pare și făptuirea după Evanghelie. *Nouă, celor care ne mântuim*, atât cuvântul Crucii cât și făptuirea după poruncile evanghelice *puterea lui Dumnezeu sunt* (I Cor. 1,18), care tămăduiește și mântuiește sufletele noastre (Le. VI, 19).

Sfinții Părinți din toate timpurile și-au înfățișat raportul lor cu

---

229 învățătură despre faptul că nu trebuie a se încrede omul în înțelepciunea sa.

învățătura revelată de Dumnezeu prin cuvântul: cred. în societatea contemporană, care în cea mai mare parte se laudă că e civilizată și creștină, răsună fără conținere expresia raportului inimii față de Revelația Dumnezeiască în spusa: mi se pare. De unde au apărut acest raport și acest cuvânt ? Din necunoașterea creștinismului. Amară priveliște este când un fiu al Bisericii de Răsărit face judecăți despre Credința creștinească în afara învățăturii Bisericii sale, împotriva învățăturii ei Dumnezeiești, face judecăți în chip samavolnic, neștiutor, hulitor. O asemenea faptă nu este, oare, lepădare de Biserică, lepădare de creștinism ? Să ne înfricoșăm de neștiința noastră, care ne trage în pie-irea veșnică; să învățăm creștinismul; să iubim ascultarea față de Sfânta Biserică, ce e iubită tuturor care au cunoașterea Credinței creștinești. Să ne facem lucrători osârdnici ai poruncilor evanghelice; să le plinim ca niște robi netrebniți (Le. XVIII, 10), ce trebuie să împlinească datoria lor, care greșesc neîncetat în împlinirea ei sau o împlinesc în chip foarte neîndestulător. Să ne călăuzească la faptele bune Evanghelia, iar nu mișcarea sângelui și a nervilor. Să ne deprindem a săvârși virtuțile cu smerenie, nu cu înfierbântare, pe care negreșit o însoțesc și cu care negreșit lucrează împreună slava deșartă și semeață cugetare, adică trufia. Când Domnul va vărsa în noi sfânta răcoare a smereniei și în urma lucrării ei se vor opri valurile simțămintelor inimii, atunci vom cunoaște că înfierbântarea, ce săvârșește înaltele și răsunătoarele virtuți omenești, este trup și sânge, care nu pot să moștenească împărăția Cerurilor (I Cor. XV, 50).

Mântuiți-vă, iubiți frați, mântuiți-vă! *Mântuiți-vă de acest neam îndărătnic* (Fapte II, 40), le spunea Sfântul Apostol Petru iudeilor din vremea sa care din mijlocul poporului vrăjmaș creștinilor înclinau spre primirea creștinismului. Cel ce se mântuiește va mântui sufletul său, spuneau vechii monahi mari despre adevărați creștini ai vremii de pe urmă²³⁰. Asta înseamnă că mântuirea va fi foarte greu de dobândit pentru ei din pricina înmulțirii smintelilor și din pricina înclinării întregii omeniri spre păcat. Pentru mântuire va fi nevoie de strădanii deosebite, de râvnă deosebită, de fereală și pază de sine deosebită, de înțelepciune deosebită, de răbdare deosebită: însă Atotputernicul nostru Călăuzitor și Povățuitor, Viața noastră, Puterea noastră, Mântuirea noastră, Domnul Iisus Hristos, care ne-a preîntâmpinat că *în lume necazuri vom avea*, ne și îmbărbătează totodată: *îndrăzniți, zice El, Eu am biruit lumea* (In. XVI, 33). *Iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului. Amin* (Mt. XXVIII, 20).

Cuvânt despre felurile stări ale firii omenești în privința binelui și a răului

1. Introducere

Nevoitorul lui Hristos, ca să judece neînșelat despre sine însuși și să lucreze nerătăcit în ceea ce-l privește, are neapărată nevoie de o concepție nemincinoasă asupra firii sale. Gândul adevărat este izvorul tuturor bunătăților; gândul mincinos este izvorul lucrării greșite și al acelor roade ce nu au cum să nu se nască din aceasta. Dacă vedem nevoița neîncununată de roade duhovnicești ori încununată de roadele amăgirii de sine, se cuvine să știm că pricina acestui fapt a fost orientarea mincinoasă, punctul de

²³⁰ *Dobrotoliubie*, tom 1. Despre legea duhovnicească, cap. 2.

plecare mincinos al lucrării nevoitorului. Vai! Nu arareori privirea minții este izbită de o jalnică priveliște, care îndeamnă inima să verse lacrimi amare. Ce poate fi mai jalnic decât priveliștea unui nevoitor care, după ce și-a petrecut întreaga viață în sânul sfintei mănăstiri slujind neîncetat lui Dumnezeu în necurmăte nevoințe, vede, cercetân-du-se pe sine în chip nepătimaș, că este sterp cu totul -vede că au crescut și s-au întărit în el felurite patimi, care la intrarea lui în călugărie erau foarte slabe, aproape nelucrătoare ? Ce poate fi mai jalnic ca această priveliște, atunci când el vede același lucru și în tovarășii săi ? Priveliștea e cu atât mai jalnică cu cât întoarcerea și îndreptarea se fac foarte greu când omul are o anumită vârstă și o anumită situație. Mare și fericit lucru e când mărim în noi înșine pe Hristos. Mare nefericire -nefericire care stă în înstrăinarea de Dumnezeu atât în timp cât și în veșnicie - este atunci când dezvoltăm în noi înșine eul nostru căzut.

2. Stările firii omenești în privința binelui și a răului sunt trei

Pentru a scăpa de marea nenorocire care este înstrăinarea de Dumnezeu atât în timp cât și în veșnicie, să pășim pe căi drepte și sfinte. Pentru a dobândi lucrare creștină nerătăcită, să cercetăm cu simțul răspunderii firea omenească în trei stări ale ei: în starea de după zidire, în starea de după cădere, în starea de după răscumpărare²³¹. Lucrarea creștinului poate fi nerătăcită, mântuitoare de suflet și plăcută lui Dumnezeu numai atunci când el lucrează ori se străduie să lucreze numai și numai după legile firii omenești înnoite.

3.Despre starea firii în privința binelui și a răului, după facerea omului

În starea de după facere, firea omenească era cu totul neîmpărtășită de rău. În ea via și lucra doar binele în întregimea lui. Omenirea nu avea despre rău nici o idee dobândită prin experiență. Ea știa doar că răul există, că pentru omenire este pierzătoare cunoașterea din experiență a răului (Fac. II, 9,17; III, 2). Cunoașterea teoretică, superficială despre rău nu putea avea nici o înrâurire vătămătoare asupra firii omenești, fiind cunoștința moartă, deopotrivă cu neștiința în privința lucrării lăuntrice și dinafară a omului. Căderea omului a avut loc prin mijlocirea cunoașterii lucrătoare, prin cercarea răului; căderea omului stă în cunoașterea lucrătoare, prin cercare a răului, în însușirea răului. Ca să dăm o pildă, cunoașterea teoretică a otrăvii nu prici-nuiește moarte, ci, dimpotrivă, ferește de moarte prin otrăvă; cunoașterea practică a otrăvii, adică gustarea ei, aduce moarte.

4. Despre starea de după căderea omului

În firea omenească în starea ei de cădere binele este amestecat cu răul. Răul intrat în om s-a amestecat și s-a îmbinat până-ntr-atât cu binele firesc al omului, că binele firesc nu poate niciodată lucra în chip de sine stătător, fără să lucreze împreună cu el și răul. Omul a fost otrăvit prin gustarea păcatului, adică prin cunoașterea din cercare a răului. Otrava a pătruns în toate mădularele trupului, în toate puterile și însușirile sufletului: lovite sunt de boala păcatului și sufletul, și inima, și mintea. Lingușindu-se și amăgindu-se pe sine în chip pierzător, oamenii căzuți numesc și socot înțelegerea (rațiunea) lor înțelegere sănătoasă, înțelegerea era sănătoasă

²³¹ Spusă a Avvei Pamvo. *Patericul Egiptean*.

înainte de cădere; după cădere ea s-a făcut la toți oamenii, până la unul, înțelegere cu nume mincinos, și pentru a ne mântui trebuie să o lepădăm (I Tim. VI, 20-21). *Lumina ochilor mei, și aceasta nu este cu mine* (Ps. XXXVII, 10), spune Scriptura despre înțelegerea firii căzute. Lingușindu-se și amăgindu-se pe sine în chip pierzător, oamenii căzuți socot inima lor inimă bună. Ea era bună înainte de cădere; după cădere, binele ei s-a amestecat cu răul, și pentru a ne mântui trebuie să îl lepădăm ca fiind spurcat. Dumnezeu, Cunoscătorul inimilor, i-a numit pe toți oamenii *răi* (Le. XI, 13). Din pricina molimei păcatului, totul în om a ajuns în neorânduială; totul lucrează nu după dreptate; totul lucrează sub înrâurirea minciunii și amăgirii de sine. Astfel lucrează voia omului căzut; astfel lucrează toate simțurile inimii lui; astfel lucrează toate gândurile lui. În deșert și în zadar le numește „bune”, „alese”, „înalte” omenirea căzută și oarbă! Adâncă e căderea noastră: foarte puțini sunt oamenii care se recunosc pe sine drept ființe căzute, ce au nevoie de Mântuitor; cei mai mulți privesc starea lor de cădere ca pe o stare de triumf deplin - întrebuițează toate eforturile pentru a face cât mai temeinică, pentru a dezvolta starea lor de cădere.

A despărți prin propriile eforturi binele firesc de răul care s-a înrădăcinat ca adaos a devenit pentru om un lucru cu neputință de înfăptuit. Răul a pătruns chiar în temelul omului; omul se zămislește în fărădelegi, se naște în păcate (Ps. L, 6). Chiar de la nașterea sa, omul nu are nici o faptă, nici un cuvânt, nici un gând, nici o simțire, nici pentru o clipă cât de scurtă, în care binele să fie lipsit de amestecul mai mic sau mai mare cu răul. Acest lucru este mărturisit de Sfânta Scriptură, care spune despre oamenii căzuți că între ei *nu este drept nici unul: toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut. Nu este cel ce face bunătate, nu este până la unul* (Rom. III, 10-12). Având în vedere firea sa căzută, Sfântul Apostol Pavel spune: *Nu locuiește întru mine, adică în trupul meu, ce este bun* (Rom. VII, 18). Aici, Apostolul înțelege prin *trup* nu trupul omenesc în sine, ci starea trupească a întregului om: a minții, a inimii și a trupului acestuia. Și în Legământul cel Vechi este numit *trup* omul în întregimea lui: *Nu va rămâne Duhul Meu, a grăit Dumnezeu, în oamenii aceștia, pentru că trupuri sunt* (Fac. VI, 3). În această stare trupească trăiesc, ca într-un trup al lor, păcatul și moartea veșnică. Apostolul numește starea sa trupească *trupul morții* (Rom. VII, 24), *trupul păcatului* (Rom. VI, 6). Iată pricina din care starea aceasta se numește *trup, trupul morții și al păcatului*: faptul că în ea gândirea și inima, care ar trebui să năzuiască spre duhovnicie și sfințenie, tind și sunt pironite doar de materie și de păcat, trăiesc în materie și păcat. Trupul omenesc al Apostolului, după cum știe toată lumea, era templu al Sfântului Duh, era pătruns de harul Dumnezeiesc și izvora din sine lucrările harului Dumnezeiesc (Fapte XIX, 12). Pe el nu îl puteau privi aceste expresii ce zugrăvesc atât de bine starea trupească, starea în care a căzut omenirea prin cădere: *si cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a plăcea nu pot* (Rom. VIII, 8); *ca să se strice trupul păcatului* (Rom. VI, 6); *cine mă va izbăvi de trupul morții acesteia ?* (Rom. VII, 24).

Minunat descrie Apostolul amestecul binelui cu răul în omul căzut, lăsat în săvârșirea binelui la măsura propriilor eforturi: în atare împrejurări, răul pătrunde în chip necesar din fire, schimonosește binele ei și surpă planurile minții care încearcă în zadar să aducă în biserică sufletului adevărata slujire a lui Dumnezeu. *Legea*, spune Apostolul, *este duhovnicească, dar eu sunt trupesc, vândut sub păcat: că ceea ce lucrez nu știu, fiindcă nu fac ce vreau eu, ci ceea ce urăsc; iar de fac ceea ce nu voiesc... nu eu fac*

aceea, ci păcatul ce locuiește întru mine... Aflu, drept aceea, Legea mie, celui ce voiesc să fac binele; că ce este rău la mine se află: că împreună mă veselesc cu legea lui Dumnezeu după omul cel dinlăuntru, dar văd o altă lege în mădularele mele oștindu-se împotriva legii minții mele și dându-mă pe mine rob legii păcatului, care este întru mădularele mele. Ticălos om sunt eu! Cine mă va izbăvi din trupul morții acesteia ? ...Deci, eu însumi cu mintea mea stujesc legii lui Dumnezeu, iar cu trupul - legii păcatului (Rom. VII, 14-25). Prin cuvântul *trup* trebuie să înțelegem aici, iarăși, starea trupească, stare care surpă toate încercările minții omenești de a plini voia lui Dumnezeu, atâta vreme cât omul rămâne în starea de cădere, atâta vreme cât el nu este înnoit de către Duhul: Duhul, sălășluindu-Se în om, îl slobozește de robia păcatului (Rom. VIII, 14), stricând trupul păcatului (Rom. VI, 6), adică starea trupească din om. Așa trebuie înțelese și spusele Apostolului: *Trupul și sângele împărăția lui Dumnezeu nu o vor moșteni* (I Cor. XV, 10). Prin numirile de *trup* și *sânge* se înțeleg gândurile și simțămintele ce se nasc în firea căzută, ce-l țin pe om cu mintea, inima și trupul lui în starea trupească. Starea aceasta se mai numește și *omul cel vechi* (Ef. IV, 22), de care Apostolul poruncește creștinului să se dezbrace și să se îmbrace în *omul cel nou, care după Dumnezeu a fost zidit întru dreptate și întru sfințenia Adevărului* (Ef. IV, 24). Acesta e același lucru cu ceea ce spune el în Epistola către romani: *îmbrăcați-vă întru Domnul nostru Hsus Hristos* (XIII, 14), ca și în prima către corinteni: *Să ne îmbrăcăm în chipul Celui (Omului) Ceresc* (XV, 49). Se știe că Apostolul era înnoit de Duhul și îmbrăcat în Hristos; luminat de Duhul și mânat de dragostea către aproapele, el a rostit ca din partea omului căzut, care se străduie să rupă lanțurile păcatului, mărturisirea stării pricinuite de cădere - a stării în care omul, siluit de păcatul care trăiește în el, nu poate a nu săvârși răul, chiar dacă dorește a săvârși binele²³². Această vedere a căderii omenești e dar al harului Dumnezeiesc²³³.

În societatea omenirii căzute, unii oameni sunt numiți „buni”. Această numire este, în ce-i privește, incorectă și relativă, în această societate este numit „bun” omul ce săvârșește răul în măsura cea mai mică, iar „rău” - omul ce săvârșește cel mai puțin bine. Totuși, omul rău poate spori în rău până-ntr-atât că făptuirea lui se preschimbă într-un șir necurmat de răutăți, în înțelesul exact al cuvântului, nu există om bun. Nu este om care în starea sa de cădere să facă binele curat, neîntinat cu răul: *Nimeni nu este bun, fără numai Unul Dumnezeu* (Mc. X, 18), spune Cuvântul lui Dumnezeu. El îi socoate și îi numește pe toți oamenii *răi* (Le. XI, 13), precum s-a zis mai sus. Dreptii Vechiului Legământ se numeau „drepti” doar față de ceilalți oameni (Rom. IV, 2-3; Iov 1,8), iar nu față de Dumnezeu. Față de Dumnezeu toată omenirea căzută, până la ultimul om, s-a făcut nevrednică de Dumnezeu; toate faptele firii spurcate prin cădere s-au făcut nebineplăcute lui Dumnezeu, fiind spurcate prin amestecul de neînlăturat al răului. Numai credința în Răscumpărătorul făgăduit, dovedită prin faptele credinței, l-a împropriat pe Dumnezeu dreptilor Vechiului Legământ, li s-a socotit întru dreptate (Rom. IV, 2-8; Gal. II, 18-26), le-a dat nădejdea mântuirii, nădejdea ieșirii din închisorile iadului, în care erau aruncate toate sufletele omenești, până la unul, în urma despărțirii lor de trup, până ce Dumnezeu înomenit a stricat încuietorile și

232 Sfinții Părinți numesc starea de după zidire „firească”, starea de după cădere - „mai jos de fire”, starea de după răscumpărare - „mai presus de fire”. Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 4; Preacuviosul Dorotei, învățăături.

233 V. Preacuviosul Avvă Dorotei, învățătura 1.

porțile iadului.

Nu numai că păcatul, prin cădere, s-a făcut omului ca ceva firesc, atât de propriu lui încât Scriptura a numit păcatul *sufletul omului* (Mt. X, 39), că lepădarea de păcat a devenit lepădare de sine (Mt. XVI, 24), ci omul căzut a primit în sine pe satana, care l-a amăgit, și s-a făcut sălaş satanei. „Se află petrecând în noi într-un anume chip”, spune Preacuviosul Macarie cel Mare, „și vrăjmașul însuși, care se luptă să ne robească”²³⁴. Aceasta nu e nicidecum o judecată făcută după bunul plac, nici o închipuire, ci cunoașterea din cercare, primită de cei care, cum spune același bineplăcut al lui Dumnezeu, s-au dat pe sine fără fățarnicie Domnului, petrec cu statornicie în rugăciune și stau cu neclintire împotriva vrăjmașului care îi luptă²³⁵.

Această cunoaștere din cercare a căderii omenești este de neajuns pentru creștinul trăitor în lume, legat de griji, smuls de necurmata împrăștiere de la vederea de sine. Nu către el vorbim acum. Fie ca el să își câștige mântuirea prin fapte bune în sânul Bisericii Ortodoxe, mai ales prin milostenie și întregă înțelepciune. Noi vorbim acum cu monahii, care s-au dat pe sine în întregime spre slujirea lui Dumnezeu, care doresc să vadă împărăția lui Dumnezeu descoperindu-se în ei întru putere și slavă. Nestrămutata lege duhovnicească a nevoinței cere ca omul să rupă mai întâi legăturile materiei, care îl leagă dinafară, și abia apoi să purceadă la ruperea acelor legături prin care e legat în adâncul minții și inimii sale de duhurile răutății, „în îndoit chip, și cu două feluri de legături”, spune Sfântul Macarie cel Mare, „s-a arătat omul legat după călcarea poruncii și după izgonirea lui din rai: (s-a arătat legat) în lumea aceasta prin lucrurile lumii și dragostea de lume, adică de poftele și patimile trupești, de bogăție și de slavă, precum și de dragostea față de făpturi, femeie și copii, rudenii, patrie, locuri, veșminte - mai pe scurt, de dragostea față de toate lucrurile văzute, de care Cuvântul lui Dumnezeu îi poruncește să se lepede de bună voie (fiindcă omul de bună voie se înrobește tuturor celor văzute), așa încât, desfăcându-se și slobozindu-se de toate acestea, să poată împlini voia lui Dumnezeu în chip desăvârșit. Iar înlăuntrul său, sufletul e legat, închis, înconjurat *de ziduri și ferecată cu legăturile întunericului de către duhurile răutății într-așa măsură, că nu poate, oricât ar vrea, să-L iubească pe Dumnezeu, să creadă în El și să-L cinstească”²³⁶, în continuarea acestei omilii, marele bineplăcut al lui Dumnezeu și povățuitor al monahilor ne învață că numai cei ce au aruncat de pe ei legăturile lumii și s-au dat spre a sluji cu adevărat numai lui Dumnezeu pot să descopere în ei înșiși robia lor, moartea lor veșnică. Dimpotrivă, cel ce nu s-a îngrijit mai înainte a rupe legăturile puse asupra lui de către materie, adică de lumea cea văzută și de viața vremelnică de pe pământ cu situația și relațiile ei, nu va cunoaște niciodată, nu va băga de seamă robia sa și nu va vedea duhurile răutății ce lucrează în el. El rămâne pentru totdeauna străin de sine însuși: nutrinde în sine patimi ascunse, nu numai că nu le cunoaște, ci

234 Sfințitul mucenic Petru Damaschinul, înșirând vederile harice duhovnicești ce se înfățișează minții nevoitorului pe măsura curățirii lui, așează între vederile acestea și vederea căderii căreia s-a supus omenirea. V. Petru Damaschinul, Cartea I - Despre cele opt vederi ale minții.

235 Cuvântul 4, cap. 16. Acest lucru se vede din exorcismele săvârșite înaintea sfintei taine a Botezului. Omul căzut s-a făcut sălaş nu numai al păcatului, ci și al satanei; prin taina Sfântului Botez e alungat satana din om - însă din pricina vieții nepăsătoare și păcătoase a celui botezat, satana se întoarce în el, precum vom lămuri mai jos. Vezi rînduiala Sfântului Botez în *Molitfelnic*.

236 Cuvântul 4, cap. 5.

foarte adesea socotește imboldurile lor ca imbolduri ale dreptății și lucrarea lor ca lucrare a harului Dumnezeiesc sau ca mângâiere a conștiinței, în viața monahală, nevoița trupească, oricât ar fi de mare, nu poate descoperi de la sine lanțurile lăuntrice și starea jalnică dinlăuntru: pentru asta e de neapărată trebuință nevoița sufletească. Nevoița trupească neînsoțită de cea sufletească este mai mult vătămătoare decât folositoare; ea slujește drept pricină a unei întăriri neobișnuite a patimilor sufletești: slava deșartă, fățarnicia, viclenia, trufia, ura, zavistia, părerea de sine²³⁷. „Dacă lucrarea cea lăuntrică după Dumnezeu nu ajută omului”, a spus marele Varsanufie, „degeaba se ostenește el în cele dinafară”²³⁸.

Următoarele rievoințe duhovnicești descoperă nevoitorului robia lui lăuntrică, slujind drept pricină a stârnirii războiului în gânduri și simțiri: 1) adevărata ascultare; în ea nevoitorul începător, tăind pentru Dumnezeu voia sa și socotințele sale pentru a plini voia și socotințele nevoitorului sporit, care a dobândit ascultare neabătută față de Dumnezeu, negreșit va stârni împotrivirea trufașului înger căzut, și prin aceasta va da în vileag prezența lui în sine. Dacă nevoitorul nu se va lăsa amăgit de viclenele insuflări ale celui viclean, ce năzuiește, sub felurite pretexte, să îl rupă de ascultare, și rămâne statornic în nevoița, el va stârni zavistia și amarnicul război al vrăjmașului nevăzut, care nu va întârzia a stârni în nevoitor felurite închipuiri, gânduri, simțiri, aplecări păcătoase, și prin aceasta va da în vileag răul ce se ascunde, în chip neobișnuit de cuprinzător, în adâncul inimii și se preface că nu e nicidecum acolo. 2) Citirea, învățarea și plinirea poruncilor evanghelice, care, în vreme ce taie păcatul făptuitor, nimicesc cu precădere păcatul chiar din minte, chiar din inimă. Plinirea acestor porunci sau, mai bine zis, silința de a plini poruncile, dă în vileag neapărat păcatul care viază în noi și stârnește un cumplit război lăuntric, la care iau parte în chip cât se poate de puternic duhurile răutății. 3) Necinstirile și celelalte necazuri dau, de asemenea, în vileag păcatul ce se ascunde în adâncul sufletului. Necazul se mai numește și „ispită”²³⁹ tocmai fiindcă arată starea cea dintr-ascuns a inimii. Firește că în omul care încă se află sub stăpânirea păcatului el dă în vileag păcatul ce viază în adâncul sufletului și care se vedește prin amărăciunea inimii, prin întristare, prin gândurile de cârtire, nemulțumire, îndreptățire de sine, răzbunare, ură. Întărirea lucrării acestor patimi în suflet, năvălirea cu deosebită putere a gândurilor și închipuirilor, slujesc ca dovadă neîndoielnică a lucrării trufașului duh căzut. 4) Rugăciunea cu luare-aminte, mai ales rugăciunea cu numele Domnului nostru Iisus Hristos, însoțită de străduința unirii inimii cu mintea, dă în vileag șarpele cuibărit în adâncul inimii și, rănindu-l, îl stârnește să miște. Preacuvioșii Calist și Ignatie Xanthopulos, în scrierea lor despre liniștire și rugăciune, dau următoarele cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur: „Rogu-vă, fraților: nicicând să nu călcați și să nu treceți cu vederea pravila rugăciunii. Am auzit oare-când pe Părinți grăind că nu este monah cel care calcă sau trece cu vederea această pravilă: ci e dator monahul, fie că întrebuințează mâncare sau băutură, fie că rămâne în chilie ori se află în ascultare și în călătorie, fie că altceva face, să strige neîncetat: *Doamne Iisuse Hris-toase, Fiul lui Dumnezeu, miluieste-mă*, ca numele Domnului nostru Iisus Hristos, fiind pomenit fără încetare, să-l întărâte la luptă pe vrăjmaș: căci sufletul ce se silește poate afla totul prin pomenirea

237 Omilia 21, cap. 1

238 Învățătura 16 a Preacuvioasei Singlitichia. *Pateric*.

239 Răspuns la întrebarea 210.

aceasta: și răul, și binele. La început, el vede răul înlăuntrul inimii sale, iar apoi binele (adică harul lui Dumnezeu, sădit în fiecare creștin dreptslăvitor prin Sfântul Botez)"²⁴⁰. Această stare a războiului lăuntric trebuie îndurată cu seninătate, precum povățuiește Preacuviosul Macarie cel Mare, cu neîndoită credință și nădejde în Domnul, cu mare răbdare, așteptând de la Domnul ajutor și dăruirea libertății lăuntrice. Războiul nu poate fi încununat de biruință și libertatea nu poate fi dobândită prin propriile eforturi ale omului: atât una cât și cealaltă sunt daruri Dumnezeiești, datorite nevoitorului la vremea potrivită, știută doar de Dumnezeu²⁴¹.

Greșesc foarte mult cei care, aflându-se sub stăpânirea patimilor, pretind de la ei înșiși nepătimire. Având asemenea pretenție nedreaptă, ce vine dintr-o concepție greșită despre sine, ei ajung într-o stare de tulburare neobișnuită atunci când păcatul ce viază în ei își arată colții într-un chip oarecare. Ei cad în trândăvie, în deznădejde. Manifestarea păcatului li se pare, din pricina părerii greșite pe care o au despre ei înșiși, un lucru neobișnuit, ceva nelalocul lui: în vreme ce manifestarea păcatului în gânduri, simțăminte, cuvinte și fapte (aici e vorba nu de păcatele de moarte și nu de păcatele de bună voie, ci de poticnirile fără voie), e un fenomen logic, firesc, de neocolit. „Dacă patima ne supără”, spune Preacuviosul Awă Dorotei, „nu trebuie să ne tulburăm de asta: a ne tulbura de faptul că ne supără patima arată nebunie și mândrie, și vine din aceea că nu ne cunoaștem starea sufletească și fugim de osteneală, precum au zis Părinții. De aceea nici nu sporim, că nu ne știm măsura și nu avem răbdare în lucrurile pe care le începem, ci vrem a dobândi virtutea fără osteneală. De ce să se mire pătimașul când îl supără patima? Ai dobândit-o, o ai în tine, și te mai tulburi! Ai primit în tine arvuna ei, și mai zici: de ce mă supără? Mai bine rabdă, nevoiește-te și roagă-te lui Dumnezeu”²⁴².

Cei ce contemplă în sine păcatul își petrec, din pricina acestei contemplări, întreaga viață pământească în tânguire pentru păcătoșenia lor, în chip gândit se arată pe sine, arată starea lor jalnică Domnului și strigă întru durerea inimii: *Ochii mei pururea spre Domnul, că El va scoate din laț picioarele mele. Caută spre mine și mă miluieste, că unul născut și sărac sunt eu. Necazurile inimii mele s-au înmulțit: din nevoile mele scoate-mă* (Ps. XXIV, 16-18). *Izbăvește de sabie sufletul meu și din mâna câinelui pe cea una născută a mea* (Ps. XXI, 22). *Că ce folos este omului de ar dobândi lumea toată, iar sufletul său își va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?* (Mi. XVI, 26). *Mântuiește-mă din gura leului, și din coarnele inorogilor smerirea mea* (Ps. XXI, 23), *căci potrivnicul meu, diavolul, umblă răcnind ca un leu, căutând să mă înghită* (1 Pt. V, 8). *Vezi smerirea mea și osteneala mea, și lasă toate păcatele mele. Vezi pe vrăjmașii mei, că s-au înmulțit și cu urâciune nedreaptă m-au urât. Păzește sufletul meu ca pe sufletul lui Iov, robul tău, și mă izbăvește, ca să nu fiu rușinat că am nădăjduit întru Tine* (Ps. XXIV, 19-21; Iov II, 6). Cel care viețuiește după această pravilă se va învrednici, fără nici o îndoială, să spună la vremea sa: *Așteptând am așteptat pe Domnul, și a căutat spre mine, și a auzit*

240 Cuvântul „ispită”, atât în rusă cât și în română, vine de la un radical slav care înseamnă a pune la încercare.

241 Cap. 49, *Dobrotoliubie*, tom 2. Acest citat este înfățișat mai deplin în Cuvântul despre rugăciunea lui Iisus.

242 Omilia 21, cap. 3 și 4.

rugăciunea mea: si m-a scos din groapa ticăloșiei și din tina noroiului, și a pus pe piatră picioarele mele, și a îndreptat pașii mei; și a dat în gura mea cântare nouă, cântare a Dumnezeului nostru (Ps. XXXIX, 1-4). Nemincinos e Cel Ce a dăruit făgăduința celor care nădăjduiesc în Dânsul și nu se rup de nădejdea în El în ciuda tângelii prelungite și chinuitoare pricinuite în inimă de silnicia păcatului. Cel Ce a dăruit făgăduința o va împlini negreșit. *Dumnezeu au nu va face răsplătire, dă mărturie Fiul lui Dumnezeu, aleșilor Săi, care strigă către Dânsul ziua și noaptea, deși îndelung îi rabdă pe dânșii ? Zic vouă, că va face răsplătirea lor curând* (Le. XVIII, 7-8). Prin „îndelungă răbdare” se înțelege aici îngăduința lui Dumnezeu ca omul să fie ispitit o anumită vreme, tot pentru folosul lui, de păcatul care trăiește în om și de duhurile răutății. „Stăpânitorul veacului acestuia”, grăiește Sfântul Macarie cel Mare, „pentru cei prunci cu duhul e toiag ce pedepsește și bici care pricinuește răni; dar el, precum s-a zis mai sus, prin asta pregătește mare slavă și multă cinste, făcându-i să sufere și punându-i la încercare... Prin el se tocmește oarecare lucrare mare a mântuirii, precum s-a zis undeva: *răul, având ca scop răul, ajută binelui*. Pentru sufletele bune, ce au voință bună, și ceea ce pare necaz se întoarce până la urmă în bine, precum dă mărturie însuși Apostolul: *Celor ce îl iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine* (Rom. VIII, 28). Acestui toiag al pedepsirii i se îngăduie să lucreze cu scopul ca prin mijlocirea lui vasele să fie puse la încercare ca într-un cuptor încins, și vasele bune să se facă mai tari, iar cele netrebnice să își arate aplecarea spre sfărâmare, nesuferind puterea focului. El, adică diavolul, fiind făptură și rob al lui Dumnezeu, nu ispitește atâta cât i se năzare lui, nu necăjește cât vrea el, ci atât cât îi îngăduie porunca lui Dumnezeu. Dumnezeu, știind cu de-amănuntul starea fiecăruia, îngăduie ca fiecare să fie ispitit doar după puterile lui. *Credincios este Dumnezeu, spune Apostolul, Care nu va lăsa pe voi să fiți ispitiți mai mult decât puteți, ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca s-o puteți suferi* (I Cor. X, 13). Cel ce caută și bate în ușă, cerând până în sfârșit, va primi ce cere”²⁴³.

Pricina pentru care Dumnezeu îngăduie ca nevoitorul să fie ispitit de duhurile răutăți și de păcat stă în aceea că omul are neapărată trebuință să cunoască întocmai și în amănunt căderea sa, cunoaștere fără de care nu poate să-L recunoască și să-L primească așa cum se cuvine pe Răscumpărătorul. El are neapărată trebuință să își cunoască firea căzută, înclinările ei, lucrarea ce îi este proprie, ca mai apoi, după ce primește harul Sfântului Duh, dat de Răscumpărătorul, să nu pună lucrările lui pe seama sa, ci să fie vrednic vas și organ al lui. Spune Sfântul Grigorie Sinaitul: „Dacă omul nu va fi părăsit și biruit și stăpânit, robit de toată patima și gândul, și biruit cu duhul, neaflând nici un ajutor nici de la fapte, nici de la Dumnezeu, nici de la altcineva, lucru care aproape că îl duce la deznădejde, fiind el ispitit din toate părțile, nu va putea să ajungă la străpungerea duhului, să se socoată mai mic decât toți, cel mai de pe urmă și robul tuturor, mai

243 Învățătura a 13-a, Despre răbdarea ispitelor. Nevoitorul nostru rus, starețul Serafim de Sarov, spune: „Trebuie să facem pogorământ sufletului nostru în neputințele și nedesăvârșirile lui, și să îi suferim neajunsurile la fel cum le răbdăm pe ale altora, dar să nu ne lenevim, ci să ne îndemnăm la cele mai bune. Ai întrebuințat multă mâncare, sau vreun alt lucru de acest fel, înrudit slăbiciunii omenești, ai făcut ? Nu te tulbura de aceasta și nu adăuga vătămare la vătămare, ci nevoiește-te cu bărbăție a te îndrepta, iar între timp străduiește-te să-ți păstrezi pacea sufletească, după cuvântul Apostolului: *Fericit cel ce nu se judecă pe sine în ceea ce alege* (Rom. XIV, 22)”. Povestire despre viața și nevoințele Starețului Serafim, ediția 1844, Moscova.

netrebnic chiar decât dracii, ca unul muncit și biruit de ei. Acesta e lucru îngăduit de Pronie din iconomie și smerenie înțe-lepțitoare, în urma căreia e dăruită de către Dumnezeu a doua smerenie, cea mai înaltă, care e putere Dumnezeiască ce lucrează prin Dumnezeu și săvârșește prin El toate; (omul) o vede în sine ca pe o unealtă, și prin această unealtă săvârșește Minunile lui Dumnezeu²⁴⁴. Așa se lămurește minunata priveliște pe care o înfățișează prin sine Sfinții lui Dumnezeu: ei, fiind vase ale Duhului Sfânt, în același timp se vedeau, se socoteau, se mărturiseau drept cei mai mari păcătoși, vrednici de pedepsele vremelnice și veșnice. Ei au studiat și au cunoscut în chip temeinic firea lor căzută, în care nu-i nimic neîntinat, și ca atare tot binele care prin mijlocirea lor se săvârșea de către harul lui Dumnezeu sălășluit în ei îl puneau cu deplină încredințarea pe seama Lui, și tremurau neîncetat ca nu cumva să răsară din firea căzută vreun gând sau vreun simțământ jignitor pentru Duhul Sfânt²⁴⁵. Pentru om nu este de folos trecerea grabnică de la starea de luptă la starea de libertate duhovnicească. Sfântul Macarie cel Mare bagă de seamă că „nu rareori sufletele ce sunt deja părtașe ale harului Dumnezeiesc, preapline de cerească dulceață, și se îndulcesc deja de tihna duhului, însă nu sunt mărturisite, nu sunt cercate prin necazurile aduse de duhurile rele, rămân în starea de pruncie și, ca să zic așa, nu sunt bune pentru împărăția Cerurilor. *De sunteți fără certare*, spune Dumnezeiescul Apostol, *căreia toți s-au făcut părtași, sunteți feciori din curvie, iar nu fii* (Evr. XII, 8). Drept aceea, și ispitele și necazurile sunt trimise omului pentru folosul liii, ca sufletul, cercat fiind prin ele, să se facă mai puternic și mai cinstit înaintea Domnului său. Dacă el va răbda până în sfârșit cu nădejdea în Domnul, va fi cu neputință să nu primească bunătățile făgăduite de Sfântul Duh și desăvârșita slobozire de răutatea patimilor²⁴⁶. Din această pricină, afară de câteva cazuri rare, ce țin de o deosebită iconomie a lui Dumnezeu, nevoitorii lui Hristos petrec o parte însemnată a pribegiei lor pământești în amarnică luptă cu păcatul, sub jugul nemilostivului faraon. La ieșirea din Egipt - țara facerii de cărămizi și saturării de cărnuri, care închipuie starea trupească - slujitorii Adevăratului Dumnezeu pradă pe egipteni, adică iau cu ei bogăția înțelegerii lucrătoare, care se dobândește în luptă cu păcatul și duhurile răutății. Aceasta e Dumnezeiasca rânduială a legii duhovnicești (Ieș. III, 21-22). Sfântul Isaac Șirul istorisește următoarele: „Oarecare din sfinți a zis: Era un bătrân preacinstit dintre pustnici, și am mers odată la el, și eram întristat din pricina ispitelor; iar el era bolnav și se afla culcat. Și după ce i-am făcut plecăciune, am șezut lângă el și am zis: „Roagă-te pentru mine, părinte, că mult sunt supărat de ispitele dracilor”. Iar acela, deschizând ochii lui, a căutat spre mine și mi-a zis: „Fiule, ești prea tânăr și nu sloboade Dumnezeu ispitele asupra ta”. Iar eu i-am spus: „Sunt tânăr, dar sufăr ispitele unor bărbați în putere”. Acela mi-a zis iarăși: „Dumnezeu te va înțelepți”. Iar eu am zis: „Cum mă va înțelepți, că eu în fiecare zi gust moartea ?” Acela zise iarăși: „Dumnezeu te iubește: taci. Dumnezeu îți va da harul Lui”, și adăugă: „Cunoaște, fiule, că treizeci de ani am făcut război cu dracii și până ce n-am trecut de al douăzecilea nu atn fost ajutat deloc; iar după ce am izbutit să trec de al cincilea (peste cei douăzeci), am început să aflu odihnă. Și trecând încă un an, s-a înmulțit odihna; iar după ce s-a scurs și al șaptelea (după cei douăzeci) și a venit al optulea, s-a înmulțit și mai mult. Iar trecând și al

244 Cuvântul 4, cap. 6-8.

245 Capete foarte folositoare, cap 117. *Dobrotoliubie*, tom. 1

246 Preacuviosul Macarie cel Mare, Omilia 27, cap. 4, 5 și 18.

trezecilea și ajungând la sfârșit, așa s-a întărit odihna, că nu mai cunoșteam nici măsura la care a ajuns...". Iată ce nesfârșită odihnă a născut lucrarea multostenitoare și de lungă vreme²⁴⁷.

Punându-ne nădejdea în Atotputernicul și Atotbunul nostru Dumnezeu, să sârguim, prin mijlocirea adevăratei viețuiri călugărești, a coborî, prin norul, fumul și viforul gândurilor care neîncetat răsar în noi, în sufletul nostru robit și omorât de păcat, împutit, fără chip, ce zace în mormântul căderii. Acolo, în adâncul inimii, vom vedea și șarpele ce a ucis sufletul nostru²⁴⁸. Cunoașterea adâncă și întocmai a căderii omenești e foarte de însemnătate pentru nevoitorul lui Hristos: numai dintru această cunoaștere, ca din iadul însuși, poate el, rugându-se întru adevărată străpungere a duhului, să strige către Domnul, după povața Sfântului Simeon Noul Teolog: „Dumnezeule și Doamne al tuturor ! Cea Ce ai stăpânire peste toată suflarea și sufletul, Singurul Care ai putere să mă vindeci, ascultă ruga mea, a ticălosului, și șarpele cel cuibărit în mine, omo-rându-1 prin venirea Atotsfântului și de viață Făcătorului Duh, pierde-1”²⁴⁹. În starea de cădere, păcatul și diavolul așa îl siluiesc pe om, că el nu are nici o puțință de a se împotrivi lor, ci fără voie e atras de ei (2 Pt. 1,4) nu în păcate de moarte, precum am zis mai sus, ci îndeobște în poticniri ale gândului, în nevoitorii osârdnici, înviforării launtrice foarte rar i se îngăduie să se arate prin cuvânt, darmite prin faptă.

5. Despre starea de după răscumpărarea omului

Prin răscumpărare, firea omenească a fost înnoită. Dumnezeu-Omul a înnoit-o prin Sine și în Sine. Această fire omenească înnoită de Dumnezeu e altoită, ca să zicem așa, prin Botez pe firea căzută. Botezul, fără să desființeze firea, desființează starea ei de cădere; fără a face din fire altceva decât este ea în sine, schimbă starea ei, împărtășind firea omenească de firea Dumnezeiască²⁵⁰.

Botezul e și omorâre și înviere în același timp, înmormântare și naștere, în scaldătoarea Botezului se cufundă, în ea se înmormântează și moare vătămarea de către păcat a firii căzute, și din cristelniță învie firea înnoită; în cristelniță se cufundă fiul vechiului Adam și din ea iese fiul Noului Adam. Acest lucru este mărturisit de Domnul, care a zis: *De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre întru împărăția lui Dumnezeu. Ce e născut din trup, trup este; și ce este născut din Duh, duh este* (In. in, 5-6). Din spusele acestea se vede limpede că Sfântul Duh, primind în scaldătoarea Botezului om trupesc - așa cum s-a făcut omul după cădere -, îl scoate din cristelniță același om, însă de acum duhovnicesc, după ce a omorât în el starea păcătoasă trupească și a născut în el pe cea duhovnicească. La botez, omului i se iartă păcatul primit de la protopărinți și păcatele proprii făcute după botez. La botez, omului i se dăruiește libertatea duhovnicească²⁵¹: el nu mai poate fi siluit de păcat, ci poate alege după libera sa voie între bine și rău. La botez, satana, care trăiește în fiecare om al firii

247 Cuvântul 7, cap. 14.

248 Cuvântul 31. Aici e întrebuițat cuvântul „lucrare”, fiindcă Părinții numesc așa îndeobște nevoința minții și inimii, însemnând prin cuvântul „nevoința” mai mult ostenelele trupesti. V. Preacuviosul Varsanufie cel Mare, Răspunsul 210; Isaac Șirul, Cuvântul 56.

249 Preacuviosul Macarie cel Mare, Cuvântul 1, cap. 1.

250 *Dobrotoliubie*, tom 1. Capete făptuitoare și teologice, cap. 43.

251 *Dobrotoliubie*, tom 1. Capete făptuitoare și teologice, învățătura 1.

căzute, este gonit din om; se lasă la voia celui botezat să rămână templu al lui Dumnezeu și să fie liber de satana sau să-L îndepărteze din sine pe Dumnezeu și să se facă sălaș al satanei²⁵² (Mt. XII, 43-45). La botez, omul se îmbracă în Hristos (Gal. III, 27). La botez, toți oamenii devin de o seamă, fiindcă vrednicia fiecărui creștin este una și aceeași. Ea e Hristos. Această vrednicie e nesfârșit de mare, în ea e nimicită orice deosebire pământească între oameni (Gal. III, 28). Nimicni-că fiind, această deosebire n-a fost înlăturată de Hristos, la arătare, pe timpul vieții noastre pământești - și, rămânând, își arată încă și mai limpede nimicnicia, în același chip și leșul, când este smuls din el sufletul, e socotit mort, chiar dacă n-a putrezit încă. La botez, asupra omului se revarsă cu îmbeșugare harul Atot-sfântului Duh, care s-a depărtat de la cel ce a călcat porunca lui Dumnezeu în rai, de la cel ce a urmat înțelegerii și voii păcătoase a îngerului căzut. Harul se apropie din nou de cel răscumpărat prin sângele Dumnezeu-Omului, de cel ce se împacă cu Dumnezeu, de cel care se leapădă de înțelegerea și voia sa, de cel care îngroapă în cristelniță imboldurile firii căzute, viața acesteia - pricina morții. „Hristos, fiind Dumnezeu Desăvârșit”, a spus Preacuviosul Marcu Ascetul, „a dăruit celor ce se botează desăvârșitul har al Sfântului Duh, ce nu primește de la noi adaos, ci se descoperă și se arată nouă pe măsura lucrării poruncilor”²⁵³. Omul botezat, făcând binele ce ține de firea omenească înnoită, sporește în sine harul Atotsfântului Duh cel primit la botez, care, fiind neschimbat în sine, luminează mai puternic în om pe măsura lucrării de către el a binelui lui Hristos: tot astfel luminează mai puternic raza de soare, rămânând neschimbată în sine, pe măsură ce e mai slobod cerul de nori. Dimpotrivă, făcând după botez răul, dând loc să lucreze firii căzute, dându-i viață, omul pierde în măsură mai mare sau mai mică libertatea duhovnicească: păcatul dobândește iarăși stăpânire silnică asupra omului; diavolul intră din nou în om, se face stăpân și îndrumător al lui. Cel izbăvit de amara și greaua robie prin mâna cea atotputernică a lui Dumnezeu se arată iarăși în lanțuri, în robie, în temniță, în iad - de bună voie. Acestei nenorociri i se supune omul, în mai mare sau mai mică măsură, după măsura păcatelor

252 El (Domnul) ne-a slobozit prin Sfântul Botez, dăruindu-ne iertare de păcate, și ne-a dat libertatea de a face binele, dacă dorim aceasta, și de a nu mai fi trași, ca să zic așa, cu sila spre rău: fiindcă pe cel robit de pacate acestea îl apasă și-1 trag, precum s-a zis în Scriptură că fiecare e legat cu legăturile păcatelor sale (Pilde V, 22)". Preacuviosul Avvă Dorotei, învătătura I, Despre lepădarea de lume. - „Botezul nu răpește voia de sine stăpânitoare și slobodă: el ne dă libertatea ce face ca diavolul să nu ne mai poată sili atunci când nu încuviințăm insuflările lui. După botez, se lasă la voia noastră să rămânem întru poruncile lui Hristos, Stăpânul și Dumnezeu, întru Care ne-am botezat, și să umblăm în calea poruncilor Lui, sau să ne întoarcem prin faptele cele rele la potrivnicul și vrăjmașul nostru, diavolul". Preacuviosul Simeon Noul Teolog, cap. 109. Dobrotoliubie, tom 1.

253 „Prin botez este gonit duhul necurat și înconjură suflete fără apă, fără credință; însă în ele nu află tihnă, căci tihna pentru drac este a tulbura cu lucrări viclene pe cei botezați - cei nebotezați sunt ai lui de la început (zămislire) - și el se întoarce în cel botezat împreună cu șapte duhuri. Precum șapte sunt darurile Duhului, așa și duhurile rele, viclene, sunt șapte la număr. Când diavolul se întoarce la cel botezat și îl află deșert, adică ne-având, din pricina leneviei, lucrarea care se împotrivesc vrăjmașilor, atunci, intrând în el, face rele mai amar-nic ca înainte. Cel ce s-a curățit prin botez și apoi s-a spurcat iarăși nu are de nădăjduit într-un al doilea botez: nădejdea este, poate, în pocăința multostenicioasă". Tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei la locul citat aici. - Preacuviosul Grigorie Sinaitul a zis: „Ține-ți mintea neținută, adică înviforată și împrăștiată de puterea potrivnică ce s-a întors după botez, din pricina leneviei, împreună cu alte duhuri foarte rele, în sufletul nepurtător de grijă, precum grăiește Domnul". Sfântului Grigorie Sinaitul, Capete foarte folositoare, cap. 3. Dobrotoliubie, tom 1. - Preacuviosul Macarie cel Mare, omilia 27, cap. 11.

pe care și le îngăduie și a deprinderii sale cu viața păcătoasă. Păcatul care trăiește înlăuntrul omului și îl silește să-i facă voia se cheamă patimă. Patima nu întotdeauna sare în ochi: ea poate să trăiască în chip ascuns în om și să îl ducă la pierzare.

Libertatea duhovnicească se pierde cu desăvârșire și atunci când omul botezat își îngăduie să își petreacă viața după înțelegerea și voia firii căzute: fiindcă cel botezat s-a lepădat de firea sa și s-a îndatorat ca în toate faptele, cuvintele, gândurile și simțămintele sale să arate doar firea cea înnoită de Dumnezeu-Omul, adică să vieze doar după voia și înțelegerea Domnului Iisus Hristos - altfel spus, după poruncile evanghelice și după învățătura evanghelică. A urma firii noastre căzute, a urma înțelegerii și voii ei, înseamnă a ne lepăda cu lucrul de Hristos și de libertatea pe care El ne-a dăruit-o la Botez. Să dăm viață în noi înșine firii căzute înseamnă să ne întoarcem la moartea veșnică, să o sălășluim și să o cultivăm în noi înșine. De ce au pierit și pier iudeii și elinii ? Din dragostea de firea căzută. Unii vor să păstreze ca valoare dreptatea firii căzute, alții -binele ei, iar alții - rațiunea ei: și unii și ceilalți se fac străini de Hristos, de această Singură Dreptate, această Singură Vistierie a înțelegerii (Col. II, 3; Rom. V, 19). Cel care nu s-a lepădat de firea căzută, care nu a recunoscut că ea, din pricina căderii, este netrebnică și spurcată în toate privințele, nu se poate apropia de Hristos și impropria Lui, sau, dacă s-a împropiat Lui, să rămână întru această stare.

Milostivirea lui Dumnezeu a înfățișat grăitor în firea (natura) văzută multe învățături de taină ale creștinismului, învierea, ce are loc primăvara, a toată verdeața închipuie învierea oamenilor; lucrarea anumitor doctorii, care la început dau în vileag boala și parcă o întăresc, iar apoi vindecă, închipuie duhovniceasca nevoie, care la început dă în vileag în om patimile lui ascunse, le pune în mișcare și apoi, încetul cu încetul, le nimicește²⁵⁴. E, de asemenea, ceva cu care lucrarea Botezului asupra omului seamănă în chip izbitor. Să mergem în livadă și să privim acolo ce face grădinarul cu merii ca să le dea puțința de a aduce roade bune la gust.

Orice măr, crescând din sămânță, de-ar fi luată aceasta din cel mai bun măr, poate aduce numai roade acre, amare și vătămătoare, ce nu sunt bune pentru întrebuințare: din această pricină, orice măr crescut din sămânță se numește „sălbatic”. Firea noastră căzută seamănă cu un măr sălbatic. Ea poate aduce numai rod amar, rău și vătămător: binele amestecat cu rău și otrăvit de rău, care pierde pe cel ce socoate acest bine, ce s-a făcut rău din pricina amestecului cu răul, drept bine vrednic de Dumnezeu și de om. Grădinarul, ca să prefacă mărul sălbatic în măr de soi, taie fără cruțare toate ramurile lui, lăsând doar trunchiul. Pe trunchiul rămas, el altoiește o rămurică dintr-un măr de soi; această rămurică se unește cu trunchiul și cu rădăcina, începe să scoată ramuri în toate părțile, prin aceste ramuri sunt înlocuite ramurile tăiate; pomul firesc este înlocuit de un pom artificial, altoit; pomul altoit se ține, totuși, pe trunchiul cel firesc, trage sevă din pământ prin mijlocirea rădăcinilor firești - într-un cuvânt, unește nedespărțit viața sa cu viața pomului firesc. Un astfel de pom începe să aducă roade alese, care sunt ale pomului firesc și, totodată, se deosebesc cu totul de roadele aduse de pomul firesc în starea lui sălbatică. Apoi, în toată vremea ființării pomului în livadă, grădinarul ia aminte cu deadin-sul ca din tulpină și din rădăcină să nu iasă mlădițe de-ale pomului firesc: fiindcă ele vor aduce din nou rodul lor cel

254 Cuvântul 3 despre Botez.

netrebnic și, trăgând seva la sine, o vor răpi ramurilor altoite, vor lua acestor ramuri puterea de a aduce rodul lor ales, le vor usca, le vor da pierzării. Pentru păstrarea vredniciei, sănătății și puterii în măr e de neapărată trebuință ca toate ramurile sale să ia naștere numai și numai din rămurică altoită. Ceva asemănător cu altoirea crenguței de neam bun pe mărul cel sălbatic se săvârșește în taina Botezului cu omul botezat; ceva asemănător purtării grădinarului față de mărul altoit trebuie să se săvârșească în privința omului botezat. La botez se taie nu ființa noastră, ce are ca temei zămislirea întru fărădelegi și nașterea întru păcate: se taie trupul păcatului, se taie starea trupească și sufletească a firii, ce poate să nască binele numai amestecat cu răul; la ființa, la viața, la făptura omului se altoiește firea omenească înnoită de Dumnezeu-Omul. Toate gândurile, simțămintele, cuvintele, faptele celui botezat trebuie să țină de firea înnoită, precum a zis Preacuviosul Marcu Ascetul: „Binele nu poate fi crezut sau făptuit, fără numai întru Hristos Iisus și Sfântul Duh”²⁵⁵. Cel botezat nu trebuie nicidecum să îngăduie în sine lucrarea firii căzute, trebuie să lepede neîntârziat orice înclinare și imbold al ei, chiar dacă acestea ar fi la arătare bune: el trebuie să împlinească și prin simțiri, și prin cuvinte, și prin fapte numai poruncile evanghelice. La un asemenea fel de a gândi duc poruncile date de către Domnul ucenicilor și următorilor Săi: *Rămâneți întru Mine, și Eu întru voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă din sine singură, de nu va rămânea în viță, așa nici voi, de nu veți rămânea întru Mine. Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, acesta aduce roadă multă, că fără de Mine nimic nu puteți face. De nu rămâne cineva întru Mine. De nu rămâne cineva întru Mine, se scoate afară ca mlădița și se usucă, și o adună pe ea și în foc o aruncă, și arde. Rămâneți întru dragostea Mea. De veți păzi poruncile Mele, veți rămânea întru dragostea Mea* (In. XV, 4-6, 9, 10). Ce poate fi mai limpede, mai deslușit decât aceasta ? Doar cel care păzește poruncile evanghelice cu toată râvna, așa cum se cuvine a împlini poruncile date de Dumnezeu, poate rămâne în dragostea de Dumnezeu - nu în acea dragoste care ține de firea căzută, ci în cea care este dar al Duhului Sfânt, ce se revarsă în omul înnoit prin lucrarea Sfântului Duh (Rom. V, 5) și îl unește pe om cu Dumnezeu. Cel nepăsător față de porunci, care urmează aplecărilor firii căzute, încalcă dragostea, strică unirea. După ce a chemat poporul împreună cu ucenicii Săi - ne povestește Evanghelia - Domnul le-a vestit lor: *Cel ce voiește să vina după Mine sase lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie: că cine va vrea să-și mântuiască sufletul său pierde-l-va pe el; iar cine-și va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelia, acela îl va mântui pe el* (Mc. VIII, 34-35). Este învederat că aici se cere lepădare nu de ființa proprie, ci de firea căzută, de voia ei, de înțelegerea (rațiunea) ei, de dreptatea ei. Păcatul și starea de cădere ni s-au împroriat în așa măsură încât lepădarea de ele s-a făcut lepădare de sine, pierdere a sufletului. Pentru mântuirea sufletului a devenit de neapărată trebuință lepădarea de sine, de propriul „eu” căzut, care nu recunoaște

²⁵⁵ „Au răsărit păcătoșii ca iarba și s-au ivit toți cei ce fac fărădelegea, ca să piară în veacul veacului (Ps. XCI, 7-8). Păcătoșii care răsar ca iarba sunt gândurile pătimase, asemenea iarbei slabe și lipsite de putere. Astfel, când răsar în suflet gândurile pătimase, atunci *se ivesc*, adică se vădesc *toți cei ce fac fărădelegea*, adică patimile, *ca să piară în veacul veacului*: fiindcă atunci când patimile se fac vădke nevoitorilor, sunt nimicite de ei. Pricepeți puterea cuvântului: mai întâi răsar gândurile pătimase, și astfel se dau în vileag patimile, ca apoi să fie nimicite”. Preacuviosul Avvă Dorotei. Învățătura 13, Despre răbdarea ispitelor.

căderea sa. Câtă vreme ființează acest „eu”, Hristos nu ne poate aduce nici un folos. *Oricine nu urăște sufletul său, nu poate fi ucenic al Meu* (Le. XIV, 26). *Cel ce nu va lua crucea sa și să vină după Mine, nu este Mie vrednic. Căla ce și-a aflat sufletul său, pierde-l-va pe el, și cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine îl va afla pe el* (Mt. X, 38-39), a dat mărturie Domnul. El a poruncit să ne pierdem sufletul nu numai pentru El, ci și pentru Evanghelie, lămurind prima poruncă prin cea din urmă. Pierderea sufletului pentru Domnul e lepădarea de înțelegerea, dreptatea, voia firii căzute pentru a împlini voia și dreptatea lui Dumnezeu, care sunt înfățișate în Evanghelie, pentru a urma înțelegerii lui Dumnezeu, care strălucește din Evanghelie. Toți cei ce s-au silit a împlini învățătura evanghelică știu din cercare cât de potrivnice și dușmănoase sunt față de Evanghelie înțelegerea, dreptatea și voia firii căzute, împăcarea și conglăsuirea lor sunt cu neputință. Lepădarea de firea căzută este o trebuință de neocolit, palpabilă, a mântuirii. Săvârșește această lepădare cel ce neîncetat cugetă întru Evanghelie și se silește a-i da viață în el însuși prin întreaga sa lucrare. Evanghelia este învățătura lui Hristos. Învățătura lui Hristos, ca învățatură Dumnezeiască, e lege. Împlinirea neștirbită a legii rostite de Dumnezeu, Făcătorul și Răscumpărătorul, e datorie de neînălăturat a fapturilor răscumpărate. Nepăsarea față de învățarea și împlinirea legii e lepădare de Legiuitor.

Sfântul Apostol Pavel a zis: *Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și-mbrăcat* (Gal. III, 27). Asta înseamnă: cei ce s-au botezat în Hristos au primit la Botez, în Botezul însuși, darul Sfântului Duh, care a lucrat asupra lor: simțirea vie a lui Hristos, simțirea însușirilor Lui. Dar libertatea de a alege după voie vechiul sau noul nu a fost luată celor botezați, așa cum nu i-a fost luată lui Adam în rai libertatea de a păzi porunca lui Dumnezeu sau a o încălca. Apostolul grăiește celor ce au crezut și s-au botezat: *Că noaptea a trecut, iar ziua s-a apropiat: să lepădăm, dar, lucrurile întunericii și să ne îmbrăcăm în arma luminii. Ca ziua, cu bun chip să umblăm, nu în ospețe și în beții, nu în curvii și fapte de rușine, nu întru pricire și pizmă, ci vă îmbrăcați întru Domnul nostru Iisus Hristos, și grija de trup nu o faceți spre poftă* (Rom. XIII, 12-14). Având libertatea de a alege, cel botezat este chemat de Sfântul Duh să sprijine unirea cu Răscumpărătorul, să sprijine în sine firea înnoită, să sprijine starea duhovnicească dăruită prin botez, să se înfrâneze de la a face pe plac poftelor trupului, adică de ia abaterea în urma aplecărilor cugetării trupesti, sufletești. Același înțeles îl au cuvintele Apostolului: *Omul cel dintâi este din pământ, pământesc; Omul Cel de-al doilea, Domnul din cer. în ce chip este cel pământesc, așa și cei pământești; și în ce chip este Cel Ceresc, așa și cei cerești; și precum am purtat chipul celui pământesc - fiindcă toți p ne naștem întru păcatul strămoșesc și cu toate neputințele, împrăpăiate firii noastre ca urmare a căderii, ce s-au dezvelit în Adam după căderea lui - să purtăm și chipul Celui Ceresc prin mijlocirea Botezului, care ne dăruiește acest chip, și al păzirii râvnitoare a poruncilor evanghelice, care păzesc în noi chipul întreg, în desăvârșirea și frumusețea sa Dumnezeiască* (I Cor. XV, 47-49). A te îmbrăca în chipul Omului Ceresc, a te îmbrăca în Domnul Iisus Hristos, a purta în trup moartea Domnului Iisus Hristos (2 Cor. IV, 10), înseamnă nimic altceva decât a omorî neîncetat în tine însuși starea trupestă prin petrecerea neîncetată întru poruncile evanghelice. Așa s-a îmbrăcat și a petrecut îmbrăcat în Dumnezeu-Omul Sfântul Apostol Pavel; din această pricină, el putea spune cu îndrăznire despre sine: *Viez de acum nu eu, ci Hristos viază în mine* (Gal. II, 20). El cere același lucru și de la toți credincioșii.

*Au nu vă cunoașteți pre voi, spune el, că Iisus Hristos este întru voi ? Fără numai de sunteți neiscușiți (2 Cor. XIII, 5). Îndreptățită cerere și îndreptățită muștrare! Prin Sfântul Botez se taie în fiecare om botezat firea căzută, se altoiește în om firea înnoită de Dumnezeu-Omul. Din această pricină, Botezul este numit în Sfânta Scriptură *baia nașterii celei de-a doua*, iar viața de după botez - *a doua naștere* (TitlH, 5; Mt. XIX, 27). Fire înnoită este dator a arăta și a dezvolta în sine fiecare botezat: asta și înseamnă a arăta că în tine trăiește, vorbește și lucrează Domnul Iisus Hristos. Creștinul care nu a făcut aceasta nu-i ceea ce ar trebui să fie.*

Cu deosebită exactitate și amănunțime tâlcuiește Taina Botezului Sfântul Apostol Pavel: *Câți întru Iisus Hristos ne-am botezat²⁵⁶, întru moartea Lui ne-am botezat, împreună cu El ne-am îngropat în moarte, ca în ce chip S-a sculat Hristos din morți prin slava Tatălui, așa și noi întru înnoirea vieții să umblăm: că de vreme ce împreună odrăslighi ne-am făcut cu asemănarea morții Lui, deci și învierii Lui vom fi părtași, știind că omul nostru cel vechi cu Dânsul împreună s-a răstignit, ca sase strice trupul păcatului, ca să nu mai slujim noi păcatului: pentru că cel ce a murit s-a îndreptat de păcat. Că de am murit împreună cu Hristos, credem că vom și via împreună cu Dânsul, știind că Hristos, Cel ce a înviat din morți, nu mai moare: că moartea pe Dânsul nu-L mai stăpânește. Că El, murind, pentru păcat o dată a murit; iar viind, lui Dumnezeu viază. Așa și voi soco-tiți-văpe voi morți a fi păcatului și vii lui Dumnezeu întru Iisus Hristos, Domnul nostru. Să nu împărătească, dar, păcatul în trupul vostru cel muritor, ca să îl ascultați pre el întru poftele lui, nici să vă faceți mădularele voastre arme de nedreptate păcatului, ci să vă puneți pre voi înaintea lui Dumnezeu, ca din morți vii, și mădularele voastre arme de dreptate înaintea lui Dumnezeu (Rom. VI, 3-13). De aici se vede iarăși că Botezul e și omorâre și înviere în același timp. Păcătuiind protopărinții, moartea a lovit sufletul fără întârziere; fără întârziere s-a depărtat de la suflet Sfântul Duh, Care alcătuieste adevărata viață a sufletului și a trupului; fără întârziere a intrat în suflet răul, care alcătuieste adevărata moarte a sufletului și a trupului. Amenințarea Făcătorului s-a împlinit ad litte-ram: *Din pomul științei binelui și răului să nu mâncați, că ori în ce zi veți mânca din el cu moarte veți muri* (Fac. II, 17). Moartea într-o clipită a făcut din omul duhovnicesc om trupesc și sufletesc, din sfânt - păcătos, din nesticăcios - stricăcios; a împărtășit trupului slăbiciune, intrare pentru boli, poftă necurate; și, în cele din urmă, a lovit trupul după trecerea câtorva sute de ani²⁵⁷. Sfântul Botez, dimpotrivă, aduce înviere sufletului, preface omul trupesc și păcătos în om duhovnicesc și sfânt, omoară trupul păcatului, adică starea trupească a omului, sfințește nu doar sufletul omului, ci și trupul lui, îi dă acestuia puțința de a învia întru slavă; iar învierea însăși se va săvârși mai apoi, la vremea rânduită de Dumnezeu. Precum între ivirea morții în om, nevăzută pentru ochii trupești, și despărțirea sufletului de trup, vădită și pentru ochii trupești, a curs un răstimp îndelung de vreme, așa și între ivirea vieții în om și învierea prin această viață a trupului, ce are să se unească iar cu sufletul, e rânduită o vreme anume, știută doar de Dumnezeu. Ce este sufletul pentru trup, aceea este Sfântul Duh pentru întregul om, pentru*

²⁵⁶ *Despre legea duhovnicească*, cap. 2.

²⁵⁷ Sau *ne-am cufundat*. „Botez” și „cufundare” înseamnă același lucru, în toată Biserica Universală Botezul se săvârșea prin cufundare până în veacul al XI-lea. În veacul al XI-lea, la Roma au început să schimbe cufundarea prin stropire (*Dictionnaire Theologique par Bergier*, Bapteme).

sufletul și trupul lui. Precum trupul moare cu moartea de care mor toate vietățile când sufletul le părăsește, așa moare întregul om, și cu trupul și cu sufletul, față de viața cea adevărată, față de Dumnezeu, când îl părăsește pe om Sfântul Duh. Tocmai această viere și înviere a omului se săvârșesc în taina Sfântului Botez. Prinde viață și învie prin mijlocirea Sfântului Botez fiul lui Adam cel întâi-zidit, însă de acum nu în acea stare de neprihănire și de sfințenie în care a fost zidit Adam: el prinde viață și învie într-o stare neasemuit mai înaltă, în starea dăruită omenirii de Dumnezeu Ce a primit omenitatea. Oamenii înnoiți prin Botez se îmbracă nu în chipul dintru început, fără prihană, al omului întâi-zidit, ci în chipul Omului Ceresc, al Dumnezeu-Omului²⁵⁸. Chipul al doilea e cu atâta mai presus față de cel dintâi cu cât Dumnezeu-Omul e mai presus față de primul om în starea lui de neprihănire.

Prefacerea pricinuită de Sfântul Botez în om este simțită cu deplină limpezime; totuși, prefacerea aceasta rămâne celor mai mulți creștini necunoscută: ne botezăm în pruncie, din copilărie ne dedăm îndeletnicirilor ce țin de lumea trecătoare și de firea căzută, întunecăm în noi Darul Dumnezeiesc dat prin Sfântul Botez așa cum e întunecată strălucirea soarelui de norii groși. Darul, însă, nu este nimicit: el continuă să petreacă în noi în toată vremea vieții noastre pământești, precum nici soarele acoperit de nori nu este nimicit și continuă și ființeze, îndată ce omul botezat părăsește lucrarea firii căzute, începe să spele greșalele sale cu lacrimi de pocăință, răstignește trupul său împreună cu patimile și poftetele, intră în arena lucrării "Omului Nou, că darul Duhului începe a vădi prezența sa în cel botezat, a se dezvolta, a precumpăni. Curățirea prin pocăință este urmare și lucrare a harului sădit prin Botez. Pocăința e înnoirea, întoarcerea stării pricinuite prin Botez²⁵⁹. Cel ce s-a curățit prin pocăință poate avea cunoaștere din cercare despre schimbarea pricinuită în om prin Botez.

„Atunci când ne botezăm”, grăiește Sfântul Ioan Gură de Aur, „sufletul, curățit de Duhul, strălucește mai luminos ca soarele, și nu doar că vedem Slava lui Dumnezeu, ci și împrumutăm din ea o oarecare strălucire. Precum argintul curat, pus în bătaia soarelui, răspândește el însuși raze răsfrângând strălucirea soarelui, așa și sufletul, fiind curățit și făcut argint preastră-lucit, primește de la Duhul Sfânt raza slavei și o răsfrânge la rândul său²⁶⁰”.

În Cartea Faptelor Apostolilor, chiar dacă nu este înfățișată de-a dreptul, faptic, prefacerea pricinuită în cei botezați prin taina Sfântului Botez - fiindcă în Biserica primară tuturor le era cunoscută prefacerea pricinuită de Botez, pentru toți era vădită această prefacere prin roadele Sfântului Duh, ce îndeobște se descopereau fără întârziere după botez - sunt totuși descrise întâmplări ce au păstrat viitorimii dovada prefacerii acesteia. Astfel: când s-a botezat eunucul împărătesei Etiopiei și a ieșit din apă, fără întârziere s-a pogorât asupra lui Sfântul Duh; eunucul, care de acum nu mai avea nevoie de povățuitor - îndestul povățuitor Se făcuse lui Duhul - a mers cu bucurie în calea sa îndepărtată, cu toate că de-abia știa câte ceva despre Domnul Iisus Hristos din împreună-vorbirea cât se poate de scurtă cu Apostolul Filip (Fapte

258 Preacuviosul Macarie cel Mare. Cuvântul 7, cap. 26.

259 „Prin Botez, cel botezat se schimbă la minte, la cuvânt și la faptă și, după puterea dată lui, se face aidoma Celui ce l-a născut pe el”. Cea de-a douăzecea pravilă morală a Sfântului Vasile cel Mare.

260 Preacuviosul Marcu Ascetul, *Cuvânt despre Botez*, sfinții Calist și Ignatie Xanthopulos, cap. 1-6, *Dobrotoliubie*, tom 2.

VIII, 39). Asupra lui Corneliu sutașul, păgân, și asupra celorlalți păgâni care erau dimpreună cu dânsul și care crezuseră în Domnul, încă mai înainte de Botez S-a pogorât Sfântul Duh, și ei au început să vorbească în limbi străini, până atunci cu totul neștiute lor, vestind mărirea lui Dumnezeu, pe Care până în acea clipă ei nu o priceuseră nicidecum (Fapte X, 41-46). În ciuda faptului că Se pogorâse asupra lor Duhul, Sfântul Apostol Petru a poruncit să fie botezați în apă, precum o cerea neabătut taina. Istoria bisericească a păstrat pentru noi următoarea întâmplare de cea mai mare însemnătate, împăratul roman Dioclețian, sub care a fost pornită cea mai cruntă prigoană împotriva creștinilor, și-a petrecut la Roma cea mai mare parte a anului 304 după nașterea lui Hristos. El a venit în cetatea de scaun pentru sărbătorirea biruințelor sale asupra perșilor, în rândul celorlalte distracții cărora se deda împăratul era și mersul la teatru. Un oarecare Ghenesie, actor de comedie, amuza foarte tare publicul cu improvizații. O dată, jucând în teatru de față cu împăratul și cu numeros popor, el, prefăcându-se bolnav, s-a culcat pe pat și a zis: „Ah, prieteni! Mă simt foarte rău: aș vrea să mă alinați”. Ceilalți actori i-au răspuns: „Cum să te alinăm ? Vrei să te netezim cu cuțitoaia, ca să-ți fie mai bine ?” - „Nebunilor !” - a răspuns el. „Vreau să mor creștin”. - „De ce ?” - au zis ei. „Ca în Ziua cea mare Dumnezeu să mă primească întocmai ca pe fiul risipitor”, îndată s-a trimis după preot și exorcist. Aceștia - adică actorii care făceau pe preotul și exorcistul - au venit, s-au așezat lângă patul pe care zăcea Ghenesie și i-au grăit: „Fiule, de ce ne-ai chemat ?” El a răspuns: „Fiindcă vreau să primesc milă de la Iisus Hristos și să mă nasc a doua oară pentru a fi slobozit de păcatele mele”. Ei au împlinit asupra lui întreaga rânduială a sfintei taine, după care l-au îmbrăcat, după obiceiul noilor-botezați, cu haină albă. Atunci ostașii, continuând jocul, l-au luat și l-au înfățișat împăratului ca pentru interogatoriu, ca pe mucenici. Ghenesie a grăit: „Împărate și toată curtea împărătească ! Înțelepți ai acestei cetăți! Ascultați-mă. Numai ce mi se întâmplă să aud numele de creștin, simțeam față de acest nume o greață cumplită; îi acopeream cu ochi pe cei ce rămâneau întru mărturisirea acestui nume; pentru numele de creștin uram chiar pe rudele și apropiații mei; defăimam această credință într-așa măsură că am învățat cu de-amănuntul tainele ei ca să vă fac să râdeți maimuțărindu-le: însă atunci când de mine, gol fiind, s-a atins apa, când întrebat fiind am răspuns: cred, am văzut o mână pogorându-se din cer; înconjurând-o, s-au pogorât asupra mea îngerii cu chip luminat. Ei au citit într-o carte toate păcatele făcute de mine din copilărie, le-au spălat cu aceeași apă cu în care eu m-am botezat fiind voi de față, și apoi mi-au arătat cartea, care s-a dovedit a fi curată ca zăpada (adică nescrisă). Astfel, mare împărat și popor, voi, care acopereți cu batjocuri tainele creștinești, să credeți, cum am crezut și eu, că Iisus Hristos este Adevăratul Domn, că El este Lumina Adevărului și că prin mijlocirea Lui puteți primi iertare”. Dioclețian, nemulțumit peste măsură de aceste cuvinte, a poruncit ca Ghenesie să fie bătut crunt eu toiege; apoi l-au dat pe mâna prefectului Plauțian ca să fie silit a jertfi idolilor. Vreme îndelungată l-au scrijelit cu gheare de fier și l-au ars cu torțe aprinse, în mijlocul acestor chinuri, el striga: „Nu este alt împărat afară de Cel pe Care L-am văzut! Pe Dânsul îl cinstesc și Lui îi slujesc ! Și de m-ar omorî de mii de ori pentru slujirea Lui, al Lui voi fi întotdeauna! Chinurile nu vor smulge pe Iisus Hristos nici din gura, nici din inima mea. Îmi pare neagrăit de rău pentru greața pe care am simțit-o față de Numele Lui cel Sfânt și pentru că așa târziu m-am făcut închinător al

Lui". Lui Ghenesie i-au tăiat capul²⁶¹. Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, în Cuvântul de îngropare pentru tatăl său după trup, Grigorie, episcopul Nazianzului, care primise botezul la o vârstă înaintată, grăiește următoarele: „(Tata) purcede la renașterea prin apă și prin Duh, renaștere prin care mărturisim lui Dumnezeu închipuirea²⁶² și desăvârșirea omului după Hristos, și prefacerea și refacerea pământescului spre duhovnicesc; și purcede cu dorință fierbinte și cu nădejde luminată, curățindu-se mai înainte de spălare pe cât i-a stat în putere, desprihănuindu-se cu sufletul și trupul mult mai vârtos ca cei ce urmau să primească tablele de la Moisi: căci curățirea lor se întindea numai până la haine și la oarecare strâmtorare a pântecelui și o întreagă înțelepciune de puțină vreme; iar lui întreaga viață de până atunci îi fusese pregătire pentru luminare și curățire mai înainte de curățire, care face neprimejduit darul așa încât desăvârșirea să fie încredințată curăției și binele dăruit să nu fie amenințat de obiceiul cutezării împotriva harului. Și ieșind el din apă, lumină străfulgera împrejurul lui și slavă vrednică de așezarea sufletească cu care se apropiase de harisma credinței - ceea ce s-a vădit unora, ce au ținut atunci minunea sub tăcere, necutezând a o vesti (că fiecare socotea a o fi văzut numai el), însă nu după multă vreme s-au încunoș-tiințat unii pe alții; iar botezătorului și săvârșitorului atât de învederat și cunoscut s-a făcut lucrul, încât nici să păstreze taina n-a putut, ci în fața tuturor a dat glas că a uns cu Duhul pe urmașul său²⁶³. Aici Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul numește Sfântul Botez „renaștere prin apă și prin Duh”, „luminare”, „curățire”, „dar”, „desăvârșire”, „bine dăruit”, „harisma a credinței”, „taină”, în Cuvântul despre Botez, Cuvântătorul de Dumnezeu grăiește astfel: „Acest dar, ca și Dătătorul lui, Hristos, este numit cu multe și felurite nume: și asta fie fiindcă el este foarte plăcut pentru noi - de obicei, cel ce nutrește dragoste puternică față de ceva ascultă cu plăcere și numele a ceea ce iubește -, fie fiindcă felurimea facerilor de bine cuprinse în el a pricinuit la noi și felurimea numirilor. Noi îl numim «dar», «har», «botez», «ungere», «luminare», «veșmânt al nesticăciunii», «baie a celei de-a doua nașteri», «pecete» - tot ce este vrednic de cinstire pentru noi²⁶⁴, în același cuvânt, Sfântul Grigorie strigă: „A cunoaște puterea acestei taine este deja luminare!”. Așa înțelegea Sfântul Botez Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, care s-a botezat la vârstă coaptă, cunoscând din a sa cercare și din cercarea altor bărbați sfinți din vremea sa negrăita prefacere, desăvârșita renaștere, viața cea nouă pe care o simt în urma tainei Botezului cei ce s-au botezat cu vrednicie, care s-au pregătit pentru Botez în chip cuviincios, și drept aceea au simțit și au cunoscut toată puterea lui. Cum am văzut, Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul amintește de luminarea cu minunată Lumină a părintelui său pe când acesta ieșea din baptisteriu. Prietenului Cuvântătorului de Dumnezeu, Sfântul Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareea Capa-dociei, a fost de asemenea supus unei lucrări foarte simțite a tainei. Acest fapt este povestit în Viața lui²⁶⁵.

261 Sfântul Ioan Gură de Aur, Omilia VII, cap. 5 (*Epistola a doua către Corinteni*).

262 *Istoria Bisericească* a lui Fleury, cartea VIII, cap. 49. O istorisire asemănătoare se află în *Viețile Sfinților*, 15 septembrie. Comediantul Porfirie, cufundându-se în apă pentru a-și bate joc de botez, a fost preschimbă de Sfânta Taină în creștin. Asta s-a petrecut sub ochii împăratului Iulian Apostatul. Porfirie a mărturisit pe Hristos și l-a muștră pe împărat pentru necredință, drept care a fost chinuit crunt și apoi omorât.

263 în sensul de modelare (n. tr.).

264 Cuvântul 18.

265 Cuvântul 40.

Este neapărat trebuincioasă pregătirea dinainte de a primi Sfântul Botez. Pregătirea plină de râvnă e o con-ditie de neînlăturat pentru ca marea taină să aducă din belșug roadă sa, ca ea să slujească spre mântuire, nu spre mai mare osândă. Asta o spunem pentru tâlcuirea tainei și mai ales pentru cei care vin la ea nu la vârsta prunciei, vârstă la care, potrivit împrejurărilor vremii de acum, primim mai toți Botezul. Pregătirea pentru Sfântul Botez este pocăința adevărată. Pocăința adevărată e o condiție neapărat trebuincioasă pentru ca Sfântul Botez să fie primit cu vrednicie, spre mântuirea sufletului. Această pocăință stă în recunoașterea propriilor păcate drept păcate, în părerea de rău pentru ele, în mărturisirea lor, în părăsirea vieții păcătoase. Altfel spus, pocăința e recunoașterea căderii, recunoașterea nevoii neapărate de Răscumpărătorul; pocăința e osândirea firii căzute proprii și lepădarea de ea pentru a primi firea înnoită. Este neapărată nevoie ca vasul nostru - vas numesc mintea, sufletul și trupul omenesc față de harul Dumnezeiesc - să fie curățit mai înainte pentru primirea și păstrarea Darului Duhovnicesc dat prin Sfântul Botez. Este neapărată nevoie ca acest vas să fie nu numai curățit, ci și cercetat cu deadinsul; este neapărată nevoie ca vătămările aflătoare în el, mai ales găurile, să fie îndreptate cu osârdie; iar dacă vor rămâne neîndreptate, apa vie (In. VII, 38) turnată în vas prin Sfântul Botez nu va fi ținută în vas: ea se va revărsa din el, spre foarte marea lui nenorocire. „Găuri” numesc deprinderile păcătoase. Este neapărată nevoie ca Ierusalimul nostru să fie împrejmuț din toate părțile, ca și cu niște ziduri, cu obiceiuri și deprinderi bune: numai atunci poate fi adusă ca jertfă și ardere de tot, în scaldătoarea Botezului, firea noastră căzută, iar firea înnoită, dobândită prin Botez, se poate face altar de bună treabă pentru aducerea jertfelor și arderilor de tot bineplăcute lui Dumnezeu (Ps. L, 19-20). Fără această pregătire, ce folos poate fi de la Botez ? Ce folos poate fi de la Botez atunci când noi, primindu-1 la vârsta înțelegerii, nu pricepem cât de puțin din însemnătatea lui ? Ce folos poate fi de la Botez atunci când noi, primindu-1 în pruncie, rămânem mai apoi în desăvârșită necunoaștință de ceea ce am primit ? Iar de primit am primit un Dar neprețuit, am luat asupra noastră o datorie înfricoșătoare; răspunderea pentru această datorie este la fel de nemăsurată și nesfârșită precum este nemăsurat și nesfârșit Darul. Ce folos poate fi de la Botez atunci când nu pricepem căderea noastră, nici măcar nu socotim că firea noastră se află în starea căderii celei mai amare ? când socotim drept bine ales și bineplăcut lui Dumnezeu binele netrebnic al firii căzute ? când năzuim cu încăpățănare să facem acest bine, neluând în seamă faptul că el nu face altceva decât să hrănească și să crească în noi iubirea noastră de sine, să ne îndepărteze din ce în ce mai mult de Dumnezeu, să facă mai temeinică, să pecetluiască a noastră cădere și apostazie ? Ce folos poate fi de la Botez atunci când noi nu socotim păcate nici păcatele de moarte, de pildă: preacurvia cu toate vlăstarele ei, ci le numim „plăceri ale vieții” ? când nu știm că firea noastră a fost înnoită prin Botez ? când suntem nepăsători cu totul către lucrarea după legile firii înnoite, acoperindu-o cu hule și batjocuri ?

Ioan, Înainte-Mergătorul Domnului, al cărui botez a fost numai botez aducător la pocăință, iar nu botez aducător al împărăției Cerurilor, cerea de la cei ce veneau la dânsul să se boteze mărturisirea păcatelor, fără să aibă el însuși nevoie de această mărturisire, precum bagă de seamă Ioan Scărarul²⁶⁶,

---

²⁶⁶ *Viețile Sfinților*, 1 ianuarie.

ci îngrijindu-se de folosul sufletesc al celor ce se botezau la el. în fapt: cum poate omul să intre în stadia (arena) pocăinței fără să fi mărturisit pactele sale ? cum va cunoaște el însemnătatea feluritelor păcate și mijlocul de a face pocăință pentru ele, dacă nu îi va spune și una și cealaltă un povă-țuitor încercat, duhovnicesc ? cum va face el, fără povă-țuitor, cunoștință cu armele duhovnicești, cu întrebuițarea lor împotriva gândurilor și simțămintelor păcătoase, împotriva deprinderilor păcătoase, împotriva patimilor înrădăcinate prin trecerea vremii ? Mărturisirea păcatelor este neapărat trebuincioasă și pentru a ne pocăi cum se cuvine de păcatele făcute mai înainte, și pentru a ne păzi pe viitor de căderile în păcat. Mărturisirea păcatelor a fost dintotdeauna socotită ta, Biserica lui Hristos o însușire nedespărțită a pocăinței. Ea se cerea de la toți cei ce voiau a se boteza, cu scopul ca Sfântul Botez să fie primit și păzit de ei așa cum se cuvine a fi primită și păzită o taină mare, care a doua oară nu se mai săvârșește, în sfârșit, pocăința e induală a lui Dumnezeu și Dar al lui Dumnezeu pentru omenirea căzută.

Pocăiți-vă, că s-a apropiat împărăția Cerurilor (Mt. III, 2), vestea Sfântul Înainte-Mergător celor care veneau la el și primeau de la el Botezul pocăinței, împărăția Cerurilor, precum lămurea în continuare Înainte-Mergătorul, însemna în propovăduirea lui sfânta taină a Botezului Legământului celui Nou (Mt. III, 11). Pentru a primi împărăția Cerurilor este nevoie de pocăință. Mântuitorul lumii cerea de la oameni pocăință pentru a dăruia oamenilor darul mântuirii prin mijlocirea Sfântului Botez, pentru a-i face pe oameni în stare să primească Darul ceresc, duhovnicesc. „*Pocăiți-vă*”, spunea El, „*că s-a apropiat împărăția Cerurilor* (Mt. IV, 17); *pocăiți-vă și credeți în Evanghelie* (Mc. 1, 15). S-a făcut deja totul pentru voi; nu se cere de la voi nici o osteneală, nici o nevoință, nici un adaos la dar! De la voi se cere doar curățirea prin pocăință, fiindcă celor ce-s necurați și nu voiesc a fi curați nu este cu putință a li se încredința comoara neprețuită, atotsfantă, duhovnicească”. Trimițându-i pe ucenici la propovăduire, Dumnezeu-Omul le poruncește să vestească omenirii, pocăința din pricina împărăției Cerești care se apropie (Mt. X, 7). Apostolul Pavel găiește despre sine că el, călătorind prin lume, vestea tuturor, și iudeilor și elinilor, pocăința, întoarcerea la Dumnezeu și credința în Domnul nostru Iisus Hristos (Fapte XX, 21). Atunci când în Ierusalim mii de iudei au crezut în Mântuitorul prin propo-văduirea Sfântului Apostol Petru, și l-au întrebat pe el și pe ceilalți Apostoli: *Ce să facem, bărbați frați ?*, Apostolul Petru a grăit: *Pocăiți-vă și sase boteze fiecare din voi întru numele lui Iisus Hristos spre iertarea păcatelor, și veți primi darul Sfântului Duh* (Fapte II, 37-38). Pretutindeni vedem pocăința ca singură intrare, singură scară, singur pridvor înaintea Credinței, Evangheliei, împărăției Cerurilor, înaintea lui Dumnezeu, înaintea tuturor tainelor creștinești, înaintea Sfântului Botez - această naștere a omului întru creștinătate. Este neapărat trebuincioasă lepădarea de viața păcătoasă dinainte și hotărârea de a duce viață după poruncile evanghelice, pentru a primi după vrednicie și a avea putința de a păstra după vrednicie Darul Sfântului Duh, cel primit la Botez. Păstorii Bisericii creștine a primelor veacuri aveau toată grija cu putință ca Sfântul Botez, ce se primea atunci mai totdeauna la vârstă coaptă, să fie primit cu deplină înțelegere a Darului Duhovnicesc primit²⁶⁷.

Și asupra păstorilor din vremurile noastre stă sfințita, cu neputință de

267 Cuvântul 4, Despre ascultare.

înlăturat îndatorire de a da o înțelegere nerătăcită și amănunțită despre Sfântul Botez celor ce au primit taina în pruncie, și ca atare n-au despre taină nici o cunoaștere din cercare. Darul a fost primit de ei: răspunsul pentru întrebuintărea Darului este de neînlăturat. Pregătirea din timp pentru acest răspuns este trebuincioasă, cât se poate de trebuincioasă ! Stăpânirea Darului întru nepăsare și neștiință atrage după sine urmările cele mai nefericite. Celui ce nu va întrebuinta Darul după dorința și porunca Dăruitului, celui care nu va spori în sine harul Botezului prin lucrarea după poruncile evanghelice, ci va ascunde în pământ talantul încredințat lui - adică va îngropa harul Botezului, va nimici în sine orice lucrare a lui, dedându-se cu totul grijilor și plăcerilor lumești - i se va lua harul Botezului la judecata lui Hristos. Cel ce l-a stăpânit cu nevrednicie va fi aruncat *în întunericul cel mai dinafară: acolo va fi plângerea și scrășnirea dinților* (Mt. XXV, 30). Pentru a avea înțelegerea convenită despre marea însemnătate a Sfântului Botez, trebuie să ducem viață plăcută lui Dumnezeu, evanghelică: numai ea descoperă omului, în chip îndestul de limpede și mulțumitor, tainele creștinismului²⁶⁸.

Botezul e o taină care a doua oară nu se mai săvârșește. *Mărturisesc un Botez spre iertarea păcatelor*, vestește Crezul dreptslăvitor. Precum nașterea întru ființare se poate săvârși doar o dată, așa și nașterea întru cealaltă ființare - Botezul - se poate săvârși doar o dată. Precum feluritele boli ce se întâmplă omului după nașter, care lovesc, cutremură, nimicesc ființa lui, se tămăduiesc cu felurite leacuri ce se bizuie pe puterea de viață împărtășită omului odată cu ființarea: așa și feluritele păcate săvârșite după Botez, care lovesc și aduc în neorânduială viața duhovnicească a omului, se vindecă prin pocăință, a cărei lucrare se întemeiază pe harul Sfântului Duh, cel sădit în om prin Sfântul Botez, și stă în sporirea acestui har, ce fusese înăbușit de păcate. „Hristos”, spune Preacuviosul Marcu Ascetul, „ca Dumnezeu Desăvârșit, a dăruit celor botezați desăvârșit har al Sfântului Duh, ce nu primește de la noi adăugire, ci se descoperă și se arată nouă după măsura lucrării poruncilor, și ne dăruiește adăugire, ca să ajungem *la unirea credinței și cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, întru bărbat desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos* (Ef. IV, 13)”. Prin *unirea credinței* se înțelege aici înghițirea întregii lucrări a creștinului de către credință, când toată lucrarea lui slujește drept vădire a înțelegerii duhovnicești sau Evangheliei. „Așadar, orice l-am aduce (lui Hristos) după renașterea noastră (prin Botez), totul e de la Dânsul și de Dânsul s-a sădit în noi (prin taina Botezului)”²⁶⁹.

6. Despre înnoirea firii răscumpărate, de se întâmplă ca ea să fie vătămată, prin pocăință

Cei ce doresc să dobândească cunoașterea prin cercare a Sfântului Botez, cei ce doresc să descopere taina cea ascunsă și Darul Duhovnicesc cel fără preț pus de negrăita bunătate Dumnezeiască în vistieria sufletului, cei ce doresc să vadă firea lor în starea de înnoire și ființare duhovnicească, cei ce doresc să simtă și să vadă în sine pe Hristos, pot ajunge la aceasta prin

²⁶⁸ Vezi scrierile sf. Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul, sf. Chirii al Ierusalimului, sf. Ioan Gură de Aur și alții.

²⁶⁹ „Legea slobozeniei”, a zis Preacuviosul Marcu, „prin înțelegerea adevărată se citește, iar prin lucrarea poruncilor (evanghelice) se înțelege”: cap. 32, *Despre legea duhovnicească*

pocăință. Chipul pocăinței, ce îi stă bine și i se cuvine creștinului, e peotriva aceluiași Dar pe care creștinul vrea să-l descopere în sine: adevărata pocăință e peotriva tainei Botezului. Prin Botez, o singură dată, prin negrăita bunătate a lui Dumnezeu, se împărtășește omului Darul lui Dumnezeu: și când face pocăință creștinul ce și-a îngăduit după Botez lucrarea și viața firii căzute, care a dat în sine viața morții, care a omorât în sine viața, Darul se întoarce numai prin bunătatea lui Dumnezeu. La Botez, ne naștem din apă și din Duh; când ne pocăim, renaștem din lacrimi și din Duh. Pocăința e plânsul pruncesc și netăcut înaintea lui Dumnezeu pentru pierderea Darului, cu nădejdea de a primi Darul din nou. *Via mea n-am păzit!* - strigă cu amarnică suferință sufletul care s-a coborât din firea înnoită prin Botez în tărâmul firii căzute, care și-a pierdut libertatea și suferă stăpânirea silnică a păcatului; *paște-voi iedele mele* / Nu sunt în mine simțiri și gânduri duhovnicești! Toate turmele simțirilor și gândurilor mele sunt de nici o treabă! Ele sunt iede, fiindcă alcătuiesc amestec de bine cu rău! Ele sunt ale *mele*, fiindcă se nasc din firea mea căzută! (Cânt. 1,5,7)- însușirile firii mele înnoite sunt pierdute! Sfântul Isaac Șirul, fiind întrebat care e cugetarea cu care omul trebuie să se îndeletnicească neîncetat la chilia lui, a răspuns: „Tu întrebi despre cugetarea și gândul cu care trebuie omul să se îndeletnicească neîncetat în chilia lui ca să se facă mort (pentru lume, adică pentru păcat) ? Oare omul sânguitor și trezvitor are nevoie să întrebe cum să se poarte când este singur cu sine ? Care alta poate fi îndeletnicirea minții monahului în chilia lui, dacă nu plânsul ? Oare plânsul îi lasă puțința de a se întoarce spre alte îndeletniciri ? Ce altă îndeletnicire a minții poate fi mai bună decât aceasta ? Însăși locuirea monahului, însingurarea lui, viețuirea lui asemenea viețuirii într-un mormânt, străină de bucuria omenească, îl învață că plânsul este lucrarea lui. însuși înțelesul numelui său îl cheamă și îl îndeamnă la plâns; el se numește tânguitor, adică preaplin de amărăciune în inimă. Toți sfinții au plecat din viața de aici în plângere. Dacă sfinții plângeau, și ochii lor erau neîncetat plini de lacrimi chiar până la strămutarea lui din această viață, cine n-are nevoie să plângă ? Mângâierea monahului se naște din plânsul lui. Dacă cei desăvârșiți și purtători de biruință plângeau astfel, cum va suferi să contenească din plâns cel plin de răni ? Cel ce are pe mortul său zăcând înaintea sa și se vede pe sine însuși omorât de păcate mai are nevoie să fie învățat la ce fel de gânduri i se cuvine să verse lacrimi ? Sufletul tău este omorât cu păcatele, aruncat mort înaintea ta -sufletul tău, ce pentru tine e mai scump decât întreaga lume: oare el nu are nevoie să fie plâns ? De vom intra într-o liniștire și vom petrece într-o ea cu răbdare, negreșit putem petrece într-un plâns. Ca atare, să ne rugăm neîncetat lui Dumnezeu cu mintea să ne dea plâns. Dacă ne va fi dăruit acest dar al harului, care e mai bun și mai mare decât celelalte daruri, prin mijlocirea lui vom intra într-o curăție. Când vom dobândi curăția, această curăție nu se va lua de la noi până ce vom ieși din această viață”²⁷⁰. Este limpede că un astfel de plâns poate lua naștere numai în cel ce are o idee limpede asupra stărilor firii căzute și firii înnoite prin Botez. Poate să plângă amar și să plângă neîncetat numai cel care înțelege însemnătatea Darului pierdut. „Plânsul după Dumnezeu”, a zis Sfântul Ioan Scărarul, „este simțirea necurmată a inimii îndurerate care caută pururea nebunește pe Cel după Care însetează - iar neajungându-L, îl urmărește cu osteneală și se tânguiește cu durere, alergând după El”²⁷¹.

270 Încheierea Cuvântului despre Botez.

271 Cuvântul 21.

Caracterul creștinului care se pocăiește trebuie să fie alcătuit de simțirea plină de suferință a plânsului. Părăsirea plânsului este semn al amăgirii de sine și rătăcirii. Numai smerenia următoare lui Hristos îl poate liniști pe cel ce plânge; numai dragostea în Hristos poate să-1 mângâie, poate să șteargă lacrimile lui, poate să lumineze cu lumina cereștii bucurii fața și inima lui. Jertfele și arderile de tot din partea firii căzute nu sunt primite; o singură jertfă din partea acestei firi este plăcută lui Dumnezeu: *duhul umilit* (Ps. L, 17-18).

Abaterea de la starea ce tine de firea înnoită și căderea în starea ce ține de firea căzută se săvârșește prin părăsirea lucrării ce tine de firea înnoită - altfel spus, prin părăsirea viețuirii după poruncile evanghelice - și prin abaterea în lucrarea ce tine de firea căzută: așijde-rea și întoarcerea de la starea ce tine de firea căzută la - starea ce ține de firea înnoită se săvârșește prin lepădarea hotărâtă și deplină a lucrării după înțelegerea și voia firii căzute, prin mijlocirea asumării hotărâte și depline a lucrării după învățătura și porunca Dumne-zeu-Omului. Prin aceasta se deschide o luptă lăuntrică în om, fiindcă viața dinainte de pocăință, viața după înțelegere și după voia proprie 1-a lipsit pe om de libertatea duhovnicească, 1-a dat în robie păcatului și diavolului. Cel ce se pocăiește se străduie să facă ceea ce spun poruncile evanghelice, iar păcatul și diavolul, care au primit stăpânire asupra lui - stăpânire pe care el le-a dat-o de bună voie prin viețuirea dinainte - se străduiesc să-1 țină pe rob în robie, în lanțuri, în temniță ! Cunoașterea din cercare a robiei, dobândită prin simțirea robiei și silniciei, cunoașterea din cercare a morții sufletești, dobândită prin simțirea morții, întăresc și fac temeinic plânsul celui care se pocăiește. „Această luptă”, spune Preacuviosul Marcu Ascetul, „nu este dinafară, și nu cu frații noștri suntem datori să ne luptăm: ea este înlăuntru nostru, și nimeni dintre oameni nu ne poate da ajutor în ea. Avem un singur ajutor: pe Hristos Cel ascuns în chip tainic înlăuntru nostru prin Botez, Care-i Nebiruit și nu poate fi înăbușit (nimicit). El ne va întări, de vom plini după putere poruncile Lui”²⁷². Aici, Preacuviosul ascet nu leapădă călăuzirea prin sfaturile și povețele oamenilor duhovnicești și încercați - nu ! el ne sfătuiește să folosim neapărat și cu osârdie sfatul Părinților și fraților duhovnicești !²⁷³. Aici el vrea să arate că biruința noastră nevăzută în războiul lăuntric atârnă doar de voia noastră și de lucrarea harului sădit în noi prin Botez, care lucrează potrivit cu alegerea noastră slobodă, arătată și dovedită prin lucrarea poruncilor evanghelice, și potrivit cu neurmata voie a lui Dumnezeu privitoare la om. Din această pricină, unii aduc roadă cât se poate de sărăcicioasă, deși au din belșug și în chip statornic călăuzire omenească, iar alții, după ce au auzit o foarte scurtă povață, în scurtă vreme arată grabnică reușită duhovnicească prin darurile lor. „Să știi cu încredințare”, a grăit Sfântul Isaac Șirul, „că orice bun lucrează în tine în chip gândit și tainic, așa cum ți 1-au mijlocit Botezul și Credința, prin care ai fost chemat de către Domnul nostru Iisus Hristos la faptele cele bune ale Lui”²⁷⁴, iar nu la părutele fapte bune ale firii căzute.

Celui care se pocăiește în acest chip îi vor ajuta judecățile lui Dumnezeu, precum a zis Sfântul Prooroc David: *Și judecățile Tale vor ajuta mie* (Ps. CXVIII, 175). Dumnezeiasca Pronie îngăduie ca asupra celui care se pocăiește să se abată necazuri de multe feluri: *Pe cine iubește Domnul ceartă*, spune Apostolul, *și bate pe tot fiul pe care îl primește* (Evr. XII, 6).

²⁷² Cuvântul 7.

²⁷³ Cuvântul 5. Sfaturi ale minții către suflet.

²⁷⁴ Cuvântul 1.

Răbdarea necazurilor cu mulțumită către Dumnezeu, cu recunoașterea faptului că suntem vrednici de necazuri, cu recunoașterea faptului că necazul pe care Pronia 1-a îngăduit să vină asupra noastră este chiar doctoria mântuitoare de care avem nevoie pentru vindecare: această răbdare este semnul adevăratei pocăințe. „Cel care nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu”, spune Preacuviosul Marcu, „merge cu mintea pe cărare ce trece printre prăpăstii, și de orice vânt lesne este surpat. Cine se împotrivește necazurilor care îl ajung, acela se împotrivește, fără să își dea seama, poruncii lui Dumnezeu; iar cine le primește cu înțelegere adevărată, acela, după spusa Scripturii, *rabdă pe Domnul* (Ps. XXXIX, 1). Cel ce a cunoscut adevărul nu se împotrivește întâmplărilor mârnicioase: el știe că acestea călăuzesc pe om la frica de Dumnezeu. Păcatele dinainte, pomenite după chipul lor²⁷⁵, vătămă pe cel cu bună nădejde: căci dacă îi apar în cuget împreunate cu întristarea îl desfac de nădejde, iar dacă i se zugrăvesc fără întristare, înnoiesc în el întinărirea de mai înainte. Când mintea, prin lepădarea de sine, dobândește nădejde prin simplitatea cugetării, atunci vrăjmașul, punând ca pricină mărturisirea, zugrăvește în amintire păcatele făcute înainte, pentru a înnoi patimile pe care harul lui Dumnezeu le ștersese prin uitare, ca în acest chip să vatem pe om fără ca acesta să bage de seamă. Atunci și mintea tare, urătoare de patimi, negreșit se va întuneca, tulburându-se prin aducerea-aminte de păcatele săvârșite; iar dacă este încă întunecată și iubitoare de plăceri, fără îndoială că va zăbovi în aducerea-aminte de păcate și va sta de vorbă în chip pătimăș cu gândurile care vin, așa încât această aducere-aminte se face nu mărturisire, ci înnoire cu gândul a păcatelor făcute înainte²⁷⁶. Dacă vrei să aduci lui Dumnezeu mărturisire neosândită, nu-ți aminti după chip căderile în păcat, ci rabdă cu bărbăție necazurile venite asupra ta pentru ele. Întâmplările dureroase vin asupra noastră pentru păcatele de mai-na-inte, aducând pentru fiecare greșală răsplătire pe potrivă. Cel ce are înțelegere și știe adevărul nu se mărturisește lui Dumnezeu prin aducerea-aminte de cele săvârșite, ci răbdând necazurile ce vin pe urmă asupra lui. Când nu primești pătimirile și ocară, nu făgădui că te vei pocăi prin alte virtuți: căci slava deșartă și fuga de dureri obișnuiesc a sluji păcatului și prin faptele cele de-a dreapta²⁷⁷. „Calea Dumnezeiască e crucea de fiecare zi. Omul de care poartă grijă Dumnezeu cu osebite se cunoaște după aceea că i se trimit în fiecare zi necazuri de la El²⁷⁸. *Puterea lui Dumnezeu se desăvârșește întru neputința* (2 Cor. XII, 9) firii căzute, atunci când această fire este dezintegrată prin Crucea lui Hristos (Mt. XXI, 44). Dimpotrivă, firea căzută se poate dezvolta numai când are din îmbelșugare mijloacele puse de către societatea umană căzută: cărturăria, bogăția, cinstirile. Acestea sunt temeiurile și, totodată, semnele dezvoltării firii căzute, întru această dezvoltare a sa, firea căzută primește, precum femeia din Apocalipsă (Apoc. XVIII, 19), închinare de la nefericita omenire orbită și se însoțește cu ea curvește întru lepădarea ei de Hristos și de

²⁷⁵ Cuvânt către monahul Nicolae.

²⁷⁶ Este vorba de imaginile felului în care a fost săvârșit păcatul (n. tr.).

²⁷⁷ În talmăcirea slavonă predpriatie (în greacă pro-lepsis, iar în vechiul limbaj teologic românesc prindere în minte - n. tr.). Astfel numesc Părinții făptuitori primirea (înnoirea) în gând și simțire a păcatului săvârșit cândva cu fapta. „Prinderile în minte” îl chinuie, mai multă sau mai puțină vreme, pe orice păcătos care se pocăiește, după ce acesta părăsește faptele păcătoase. Acest fapt se poate împiedica vedea din Viețile Preacuviosului Moise Arapul, Preacuvioasei Măria Egipteanca și altora.

²⁷⁸ Cuvânt despre cei ce-și închinuie că se îndrept-tează din fapte, Cap. 193,197,150-156.

Sfântul Duh - lepădarea săvârșită nu numai decît prin cuvinte -, lepădare în fapt, lepădare cu lucrarea, lepădare cu viața. După înnoirea firii noastre de către Dumnezeu-Omul, întoarcerea omului la firea sa căzută este, față de Dumnezeu, preacurvie.

Harul Sfântului Botez îl înalță pe creștin, prin pocăință, în libertatea duhovnicească - în acea libertate pe care el o avea deja atunci la ieșirea din cristelniță. Așa începe bolnavul, după un tratament reușit, a simți în sine prospețimea și puterea pe care le avea înainte de a se îmbolnăvi, când era sănătos. Pricina de temelie a înnoirii puterilor nu sunt doctoriile, ci viața care a fost pusă de Ziditor în firea omenească: doctoriile nu au făcut altceva decît să ajute puterii de viață să ducă o luptă reușită cu boala, să biruie și să alunge boala, care nu este altceva decît neorânduiala apărută în lucrările puterii de viață. Pocăința cere un răstimp mai mult sau mai puțin îndelungat, în atârnare de feluritele împrejurări și, mai ales, de voia Dumnezeieștii Pronii, care ne cârmuiește. Preacuvioasa Măria Egipteanca a povestit despre sine fericitului Zosima că s-a luptat cu gândurile și patimile sale, ca și cu niște fiare cumplite, vreme de șaptesprezece ani²⁷⁹. Din pricina nepăsării noastre față de păzirea prețiosului Dar dăruit nouă prin Botez, din pricina lucrării după nelegiuita lege a firii căzute, stăpânirea păcatului se furișează în noi nebăgată de seamă: fără să ne dăm seama, ne pierdem libertatea duhovnicească. Această robie, care e cea mai grea, rămâne pentru mulți ascunsă de privirile lor, e socotită drept libertate cît se poate de îndestulătoare. Starea noastră de robie ni se descoperă doar atunci când purcedem la împlinirea poruncilor evanghelice: atunci, înțelegerea noastră se răscoală cu îndârjire împotriva înțelegerii lui Hristos, iar inima sălbatică și dușmănoasă privește plinirea vocii lui Hristos ca pe moartea și uciderea sa; atunci cunoaștem din cercare amara pierdere a libertății noastre, căderea noastră cea cumplită; atunci vedem tot adâncul acestei căderi ce ne doboară până în prăpăstiile iadului. Nu trebuie să cădem în deznădejde și slăbănogire în urma priveliștii acesteia: trebuie să ne încredințăm cu bărbăție și hotărâre pocăinței, ca unui doctor atotputernic, ce are poruncă și stăpânire de la Dumnezeu să doftoricească și să vindece toate păcatele, fie acestea cît de mari și de numeroase, oricât de învechită și înrădăcinată ar fi deprinderea de a păcătui. Hristos ni S-a dat pe Sine și a intrat în noi prin mijlocirea Sfântului Botez, apoi S-a ascuns în noi atunci când n-am voit ca El să locuiască întru noi și să ne cârmuiască; Hristos Se va arăta negreșit în noi dacă vom dovedi, prin pocăință adevărată, voința hotărâtă ca El să locuiască întru noi. *Iată, Eu stau la ușă și bat: de va auzi cineva glasul Meu și va deschide ușa, voi intra la el și voi cina cu el, și el cu Mine. Celui ce biruieste voi da lui să șadă cu Mine pe scaunul Meu, precum și Eu am biruit și am șezut cu Tatăl Meu pe scaunul Lui* (Apoc. III, 20-21). Glasul lui Hristos este Evanghelia.

Rânduiala prin care cel ce se pocăiește urcă prin mijlocirea pocăinței la sfințenie este înfățișată de Preacuviosul Macarie cel Mare: „Cel ce voiește a se apropia de Domnul și a se învrednici de viața veșnică, a se face casă a lui Dumnezeu și a se învrednici de Sfântul Duh, pentru a primi putința de a aduce în chip curat și fără de prihană roadele Duhului după poruncile Domnului, trebuie să înceapă în următorul chip: în primul rând, trebuie să creadă nestrămutat în Domnul, să se dea pe sine în întregime poruncilor Lui, să se lepede de lume întru totul, ca mintea să nu fie prinsă cu nimic din lu-

²⁷⁹ Sfântul Isaac Șirul, Cuvântul 36.

crurile văzut; să petreacă fără clintire în rugăciuni, să nu cadă în trândăvie dacă cercetarea și ajutorul de la Domnul întârzie; să aibă în toată vremea mintea îndreptată neconținut către Dumnezeu. Apoi, trebuie să se silească mereu la tot lucrul bun și la toate poruncile Domnului, chiar dacă inima nu ar dori aceasta din pricina păcatului care viază în ea; trebuie să se silească a se smeri înaintea tuturor oamenilor, să se so-coată mai prejos și mai rău decât toți; trebuie să nu caute cinste, sau slavă, sau laude din partea cuiva, așa cum scrie în Evanghelie, ci totdeauna să aibă înaintea ochilor doar pe Domnul și poruncile Lui, silindu-se a bineplăcea numai Lui. Trebuie să se silească, de asemenea, la blândețe, chiar dacă inima s-ar împotrivi la aceasta, după cuvântul Domnului: *Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima, și veți afla odihnă sufletelor voastre* (Mt. XI, 29). Deopotrivă este dator să fie milostiv, îngăduitor, împreună-pătimitor, bun, silindu-se la aceasta, cum a zis Domnul: *Fiți milostivi, precum și Tatăl vostru este milostiv* (Lc. VI, 36); și iarăși: *De Mă iubiți, păziți poruncile Mele* (In. XIV, 15); și încă: *Siliți-vă, fiindcă silitorii răpesc împărăția Cerurilor* (Mt. XI, 12); și: *Nevoiți-vă intra prin ușa cea strâmtă* (Lc. XIII, 24). El trebuie să aibă pururea înaintea ochilor smerenia Domnului, viața Lui, purtarea Lui, să le păstreze neîncetat în amintire ca pe o pildă, neîngăduind să îi fie răpitate de uitare. El trebuie, pe cât îi stă în putere, să se silească a petrece neîncetat în rugăciuni, cerând în chip statornic, cu credință neslăbită, ca Domnul să vină și să îl facă sălaş al Lui (In. XIV, 23), să îl povățuiască la toate poruncile Lui, să-1 întărească în ele, ca să se facă sufletul lui casă a lui Iisus Hristos.

Când va face astfel, silindu-se pe sine, în ciuda împotrivirii inimii, deprinzându-se la tot lucrul bun, la aducerea aminte necurmată de Domnul, la așteptarea Lui întotdeauna într-o multă bunătate și dragoste, atunci Domnul, văzând această așezare sufletească a lui și osârdia cea bună cu care el se silește pe sine totdeauna la aducerea aminte de Domnul și la tot lucrul bun, la smerita cugetare, blândețe și dragoste, văzând cum își închină Lui inima sa care se împotrivește la aceasta, cum și-o silește la tot lucrul bun -atunci, zic, Domnul revarsă asupra lui mila Sa (la vremea potrivită), îl izbăvește de vrăjmașii lui și de păcatul ce viază în el, umplându-l de Sfântul Duh. Astfel, el va împlini cu adevărat, fără nici o osteneală și silință din partea lui, poruncile Domnului în întregime și întotdeauna; sau, mai bine zis, Domnul însuși va săvârși în el poruncile Sale și va arăta roadele duhovnicești, iar omul le va rodi pe ele într-o curăție. Dar înainte se cuvine oricui vine la Domnul (precum s-a zis mai sus) să se silească la lucrul bun, neluând seamă la împotrivirea inimii, într-o așteptare neîncetată, cu credință neîndoită, a milostivirii lui Dumnezeu; se cuvine lui să se silească pe sine a fi milostiv către toți, a avea inimă iubitoare de oameni, a se smeri înaintea tuturor, a fi îndelung răbdător în toate, a nu se necăji cu sufletul în prigoane și necinstiri, a nu se plânge -precum s-a spus: *nerăzburându-vă pe voi înșivă, iubitorilor -*, a se sili pe sine și la rugăciune, câtă vreme n-a primit darul ei de la Sfântul Duh. Când Dumnezeu vede pe cineva care astfel se nevoiește și se silește la lucrul bun, aceluia îi dă adevărata rugăciune a lui Hristos, rărunchi de milostivire, iubire de oameni adevărată -pe scurt: îi dă toate roadele duhovnicești"²⁸⁰.

Vedem că mulți dintre păcătoși, aducând pocăință, au ajuns la cea mai înaltă treaptă a desăvârșirii creștine. Ei au reșezat în sine darul Sfântului

²⁸⁰ *Viețile Sfinților*, 1 aprilie. Preacuvioasa Măria i-a spus despre sine Sfântului Zosima, printre altele, și următorul lucru: „Eu sunt o păcătoasă, dar sunt apărută de Sfântul Botez”.

Botez nu numai în măsura în care el e dat, ci și în cea în care sporește el ca urmare a viețuirii după poruncile evanghelice. După ce au dobândit, și-au recăpătat libertatea duhovnicească, ei n-au rămas la asta nu s-au mulțumit cu asta: ei nu au încetat cu pocăința și cu plânsul care le-au înapoiat libertatea. Neputința omului, ușurința cu care el se poticnește și nestatornicia lui²⁸¹ fiindu-le cunoscute din cercare, îi îndemneau mereu la plâns. *Nu știi ce va naște ziua care vine* (Pilde XXVII, 1), își spuneau ei în fiecare zi cu gura Scripturii; din pricina curăției lor li se descoperise că *porunca Domnului este largă foarte* (Ps. CXVIII, 96). Punând față în față necuprins de largă poruncă a Domnului Celui de necuprins cu propria plinire a poruncilor, ei socoteau această plinire cu totul neîndestulătoare.

Propria plinire a poruncilor evanghelice ei o numeau și o socoteau spurcare a poruncilor²⁸². Ei își spălau virtuțile, ca și cum ar fi fost păcate, cu șiroaie de lacrimi. Niciodată nu plânge păcătosul orbit pentru păcatele sale înfricoșătoare așa cum plâng robii lui Hristos pentru virtuțile lor. *Cerul nu este curat înaintea Lui* (Iov XV, 15), adică curații și sfinții îngeri, având curăție mărginită, sunt necurați înaintea atotdesăvârși-tei curații a lui Dumnezeu: necurați sunt înaintea Lui și oamenii sfinți, a căror viețuire chiar dacă este pe pământ, e totodată și în ceruri (Filip. III, 20). Drept aceea ei plâng și, aducând pocăință, se cufundă din ce în ce mai mult în pocăință. *Cu nimic nu mă știu vinovat*, a zis Sfântul Apostol Pavel, *dar nu întru aceasta m-am îndreptat: iar Cela Ce mă judecă pe mine, Domnul este* (I Cor. IV, 4). În pofida marilor daruri duhovnicești, în pofida preaîmbelșugatului har al lui Dumnezeu care sălășluia în Apostol, el a zis: *Hristos Iisus a venit în lume ca să mântuiască pe cei păcătoși, între care cel dintâi eu sunt* (I Tim. 1,15).

Viețuirea după poruncile evanghelice, vederea duhovnicească a propriei firi căzute, vederea duhovnicească a nesfârșitei măreții și nesfârșitelor desăvârșiri ale lui Dumnezeu, punerea propriei firi omenești, nimicnice prin mărginirea ei, față în față cu firea nemărginită a Dumnezeirii, vederea duhovnicească a urmărilor căderii în păcat a protopărinților și a urmărilor propriei păcătoșenii, plânsul pentru starea jalnică proprie și a întregii lumi, răbdarea tuturor necazurilor și năpastelor: toate acestea dezvoltă în creștinul dreptslăvitor harul Botezului la dimensiuni de necuprins, de nepătruns și necrezut pentru mintea omenească în starea ei căzută. Sporirea Darului sfânt, duhovnicesc, dat prin Botez, e tot atât de necuprinsă pe cât este de necuprins Darul cel dăruit de Dumnezeu din firea Lui Dumnezeiască (2 Pt. I, 4): această dezvoltare e tot atât de nepătrunsă și necuprinsă pe cât este de necuprins Dumnezeu însuși, Ce Se sălășluiește în inimile noastre prin Botez. Această dezvoltare cuprinde toată ființa creștinului. Atunci când privim această dezvoltare în vasele alese ale lui Dumnezeu, felul în care este înfățișată în pildele evanghelice lucrarea pricinuită în om de Sfântul Botez devine pe de-a-ntregul limpede. *Asemenea este împărăția cerurilor*; a zis Mântuitorul, *grăuntelui de muștar pe care luându- omul, l-a semănat în țarina sa - care este mai mic decât toate semințele, iar dacă crește este mai mare decât toate verdețurile și se face copac, încât vin păsările cerului și se sălășluiesc în ramurile lui* (Mt. XIII, 31-32): asemuire plină de smerită cugetare Dumnezeiască²⁸³. *Fiul lui Dumnezeu S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, întru asemănarea oamenilor făcându-se și la chip*

281 Cuvântul I, cap. 14.

282 Preacuviosul Isaac Șirul, Cuvântul 1.

283 Sfântul Petru Damaschinul, *Dobrotoliubie*, tom 3, cartea 1, art. 1

aflându-se ca un om (Filip. II, 7-8). În acest chip El a binevoit a se număra nu în ceata celor puternici, slăviți și bogați ai lumii, ci în ceata celor săraci și pătimitori. *Chipul Lui necinstit*, sp'une Proorocul, *mai micșorat decât al tuturor fiilor oamenilor* (îs. LIII, 3). *S-a dat la moarte sufletul Lui, și cu cei fără de lege S-a socotit* (îs. LIII, 12), luân loc între doi tâlhari ca și cum ar fi fost cel mai mare și mai primejdios dintre răufăcători. Atotsfintele, de viață făcătoarele, Dumnezeieștile Sale porunci El le-a numit *mici* (Mt..V, 19), potrivit formei cât se poate de simple, nemeșteșugite, în care le-a înfățișat, adăugând, totuși, că încălcarea uneia dintre aceste porunci poate fi pricină de veșnică nenorocire pentru încălcător²⁸⁴. Așijderea și harul Botezului a fost asemuit de El cu cea mai mică din semințele pământului: și, în fapt, ce poate fi mai simplu și mai obișnuit la arătare decât Sfântul Botez ? Pentru oameni este un lucru obișnuit să se spele în apă, cufundându-se în ea: cu această lucrare întrebuițată de toată lumea este împreună taina în care se spală și sufletul și trupul de neurăția păcatului²⁸⁵. Moartea și îngroparea omului sunt înlocuite prin cufundarea de o clipă în apă. Duhul Sfânt Se pogoară în chip nevăzut ochilor trupești și rezidește omul căzut, împrejurările vieții celei vremelnice rămân pentru cel botezat, la arătare, aceleași ca înainte de Botez. La arătare, Darul împărțit prin Botez este atât de neînsemnat, încât pe bună dreptate a fost asemuit preamiciei semințe de muștar²⁸⁶. Darul acesta are un preț nemăsurat. El crește fiind sporit prin lucrarea poruncilor: atunci întrece prin măreția sa toate celelalte daruri cu care darnica mână a Ziditorului 1-a înzestrat din belșug pe om, și-l face biserică a gândurilor, simțirilor, descoperirilor, stărilor cerești, care sunt proprii doar locuitorilor cerului.

Asemenea este împărăția Cerurilor, a zis Mântuitorul, *aluatului pe care, luându-l femeia, l-a ascuns în trei mășuri de făină, până ce s-a dospit toată* (Mt. XIII, 33). Cât de smerit și cât de neamăgitor este Darul duhovnicesc împărțit prin Sfântul Botez și numit aici *aluat!* Oricine primește Sfântul Botez devine mireasă a lui Hristos, se unește cu Hristos, și ca atare cu toată dreptatea este numit în pildă *femeie*. Această *femeie* e ascunde, adică păzește și sporește Darul haric prin mijlocirea viețuirii după Evanghelie, în mintea, inima și trupul său (I Tes. V, 23), până ce Darul pătrunde, umple, cuprinde prin sine întregul om. Vreți să vedeți nu numai sufletul, ci și trupul omenesc adăpat și pătruns de Darul haric dat la Botez ? Luați aminte la Pavel, ale cărui veșminte făceau minuni (Fapte XIX, 12), pe care mușcătura viperei nu-i vătăma; priviți la Măria Egipteanca, ce s-a înălțat de pe pământ la rugăciune, ce a umblat pe apele Iordanului ca pe uscat, ce a făcut cale de zile treizeci într-un singur ceas²⁸⁷; priviți la Marcu din Tracia, la al cărui glas muntele s-a ridicat de pe temeliiile sale și s-a urnit în mare²⁸⁸; priviți la Ioanichie cel Mare, care, precum un duh, era nevăzut de cei de care nu voia să fie văzut, chiar dacă se aflau lângă el²⁸⁹; priviți la trupurile bineplăcuților lui Dumnezeu ce odihnesc de veacuri întru sfințită nestri-căciune, nesupunându-se legii stricăciunii care este de obște pentru întreaga omenire, revărsând șuvoaie de tămăduiri, șuvoaie de bună mireasmă, șuvoaie de viață. Preacuviosul

284 Preacuviosul Isaia Pustnicul. Cuvântul 11, Despre grăuntele de muștar.

285 După tâlcuirea Fericitului Teofilact al Bulgariei.

286 *Dobrotoliubie*, tom 2. Sfinții Calist și Ignatie, cap. 92.

287 În primele vremuri ale creștinismului, păgânii, văzând în taina Botezului doar forma lui cea dinafară și neînțelegând esența lui, își băteau joc de aparența lui, nimicnică după socotința lor. Vezi Sfântul Chirii al Ierusalimului.

288 *Viețile Sfinților*, 7 aprilie.

289 *Ibidem*, 5 aprilie.

Sisoe cel Mare, care avea deosebit belșug de daruri ale Sfântului Duh, a zis: „Pentru cel în care S-a sălășluit Dumnezeu prin harul Sfântului Botez și lucrarea poruncilor, Darurile (duhovnicești) sunt ceva firesc”²⁹⁰. Asta a spus-o sfântul locuitor al pustiei din propria sa cercare. Oare nu mărturisește Sfânta Scriptură același lucru ? *Câți în Hristos v-ați botezat*, spune ea, *an Hristos v-ați îmbrăcat* (Gal. III, 27). Pentru cei îmbrăcați în Hristos, care îl au în sine pe Hristos, Jjarismele Duhului sunt firești: unde este Hristos, acolo sunt și Tatăl și Duhul.

7. Despre raportul firii înnoite cu răul

Aici se ivește de la sine întrebarea: ce raport trebuie să aibă omul înnoit cu răul ? El nu poate să nu aibă o cunoaștere exactă a răului; dar am văzut că firea omenească nevinovată, așa cum era îndată după zidirea ei, a pierit îndată ce a primit această cunoștință. Cu atât mai mult este nevoie să cunoaștem raportul firii înnoite față de cunoștința răului. Răspundem: curăția inimii -stare duhovnicească a firii înnoite, numită în Evanghelie „fericire” și pe care o aduce omului vederea de Dumnezeu (Mt. V, 8) - apare în suflet după fericirea milostivirii, izvorăște din această fericire. Se știe că fericirile evanghelice sunt stări duhovnicești care se descoperă în creștin în urma împlinirii poruncilor evanghelice; că fericirile se descoperă una după alta, născându-se una din cealaltă²⁹¹. După ce se leapădă de dreptatea sa, ca de una ce e spurcată cu răul, din plânsul pentru starea sa de cădere, din blândețe - această împăcare cu toate necazurile, văzute și nevăzute - începe să simtă în suflet foamea și sete de Dreptatea lui Dumnezeu. Dreptatea lui Dumnezeu se află în milostivire, unde ne și poruncește Evanghelia să o căutăm. *Iubiți pe vrăjmașii voștri*, grăiește ea, *binecuvântați pe cei ce vă blesteamă, bine faceți celor ce vă urăsc și vă rugați pentru cei ce vă supără și răvănesc, ca să fiți fii ai Tatălui vostru Celui din ceruri, că pre soarele Său îl răsare peste cei răi și peste cei buni, și plouă peste cei dreapți și peste cei nedreapți: că de iubiți pre cei ce vă iubesc, ce plată veți avea ? Au nu și vameși aceeași fac ? Și dacă veți îmbrățișa cu dragoste pe prietenii voștri, ce mai mult faceți ? Au nu și neamurile fac așa ? Fiți, dar, desăvârșiți, precum și Tatăl vostru Cel din ceruri Desăvârșit este* (Mt. V, 44-48). Desăvârșirea virtuții creștine, ca atare și omenești, în firea înnoită este milostivirea harică ce urmează lui Dumnezeu, pricinuită în creștin de dezvoltarea harului Dumnezeiesc dat lui la Sfântul Botez și lucrat prin porunci. Din această milostivire se naște curăția duhovnicească, care se hrănește cu ea, trăiește din ea. Preacuviosul Isaac Șirul a răspuns la întrebarea: „Ce este curăția ?” în următorul chip:

„Curăția înseamnă o inimă plină de milostivire pentru toată zidirea”. La întrebarea: „Ce înseamnă o inimă milostivă ?”, acest mare dascăl al monahilor a grăit: „O inimă milostivă înseamnă arderea inimii pentru toată făptura: pentru oameni, pentru dobitoace, pentru păsări, pentru draci - într-un cuvânt, pentru toată zidirea. Pomenirea lor și vederea lor fac ochii celui milostiv să izvorască lacrimi din pricina milostivirii îmbelșugate și puternice care pune stăpânire pe inimă, în urma răbdării statornice, inima lui s-a făcut inimă de prunc, și el nu poate fi nepăsător când aude sau vede vreo vătămare sau chiar vreun mic necaz la care e supusă o făptură: și ca atare aduce în

²⁹⁰ *Ibidem.*

²⁹¹ *Patericul Egiptean.*

toată vremea rugăciune cu lacrimi și pentru necuvântătoare, și pentru vrăjmașii adevărului, și pentru cei ce îl năpăstuiesc, ca să fie apărați și să se curățească; el face asta chiar pentru firea târâtoarelor, din marea milă ce se mișcă fără contenire în inima lui, după asemănarea lui Dumnezeu²⁹². Marea milostivire pe care o simțea în sine marele Isaac îl făcea să strige: „în ziua în care ai împreună-pătimit, în orice chip, cu cineva aflat în pătimire, cu trupul sau cu gândul, fie acela bun sau rău, mucenic să te socotești, și să te vezi ca pe unul care a pătimit pentru Hristos, ca pe unul care s-a învrednicit de mucenicie. Adu-ți aminte că Hristos a murit pentru păcătoși, nu pentru drepti. Ia seama cât de mare lucru este a te întrista pentru cei răi și a face bine celor păcătoși! Este mai mult decât a face acestea pentru drepti. Apostolul pomenește acest lucru și pe ceva vrednic de minunare²⁹³. Sfântul Isaac, punând față în față dreptatea firii omenești căzute cu dreptatea Dumnezeiască, care stă în milostivirea harică, duhovnicească, numind-o pe cea de-a doua slujire a lui Dumnezeu, iar pe cea dintâi - slujire a idolilor²⁹⁴. Despre dobândirea acestei milostiviri vorbește Apostolul atunci când îi îndeamnă pe cei ce au crezut în Hristos: *îmbrăcați-vă ca niște aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și iubiți, întru milostivirile îndurărilor, întru bunătate, întru smerenie, întru blândețe, întru îndelungă răbdare, suferin-du-vă unul pe altul și iertând unul altuia, de are cineva împotriva cuiva pără: precum și Hristos a iertat vouă, așa și voi* (Col. III, 12-13). Sfântul Macarie cel Mare spune: „Harul în așa chip lucrează, împăcând toate puterile în inimă, că sufletul, din marea bucurie (a milostivirii), se aseamănă unui prunc fără de răutate, și omul nu mai judecă nici pe iudeu, nici pe elin, nici pe păcătos, nici pe cel lumesc, ci spre toți caută cu ochi curat omul lăuntric și se bucură de întreaga lume, și dorește în tot chipul a cinsti și a iubi și pe iudei, și pe elini²⁹⁵. Curăția inimii, a zis Sfântul Isaac, vede pe Dumnezeu; ea strălucește și luminează în suflet nu ca urmare a învățaturii omenești, ci din pricina necunoașterii răutății²⁹⁶. Omul nu vede răutate în aproapele său atunci când toate legăturile sale cu el sunt sorbite de milostivirea față de el. Dar nu cumva această nevedere a neajunsurilor aproapelui este orbire a minții, e socotire a răului drept bine? Dimpotrivă: orbirea minții, necunoașterea păcatului și a răului, socotirea răului drept bine sunt însușiri ale păcătoșilor, ce își îndreptățesc păcatul lor. Sfinții lui Dumnezeu, luminați de Duhul lui Dumnezeu, înțeleg răul în toată amănunțimea lui, înțeleg cursele lui și cât e el de otrăvit. Ei, cu ajutorul acestei cunoașteri date de către Duhul, se păzesc cu deosebită osârdie de cunoașterea din cercare a păcatului, pe care o dă plinirea păcatului cu lucrul. *Cel ce s-a născut din Dumnezeu, spune Sfântul Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul, nu păcătuiește - ci cel ce s-a născut din Dumnezeu se păzește pe sine, și cel rău nu se atinge de el* (I In. V, 18). Cu mijlocirea milostivirii harice pe care adevărații creștini o respiră față de aproapele, el rămân străini de păcătoșenia aproapelui, ce se împărtășește prin osândire celui ce

292 „Păzirea cu osârdie (a poruncilor evanghelice) îl învață pe om neputința lui". Sfântul Simeon Noul Teolog, al patrulea cap făptuitor și de Dumnezeu cuvântător. Dobrotoliubie, tom 1. Asta înseamnă: păzirea cu osârdie a poruncilor duce în prima fericire, numită sărăcie cu duhul, din care se naște plânsul duhovnicesc, iar acesta naște, la rândul său, blândețea, înlănțuirea Fericirilor a fost înfățișată cu deosebită limpezime de către sfințitul mucenic Petru Damaschinul. *Dobrotoliubie*, tom 3, cartea 1.

293 Cuvântul 48.

294 Cuvântul 89: v. Rom. V, 6-8.

295 *Ibidem*.

296 Omilia 9.

osândește și strică propria lui stare de liniște, bucurie, sfințenie. *Pacea lui Hristos, ce covârșește toată mintea*, care sălășluiește în sfinții lui Dumnezeu, dă în vileag fără întârziere apropierea oricărui gând al vrăjmașului, în pofida oricărui obrăzar de dreptate sub care s-ar ascunde gândul cu pricina (Filip. IV, 7). Sfântul Ioan Scărarul, în Cuvântul despre deosebirea duhovnicească a gândurilor, patimilor și virtuților²⁹⁷, spune că aceasta se arată din conștiința fără de prihană și curăția inimii; că ea, în cei începători cu sporirea, este cunoașterea stării lor de cădere și a păcătoșeniei lor; că în cei de mijloc (cu sporirea) ea deosebește binele cel adevărat de cel firesc și de rău - atât de răul vădit, cât și de cel ascuns sub obrăzarul binelui; în fine, că în cei desăvârșiți ea este înțelegerea duhovnicească, care strălucește din Sfântul Duh și vede chipul lucrării răului în ceilalți oameni. Astfel, Sfântul Apostol Petru i-a zis lui Simon Magul: *întru amărăciune afierei și întru legătură a nedreptății te văd că ești* (Fapte VIII, 23). În predislovia la Cuvântul despre sfințita Liniștire, Sfântul Ioan spune că Sfinții lui Dumnezeu au cunoașterea întocmai și amănunțită a păcatului, din descoperirea Sfântului Duh²⁹⁸, începutul luminării sufletului și semnul însănătoșirii lui stă în a începe mintea să vadă păcatele sale multe la număr ca nisipul mării, precum a zis Sfântul Petru Damaschinul²⁹⁹. Acest Părinte numește vederea căderii proprii și vederea păcatelor proprii vedere duhovnicească, ce se descoperă prin lucrarea harului în lucrătorul poruncilor lui Hristos³⁰⁰. Sfânta Biserică a legiuit fiilor ei să ceară de la Dumnezeu prin rugăciune cât se poate de fierbinte marele dar: vederea păcatelor proprii³⁰¹. Firea căzută este lovită de orbire a minții. Ea nu își vede l căderea, nu își vede păcatele, nu vede că este pribeagă pe pământ, și se chivernisește pe acesta ca și cum ar fi nemuritoare, ca și cum ar ființa numai pentru pământ. Ea nu numai că judecă și osândește cu cruzime păcatele aproapelui, ci și din propria stare nenorocită născocescă aproapele păcate care nu sunt de fapt în el; ea se sminteste chiar de cele mai înalte virtuți creștine, strâmbând înțelesul lor după rațiunea sa cu nime mincinos și după răutatea inimii sale. Dimpotrivă, firea înnoită are cunoașterea și vederea harică a răului, care este dăruită de Dumnezeu, cunoaștere și vedere a răului care nu doar că nu încalcă neștirbirea răului în om, ci și slujesc la păzirea cu cea mai mare strășnicie a omului de cunoașterea din cercare a răului, care e pierzătoare pentru om. Firea înnoită vede și cunoaște răul în sine, în oameni și în draci, însă rămâne nespurcată de rău - fiindcă această vedere și cunoaștere a firii înnoite nu sunt proprii omului, nu se dobândesc prin propriile eforturi ale omului, ci îi sunt dăruite de către Dumnezeu. Cunoașterea răului dobândită de oameni prin cădere poate fi asemuită cunoașterii de către bolnavi a bolilor de care suferă; iar cunoașterea răului de către oamenii înnoiți - cunoașterii bolilor de către doctori. Bolnavii cunosc din cercare boala, dar nu cunosc nici pricinile ei, nici mijloacele de tămăduire; doctorii, ne-cunoscând din cercare boala, o cunosc totuși neasemuit mai mult decât bolnavii: cunosc pricinile ei și mijloacele prin care ea se poate vindeca.

Încheiere

297 Cuvântul 55, către Preacuviosul Simeon.

298 Cuvântul 26.

299 Cuvântul 27.

300 *Dobrotoliubie*, tom 3, Despre cele șapte lucrări trupești.

301 *Ibidem*, Despre cele opt vederi ale minții.

După ce am înfățișat, după măsura puterilor noastre sărăcăcioase, starea față de bine și rău a firii omenești după zidirea, după căderea și după răscumpărarea ei, pe cine voi ținti cu încheierea acestui sărman Cuvânt ? Cuvântul slujește drept dare în vileag a propriilor mele neajunsuri, și ca atare mă întorc către mine însumi cu îndemnul ce încheie de obicei orice Cuvânt, îndemnul e împrumutat de la Părinții Bisericii. Dacă vreun aproape al meu va socoti că i se potrivește și lui, să-i facă primire iubitoare. „Ai pomenit”, spune un Părinte de care am pomenit, „de bunul neam pe care 1-ai primit la Botez de la har și 1-ai lepădat de voie, prin patimi, în lume; ai dorit să reasezi acest bun neam prin voia cea bună; ai dovedit cu lucrul această dorință, venind în sfințita școală, îmbrăcându-te în cinstitele veșminte ale pocăinței și dând făgăduința de a rămâne cu bun cuget în mănăstire până în ziua morții. Ai făcut cu Domnul un al doilea legământ. Primul a fost făcut la intrarea în această viață; cel de-al doilea a fost făcut când ai început să te pleci spre sfârșitul vieții de acum. Atunci ai fost primit de Hristos pentru buna credință: acum te-ai unit cu Hristos prin pocăință. Atunci ai primit har: acum ai mărturisit datoria. Atunci, prunc fiind, nu ai simțit vrednicia dată ție, chiar dacă mai apoi, venind în vârstă, ai cunoscut măreția darului și buzele tale sunt îngădite (în ce privește îndreptățirea de sine): acum, când cunoștința ta a sporit îndestulător, pătrunzi însemnătatea legământului. Ia seama să nu treci cu vederea și această făgăduință (a pocăinței); ia seama să nu fii lepădat și aruncat, ca un vas sfărâmat cu desăvârșire, în întunericul cel mai dinafară, unde *va fi plânsul și scrâșnirea dinților* (Mt. XXII, 13). Afară de calea pocăinței nu este nici o altă cale ce întoarce la mântuire”³⁰². *Zice Duhul Cel Sfânt: „Astăzi de veți auzi glasul Lui, nu vă învărtoșați inimile voastre ca și întru întărâtare, în ziua ispitirii în pustie, unde M-au ispitit părinții voștri -ispititu-M-au, și au văzut lucrurile Mele patruzeci de ani. Pentru aceea, M-am mâniat pe neamul acesta și am zis: pururea se rătăcesc cu inima; și ei n-au cunoscut căile Mele: că M-am jurat întru mânia Mea, de vor intra întru odihna Mea”. Luați seama, fraților, ca să nu fie cândva în vreunul dintre voi inimă vicleană a necredinței, depărtându-se de la Dumnezeu Cel Viu, ci îndemnați-vă pe voi înșivă în toate zilele, până ce se numește astăzi, ca să nu se învărtoșeze cineva dintru voi cu înșelăciunea păcatului: că părtași ne-am făcut lui Hristos, numai de vom ține începătura încheieturi³⁰³ până în sfârșit neclătită (Evr. III, 7-14). Drept aceea, având Arhiereu Mare, Care a străbătut cerurile, pre Hsus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem mărturisirea: căn-avem Arhiereu Care să nu poată împreună pătimi cu neputințele noastre, ci ispitit întru toate după asemănare, afară de păcat. Să ne apropiem, dar, cu îndrăznire la scaunul harului, ca să primim milă și să aflăm har spre ajutor la bună vreme (Evr. IV, 14-16). Amin.*

302 Rugăciunea Preacuviosului Efreim Șirul, întrebuintată în Postul Mare.

³⁰³ Sf. Teolipt, mitropolitul Filadelfiei. Cuvânt despre lucrarea cea de taină. *Dobrotoliubie*, tom 2.

303304. *Începătura încheieturii*, adică arvuna legământului cu Dumnezeu, se numește aici harul Botezului, sădit în noi, asemenea seminței de muștar, la intrarea în unirea cu Hristos. A păzi darul harului înseamnă a-1 spori: *cine nu adună cu Mine, risipește* (Le. XI, 23), a zis Domnul.

Cuprins

Cuvânt despre cugetarea la Dumnezeu sau aducerea-aminte de Dumnezeu	5
Cuvânt despre rugăciunea minții, a inimii și a sufletului ..	20
Cuvânt despre rugăciunea lui Iisus.....	55
Călătorul	152
Tâlcuire de taină a Psalmului 99.....	161
Cuvânt despre mântuire și despre desăvârșirea creștină ..	167
Cuvânt despre feluritele stări ale firii omenești în privința binelui și a răului.....	207
1. Introducere.....	207
2. Stările firii omenești în privința binelui și a răului sunt trei	208
3. Despre starea firii în privința binelui și a răului, după facerea omului.....	208
4. Despre starea de după căderea omului.....	209
5. Despre starea de după răscumpărarea omului	222
6. Despre înnoirea firii răscumpărate, de se întâmplă ca ea să fie vătămată, prin pocăință ...	242
7. Despre raportul firii înnoite cu răul.....	255
încheiere.....	260
<i>Note</i>	
	263